

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGRO-VALEI

ANUL XLVII, Nr. 3, MAI—IUNIE 1996

CUPRINS

	<u>Pag.</u>
Editorial: 140 de ani de la revoluția română din 1848. Redacția	3

IN DUHUL EVLAVIEI ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI

Cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, la înfîlnirea cu-proșimea capitalei, în prima zi de Paști	19
--	----

INDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

Dfăc. Prof. Dr. EMILIAN CORNÎTESCU, Cuvînt la Sîntul Mare Mucenic Gheorghe	25
Protos. OLIVIAN BINDIU, Cuvînt la Nașterea Sîntului Ioan Botezătorul	31

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. Dr. SABIN VERZAN, Rînduîrea Sîntîrilor Apostoli, sau începutul preoșiei ierarhice sacramentale	36
† Pr. Dr. D. FECIORU, Sublimitatea preoșiei	77
Conf. Dr. RUS REMUS, Evanghelia după Toma, sau un exemplu timpuriu de contextualizare a învățăturii creștine	87

ȘTIRI ECUMENICE

Pr. Prof. Dr. ȘTEFAN ALEXE, Pr. CONST. AL. TUDOR, Vizita în România a delegației patriarhiei ecumenice a Constantinopolului (30 apr.—2 mai 1988)	120
Diac. Drd. TOADER DOROFTEI, Știri din viața parohiilor ortodoxe române de peste hotare	125

DOCUMENTARE

Pr. RĂDULESCU CORNELIU, Monumente de artă, limbă și cultură românească: Noua Testament de la 1648 și Biblia de la București — 1688	141
Protos. OLIVIAN BINDIU, 140 de ani de la revoluția din 1848 (medalion)	145

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLVII, Nr. 3
MAI — IUNIE
1988

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe
Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. EPIFANIE
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

REDACTOR :

Drd. MIHAI HAU

EDITORIAL

140 DE ANI DE LA REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN 1848

Revoluția din 1848, de la a cărei izbucnire se împlinesc anul acesta 140 de ani, a constituit un moment crucial în trecerea României la o nouă etapă de dezvoltare social-istorică, a dat un puternic impuls creșterii conștiinței de sine a poporului român, exprimînd hotărîrea moldovenilor, muntenilor și transilvănenilor de a făuri unitatea națională în cadrul frontierei unuia și aceluiași stat, a asigurat înaintarea neabătută a țării pe calea progresului și civilizației.

Continuatoare a idealurilor pentru care luptaseră românii la 1784 și 1821 și, în același timp, punct de pornire al transformărilor înnoitoare din deceniile următoare, revoluția din 1848 își are cauzele ei adînci în situația internă din Țările Române. Totodată, în condițiile în care părți din teritoriul național — Transilvania, Banatul și Bucovina — se aflau sub stăpînirea străină, iar alte părți — Muntenia și Moldova —, erau constrînse să accepte suzeranitatea Turciei și protectoratul Rusiei țariste, românii, omogeni ca națiune, de o parte și de alta a Carpaților, pe teritoriul vechii Dacii, își dădeau seama, pe baza îndelungatei experiențe a mișcării lor revoluționare, că n-ar putea îndeplini sarcinile antifeudale și naționale ale luptei lor pentru progres decît într-o Europă cuprinsă ea însăși de revoluție. În acest sens, Nicolae Bălcescu afirma pe bună dreptate că : «Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sînt optsprezece veacuri de trude, suferințe și lucrare ale poporului român asupra lui însuși». Ca urmare, îndată ce știrea despre revoluția franceză din februarie și despre cea din Viena din martie 1848 a ajuns în Țările Române, adepții mișcării pentru progres au început pregătirea revoluției, acționînd în rîndul maselor orășenești și țărănești. Revoluția română, cu propriile sale obiective, s-a integrat, astfel, amplului proces de transformări social-politice care cuprinsese Europa, fiind avanpostul cel mai înaintat spre Răsărit al revoluțiilor din cadrul continentului. Ea a fost expresia puternicei afirmări a națiunii române, conștientă de rolul pe care era chemată să-l îndeplinească în această parte a Europei.

Plămădite în condiții asemănătoare, desfășurate în aceeași perioadă, proclamînd țeluri comune, evenimentele din 1848 au avut un caracter unitar în toate provinciile locuite de români. Programele elabo-

rate de revoluționarii români, în care se îmbinau obiective ale luptei împotriva asupririi străine cu cele îndreptate contra vechilor rânduiești feudale, sînt nu numai asemănătoare, dar și identice în revendicările lor majore: înlăturarea servituților feudale și, în primul rînd, desființarea iobăgiei, drum slobod pentru dezvoltarea economică și socială, introducerea libertăților democratice. Dublul caracter național și social al obiectivelor revoluției a imprimat luptei românilor un loc aparte în ansamblul mișcărilor revoluționare ale timpului. Prin țelurile sale, ea a determinat antrenarea în procesul revoluționar a maselor largi populare: lucrători, meseriași, meșteșugari, țîrgoveți, țărani, intelectuali și clerici animați de ideile progresiste ale veacului.

Revoluția a debutat în Moldova, în luna martie, unde au avut loc primele frămîntări și s-a schițat cel dintîi program revoluționar. Au urmat, apoi, acțiunile revoluționare de mare amploare din luna mai în Transilvania și iunie în Muntenia.

Petiția-Proclamațiune a revoluționarilor moldoveni, conținînd 35 articole, a constituit prologul programatic al revoluției din 1848. Documentul a fost întocmit în casele lui Costache Sturdza de un comitet de șapte membri, ales în adunarea de la Hotelul Petersburg din Iași, la 27 martie 1848, la care au participat peste o mie de persoane, iar redactarea lui finală a fost încredințată lui Vasile Alecsandri. Purtînd sute de semnături, Petiția a fost prezentată, la 28 martie, domnitorului Mihail Sturdza, de către o delegație din care făceau parte, între alții, Vasile Ghica, C. Rolla, Costache Moruzi, Mihail Kogălniceanu. Domnitorul a refuzat să accepte programul și, folosind garda sa de mercenari și miliția, a luat măsuri represive contra petiționarilor. Cîteva sute de revoluționari au fost arestați, între care 13 au fost trimiși în exil în Turcia.

Deși conținea numeroase revendicări cu caracter progresist, a căror aplicare ar fi dus la limitarea prerogativelor domnului, acordarea de libertăți civile și politice, precum și ameliorarea situației țărănimii, programul nu viza direct problemele sociale și naționale majore ce se cereau a fi rezolvate și care vor constitui obiectivele principale în celelalte programe pașoptiste. Aceasta se datora faptului că izbucnirea revoluției a avut loc în condițiile în care trupele țariste se aflau mobilizate la granița țării, pe malul stîng al Prutului, la 20 km de Iași, gata oricînd să intervină, ceea ce a impus moderație revoluționarilor moldoveni, obligîndu-i să acționeze astfel încît să evite amestecul străin. Cu toate acestea, Petiția alcătuită de revoluționarii din Iași are meritul istoric de a fi deschis programatic revoluția din 1848, așa după cum acțiunea lor a fost primul pas al luptei care, ulterior, s-a dezvoltat în toată amploarea în întreg spațiul românesc.

În Transilvania, pe Cîmpia Blajului, numită de atunci Cîmpia Libertății, au avut loc în anul 1848 trei adunări naționale ale românilor: prima la 18/30 aprilie, a doua la 3/15 mai și a treia la 2/14 septembrie. Cea mai importantă prin consecințe a fost cea de-a doua. Peste 40.000 români, delegați aleși de popor din toate părțile Transilvaniei, fără deosebire de stare socială, avînd în frunte învățători și preoți, s-au adunat

atunci la Blaj, pe cîmpia din preajma rîului Tîrnava Mare, pentru a pune temelie unei vieți libere naționale. Au venit la marea adunare și transilvăneni care se stabiliseră peste Carpați : profesorii August Treboniu Laurian, Vasile Maioreșcu, Petru Suciș, Iuniu Armatu, Aaron Florian, Ion Axente, Constantin Roman și Nicolae Bălășescu. Prin prezența lui Alecu Russo, Cóstache Negri, Iancu și Vasile Alecsandri, Manolache Cóstachi-Epureanu, Alexandru Ioan Cuza, George Sion, Nicolae Ionescu, Dumitru Brătianu și a altor munteni și moldoveni, adunarea a contribuit la strîngerea legăturilor dintre revoluționarii din cele trei țări, punînd cu tărie problema unirii tuturor românilor, formarea României libere și independente.

În preziua celei de-a doua adunări, în fața intelectualilor români din toate colțurile țării — cum notează Al. Papiu Ilarian —, convocați la Blaj, Simion Bărnuțiu a rostit un discurs în care, după ce a arătat nedreptățile și prigoanele ce le-au suferit românii timp de mai multe veacuri, a cerut a se face dreptate, recunoscîndu-se întii de toate națiunea română, cea mai veche și mai numeroasă în Transilvania, ca națiune de sine stătătoare.

În ziua de 3/15 mai, după constituirea adunării și expunerea de către Simion Bărnuțiu a programului cuprinzînd revendicări cu caracter național și social-politic, urmată de cuvîntările tribunilor revoluționari, toți cei prezenți pe Cîmpia Blajului s-au ridicat în picioare și au rostit, în numele lor și a celor de acasă, «jurămîntul de credință către patrie și către națiunea română». Era legămîntul fiecărui român că va susține și apăra totdeauna cauza națiunii române : «Nu voi lucra niciodată în contra drepturilor și a intereselor națiunii române — jura fiecare participant —, ci voi ținea și voi apăra legea și limba noastră română, precum și libertatea, egalitatea și fraternitatea ; pe aceste principii voi respecta toate națiunile ardeleni, poțînd egală respectare de la dînsule ; nu voi încerca să asupresc pe nimenea, dar nici nu voi suferi să ne asuprescă nimenea...». Punînd în lumină legătura dintre binele națiunii române, al patriei și al omenirii, jurămîntul spunea : «Voi conlucra la păzirea dreptății, la înaintarea binelui umanității, al națiunii române și al patriei noastre». La sfîrșitul jurămîntului se vorbea de lupta împotriva iobăgiei, afirmîndu-se : «Voi conlucra după putință la desființarea iobăgiei». Această formulare lapidară își are explicația în credința unor revoluționari transilvăneni că înainte de toate trebuia dobîndită recunoașterea românilor ca națiune, urmînd ca celelalte probleme să fie rezolvate după aceea de către națiunea română, intrată în drepturile ei.

În ziua următoare, după dezbateri aprinse, August Treboniu Laurian a citit cele 16 puncte ale Petiției naționale ce urma să fie înaintată Curții din Viena și Dietei transilvane. Aceste puncte, ce vor călăuzi pe românii ardeleni în tot cursul evenimentelor din 1848—1849, au fost redactate de Timotei Cipariu, primul din cei zece secretari ai adunării. Ele nu constituie numai o amplificare a programului adoptat cu o zi înainte și a textului jurămîntului, ci exprimă în mod hotărît voința maselor de a-și vedea rezolvate atît interesele naționale, cît și revendicările sociale.

De la început se afirma, pe baza principiului libertății, egalității și frăției, independența națională și se revendica, la al doilea punct, neațirnarea Bisericii române de oricare altă Biserică. La punctul al treilea se cerea, fără întârziere, desființarea iobăgiei, fără nici o despăgubire din partea țărănilor. Alte puncte prevedeau libertatea cuvîntului și a scrisului, înființarea de școli românești de toate gradele, desființarea vămilor la graniță, deci comerț liber cu țările românești dunărene. Penultimul punct cerea alcătuirea unei noi constituții a Transilvaniei, întemeiată pe principiile dreptății, libertății, egalității și fraternității. Constituția urma să fie elaborată de o adunare constituantă a națiunilor țării. O deosebită importanță prezenta ultimul punct al Petiției, în care se cerea să nu fie luată în dezbateri «uniunea» principatului Transilvaniei cu Ungaria — hotărîită de revoluționarii maghiari, la 18 martie, în Dieta de la Pojon —, pînă cînd națiunea română nu va fi națiune constituită și nu-și va spune cuvîntul. Ridicîndu-se împotriva acestei hotărîri, cei 40.000 români prezenți la adunare au rostit din adîncul piepturilor lor acel rîspicat «Vrem să ne unim cu țara», care a răzbătut în vîzduhul Blajului, exprimînd dorința și nădejdea cea mai mare ce călăuzea pe toți cei de un neam și de o lege.

În a treia zi a adunării s-au ales două deputațiuni: una, în frunte cu episcopul Andrei Șaguna, urma să prezinte Petiția împăratului, iar cealaltă, s-o predea Dietei transilvănene. A fost desemnat și un comitet permanent, cu numele de Comitetul Național Român, cu reședința la Sibiu, sub președinția episcopului Andrei Șaguna, care urma să aducă la îndeplinire hotărîrile adunării și să coordoneze acțiunile revoluționarilor români.

Revendicări asemănătoare cu cele de la Blaj au fost formulate și de reprezentanții românilor bănățeni în cele două adunări de la Lugoj, din 4/16 mai și 15/27 iunie, cît și la Congresul bisericesc de la Timișoara. Dintre ele, cea mai importantă, prin numărul participanților — circa 10.000, în majoritate țărani, dar și intelectuali, meseriași și comercianți — și prin programul adoptat, a fost a doua adunare de la Lugoj, ținută la 15/27 iunie sub președinția lui Eftimie Murgu, ce fusese eliberat cu două luni în urmă din închisoarea de la Pesta, care a cerut înființarea unei armate populare românești, recunoașterea limbii române ca limbă oficială și independența Bisericii române din Banat.

Din păcate, aceste revendicări ale românilor transilvăneni și bănățeni n-au fost luate în seamă de revoluționarii maghiari care și-au menținut punctul lor de vedere în privința celorlalte naționalități. Delegațiile românilor trimise la Cluj și la Viena n-au reușit să convingă Dieta nobiliară și Curtea habsburgică de a nu se lua fără consimțămîntul națiunii române o hotărîre într-o problemă capitală, ca desființarea principatului Transilvaniei și anexarea lui la Ungaria. La 29 mai, nesocotind voința exprimată pe Cîmpia Libertății de reprezentanții celei mai numeroase și mai vechi națiuni din Transilvania, Dieta din Cluj, în care nu se afla nici un român, ca reprezentant al poporului, a votat «uniunea», iar împăratul Ferdinand I al Austriei, cedînd insistențelor guvernului ungar, a sancționat la 22 iunie această hotărîre. Totodată, autoritățile guvernamentale au dezlănțuit o aprigă acțiune de prigonire a participanți-

lor la adunarea de la Blaj și a susținătorilor programului adoptat acolo. Poziția Dietei nobiliare și a guvernului ungar de a nesocoti voința majorității populației și a forța «uniunea» a avut urmări grave asupra desfășurării ulterioare a evenimentelor din Transilvania.

În Bucovina, revoluționarii români au acționat pe cale petiționară. După Petiția țării, în 12 puncte, alcătuită în martie-aprilie și înaintată autorităților austriace în luna iunie, ei au redactat la Gura Humorului, la 30 iulie, o nouă petiție, în 17 puncte, pe care au adresat-o direct împăratului. Aceste documente, ca și memoriul prezentat la 18 august Parlamentului din Viena de către grupul deputaților români, precum și Promemoriul la Petiția țării, de la 11 februarie 1849, susțineau, înainte de toate, obținerea autonomiei interne a provinciei în cadrul Imperiului habsburgic, prin separarea de Galiția, ca primă etapă a unirii ei cu Moldova, de la care fusese smulșă în 1775. De asemenea, românii bucovineni cereau înființarea unei Diete provinciale, din reprezentanți ai tuturor stărilor sociale, administrație și justiție separate, respectarea limbii române și obligația funcționarilor publici de a și-o însuși. Pentru aceste revendicări milita activ revista Bucovina, gazetă românească de politică, religie și literatură, înființată la Cernăuți de frații Gheorghe și Alecu Hurmuzaki, cu sprijinul revoluționarilor moldoveni.

În urma acestor stăruințe, prima etapă a luptei bucovinenilor a fost încununată de succes. Noua constituție austriacă, promulgată la 4 martie 1849, sub presiunea evenimentelor, a recunoscut Bucovina drept ducat autonom, egal în drepturi cu celelate țări care formau multinaționalul Imperiu habsburgic.

Între timp, în Moldova, după ce tentativa din martie 1848 eșuase, s-au făcut încercări pentru a se reîncepe revoluția, dar fără succes, din cauza ocupației armate țariste a Principatului. Un șir de mișcări țărănești în județele Bacău, Neamț, Putna, Roman, Suceava mai întrețineau flacăra revoluționară. Ea continua, de asemenea, să fie susținută de revoluționarii moldoveni exilați, care s-au concentrat mai întâi în Transilvania.

După ce, la 3/15 mai, au luat parte la adunarea de pe Cîmpia Libertății din Blaj, fiind martori ai hotărârii vibrante a românilor transilvăneni de a-și apăra drepturile lor naționale și sociale, revoluționarii din Iași s-au întrunit la Brașov, la 12/24 mai, și au întocmit un nou program, Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei cea mai succintă enunțare a țelurilor programatice ale revoluției pașoptiste. Prințiipiile, redactate tot de Vasile Alecsandri, au fost semnate de fruntașii revoluționari: Teodor Sion, Costache Negri, Lascăr Rosetti, Vasile și Iancu Alecsandri, George Cantacuzino, Manolache Costachi-Epureanu, Alecu Russo, Grigore Balș, Zaharia Moldoveanu, Petrache Cazimir, Ioan T. Curtis, George Sion și Nicolae Ionescu. Alți patru patrioți moldoveni, între care Alexandru Ioan Cuza, prezenți și ei la Blaj, au ajuns mai târziu la Brașov și semnăturile lor apar numai pe Apelul adresat, la 1 iunie, domnitorului Mihail Sturdza, prin care i se cerea să abdice.

În martie 1848, revoluționarii din Iași nu-și putuseră exprima decât parțial gândul și voința. Acum, ei și-au ridicat glasul fără să țină seamă de considerentele care-i stăpîniseră atunci. Pe lângă grija de a nu abate asupra țării o intervenție străină, ei beneficiau acum și de experiența trăită la Blaj, ce confirma năzuințele revoluționare ale tuturor românilor. Alături de alte idei călăuzitoare pentru revoluție, în noul program, ei au înscris ca un principiu fundamental, Unirea Moldovei cu Muntenia într-un singur stat neatîrnat românesc. În cugetul lor era limpede necesitatea unirii tuturor celor trei provincii istorice românești, deci și a Transilvaniei. Faptul că n-au formulat-o în mod categoric se datorește tacticii revoluționare care le impunea să nu divulge prematur planurile referitoare la declanșarea unei mișcări generale românești.

Către sfîrșitul lunii mai, trecînd în Bucovina, revoluționarii din Iași au constituit Comitetul central de luptă contra regimului autocrat din Moldova. Între ei se aflau: Costache Negri, Alexandru Ioan Cuza Vasile Alecsandri, Teodor și George Sion, Anastasie Panu, Alecu Russo, Petrache Cazimir, Vasile Conta, Dimitrie Rallet, cărora li s-a alăturat Mihail Kogălniceanu. Rămăs inițial în țară, Kogălniceanu a fost învinuit, în iulie 1848, de amestec în «lucrări răzvrătitoare asupra ocîrmuirii», autoritățile hotărînd să-l închidă la Soveja. O vreme a stat ascuns la moșia Bălțătești a lui Grigore Ghica, dar, descoperindu-i-se ascunzătoarea, a trecut granița clandestin în Bucovina. Lui Mihail Kogălniceanu i-a încredințat Comitetul revoluționarilor moldoveni sarcina de a întocmi un nou program, lărgind și adîncind Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei. El a redactat la Cernăuți, în august 1848, Dorințele partidei naționale din Moldova, programul cel mai complet al revoluționarilor din Iași, care a încorporat și experiența celorlalte programe revoluționare din Muntenia și Transilvania.

Programul revoluționarilor moldoveni afirma necesitatea abolirii Regulamentului organic, considerat ca «antinațional» și venind în contradicție cu legile anterioare ale țării și cu interesele ei fundamentale. Documentul cerea, de asemenea, neatîrnarea administrativă și legislativă internă, fără nici un amestec din afară. Această formulare era o aluzie directă la intervențiile repetate ale Imperiului țarist în viața Principatului. După ce arunca o scurtă privire asupra războaielor ruse-turce de după 1711 (șase pînă la 1848) și consemna jefele materiale și umane pe care Țările Române, pe teritoriul cărora multe dintre ele s-au purtat, au trebuit să le suporte, programul releva că o dată cu slăbirea dominației otomane, care s-a datorat, în primul rînd, luptei eroice a poporului român, s-a produs o creștere continuă a amestecului autorităților țariste în treburile interne ale Principatelor. Ca și celelalte documente programatice ale revoluției pașoptiste, Dorințele partidei naționale din Moldova cerea desființarea privilegiilor feudale și legiferarea de drepturi și libertăți pentru toți cetățenii, așezarea pe baze noi a tuturor instituțiilor statului, reformarea puterii judecătorești și a legislației în vigoare, instrucție publică egală și gratuită pentru toți, deplina libertate a cuvîntului, a presei și tiparului, libertatea comerțului și industriei, dezvoltarea sistemului bancar și de credit și altele. Acestor revendicări, menite să creeze o altă stare de lucruri în Moldova, s-a

transforme într-o țară modernă, documentul le adăuga încă una, ca o cunună a tuturor, Unirea Moldovei cu Muntenia, «cheia boltei, fără de care s-ar prăbuși tot edificiul național». Se relua, astfel, unul din punctele Prințipiilor de la Brașov. În accepția lui Kogălniceanu și a celorlalți revoluționari moldoveți, această unire era o primă etapă a procesului de edificare a unui stat al tuturor românilor. Nu întâmplător programul invoca personalitatea lui Mihai Viteazul, primul domnitor al românilor din cele trei mari provincii istorice și vorbea în mai multe rânduri de «naționalitatea română» a celor opt milioane, care nu putea să piară «tocmai astăzi, în secolul naționalităților». Dorințele partidei naționale din Moldova rămân, astfel, un document remarcabil, cu largi deschideri programatice, pentru lupta poporului român în deceniile următoare.

În Muntenia, programul pașoptist, în 22 puncte, a reprezentat un important pas înainte în privința definirii obiectivelor revoluționare. El a preluat revendicări formulate de revoluția lui Tudor Vladimirescu și de mișcarea din 1840 condusă de Dimitrie Filipescu. Pentru închegarea lui într-o formă unitară, spre sfârșitul lunii mai 1848, s-a format un Comitet Executiv, din care au făcut parte Nicolae Bălcescu, Al. Golescu-Negru și Ion Ghica. Acesta din urmă fiind trimis la Constantinopol spre a justifica revoluția și a neutraliza reacția Porții, explicînd guvernului otoman că nu era îndreptată împotriva ei, a fost înlocuit de C. A. Rosetti. În elaborarea celor 22 puncte li s-a alăturat ulterior și Ion Eliade Rădulescu, căruia i se datorează de fapt redactarea lor finală. Totodată, Comitetul a definitivat și planul de declanșare a revoluției. Aceasta trebuia să pornească deodată în mai multe puncte ale țării, pentru a face imposibilă reacția aparatului represiv. Conform celor stabilite, începînd din ziua de 6 iunie, frații Costache și Nicolae Bălcescu s-au deplasat în județele Vâlcea și, respectiv, Prahova, iar Ion Eliade Rădulescu și Ștefan Golescu s-au îndreptat spre localitatea Islaz, din județul Romanați, pentru ca, în ziua de 9 iunie, să dea semnalul de începere a revoluției. La București au rămas I. C. Brătianu, C. A. Rosetti, Ion Voinescu II și alți revoluționari, care aveau misiunea să declanșeze mișcarea în dimineața zilei de 10 iunie.

Domnitorul Gheorghe Bibescu, care se arătase și el favorabil unor schimbări în administrația Principatului, nu credea în iminența revoluției. De aceea, el nu a dat curs cererii generalului Duhamel, sosit la București încă din 30 aprilie, din ordinul țarului, de a-l exila pe Ion Eliade Rădulescu, considerat element periculos pentru «liniștea» Principatului și a refuzat cele două regimente de cazaci pe care i le oferiseră autoritățile rusești pentru «asigurarea liniștei publice». Domnitorul, convins că va face față revoluției cu propriile sale mijloace, n-a primit propunerea, mai ales, temîndu-se de consecințele grave pe care le-ar fi avut prezența trupelor străine în țară. După ce a ordonat emiterea unor circulare către țărănime și armată — forțele cele mai periculoase pentru existența vechilor rînduieli —, cerîndu-le să se abțină de la vreo acțiune potrivnică domniei, trimițînd și un ofițer pe urmele fraților Bălcești, care i-a împiedicat să-și îndeplinească misiunea, Gheorghe Bibescu a dat asigurări cercurilor țariste că la București nu erau motive de neliniște.

Revoluția, însă, nu mai putea fi oprită. La Islaz, Eliade și Ștefan Golescu au luat legătura cu Christian Tell și Nicolae Pleșoianu — comandanți ai subunităților militare din Giurgiu și Zimnicea —, ofițeri devotați revoluției. Ajutați și de preotul Radu Șapcă din Celei, ei au mobilizat locuitorii comunelor învecinate pentru a participa la o mare întrunire ce urma să se țină în ziua de 9 iunie. De partea revoluției era și Gheorghe Magheru, prefectul județului Romanai, cu reședința la Caracal, om de mare influență în județ și în toată Oltenia. El se bucura, totodată, de mare trecere la curtea lui Gheorghe Bibescu, domnitorul arătându-i prețuire și încredere.

În ziua de 9 iunie, mulțimea entuziastă, alcătuită din toate categoriile sociale, în care grosul îl formau țărani, purtând stindardul tricolor, care a devenit, apoi, simbolul unității noastre naționale, pe atunci steagul revoluției, s-a adunat în piața satului Islaz. Preotul Radu Șapcă a oficiat slujba pentru izbînda revoluției, apoi a rostit o rugăciune compusă de el special pentru această ocazie, în care a afurisit iobăgia, cu tot cortegiul ei de abuzuri, claca și toate nedreptățile pe care le-au suferit țărani secole de-a rîndul. După sfințirea steagurilor, Eliade a citit programul revoluționar, intrat în istorie sub denumirea de Proclamația de la Islaz, și s-a constituit guvernul provizoriu, primul guvern al revoluției din 1848 în Muntenia. Acesta era format din Ion Eliade Rădulescu, Ștefan Golescu, Christian Tell, Nicolae Pleșoianu și preotul Radu Șapcă. A fost ales și Gheorghe Magheru, dar, din motive tactice, nu a fost inclus pe listă. Peste două zile, însă, el va demisiona din funcția de prefect, trecînd fățiș de partea revoluției. A fost un moment deosebit de important, asigurînd victoria revoluției în toată Oltenia.

La București, revoluția n-a putut izbucni la 10 iunie, după cum se stabilise, din cauza unui atentat comis contra lui Gheorghe Bibescu, care a atras după sine măsuri represive, între care și arestarea unor fruntași ai mișcării, dar, a doua zi, 11 iunie, primindu-se știrea că la Islaz s-a format un guvern revoluționar, masele de orășeni, împreună cu numeroase cete de țărani din satele din jur, chemați în ajutor, au asediat palatul domnesc, slab apărat de oștire. Intimidat, Gheorghe Bibescu a acceptat să aprobe programul revoluționar și să formeze un guvern provizoriu impus de evenimente, iar la 14 iunie, după numai două zile de domnie sub puterea revoluționară, a abdicat și a trecut în Transilvania.

Programul revoluționar și noul guvern provizoriu — avîndu-l pe mitropolitul Neofit ca președinte și pe Ion Eliade Rădulescu, Ștefan Golescu, Christian Tell și Gheorghe Scurtu ca membri, iar ca secretari pe Nicolae Bălcescu, Al. Golescu, C. A. Rosetti și I. C. Brătianu —, au fost aprobate la 15 iunie de o adunare de circa 30.000 de oameni, orășeni și țărani, ținută pe Cîmpia Filaretului, din marginea de sud a Bucureștilor, numită de atunci Cîmpia Libertății. La sfîrșitul adunării s-au stîmțit steagurile revoluționare, iar mulțimea bucureșteană a depus jurămîntul pe programul revoluționar, «decretat de poporul român a lui constituțiune», spunînd: «Jur că voi fi credincios voinței nației române, apărînd-o din toate puterile împotriva oricărui atac și asuprire; jur că nu voi lucra niciodată în contra intereselor nației și că voi ține și apăra cele 22 puncturi, conlucrînd după putință-mi și jertfind viața mea chiar pentru

nație». Prin acest jurământ, masele își afirmau adeziunea la revoluție, iar Proclamația, lansată cu o săptămână în urmă la Islaz, devenea legea fundamentală a puterii revoluționare.

Primul punct al Proclamației declara «independența administrativă și legislativă» a țării, așa cum o avusese mai înainte, în virtutea Capitulațiilor, și se ridica împotriva oricărui amestec al vreunei puteri străine în treburile interne ale statului. Încercînd să fixeze cît mai precis statutul internațional al Principatului, programul revoluționar respingea protectoratul Rusiei țariste și cerea ca reprezentantul țării la Constantinopol să fie ales dintre români. Poporul român, se spunea în documente, se «leapădă» de Regulamentul organic, căci acesta este «împotriva drepturilor legislative ale țării și împotriva tratatelor ce-i recunosc autonomia».

Cele 22 puncte se constituiau într-un program cu avansat conținut politic, social și național, a cărui realizare integrală ar fi dus la înlăturarea relațiilor de producție feudale, ar fi schimbat radical fizionomia societății românești. Astfel, se proclama egalitatea în drepturi, Adunare reprezentativă, domn responsabil ales pe cinci ani, responsabilitatea miniștrilor, libertatea tiparului, gardă națională, accesul la învățătură pentru toți copiii, dezrobirea Țiganilor, desființarea pedepsei cu bătaia și a celei cu moartea, etc. Cel mai important dintre ele era punctul 13, referitor la eliberarea clăcașilor și împrăștierea lor prin despăgubire, fiind considerat de Nicolae Bălcescu ca principala revendicare a revoluției. Includerea în program a punctului 13 avea drept scop să atragă masele țărănești, imensa majoritate a populației țării, de partea revoluției. Nicolae Bălcescu și alți revoluționari munteni nu-și puteau închipui succesul mișcării fără sprijinul direct al țărănimii, al cărei rol în întregul trecut românesc îl cunoșteau prea bine.

Imediat după izbucnirea revoluției, s-a trecut la aplicarea unora din prevederile programului. Primele decrete ale guvernului provizoriu, din luna iunie, prevedeau instituirea tricolorului ca steag național, desființarea titlurilor de boierie, a cenzurii, a pedepsei cu bătaia și cu moartea, înființarea gărzii naționale. Ulterior s-a trecut la discutarea problemei agrare de către Comisia proprietății pentru atragerea și mai amplă a țărănimii de partea revoluției.

Măsura în care masele de țărani și orășeni aderaseră la idealurile mișcării se reflectă și în faptul că ele au intervenit de două ori pentru apărarea cauzei revoluției. Cînd, la 19 iunie, din ordinul coloneilor Odobescu și Solomon, primul cap al oștirii, guvernul a fost arestat, mii de bucureșteni au acționat energic și l-au eliberat, redîndu-i puterea. A fost, practic, momentul cel mai fierbinte al acțiunii revoluționare în Muntenia. A curs și sînge din rîndul celor veniți să salveze guvernul și să apere revoluția : 7 morți și 8 răniți. La 29 iunie, mulțimea a trebuit să intervină din nou spre a înlătura căimăcămia formată în absența guvernului revoluționar, care se retrăsese la Rucăr, sub presiunea zvonurilor despre intrarea în țară a armatelor rusești.

Pentru a preveni intervenția străină în treburile interne ale țării guvernul a explicat, în mai multe rânduri, că mișcarea era însuflețită de «spiritul păcii», că se ține «pe drumul legilor și al tratatelor». Din aceleași motive, scopurile politice și naționale ale revoluției nu-și găsiseră o reflectare completă în program. Nu se vorbea despre independență, ci despre autonomie, iar despre unire întâlnim doar aluzii sub forma apelului la unitatea de acțiune a celor care se consideră români și fii ai patriei.

Trăgînd concluziile impuse de evoluția evenimentelor externe și, în deosebi, urmărind cu atenție reacția marilor imperii vecine față de fenomenul revoluționar european, conducătorii revoluției muntene au avut permanent în vedere pericolul unei intervenții militare străine. Acest lucru s-a și adeverit. După numai o lună, la 18 iulie, armata otomană, la insistențele Rusiei țariste, a început să treacă Dunărea, pe la Giurgiu. A doua zi, 19 iulie, cabinetul din Petersburg a dat o circulară prin care încerca să motiveze pătrunderea trupelor țariste pe teritoriul românesc.

La Giurgiu, mii de oameni au ieșit înaintea trupelor turcești în semn de protest față de încălcarea hotarelor țării și de atașament la cauza revoluției. Aceeași manifestație, la scară extinsă, a avut loc la marginea Bucureștilor, unde platoul pe care urma să se așeze tabăra turcă a fost ocupat, după unele evaluări, de 30.000 de țărani și orășeni. În capitală și în celelalte centre ale țării au avut loc demonstrații împotriva intervenției trupelor străine, în timpul cărora au fost arse Regulamentul organic și Arhondologia sau cronica rangurilor boierești.

Amenințarea otomană și țaristă, a dus, la 28 iulie, la înlocuirea guvernului provizoriu printr-o locotenență domnească, formată din Ion Eliade Rădulescu, Christian Tell și Nicolae Golescu, dar această concesiune din partea revoluției n-a fost acceptată de puterile intervenționiste, pentru că cei trei locotenenți erau foști membri ai guvernului revoluționar înlăturat. Ca urmare, la 13 septembrie, trupele turcești, însoțite de comisarul Fuad efendi, au ocupat Bucureștii, ajungîndu-se și la o ciocnire sîngeroasă, în fața cazarmii Dealul Spirii, între roata de pompieri comandată de căpitanul Pavel Zăgănescu și o coloană otomană. Principalii revoluționari au fost arestați și exilați, unii la Brusa în Asia Mică, alții în Austria. Numeroși alți revoluționari au trecut în Transilvania. Insuși generalul Gheorghe Magheru, care organizase o oaste populară la Rîureni, lângă Rîmnicul Vîlcea, și-a desființat tabăra și a trecut în Transilvania. Revoluția din Muntenia era înăbușită, dar ea reușise să se mențină trei luni, timp suficient pentru ca idealurile sale să rămînă vii în sufletul poporului, triumfînd în anii următori, prin acțiuni energice și hotărîte care au înfrînt greutățile provocate de opoziția marilor imperii autocrate.

În timp ce în Muntenia revoluția trăia ultimele zile, sub presiunea armatelor intervenționiste, în Transilvania, Comitetul Național Român din Sibiu a convocat, la 2/14 septembrie, cea de-a treia adunare de la Blaj, în vederea reafirmării revendicărilor formulate în Petiția națională

Cu acest prilej s-a aprobat o nouă rezoluție, prin care se protesta vehement împotriva «uniunii» cu Ungaria. Apoi, după ce Francisc Iosif, proclamat împărat, la 2 decembrie, în locul lui Ferdinand I, abdicat, a tăgăduit popoarelor din Imperiul austriac, printr-un manifest, libertăți naționale, Comitetul Național Român a trimis o nouă delegație la Viena, în frunte cu episcopul Andrei Șaguna, spre a cere constituirea românilor într-un principat autonom. Împăratul a făcut, însă, românilor vagi promisiuni, care n-au fost realizate, căci Curtea din Viena era dispusă să recunoască doar existența națională a popoarelor din imperiu, fără a le organiza în state naționale.

Intrucât revendicările formulate în Petiția națională și reafirmate în rezoluția celei de-a treia adunări de la Blaj n-au fost ținute în seamă de Curtea din Viena și în condițiile în care guvernul ungar, refugiat la Debrecin, după începerea războiului dintre Austria și Ungaria, a însărcinat pe generalul polonez Bem, venit în ajutorul său, să pătrundă în Transilvania spre a o readuce sub autoritatea maghiară, românii s-au văzut siliți să ia armele, transformând Munții Apuseni într-o cetate de apărare a ființei lor de nație independentă. Când generalul Bem a trecut în Transilvania, cu o armată bine organizată și echipată, obținând la Ciucea o importantă victorie asupra unităților austriece, în urma căreia a cucerit, la 25 decembrie, Clujul, iar în primele luni ale anului 1849 a reușit să ocupe partea centrală și sudică a țării, el s-a izbit în fața cetății Alba Iulia și în regiunea Munților Apuseni de rezistența îndrăjită a țăranilor români, în special a morților, conduși de Avram Iancu, Ioan Axente Sever, Ioan Buteanu, Simion Balint ș.a.

Pentru a-și concentra toate forțele contra imperialilor, Ludovic Kossuth, numit guvernator al Ungariei în urma declarației de independență din 14 aprilie 1849, provocată de noua constituție austriacă, promulgată la 4 martie, care destăinșase regatul ungar, a hotărât să lichideze rezistența românilor din Munții Apuseni, ce imobiliza numeroase trupe maghiare. În acest scop au fost organizate mai multe expediții împotriva românilor, care au fost, însă, atrase în munți și zdrobite după lupte aprige. Dându-și seama că rezistența moșilor nu putea fi lichidată și în condițiile în care armatele habsburgice, în ajutorul cărora veniseră și trupele țariste, începuseră să cauzeze mari pierderi unităților maghiare, ceea ce impunea încetarea luptelor cu românii, Kossuth a semnat, la 14 iulie, un decret prin care se recunoștea dreptul la existență națională a românilor și un tratat ce prevedea înființarea unei legiuni românești în Transilvania, în baza cărora s-a ajuns la armistițiu între români și unguri. Era, însă, prea târziu, căci, la 13 august, generalul Görgei, comandantul suprem al trupelor maghiare, a capitulat la Siria în fața armatei țariste și habsburgice. După câteva săptămâni și țăranii români au fost dezarmați, iar Munții Apuseni au reintrat sub administrația austriacă.

Revoluția română din 1848 a fost o mare ridicare la luptă pentru libertate națională și dreptate socială. Ea a reprezentat un moment deosebit de important al afirmării naționale românești, manifestându-se cu hotărâre împotriva amestecului străin în treburile interne ale Moldovei și Munteniei și pentru recunoașterea individualității proprii a naționalității române din Transilvania, Banat și Bucovina. Relevând aspirațiile

seculare ale poporului român spre eliberare națională, unire, dreptate și progres, revoluția a descătușat energiile maselor largi care, în deceniile următoare, vor înfăptui statul național român, vor cuceri cu arma în mână independența mult dorită și se vor jertfi pentru desăvârșirea unității naționale. Actul de la 1 Decembrie 1918 nu poate fi înțeles în toată plenitudinea sa, decât în strânsă legătură cu revoluția din 1848, situată la răscrucea unei perioade de adânci transformări din care a ieșit, puternică și viguroasă, națiunea română, prin a cărei voință și putere s-a constituit statul național unitar — România.

*

Clerul ortodox, mirean și monahal, mergînd pe urmele pilduitoare ale înaintașilor, a înțeles cerințele vremii și a participat cu însuflețire la revoluție, făcînd cauză comună cu poporul în lupta pentru dreptate socială și libertate națională. Desigur, participarea clerului la evenimentele din 1848 s-a realizat în forme și cu intensități diferite în raport cu amploarea și profunzimea revoluției și cu accentul specific pe care ea l-a cunoscut în cele trei provincii istorice românești, cu precădere social-economic în Moldova și Muntenia și național-politic în Transilvania.

În Moldova, unde revoluția a fost repede înăbușită, participarea clerului a fost redusă, în comparație cu prezența activă și numeroasă a preoților, între forțele revoluționare, în Muntenia și Transilvania. Cu toate acestea, este demn de semnalat că mitropolitul Meletie s-a aflat printre semnatarii Petiției înaintată domnitorului Mihail Sturdza, la 28 martie, iar episcopul Veniamin Ruset al Romanului a fost exilat la o mînăstire pentru că și-a exprimat opoziția față de vechile rînduiri feudale. De asemenea, unii clerici, între care preotul Gheorghe Bodescu din Bîrlad și arhimandritul Paisie din Tg. Ocna, au fost arestați de către autorități pentru vina de a se fi pus în fruntea mișcărilor țărănești care au izbucnit, în zilele revoluției, în județele Roman și Bacău.

În Muntenia, preoții au fost nelipsiți de la pregătirea revoluției și au avut un rol activ în toate momentele desfășurării ei. Pe lângă preotul Radu Șapcă, la evenimentele de la Islaz, au luat parte și preoții Gheorghe din Celei, Oprea și Gheorghe din Islaz, precum și protopopul Marin Zătreanu și proistosul Gheorghe din satul Piscov, care, mobilizînd țărani din comunele învecinate și punîndu-se în fruntea lor, au asigurat succesul întrunirii din 9 iunie 1848. Cînd, la 11 iunie, la București, mai multe mii de orașeni au dat năvală la palatul domnesc, impunîndu-i lui Gheorghe Bibescu programul revoluționar, ei aveau în frunte preoții de la bisericile lor. În urma abdicării domnitorului, după două zile de guvernare sub revoluție, clopotele bisericilor au răsunat prelung prin mahalale, chemînd norodul să preia conducerea țării și a capitalei. Apoi, la 15 iunie, mulțimea adunată pe Cîmpia Libertății de la Filaret a depus jurămînt pe cruce și evanghelie pentru programul revoluționar, de față cu preoții de la toate bisericile orașului. La 19 iunie, la aflarea vestii despre arestarea guvernului provizoriu, bucureștenii s-au adunat în număr mare pe la biserici, de unde au pornit îndârjiți, împreună cu preoții lor, spre Podul Mogoșoaiei, înconjurînd palatul și eli-

berindu-i pe revoluționari. Preoții s-au aflat și de această dată în primele rînduri, acționînd cu devotament și abnegație pentru salvarea cauzei poporului. Peste cîteva zile, cînd guvernul provizoriu s-a retras la Rucăr, în urma zvonului că o armată țaristă se îndreaptă spre București, concomitent cu una turcească, poporul a intervenit din nou și a restabilit situația. Masele bucureștene, evaluate la mai multe mii de oameni, au luat cu asalt, la 29 iunie, cazarma în care se refugiaseră cei ce unelteau contra revoluției, înfruntînd soldații ce primiseră ordin să tragă cu tunurile. Călugărul Ambrozie, de la metocul Episcopiei Buzăului din București, plin de curaj, s-a așezat atunci cu pieptul înaintea tunurilor pregătite să tragă în popor. Soldații au pactizat cu mulțimea. Membrii guvernului provizoriu au fost rechemați. Pentru fapta sa el a fost cinstit de popor cu numele de «Popa Tun».

Dar, preoții s-au dovedit neobosiți și în răspîndirea programului revoluționar în rîndul enoriașilor lor, în mobilizarea acestora la cucerirea și apărarea drepturilor proclamate de revoluție, contribuind într-o măsură însemnată, alături de învățătorii și funcționarii publici, la dezvoltarea spiritului de acțiune, a conștiinței revoluționare a maselor largi. Se știe că decretul, deciziile și celelalte hotărîri ale guvernului provizoriu au fost tîlmăcite țăranilor în biserică, de către preoți. Totodată, în rîndul comisarilor orînduiți cu propaganda prin județe, cu sarcina de a veghea la statornicirea cuceririlor revoluției, au acționat și un număr de clerici. Străbătînd satele, ei și-au îndeplinit misiunea cu un zel rar întîlnit. În același timp, la activitatea cluburilor deschise în orașele reședință de județ, unde se purtau discuții și se luau hotărîri privind mersul revoluției, au participat și clerici, nu numai ca auditori, ci și ca oratori și chiar președinți de ședințe. De asemenea, comisiile întrunite pe județe pentru desemnarea reprezentanților țăranilor clăcași în Comisia proprietății au avut în componența lor, pe lîngă doi săteni, și cîte un preot, iar unul dintre ei, preotul Neagu Benescu din satul Domnița a fost ales chiar deputat al clăcașilor din județul Rîmnicul Sărat în acest organism menit să elaboreze un proiect de emancipare a țăranimii. Tot un cleric, arhimandritul Ioasăf Snagoveanul, a făcut parte din Comisia pentru eliberarea robilor țigani. În sfîrșit, preoții au binecuvîntat programul și steagurile revoluției, au oficiat sfeștaniei la adunări populare, au fost prezenți în tabăra lui Gheorghe Magheru de la Rîreni și au anatemitat Regamentul organic în cadrul unor ceremonii religioase.

La începutul lunii septembrie, revoluția în Muntenia se găsea în împrejurări deosebit de grele. Poarta otomană și Rusia țaristă au trecut la măsuri de ordin militar pentru restaurarea regimului regulamentar. Intervenția armatelor străine a provocat în țară neliniște și îngrijorare. La București și în alte orașe s-au organizat adunări în care masele au depus din nou jurămînt pe «stindardele libertății», reafirmîndu-și încă o dată hotărîrea de a păzi revoluția. Cînd, la 13 septembrie 1848, comisarul turc Fuad efendi a intrat în capitală, mulțimea ieșită în semn de protest înaintea armatei otomane avea în frunte clerici îmbrăcați în odăjdii, care au rostit cuvîntări de apărare a cauzei revoluției.

Îndată după intrarea în țară a trupelor străine s-a trecut la restaurarea oficială a regimului regulamentar, care a întâmpinat, însă, o puternică rezistență pe plan local, opusă cu precădere de către țărănime. În multe sate, locuitorii, îndemnați de preoți, au continuat lupta împotriva vechilor rînduieli prin nesupunerea la clacă și la plata birului, însușirea recoltei de pe moși, bătaia ispravnicilor, alungarea dorobanților, veniți să le impună voința stăpînirii și chiar prin răzvrătiri izolate. Preoții, consecvenți idealurilor de dreptate și libertate, i-au sfătuit pe țărani să se opună restabilirii clăcii, ceea ce a făcut ca fierberea satelor să mai dureze o vreme, fiind amplificată și de măsura luată de autorități de a cere populației să semneze acte de mulțumire către trupele străine, drept recunoștință pentru instaurarea «liniștei». Cînd subcîrmuitorii plășilor au început să cutureiere satele, cu dorobanții după ei, pentru a smulge de la locuitori doritele semnături, numeroși preoți au refuzat să iscălească asemenea acte, povățuindu-i și pe țărani să facă la fel, astfel încît această acțiune s-a transformat într-o puternică manifestație împotriva obligațiilor feudale.

După restaurarea regimului regulamentar, căimăcămia, cu concursul trupelor străine, a trecut la «pacificarea» țării, introducînd o serie de măsuri administrative, polițienești și militare, între care arestarea participanților la revoluție, pentru a căror anchetare, la cererea generalului Duhamel, comisarul Rusiei țariste, s-a constituit Comisia de cercetare a celor implicați în fapte revoluționare. Cele două armate cotoprite, otomană și țaristă, nu s-au mulțumit numai cu prinderea și exilarea fruntașilor revoluției, ci au declanșat o adevărată vînațoare împotriva tuturor celor care, într-o formă sau alta, participaseră la evenimente, ceea ce era o recunoaștere indirectă a caracterului profund popular al revoluției, a faptului că la ea luaseră parte în modul cel mai deplin masele largi. Clerul a fost acuzat că în loc să împartă liniștea și supunerea între locuitori, s-a amestecat cu norodul, invitîndu-l la răzvrătire. Incepînd din luna octombrie 1848 s-au luat cele mai severe măsuri pentru prinderea fețelor bisericești, preoți și călugări, care «avuseseră parte lucrătoare la tulburările trecutei răzvrătiri revoluționare». Ca urmare, numeroși preoți au fost arestați și închiși la mînăstirea Văcărești, unde au fost supuși unui aspru regim fizic și moral. Unii au fost trimiși în canon, pentru vreme îndelungată, pe la diferite chinovii îndepărtate, iar alții au fost puși sub supraveghere polițienească. Cei mai mulți au fost maltratați de către autorități, suspendați din slujbă și îndepărtați de la biserică sau alungați pentru totdeauna din satele lor. Cu toții au trecut și prin chinurile sufletești pricinuite de grija pentru familiile rămase fără sprijin și mijloace de trai. Represiunea și silniciile n-au reușit, însă, să înăbușe ideile înnoitoare din cugetele lor. Ei au rămas credincioși idealurilor proclamate de revoluție și nu le-a fost zadarnică jertfa, căci foarte mulți au trăit bucuria de a participa la înfăptuirea marelui act al Unirii Principatelor în 1859, iar cei ajunși la vîrsta bătrînețelor să vadă împlinit și visul secular al cuceririi independenței de stat la 1877.

În Transilvania, unde românii, stăpînii de drept ai țării, nu erau recunoscuți ca națiune, fiind lipsiți de drepturi politice, sociale și religioase, participarea clerului la revoluție a avut un caracter larg și cuprinzător, antrenînd întreaga preoțime românească, fără deosebire între ortodocși și uniți, ceea ce a afirmat încă de pe atunci necesitatea reîntregirii bisericești prin revenirea uniților la sînul Bisericii Ortodoxe Române. Se știe că adunarea de la Blaj din 3/15 mai 1848 a fost pregătită cu contribuția nemijlocită a preoților români care, la chemarea adresată prin circularele celor doi episcopi, s-au pus în fruntea enoriașilor lor, țărani și meșteșugari, asigurînd prezența pe Cîmpia Libertății a celor 40.000 români din toate colțurile Transilvaniei. La această mare adunare națională, unde reprezentanții poporului român și-au afirmat voința de libertate și dreptate rostind într-un singur glas «Noi vrem să ne unim cu țara», a participat întreaga preoțime transilvăneană.

Rolul de exponent al intereselor naționale și sociale ale românilor, pe care l-a îndeplinit clerul, s-a reflectat și în faptul că în Comitetul Național Român și în cele două delegații către Curtea de la Viena și Dieta din Cluj, alese de adunare, au intrat și preoți. De la ortodocși, aceștia au fost : Moise Fulea, Ioan Moga, Ioan Panovici, Nicolae Manu, Sava Popovici Barcianu, Ștefan Moldovan, Iosif Ighianu, Ioan Popasu și Al. Verza.

Cînd autoritățile au început prigoana și represaliile cu trupe împotriva românilor pentru că au îndrăznit să meargă la adunarea de la Blaj și să se pronunțe contra «uniunii» Transilvaniei cu Ungaria, considerîndu-se dezlegați și de obligațiile feudale, așa cum proclama revoluția, refuzînd să mai presteze claca pe moșiile nobililor maghiari, teroarea a căzut mai întîi asupra preoților, ca unii ce îndemnau poporul la nesupunere și răzvrătire. În acele cumplite zile au fost împușcați sau spînzurați peste o sută de preoți români, după cum afirmă Al. Papiu Ilarian, iar mulți alții au fost bătuiți, schingiuiți, purtați în lanțuri prin sate și aruncați în temniță. În această situație tragică, Comitetul Național Român din Sibiu a hotărît organizarea armatei naționale, din 15 legiuni, sub conducerea lui Avram Iancu, în rîndurile căreia au luptat, ca prefecți, viceprefecți, tribuni și căpitani, mulți preoți. Unii dintre ei — Simion Groza din Rovina, Nicolae Vlăduț, protopopul Gurileanu, Petru Boantă din Săușa, Nicolae Bucur din Galda, Ioan Fodorean din Cărpiniș, Ioan Gomboș, Ioan Hulea, Vasile Pop, Nicolae Repede din Geoagiu —, s-au dovedit remarcabili conducători de oaste, iar protopopul Simion Balint din Roșia și preotul Petre Dobra au căzut eroic în luptă, înscriindu-și prin jertfa lor numele în cartea neamului românesc. În timp ce mulți preoți luptau în Munții Apuseni, în armata națională, cei rămași la vetrele lor, prin satele din tot cuprinsul țării, «se făceau agenți revoluționari», cum consemnează autoritățile, răspîndind manifeste, ținînd adunări și ridicîndu-i pe țărani la luptă pentru apărarea drepturilor lor legitime. Întreg poporul român din Transilvania era pus în mișcare, în acele zile, de către preoți.

O mențiune aparte se cuvine a fi făcută în legătură cu activitatea episcopului Andrei Șaguna care, în calitate de președinte al Comitetului Național Român și de slujitor al Bisericii, nu-și putea asuma răspunderea angajării românilor într-un război ce risca să aibă urmări tragice, în situația complexă și contradictorie din Transilvania, decât după o matură chibzuință. De aceea, în prima perioadă a anului revoluționar 1848, el a militat pe cale diplomatică, la Viena, la Pesta și la Cluj, pentru obținerea drepturilor națiunii române din Transilvania. Văzînd că toate demersurile sale rămîn zadarnice, Andrei Șaguna a optat fără șovăire pentru organizarea rezistenței militare și a acționat energic pentru obținerea prin luptă a drepturilor națiunii române, inclusiv a celor religioase și bisericești. Atitudinea lui Andrei Șaguna în timpul revoluției din 1848, a fost model de urmat pentru întregul cler român transilvănean. După înfrîngerea revoluției, cînd mulți dintre conducătorii mișcării au trecut munții în Moldova și Muntenia, Șaguna a rămas la postul său și a continuat sub regimul absolutist lupta pentru drepturi culturale și politice pentru românii din Transilvania.

Participarea clerului din cele trei provincii istorice românești la revoluția din 1848 se înscrie în tradiția Bisericii Ortodoxe Române de a sluji poporul, identificîndu-se cu năzuințele și aspirațiile lui de libertate, dreptate și unitate națională. Deși înfrîntă, revoluția din 1848 a deschis calea ridicării unor noi coloane de susținere a edificiului nostru național, rezultat al altor sacrificii și jertfe, la capătul cărora se află Marea Unire din 1918. Acest act de temelie a României moderne se sprijină pe înfăptuirile de la 1848, la care clerul și-a adus partea sa de contribuție, avîntîndu-se cu tot elanul în vîltoarea luptelor pentru dreptate și libertate și dăruind neamului figuri luminoase de mucenici și martiri.

REDACTIA

ÎN DUHUL EVLAVIEI ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI

CUVÎNTAREA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH
TEOCTIST
LA ÎNTÎLNIREA CU PREOȚIMEA CAPITALEI
ÎN PRIMA ZI DE PAȘTI

— 10 aprilie 1988 —

Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici Părinți,
Distinsă adunare,

Dacă în urmă cu cîteva decenii, cînd au început a se organiza aceste întîlniri, devenite tradiționale, între Întîistătătorul Bisericii noastre și clerul Capitalei, în această sală rămîneau încă multe locuri neocupate, iată că acum, în prima zi de Paști, ca și în anul trecut la praznicul Nașterii Domnului, sala a devenit neîncăpătoare. Este o constatare mai mult decît îmbucurătoare pe care o pot mărturisi, ca unul ce am participat la acele începuturi și care acum, prin rosturile pe care le cunoaștem cu toții, am ajuns să vă vorbesc din acest loc. În această zi mare și sfîntă a Învierii Domnului, îmi plec genunchii și mulțumesc cu multă smerenie bunului Dumnezeu pentru cele ce El a re-vărsat asupra Bisericii noastre, asupra credincioșilor și slujitorilor ei și asupra ființei mele.

Ori de cîte ori privesc în juru-mi — bine știind că nu pot rămîne indiferent la privirile ce sînt ațintite din toate părțile asupra lucrării și vieții Bisericii noastre —, mă gîndesc la sarcina grea, plină de răspunderi, ce mi s-a încredințat. Simt și păstrez convingerea că fiecare privire, fiecare gînd, fiecare așteptare își are un rost bine definit, exprimînd conștiința de totdeauna a Bisericii noastre strămoșești. Este o mare bucurie pentru un ierarh, și mai ales pentru cel care este rînduit să vegheze asupra rostului întregii Biserici, să constate acest interes și atașament obștesc față de rosturile Bisericii, față de tezaurul de credință pe care-l avem, față de modul în care sîntem datorii să-l păstrăm, să-l chivernisim și să-l sporim.

Mărturie a acestor constatări ne este și praznicul luminat al Învierii Domnului, cînd bisericile, duhovnicii și slujitorii altarului au fost solicitați într-un mod deosebit de stăruitor de către credincioși, pentru împlinirea trebuințelor lor sufletești. Un asemenea lucru aduce mărturie de mare valoare pentru Biserica noastră, arătînd viabilitatea acesteia și grija permanentă a tuturor fiilor ei de a menține edificiul Bisericii întreg, sănătos, în stare nu numai să adăpostească și să păstreze pe pămîntul românesc un tezaur vechi de 2000 de ani, ci să-l sporească și să-l transmită mai departe.

Ca și dumneavoastră, am trăit în serile deniilor și în noaptea Învierii simțăminte deosebite, nu numai de firească mîngîiere omenească, dar și de adîncă responsabilitate, determinate de această cercetare continuă a sfintelor locașuri de către enoriași, de apelurile lor stăruitoare la duhovnic, de întrebările pe care ei ni le pun nouă și la care trebuie să răspundem neîncetat, ca și odinioară Sfinții Apostoli și Părinții Bisericii. În fiecare an, Învierea Domnului ne aduce în fața minții această icoană vie a Ortodoxiei românești. De aceea nu vom înceta să dăm viață îndatoririlor noastre de păstori sufletești, atașați permanent de credincioși și identificați cu năzuințele lor sfinte de a ajuta Biserica în împlinirea lucrării ei. Nu vom înceta să ne apropiem harul preoției, care a fost transmis direct apostolilor astăzi, în ziua învierii, la ceasul înserării, cînd Mîntuitorul a apărut între ei nu numai ca să-i mîngîie și să-i încredințeze, dar să-i și investească cu puterea harică, pe ei atunci și pe noi din neam în neam. De acolo trebuie să pornească zelul nostru,

rîvna noastră apostolică, de la mormîntul Domnului, de la Învierea Mîntuitorului Iisus Hristos, de la predica Sa, de la statornicirile Sfinților Părinți, transmise pînă în zilele noastre, ca moștenire sfîntă și nepieritoare.

Întîlnirea noastră în această primă zi de Paști, devenită tradițională, mărturiile aduse de Prea Sfințitul Episcop Epifanie al Buzăului, de glasul Coralei preoților și de purtătorul de cuvînt al obștii cinului clerical din Capitală mi-au întărit convingerea că în primul rînd eu trebuie să fiu cel care să îndeplinesc misiunea aceasta încredințată Bisericii de Mîntuitorul Hristos și confirmată în decursul timpului de obștea cea drept măritoare a Ortodoxiei noastre românești. În același timp consider însă, iubiții mei, că este necesar ca împreună să ne îndreptăm toată luarea-aminte asupra laturii pastoral-misionare a lucrării noastre, asupra îmbunătățirii amvonului, a săvîrșirii Tainelor și ierurgiilor, a stilului și modului de lucru cu enoriașii și cu consiliile parohiale și asupra tuturor bunelor rînduiești ale Ortodoxiei noastre românești.

Sîntem o Biserică locală și în același timp autocefală, care are cu ce să se prezinte în fața lumii creștine, în orice moment, începînd de la parohie, continuînd cu catedra seminarială și cu cea universitară, cu centrele eparhiale și terminînd cu Centrul nostru patriarhal, ne bucurăm de o agonisită bogată care se datorește nu nouă celor de astăzi, ci înțelepciunii cu care înaintașii noștri au știut să găsească mijloacele cele mai potrivite pentru ca Biserica Ortodoxă Română să aibă un loc de cinste în viața țării și a poporului nostru. Este foarte important pentru o Biserică locală, pentru o Biserică națională să-și aibă asigurat cadrul ei de activitate și locul ei în societate, cu întocmiri canonice și bisericesti așa cum le avem noi. Fiecare parohie, fiecare mînăstire sau centru eparhial este în Biserica noastră un organism viu, care, atunci cînd cel ce îl conduce știe să-i dea viață, nu numai că nu se mișcorează, ci se înnoiește mereu, dezvoltîndu-se pe făgașul învățăturii, pe tradiția milenară de viață, de gîndire și de lucrare a Bisericii noastre.

Biserica Ortodoxă Română a fost și a rămas deschisă înnoirilor, deschisă dialogului teologic cu celelalte Biserici, deschisă ecumenismului contemporan, încît astăzi noi ne aflăm în plin

mers în ceea ce privește această lucrare. De aceea, fiecare preot, începînd cu clerul Capitalei, are îndatorirea de a face ca această componentă unică ce se numește parohia să fie mereu vie, să fie mereu actuală, să fie mereu pe linia de învățatură, de credință și de lucrare a Bisericii noastre. De aici decurge toată grija Sfîntului Sinod pentru formarea viitorilor slujitori ai Bisericii noastre. Din experiența pe care fiecare ierarh o are la eparhie, din ceea ce viața în continuă transformare oferă unui teolog sau unui slujitor al Bisericii, trebuie să împărtășim și învățămîntului nostru teologic.

De curînd, în această privință, au lucrat comisii sinodale speciale pentru revizuirea programei analitice, a materiilor și disciplinelor de învățămînt care, pe măsura trecerii timpului, se cereau a fi îmbunătățite. Au fost revăzute atît programele cursurilor legate de activitatea pastoral-misionară a slujitorilor bisericești, de viața parohiilor, de gospodărirea lor, cît și cele privind disciplina, ordinea și cinstea despre care vorbea reprezentantul preoțimii Capitalei în seara aceasta, probleme de mare actualitate în țara noastră și cu care noi trebuie să fim nu numai de acord, ci și să le respectăm, împreună cu propriile noastre organe parohiale. Învățămîntul nostru este chemat să desfășoare cu maximă răspundere o bogată activitate educativă a elevilor și a studenților teologi, în deplin acord cu duhul Bisericii Ortodoxe Române, cu cerințele poporului nostru dreptcredincios, dar și cu situațiile care se ivesc în viața Bisericilor pe plan ecumenic și pe plan internațional.

S-a amintit aici de unele lucrări aflate în curs de desfășurare. Desigur, acestea sînt lucrări de început. Departele de noi gîndul de a ne revendica merite în această privință. Începutul e prea recent și lucrările nu se desfășoară încă într-un mod atît de satisfăcător încît să ne îndreptățescă a ne compara cu ierarhii care au păstorit înainte și au sporit atît de mult zestrea Bisericii noastre. Dar, știm cu toții foarte bine — și am mai spus-o în sala aceasta și cu alt prilej — că fiecare este dator, acolo unde se află, să împlinească cerințele Bisericii, precum și tot ceea ce credincioșii și vremea în care trăim cer de la noi. Mare este Biserica, Trupul ei sfințitor, obștea clerului și a credincioșilor, mari au fost înaintașii noștri care ne-au lăsat opere

ce vor vorbi încă secole de-a rîndul despre vredniciile lor, mare este poporul și țara noastră, în măsura în care noi ne facem datoria și slujim cerințele Bisericii, ale credincioșilor și ale popoului nostru, fiecare în locul de muncă în care ne aflăm rînduiți.

În preajma marelui praznic al Învierii Domnului din acest an, în Biserica noastră a avut loc un eveniment de mare însemnătate. Am trăit o zi deosebit de înălțătoare în Joia Mare, cînd toți membrii Sfîntului Sinod am săvîrșit, în Catedrala patriarhală, sfințirea Marelui Mir. Așa cum se știe, sfințirea Marelui Mir este o lucrare legată de calitatea de autocefalie, în virtutea căreia orice Biserică locală, orice Biserică națională — așa cum este și Biserica noastră — are dreptul și, în același timp, datoria de a o săvîrși. Înainte de anul 1885, cînd Biserica noastră a dobîndit autocefalia, așa cum mărturisesc documentele vremii, sfințirea Marelui Mir se săvîrșea în condiții cu totul aparte. Acum noi am sfințit Marele Mir într-o atmosferă deosebit de înălțătoare și am semnat și un act sinodal cu acest prilej. Este o mare mîngîiere pentru o Biserică locală să poată sfinți Marele Mir, pentru că el este semnul văzut al prezenței Mîntuitorului Iisus Hristos și a Duhului Sfînt, cum spuneam aseară la slujba Învierii, începînd cu fiecare prunc din leagănul nașterii și cu cei care îmbrățișează Ortodoxia și pînă la sfințirea noilor locașuri de închinare și a sfintelor antimise. Sfîntul Mir sfințit aici se răspîndește nu numai în cuprinsul Patriarhiei din țară, dar și peste hotare, la toate parohiile care aparțin de Biserica Ortodoxă Română. Necontenitele prefaceri din lumea de azi, de constituiri și de organizări de comunități bisericești naționale, cer Bisericii noi metode de lucru. Biserica noastră a luptat cu hotărîre și va lupta cu aceeași statornicie pentru ca granițele autocefaliei să nu rămînă numai între granițele politice ale țării, ci să treacă dincolo de ele, cuprinzînd granițele neamului românesc și ale credinței noastre ortodoxe. De aceea, parohiile ortodoxe române de peste hotare au îndreptățirea și îndatorirea de a primi puterea sfințitoare, adică Sfîntul Mir, de la Biserica noastră strămoșească, Biserica Mamă.

Ne-am mai întîlnit cu preoțimea Capitalei și cu alte prilejuri și, ca și atunci, mă simt dator și în această împrejurare să

vă împărtășesc bucuria mea de Întâistătător al Bisericii pentru felul în care clerul receptează îndrumările Sfântului Sinod privind buna desfășurare a lucrării noastre călăuzitoare, pastorale și sfințitoare atât la parohii, cât și la mănăstiri și la Centrele eparhiale. Prezența dumneavoastră de astăzi aici o interpretez tot ca pe un mod de receptare conștientă a cerințelor activității noastre, fapt pentru care vă mulțumesc din toată inima.

Mulțumesc, de asemenea Prea Sfințitului Episcop Epifanie al Buzăului și ierarhilor de față, părinților consilieri de la Administrația Patriarhală și de la Arhiepiscopia Bucureștilor, celorlalți colaboratori, ca și părinților protopopi, pentru prezența lor și pentru activitatea stăruitoare pe care o desfășoară în slujba Bisericii și a Patriei noastre. Vă rog să transmiteți membrilor organelor parohiale, credincioșilor și familiilor dumneavoastră toate gândurile mele bune, împreunate cu dorințe de sănătate, vrednicie și alese bucurii pentru toți. Din toată inima, vă spun: Adevărat a înviat Domnul nostru Iisus Hristos. Amin.

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

CUVÎNT LA SFÎNTUL MARE MUCENIC
GHEORGHE

«...Purtătorule de biruință Mare Mucenice
Gheorghe, roagă pe Hristos Dumnezeu, să
se mîntuiască sufletele noastre».

(Troparul Sfîntului)

Frați creștini,

O dată cu sosirea frumosului anotimp al primăverii, cînd natura înconjurătoare se trezește la viață, creștinii prăznuiesc cea mai mare sărbătoare a lor, numită în cîntările bisericești «praznic al praznicelor», Învierea Domnului, «care s-a dat spre moarte pentru păcatele noastre și a înviat pentru îndreptarea noastră» (Romani 4, 25). În fiecare an Învierea Domnului ne amintește și adeverește triumful vieții asupra morții și stricăciunii, biruința luminii asupra întunericului și izbînda binelui asupra răului. Ea constituie piatra de temelie a credinței noastre în dumnezeirea Mîntuitorului Hristos, Care, din dragoste nețăr-murită, și-a dat viața Sa pentru a noastră izbăvire de sub stăpînirea morții.

Realitatea învierii Domnului a fost confirmată de Mîntuitorul Hristos prin arătările Sale timp de 40 de zile înaintea Sf. Apostoli, iar mai tîrziu, Sf. Apostol Pavel pe drumul Damascului. Sf. Apostoli vor face cunoscut acest adevăr tuturor neamurilor și pentru apărarea lui își vor primejdui chiar viața lor pămîntească. Exemplul lor va fi urmat de ne-numărați creștini între care se numără și Sf. Mare Mucenic Gheorghe a cărui sărbătoare se încadrează în decorul primăverii naturale și duhovnicești.

Numele Marelui Mucenic Gheorghe, cît și al celorlalți sfinți sînt înscrise pe fiecare filă a calendarului bisericesc pentru a fi cinstită în chip deosebit viața lor curată în spiritul dreptei învățături. În general, cinstirea sfinților își are temeiuri fundamentale de credință în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție din care aflăm că ei sînt numiți «prieteni ai lui Dumnezeu» (Ioan 15, 14) sau «casnici ai lui Dumnezeu» (Efes. 2, 19) prin care Dumnezeu face minuni (Ieșire 14, 16—31 ; IV Regi 4, 32—36 ; Matei 10, 1 ; Marcu 3, 15—16 etc.).

Cea mai vie expresie a actului de cinstire a Sfinților este rugăciunea de la Proscomidie cînd sînt scoase și așezate lîngă agneț miride pentru prooroci, apostoli, mucenici și sfinți. Prin venerarea lor, creștinii își îmbogățesc viața lor religios-morală, sporesc în evlavie și în urmarea credinței celei adevărate. De aceea, Biserica Ortodoxă a împodobit cultul său cu cinstirea sfinților, întrucît prin aceasta se sporește și se întărește nu numai credința și evlavia creștinilor, ci și adorarea lui Dumnezeu.

În cultul Bisericii noastre, sărbătoarea Sfîntului Mare Mucenic Gheorghe ocupă un loc deosebit, prin faptul că ziua de 23 aprilie și numele său sînt imprimate în calendarul bisericesc cu caractere roșii și acest moment festiv se încadrează, de obicei, în perioada Penticostarului. El este unul dintre creștinii devotați învățaturii și învierii Mîntuitorului Hristos, pentru care a primit moarte martirică în ziua de 23 aprilie în anul 303.

Prin viața și activitatea sa, Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe s-a arătat ca un vas ales al lui Dumnezeu spre dovedirea adevărului și slavei divine în momentul cînd idololatria încerca după mai bine de trei secole de creștinism să țină lumea sub negura necunoștinței și să respingă lumina învățaturii lui Hristos. Religia idolatră era încurajată chiar de împăratul Dioclețian care a declanșat în mai multe rînduri valuri de persecuție și ele se vor încheia cu multe pierderi de vieți creștine.

Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe s-a născut în a doua jumătate a secolului al treilea în părțile Capadociei (sau la Beirut) din Asia Mică dintr-o familie de creștini de bun neam și cu o frumoasă stare socială. În sînul familiei el a primit o creștere aleasă și a fost îndrumat să îmbrățișeze, ca și tatăl său, cariera militară în care s-a afirmat repede, ajungînd tribun și apoi comis în armata romană. El a ajuns omul de încredere al împăratului care îl aprecia nu numai pentru calitățile sale de mare strateg, ci și pentru bogăția cunoștințelor sale filozofice acumulate de prin locurile pe unde călătorise cu armata romană. Ajuns în vîrfurile piramidei militare romane, el se impune printr-o aleasă comportare față de subalternii săi și acest lucru confirmă educația sa creștină datorată mamei sale care, deși a rămas văduvă de tînră, și-a dat toată silința ca pe fiul său Gheorghe să-l educe în spiritul adevăratei credințe.

Cuvîntul Sfintei Scripturi sădit în inima Sf. Gheorghe de mama sa a rodit prin bunătatea sa față de subalternii săi care se minunau de faptul cum un tînăr de 30 de ani are o forță spirituală deosebită, fără seamăn, în înalta societate romană, stăpînită de felurite manifestări imorale. Dragostea față de Dumnezeu și față de oameni l-a determinat să iubească și să cinstească pe cei ce i-au dat viață și pe cei din jurul său, să se considere ca un frate al celor cinstiți și să urmeze calea vieții virtuozitate. Pe chipul său tînăr și frumos se distingeau trăsăturile smereniei, seriozității și compătimirii față de cei ce erau robiți de închinarea la forțele naturii.

Cunoașterea și trăirea adevăratei învățături creștine au contribuit la formarea și păstrarea profilului religios-moral al Sf. Gheorghe, care în fața prigoanei contra creștinilor declanșată de Dioclețian se va alătura celor ce slujeau pe Hristos și își dau viața pentru El. Conștiința sa sinceră de creștin îl îndeamnă să se opună planurilor împăratului roman de a nimici pe creștini și a asigura în felul acesta triumful religiei idolatre. El declară deschis în fața împăratului că este și el unul din slujitorii lui Hristos. Indignat de măsura luată de împărat, Sf. Gheorghe îndrăznește să-l înfrunte pe el și pe slujitorii săi zicînd: «pînă cînd, o împărate și voi curteni veți face război contra creștinilor? Vouă se cade să faceți pace în toată lumea, dar acum pentru ce iubiți războiul și vrajba și vreți să vărsați sînge sfînt și drept?». Cuvintele sale dojenitoare înfurie mai mult pe suveranul roman care nu se aștepta să fie mustrat chiar de unul dintre sfetnicii săi cei mai apropiați și îndrăgiți.

Văzînd cită nedreptate se face creștinilor, oameni pașnici și supuși autorității romane, Sf. Gheorghe fiind de-a dreapta împăratului îi spune în public că și el este din rîndul celor ce slăvesc pe Iisus Hristos. Din cauza acestei mărturisiri el este închis și în închisoare i se aduc felurite înțelepți necreștini care să-l determine să se lepede de credința în Iisus Hristos. Încercările lor au fost zadarnice, iar torturile la care a fost supus nu l-au clătînat, ci întărit în credința lui la care au aderat mulți dintre cei ce urmăreau chinurile sale. Printre cei ce asistau la înfiorătoarele chinuri suportate de Sf. Gheorghe se afla și soția împăratului, Priscia, care s-a botezat luînd numele de Alexandra. Împreună cu ea s-a mai botezat și fiica sa, Valeria.

Inumanele mijloace de tortură suportate de Sf. Gheorghe în închisoare nu-l abat de la dreapta credință și din nou este întemnițat. În temniță el slăvește și mulțumește lui Dumnezeu pentru purtarea Sa de grijă față de el, iar celor ce veneau la el atrași de minunile pe care le săvîrșea, le vorbea despre adevăratul Creator și mîntuitor al lumii. Statornicia sa în credință îl face să exclame în fața mulțimii care aștepta ca el să aducă jertfă zeilor: «cum o să servesc eu unui zeu care nici nu există, ci e plăsmuit de mintea omenească pentru interesele voastre materiale; eu mă închin Celui ce a slujit adevărului și aduc

jertfă inima mea pentru cinste și dreptate...». Ca urmare a celor afirmate de el împăratul l-a considerat drept hulitor al zeilor și a poruncit să fie aruncat într-o groapă cu var clocotind din care a ieșit și de aici nevățamat. Încercările împăratului de a-l atrage la credința idolatră sînt zadarnice și Sf. Gheorghe îi răspunde cu multă seninătate și fără teamă că el se pleacă numai Celui ce este Împărat al inimilor și suflurilor nevinovate. Că el este slujitorul lui Hristos și nu al zeilor cărora lumea romană păgînă le aduce jertfe ca să dea frîu liber patimilor și instinctelor sale.

Refuzul Sf. Gheorghe, care s-a declarat un slujitor convins pînă la moarte al lui Hristos, a declanșat o adîncă amărăciune în sufletul împăratului, fiind astfel nevoit să-l declare ca o persoană care necinstește pe zei și se face vinovat de cea mai aspră pedeapsă, decapitarea. Aceeași pedeapsă va fi decretată și pentru împărăteasa Alexandra. Înainte de a primi moartea martirică, Sf. Gheorghe s-a rugat lui Dumnezeu. Mai înainte Dumnezeu i se arătase în vis, ca să nu se teamă de chinuri, ci să îndrăznească în fața lor. După ce s-a rugat, și-a plecat singur capul sub ascuțișul sabiei. Trupul său a fost aruncat în groapa comună a sclavilor de unde mai tîrziu l-au luat creștinii și l-au dus în orașul Lida din Palestina și aici va fi depus ulterior într-o Biserică nouă. Sfințele sale moaște vor săvîrși multe minuni în rîndul creștinilor care au cerut ajutorul său.

Prin viața sa scurtă, Sf. Mare Mucenic Gheorghe a dovedit multă rivnă și dragoste pentru învățătura lui Hristos pe care a apărut-o și mărturisit-o cu mult curaj în fața celor care îl sileau să renunțe la credința creștină. Înaintea celor care îl forțau să nege religia creștină tinărul mucenic Gheorghe nu se înclină în fața lor și dă dovadă de curaj. Așa cum ne învață cîntările închinat Sf. Gheorghe, el s-a dovedit în fața celor ce nu-i respectau libertatea de conștiință ca un purtător de biruință, ca un soare strălucitor și ca un mărgăritar de mult preț. Cu puterea crucii fiind înarmat, el a zdruncinat credința cea spinoasă a idolilor și a sădit vița dreptei credințe. El este asemănat cu un «diamant al răbdării, aprins de dragostea pentru Hristos». Pe creștinii îl roagă să mijlocească înaintea lui Dumnezeu pentru pacea lumii și pentru mîntuirea sufletelor lor. Prin trăirea sa curată el și-a adunat spicele faptelor bune și a dovedit că este un lucrător iscusit în grădina Domnului, de aceea creștinii îl imploră în cererile lor ca să se roage neîncetat lui Dumnezeu pentru a-i curăți de păcate și a re-vărșa peste ei mila Sa dumnezeiască. În ultimele clipe ale vieții sale pămîntești rostește o mișcătoare rugăciune de laudă a lui Dumnezeu și cere ca Cel atotputernic să ierte celor ce i-au făcut rău, iar cei ce vor chema numele său în ajutor să fie ajutați «și cei ce vor chema numele meu într-ajutor, dă-le lor cererea lor, că Tu ești laudat și proslăvit în veci». Pătruns de dragostea divină, el iartă și cere îndu

rare pentru cei ce-l asupresc pe nedrept și atunci cînd este părăsit de puterea fizică și se apropie de pragul morții se roagă pentru pacea și viața tuturor.

Se stinge din această viață «ca un mucenic nebiruit, ca un purtător de chinuri, ca un apărător al credinței neînfruntat» (cîntarea a 7-a). Ca să-și salveze sufletul de la credința idolatră, Sf. Gheorghe, de bună voie primește cu mult curaj toate chinurile trupului. Curajul și biruința sa asupra răului sînt exprimate simbolic în iconografie prin reprezentarea sa ca un ostaș tînăr, călare pe un cal, ținînd în mîină o sulită cu care ucide un balaur, tatăl minciunii și al tuturor relelor. Reprezentarea sfîntului sub această formă stă în legătură cu o veche istorisire în care se spune că în părțile Libiei exista un lac în apropierea unei cetăți. Locuitorii acelei cetăți erau alarmați de faptul că mulți din concitadinii lor piereau din cauza unui balaur care se afla în lacul acela și-i atrăgea în adîncul apelor sale. De la acest necaz ei vor fi salvați de Sf. Gheorghe care, înainte de a înfige cu putere sulita sa în gîtlejul balaurului s-a rugat lui Dumnezeu Cel ce l-a ajutat și astfel a ucis acest monstru ce sffîșiasc mulți oameni. Biruința Sf. Gheorghe asupra balaurului a impresionat foarte mult pe locuitorii acelei cetăți și mulți dintre ei s-au botezat.

Prin cuvînt și faptă, Sf. Mare Mucenic Gheorghe a dat dovadă de credință vie și puternică unită cu o trăire morală ireproșabilă pătrunsă de virtutea dragostei creștine. El a fost asuprit pe nedrept și fără milă de stăpînirea romană care persecuta în mod public pe cei ce credeau în Iisus Hristos. În fața celor cuprinși de gînduri potrivnice învățaturii Sf. Evanghelii, Sf. Gheorghe se arată vrednic «voievod al lui Hristos» (Acatistul Sf. Gheorghe) și el este înarmat doar «cu platoșa dreptății, pavăza credinței, coiful mîntuirii și sabia Duhului» (Efes. 6, 14—17). Din această cauză iconografii îl numesc «purtător de biruință» sau «dumnezeiesc viteaz» care cu îngerii dăntuiește și pe cei bine credincioși îi apără și îi sfințește cînd aceștia îl cheamă în rugăciunile lor.

Creștinii ortodocși, potrivit vechii rînduiei bisericești, cinstesc în mod deosebit, ca și la ceilalți sfinți, ziua morții Sf. Marelui Mucenic Gheorghe, ca zi a nașterii sale la o nouă viață, fericită și veșnică. Cunoșcînd viața Sfîntului, ei văd cu ochii credinței modelul adevăratului creștin din secolul al IV-lea, aureolat de nimbul martiric și pătruns de dragostea lui Hristos de care nici moartea nu l-a despărțit. Chipul sfîntului este pentru ei călăuză luminoasă spre cunoașterea adevărului care este Hristos și el le dă curaj în lupta împotriva patimilor și tuturor

relelor care duc la vrajbă între frați. El și-a dat viața sa în nădejdea că toți oamenii au dreptul să se bucure de viață ca dar al lui Dumnezeu oferit deopotrivă tuturor ca să se pregătească pentru veșnicie. Evlavie deosebită a credincioșilor noștri față de Marele Mucenic Gheorghe se reflectă atât în purtarea numelui sfântului, cât și în închinarea locașurilor de cult. Față de acest mare purtător de biruință, domnitorul moldovean Ștefan cel Mare și-a arătat deosebita sa venerație prin faptul că mai mult de jumătate din cele 47 Biserici zidite de el au hramul «Sfântul și Marele Mucenic Gheorghe». La această adâncă și felurită cinstire amintim și obiceiul creștinilor noștri de a invoca numele său în diferite împrejurări, precum și datina ca în ziua aceasta să-și împodobească porțile cu crengi verzi ca simbol al biruinței vieții asupra morții sau al izbînzii primăverii asupra iernii.

În această zi sfîntă, întreaga creștinătate ortodoxă cinstește pe Sf. Gheorghe prin păstrarea credinței sale pe care a mărturisit-o și apărât-o cu prețul vieții sale. După pilda Fiului lui Dumnezeu care a pătimit din cauza fărădelegilor oamenilor, Sf. Gheorghe a îndurat toate chinurile pentru ca duhul dreptății, libertății și al păcii să domine relațiile dintre oameni. Exemplul vieții sale se cuvine împlinit de fiecare creștin prin săvîrșirea faptelor bune, deoarece numai în felul acesta se face vrednic de aprecierea și dragostea oamenilor și a lui Dumnezeu. Asemenea sfîntului martir orice creștin trebuie să dovedească statornicie în credință și îndelungă-răbdare în nevoi sau în necazuri pentru a primi de la Hristos cununa biruinței asupra păcatelor. Ca mesager al păcii el se face pildă tuturor celor ce slujesc pe Dumnezeul păcii.

În semn de cinstire deosebită față de Sfîntul Gheorghe să aducem, în locul florilor naturale, buchetul virtuților noastre, pentru a fi slujitori ai luminii și ai vieții celei adevărate. Oferind acest smerit dar purtătorului de chinuri și de biruință, el nu va înceta niciodată să se roage pentru iertarea greșelilor noastre înaintea Mîntuitorului Hristos și noi vom prospera în viața duhovnicească. Să cerem din adîncul sufletelor noastre Sfîntului Mare Mucenic Gheorghe să fie mereu rugător și mijlocitor pentru noi înaintea lui Dumnezeu izvorul vieții și al darurilor spirituale. Ca o stea purtătoare de lumină duhovnicească să ne călăuzească totdeauna spre toate lucrurile bineplăcute oamenilor și lui Dumnezeu, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea în veci, **Amin**.

Diac. prof. dr. EMILIAN CORNÎTESCU

CUVÎNT LA NAȘTEREA SFINTULUI IOAN BOTEZĂTORUL

«Și Ioan era îmbrăcat în haină de păr de cămilă, avea cingătoare de piele împrejurul mijlocului și mânca lăcuste și miere sălbatică».

«Și propovăduia zicînd : Vine după mine, în urma mea, Cel ce este mai mare decît mine, Căruia nu sînt vrednic, plecîndu-mă, să-I dezleg cureaua încălțămîntelor».

«Eu v-am botezat pe voi cu apă, El însă vă va boteza cu Duhul Sfînt».

«Și în zilele acelea, Iisus a venit din Nazaretul Galileii și S-a botezat în Iordan, de către Ioan (Marcu I, 6—9).

— Dar cine era Ioan ?

Ne răspunde tot Cartea Sfîntă, arătîndu-ni-l, mai înainte de a se naște el : «Precum este scris în cartea cuvintelor lui Isaia proorocul : Este glasul celui ce strigă în pustie : gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui» (Luca III, 4). Iată și scrisul lui Isaia : «Un glas strigă : în pustiu gătiți calea Domnului, drepte faceți în loc neumbat cărările Dumnezeului nostru». «Toată valea să se umple și tot muntele și dealul să se plece ; și să fie cele strîmbe, drepte și cele colțuroase, căi netede». «Și se va arăta slava Domnului și tot trupul o va vedea, căci gura Domnului a grăit» (Isaia XL, 3—5).

Iată, și cealaltă arătare despre Ioan, tot cu peste sute de ani înainte : «Precum este scris în proorocie (la Maleahi) și Isaia : «Iată Eu trimit îngerul Meu înaintea feței Tale, care va pregăti calea Ta» (Marcu 5, 2). Și glasul lui Maleahi : «Iată eu trimit pe îngerul Meu și va găti calea înaintea feței Mele și va veni îndată în templul Său Domnul pe Care îl căutați și Îngerul legămîntului pe Care voi îl doriți. Iată vine !, zice Domnul Savaot» (Maleahi III, 1).

Aceasta este dar, vestirea despre Ioan, cu sute de ani înainte de el, prin glasul proorocilor Vechiului Testament.

Dar peste tragediile, nestatorniciile și îndărătniciile poporului ales, de sute de ani, nu mai răsunase glasul tulburător al vreunui profet. Bicele de foc ale muștrărilor profeților, nu mai suieraseră de peste două sute de ani. Poporul ales își pierduse aproape identitatea. Împrăștiati prin lume, orfani în propriile țărini dăruite de Moise, ca rod al legămîntului cu Dumnezeu, evreii citeau Tora, dar nu înțelegeau nimic. Pentru că, fariseii și cărturarii talmudizaseră totul și înfășuraseră toate sinagogile în fumul jertfelor rituale peștrate cu strictețe, iar templul din Ierusalim se umpluse de zarafi și gheșeftari, într-atît, încît înseși bunătatea și blîndețea fără margini ale lui Iisus n-au-mai putut răbda, izgonind stricăciunea din locurile sfinte, cu biciul, răsturnînd tarabele cu arginți, de neguțătorit. «Și a zis lor : Scris este : Casa Mea, casă de rugăciune se va chema, iar voi o faceți peșteră de tilhari !» (Matei XXI, 13). Setea și foamea sufletească, dorința de a-L vedea pe Mesia, cel vestit de toți profeții, erau neostoite. Cam în această stare, de decădere morală a lumii iudaice apare Sfîntul Ioan Botezătorul, ultimul mare prooroc născut înainte de venirea Mîntuitorului. Ducea o viață ușoară, în

pustiu, se hrănea cu lăcuste și miere sălbatică, când găsea! Dar prin puritatea inimii și a faptelor sale, cucerise pe contemporanii săi și chiar pe însuși Irod, regele Iudeii, care îl stima nespus de mult. În jurul lui roiau înmulțindu-se, zi de zi, tot mai mulți ucenici, treziți la realitate ca dintr-un vis urît! «Atunci a ieșit la el Ierusalimul și toată Iudeea și toată împrejurimirea Iordanului. Și erau botezați de către el în riul Iordan mărturisindu-și păcatele. Dar văzînd Ioan pe mulți din farisei și saducheii venind la botez, le-a zis: Pui de vipere, cine v-a arătat să fugiți de mînia ce va să fie?» (Matei III, 5—7).

Năvala spre proorocul pustiei, avea substrat dublu: cei curați cu inima, rîvneau mîntuirea, credeau chiar, că el, Ioan, este Mesia. Îl înțereau chiar, ca să se convingă. Și proorocul nu va lăsa lucrurile în ceață. Nu! Nu sînt eu. Dar «Acela vine, în urma mea și eu nu sînt vrednic, aplecîndu-mă, să-i dezleg nici curelele sandalelor Lui!».

Al doilea substrat, al doilea rol, viitura socială, politică, erau fariseii, saducheii, partidele politice și cărturarii, care veneau la el speculativ, ipocrit, să facă o afacere. Ce ziceau ei, în sinea lor? Gluma s-a c-am îngroșat. Poporul, știm, nu ne iubește. Dar văzîndu-ne printre ei botezîndu-ne, alături de ei în Iordan, îi vom amăgi, iar acum, fiind printre ei, ne vor crede sinceri și ne vor iubi și, respecta, căci respectul poporului, pentru ei era oful cel mare! Ioan le citește inimile, le aduce-mecă duhneala viclesugului lor năvărit. Stați, «Pui de năpîrci!» «Faceți roadă vrednică de pocăință! Și să nu credeți că puteți zice, în voînșivă: Părinte avem pe Avraam, căci vă spun, că Dumnezeu poate și din pietrele acestea, să ridice fiii lui Avraam.» «Iată, securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face roadă bună, se taie și se aruncă în foc!» (Matei III, 7—10).

Fariseii, saducheii și cărturarii poporului, își afundau capetele în bărboase în apele răcoroase ale Iordanului, nemulțumiți, înjosiți mînioși.

— Ce vrea să spună, se întreba tainic fiecare, ca nu cumva să-audă cel de lîngă el? Nu mai sîntem fiii lui Avraam, nu mai sîntem urmașii căpeteniilor, cu drepturi de a storce, în multe chipuri, truda sudoarea poporului, a celor mulți? Ce-i aceea, «iată securea», ce-aceea «faceți roadă de pocăință...».

De pe stîncă lui, Ioan, le dă, el, răspunsul la întrebările lor tainuite: «Eu unul vă botez cu apă, spre pocăință». «...dar Cel ce vine după mine, este mai puternic decît mine; Lui nu sînt vrednic să-I lecîncălțămîntea; Acesta vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc. El are lopată în mîna și va curăți aria Sa și va aduna grîul în jitniță, iar pleava o va arde cu foc nestins» (Matei III, 11—12).

«Și mulțimile îl întrebau, zicînd: Ce să facem deci? Răspunzînd Ioan, le zice: «Cel ce are două haine să dea celui ce nu are și cel ce are bucate să facă asemenea» (Luca III, 10—11). «Și au venit și vameșii să se boteze și i-au spus: Învățătorule, noi ce să facem?» El le-a răspuns: «Nu faceți nimic mai mult, peste ce vă este rînduit» (Luca III, 12—13). «Și îl întrebau și ostașii zicînd: Dar noi ce să facem? Și le-a zis: să nu asuprați pe nimeni, nici să învinuiți pe nedrept și să fiți mulțumiți cu solda voastră» (Luca III, 14).

Mulțimilor le dă cheia armoniei : *cel ce are prea mult, mai mult decît îi trebuie, să dea celui ce nu are !*».

Vameșii sînt sitele prin care se cern toate bunurile și toate bună-tățile pămîntului, de care sînt mereu ispitiți să se mînjească. Și atunci, ca și astăzi, totdeauna, au avut și au o faimă rea. Sînt oare, chiar irecuperabili pentru societate, ca și pentru împărăția cerurilor ? Nu ! Soluția pentru ei este grea ? Nu ! Nici asta. Este chiar foarte simplă : să nu facă altceva decît ce poruncește legea. Deci să fie cinstiți.

Problema ostașilor este și mai grea decît a vameșilor. Dar și ei vin să se boteze și să întrebe. Cît sînt pe cîmpurile de luptă apărîndu-și pămîntul țării, sînt veșnic aluat de eroi. Dar cînd sînt soldați romani, la mii de kilometri de țara lor, în misiuni de cotropire și de strivire fără milă, a celor ce-și apără libertatea, soldații aceștia, cotropitorii, în toate timpurile, au fost și sînt odioși, brute, mașini ucigăse, fără inimă. Vin și ei la Ioan să se boteze și întreabă și ei : «*noi ce să facem ?*». Răspunsul proorocului este tot așa de simplu și de lucrativ, ca și la vameși : să nu asupriți pe nimeni, să nu fiți duri, să nu fiți fără milă nici în focul luptei ! Dar mai ales să nu învinuiți cumva, pe cineva, pe nedrept, deci să nu vă înfășurați în pofta cotropirii pămîntului care nu aparține țării voastre !

Dar Ioan nu a fost numai un bun și drept îndrumător, al celor ce-au venit la el. A fost și dur și aspru. Întîi cu sine însuși, prin traiul aspru pe care și l-a ales singur. Îmbrăcat în veșminte de om sărac, veșminte care nu-l apărau, nici de frigul nopților, nici de arșițele necruțătoare ale pustiului nisipos în care stîncile dogoreau ziua ca jarul, se hrănea «*cu lăcuste și miere slăbatică*». El n-a știut nicicînd, ce-i odihna unui pat, pentru că patul lui era o stîncă, iar hrană, oricît de modest pregătită, n-a gustat niciodată în pustie, pustie pe care nu a părăsit-o, decît atunci cînd Irod l-a întemnițat în castelul fortăreței Maherus, două leghe dincolo de Lacul Asfaltit, lîngă frontiera Arabiei stîlcoase.

Și de ce era închis în beznele cumplite, ale acelei închisori ? Pentru că Ioan îl biciuia cu cuvîntul lui aspru cu care lovea în păcatele omenești, oriunde se aflau ele, chiar și pe cele ale regelui Irod. Irod îl stima pe Sf. Ioan, mai ales că Sf. Ioan îi biciuia cu vorbele lui pe dușmanii lui : pe politicieni, pe cărturari, pe saducheii și fariseii care-i dădeau destulă bătaie de cap. Dădea din cînd în cînd ordin și Ioan îi era adus în fața lui. Îi plăcea să stea de vorbă cu el. Îi plăcea să-l asculte. Il avea în cinste. Dar tetrarhul Irod Antipa, trebuind, în al șaisprezecelea an al domniei împăratului roman Tiberiu, să meargă la Roma, în drumul său, a făcut un popas la fratele său, Irod Filip.

Acesta avea nevastă frumoasă, dar ticăloasă, căci a primit să meargă după el, deși, ea, Irodiada, avea o fată mare, fata fratelui lui Irod regele Iudeii, iar Irod era căsătorit, cu fiica regelui arab Aretas, pe care ea Irodiada, a alungat-o. Dar Ioan care nu căuta la fața omului, l-a muștra pe Irod pentru faptele sale. În smerenia lui, proorocul, nu se temea de nimeni și-i striga lui Irod necontentit: «Nu ți se cuvine, să ai pe femeia fratelui tău!». Și mai virtuos o biciua pe ea, pe Irodiada, pricină pentru care ea îl ura de moarte și toată ziua uneltea să-l omoare. Pentru gura ei, Irod l-a închis pe Sf. Ioan în temnița castelului Maherus, de unde adesea îl scotea ca să-l audă grăind. Irod nu voia să-l ucidă pe Ioan deși Irodiada i-o cerea în fiecare zi. Dar la ospățul regizat de Irodiada s-a dezlănțuit în damful băuturilor, și deși legea oprea la atari serbări danțurile, Irodiada a pus-o pe fiica sa, Salomeea, să joace un dans păgîn orgiac, aproape goală, atât de ticălos și măiestrit jucat, încît Irod, beat s-a aprins atât de tare, încît i-a cerut Salomeei să mai danseze odată promițîndu-i pînă la jumătate din regatul său. Salomeea, înainte de a-i împlini dorința, s-a dus la mama ei și a întrebat-o, ce să-i ceară lui Irod? Irodiada, i-a răspuns: *capul lui Ioan Botezătorul!* Deși, în prima clipă, Irod s-a înfiorat, chiar așa beat cum era, a dat ordin temnicerului să-i aducă pe tipsie, capul Sfintului Ioan. Atunci, un curtean, cu mintea rămasă limpede i-a spus că așa ceva este oprit prin lege, ca să fie ucis cineva în ziua sărbătoririi regelui. Irod i-a răspuns turmentat și năuc de beție cum era: «Dar am jurat în fața voastră să-i împlinesc orice-mă va cere, se poate să-mi calc oare jurămîntul, eu regele? Și îndată, în sala ospățului, a intrat ostașul care împlinise ordinul regelui nebur de patimă și i-a adus Salomeei tipsia cu capul ultimului prooroc al poporului Izrael. Salomeea a luat tipsia și a trecut-o în brațele mamei sale, Irodiada. Singele țîșnea încă din arterele și venele gîtului tăiat și-i împroșca pe cei din jur: pe trupul Salomeei, pe mătăsurile și aurăriile și pietrele scumpe ale Irodiadei, pe covoare și hlamida nebunului Irod, care nu se mai gîndea nici la propriile lui interese politice călcînd nemernic legile și obiceiurile propriiei țări.

Și, Sfînta Tradiție spune, că în timp ce capul Sfintului Ioan era adus pe tipsie, buzele lui se mișcau, iar limba continua să-i mustre pe Irodiada și pe Irod, pentru ticăloșia lor.

Atunci Irodiada și-a smuls un ac de podoabă din păr și înnebunită de mînie înțepa limba capului tăiat, care continua însă să o mustre.

Era cu un an înaintea uciderii Mîntuitorului Iisus Hristos. Istoricul Iosif Flaviu scrie despre Sfîntul Ioan că, «era un om înzestrat cu toate virtuțile, care îndemna pe evrei să fie drepti între oameni și pioși față de Dumnezeu». Iosif era și el evreu. Tot el scrie cele ce au urmat, ca c

pedeapsă a lui Dumnezeu pentru blestemățiile lui Irod și ale Irodiadei. Astfel, regele Aretas, socrul lui, vine cu oștile și ocupă castelul Mahreus, unde locuia Irod. Îi ocupă o parte din țară, ca să-l pedepsească pentru jignirea adusă fiicei lui, soția lui Irod, pe care o alungase. Împăratul roman Caligula, prinzîndu-l în tratative cu parții, cărora voia să le pregătească o armată înarmată de 70.000 de ostași, i-a smuls hlamida și coroana, i-a confiscat averile, și împreună cu Irodiada și Salomeea i-a dus în exil, la Lyon în Galia, în anul treizeci și opt al erei creștine. Și tot istoricul Iosif Flaviu, ne spune că au murit, acolo, în mizerie.

Trupul sfîntului a fost luat tainic, de către ucenicii lui, și tot tainic, îngropat. Ca și Capul. Tot în taină le-au dus, mai tîrziu, la Sebasta, punîndu-le în mormîntul unde erau oasele profetului Eliseu. Aci, se găseau în veacul al patrulea, cînd, după cum ne spune Teodoret, un alt ticălos încoronat, Iulian Apostatul, a deschis mormîntul, a ars o parte din oseminte, iar pe altele le-a amestecat cu oase de dobitoace (în anul 362). Rufin scriitorul, spune că niște călugări s-au furișat, scăpînd o parte din moaștele Sfîntului pe care le-au dăruit Sfîntului Atanasie, care, le-a ascuns în zidul unei biserici. În anul 395, le-a scos și le-a așezat în biserica zidită de către împăratul Teodosie, pe ruinele fostului templu al lui Serapis. Apoi, după cum ne spune Tofan, moaștele au fost împărțite prin biserici, pînă în Italia.

La 453, capul Sfîntului Ioan a fost descoperit la Emesa, în Siria, unde a rămas pînă în anul 954, cînd a fost dus la Constantinopol. Cînd francezii au ocupat Constantinopolul, în 1204, au luat o parte din cap și l-au dus bisericii din Amiena. Iar mîna dreaptă a sfîntului, mîna care l-a botezat pe Mîntuitorul, a fost dăruită, de către voievodul nostru Neagoe Basarab minăstirii Dionisiu din Sfîntul Munte Athos, pentru care a primit în schimb capul Sfîntului Nifon, care se găsește și astăzi la minăstirea Curtea de Argeș.

Acesta a fost Sfîntul Ioan Botezătorul, «cel mai mare om născut din femeie», dar cel mai mic, după smerenia lui, întru împărăția cerurilor.

Protos. OLIVIAN BINDIU

ARTICOLE ȘI STUDII

RÎNDUIREA SFÎNȚILOR APOSTOLI SAU INCEPUTUL PREOȚIEI IERARHICE SACRAMENTALE

Preliminarii

Conceptul de preoție ierarhică sacramentală nu apare ca atare în Noul Testament așa cum nu apare, de exemplu, nici conceptul de întru pare, folosit totuși curent în teologia Noului Testament, pentru că mijloacele și facilitează enunțul la care se referă. Conceptul de preoție ierarhică sacramentală poate fi însă reținut în vocabularul teologic pentru că, în primul rînd, descrie și caracterizează, în cea mai mare măsură, conținutul realității spirituale pe care o denumește. Acest concept pune în lumină caracterul ierarhic, atît de propriu preoției creștine, indicînd totodată, hirotonia ca unică sursă a harului preoției și ca singura cale prin care un creștin poate să devină preot.

Conceptul de preoție ierarhică sacramentală este menit, de asemenea, să exprime deosebirea dintre preoția pe care o indică și cea ce poartă numele de preoție obștească¹, preoție a credincioșilor², preoție generală³ sau slujire a laicilor⁴, numită, după cuvîntul Sfîntului Apostol Petru, și «preoția împărătească» (I Petru 2, 15).

Denumirea de preoție ierarhică sacramentală nu înlocuiește și nu înlătură noțiuni ca preoție sacramentală⁵, preoție harică⁶, preoția de

1. Pr. Ioan Mircea, *Preoția harică și preoția obștească*, în «Ortodoxia», XXXI (1979) nr. 2, p. 232—254.

2. Pr. dr. Ștefan Slevoacă, *Preoția de hirotonie și preoția credincioșilor*, ibidem p. 255—267.

3. Pr. prof. Vasile Mihoc, *Preoția generală și slujirea credinciosului în lume*, în «Mitropolia Ardealului», XXXI (1986), nr. 4, p. 43—50.

4. Nicolas Afanassieff, *L'Eglise du Saint-Esprit*, traduit du russe par Mariann Drobot, les Editions du Cerf, Paris, 1975, p. 65—108.

5. Pr. Vasile Mihoc; *Preoția sacramentală*, în «Mitropolia Ardealului», XXVII (1983), nr. 1—2, p. 37—44.

6. Vezi nota 1.

hirotonie ⁷ sau preoția bisericească ⁸ etc., ci le rezumă, punînd în evidență atît caracterul ierarhic al preoției creștine, cît și dobîndirea ei prin Sfînta Taină a Hirotoniei.

Posibilitatea temei preoției ierarhice sacramentale în Biserica Noului Testament este oferită de învățătura Mîntuitorului expusă în Sfintele Evanghelii și de viața Bisericii din epoca apostolică așa cum ne este ea cunoscută din celelalte scrieri ale Noului Testament. Orice învățătură despre preoția ierarhică sacramentală nu poate avea un alt început și temei decît pe acela al învățăturii Mîntuitorului și al vieții creștine din Biserica apostolică. Teologul nu se poate dispensa, în cercetările sale privind acest subiect, nici de cunoașterea vieții creștine din secolele următoare epocii apostolice, căci între trăirea adevărului creștin din epoca apostolică și între trăirea aceluiași adevăr, în epocile următoare, nu s-a produs niciodată vreo ruptură. Dimpotrivă, se poate constata o deplină concordanță și unitate între învățătura și viața creștină din epoca apostolică și cele din epocile următoare. Acest fapt rezultă deosebit de frapant dacă avem în vedere că Sfîntii Părinți și scriitorii bisericești subliniază insistent că viața Bisericii din timpul lor ca și învățătura pe care o propovăduiau aveau drept model și sursă viața din Biserica primară și învățătura apostolică. De aceea, dacă este adevărat că viața creștină și, în general, orice dezvoltare din Biserica epocii patristice își caută îndreptățirea și modelul în Biserica Noului Testament, și reciproca trebuie luată în considerație. Altfel spus, viața și învățătura creștină din epoca apostolică pot fi înțelese mai deplin, în întreaga lor amploare și adîncime, dacă avem în vedere aceleași realități din epocile următoare și, mai ales, din epoca post-apostolică și patristică. Întotdeauna s-a manifestat din partea tuturor creștinilor și a cîrmuitorilor lor spirituali un profund atașament și respect față de acele propovăduiri, învățături și experiențe creștine din epoca apostolică, toate, criteriile și puncte de referință ale oricăror dezvoltări din Biserică. Pentru că prin acei bărbați aleși și luminați, care s-au aflat la cîrma diverselor Biserici din epocile de după Sfîntii Apostoli și datorită memoriei vii a Bisericii, s-a conservat întregul tezaur de viață și trăire creștină care, prin forța lucrurilor, nu a putut fi consemnat, în totalitate, în scrierile Noului Testament. «Există o tradiție, învățătură și credință primară a Bisericii universale, pe care Domnul nostru Iisus Hristos a dat-o, Apostolii au predicat-o, părinții au păstrat-o» ^{8 bis}. Recursul la această memorie vie a Bisericii, la ceea ce Părinții și viața creștină au reținut ca forme de manifestare avînd caracter de unanimitate, neafectate de nici un fel de contestare, este calea cea mai sigură de pătrundere și înțelegere a adevărului scripturistic mai cu seamă atunci cînd acesta se prezintă într-o formă fragmentară. Căci nu este nici cu puțință, nici necesar ca toate aspectele vieții Bisericii apostolice să fie cuprinse într-o carte ca Noul Testament, în care însă oricine va afla începuturile oricăror expuneri fundamentale ale învățăturii ca factor de unitate a credinței și temei pentru dezvoltare.

7. Vezi nota 2.

8. Pr. lector Ioan Mihăițan, *Preoția Mîntuitorului Hristos și preoția bisericească*, teză de doctorat, în «Mîtropolia Ardealului», XXIX (1984), nr. 11—12, p. 779—925.

8 bis. Sfîntul Atanasie cel Mare, *Epistola către Serapion*, Migne, P.G., XXVI, 593.

tarea, în continuare, a tuturor componentelor vieții creștine. Așa se face că, după dispariția Sfinților Apostoli, toate Bisericile creștine, începând de la Ierusalim și pînă în Asia și de aici pînă în Macedonia, Ahaia și Spania, erau organizate unitar. Oricare dintre Bisericile locale avea aceeași structură organizatorică și mărturisea aceeași învățătură și credință ca toate celelalte Biserici, indiferent de distanța geografică dintre ele și de mediul, societatea și civilizația în care erau implantate.

Vom încerca să ilustrăm aceste susțineri referindu-ne mai întii la Epistolele Sfîntului Ignatie Teoforul, care ne înfățișează organizarea și ierarhia bisericească în primul deceniu al secolului al II-lea.

În călătoria sa de la Antiohia Siriei la Roma, săvîrșită pe la anul 110, Sfîntul Ignatie Teoforul a fost însoțit sau întîmpinat de episcopii Policarp al Smirnei (Cf. *Către Magnezieni*, 15, 1; *Către Policarp*, 1, 1), înconjurat de întreaga Biserică, de Onisim al Efesului (*Către Efeseni* 1, 3), de Damas al Magneziei (*Către Magnezieni*, 2, 1), de Polibie al Trallesului (*Către Tralieni*, 1, 1), înconjurați de clerici și credincioși din Bisericile lor care au reacționat, unanim și spontan, la vestea călătoriei unui alt episcop la Roma unde urma să fie martirizat. Acest fapt dezvăluie realitatea organizării unitare, identică în toate Bisericile amintite, și, pe această bază, capacitatea acestor Biserici de a reacționa în deplină solidaritate în fața unor încercări, ca aceea a condamnării Sfîntului Ignatie Teoforul. Unui astfel de eveniment, oarecum întîmplător, îi datorăm trimiterea celor șapte Epistole ale Sfîntului Ignatie Teoforul în care, printre altele, este înfățișată ierarhia bisericească cu cele trei trepte ale sale (episcop, preot, diacon) în Biserica postapostolică. Mult mai important este însă, în această direcție, faptul că Sfîntul Ignatie scrie despre existența episcopilor, preoților și diaconilor⁹ în Bisericile cărora le trimite Epistole ca despre cel mai firesc lucru, ca despre ceva de la sine înțeles de multă vreme și de toate Bisericile. Epistolele sale vorbesc despre cele trei trepte ale ierarhiei bisericești nu ca despre o noutate, ci ca de o străveche instituție bisericească recunoscută și existentă pretutindeni. La mijlocul secolului al II-lea existența episcopilor la Roma, la Lion, la Atena, la Sardica, în Pont, în Creta, în toată Asia, în toate regiunile asupra cărora există oarecare informații, este deplin atestată. În nici o parte, această instituție nu prezintă nici cea mai neînsemnată noutate¹⁰.

9. *Către Galateni*, 1, 3; 2, 1, 2; 3, 2; 4, 1; 5, 1, 2, 3; 6, 1—2; 20, 2; *Către Magnezieni* 2, 1; 3, 1, 2; 4, 1; 6, 1; 7, 1; 13, 2; *Către Tralieni*, 1, 1; 2, 1, 2, 3; 3, 1; 7, 1, 2; 1, 2; 13, 2; *Către Romani* 2, 2; 9, 1; *Către Filadelfieni* 1, 1; 3, 2; 4, 1; 7, 1, 2; 8, 1; 10, 2; *Către Smirneni* 8, 1, 2; 9, 1; 10, 1; 12, 2; *Către Policarp*, Aceeași salutare 5, 2.

10. M. Duchesne, *Les origines chrétiennes*, deuxième édition, f.a.; p. 57—58. Listele episcopilor pe care ni le-au transmis cei mai vechi Părinți și scriitori bisericești (Hegesip la Eusebiu de Cezareea, *Istoria Bisericească*, II, 23; cf. II, 1; IV, 22; P.G. XX, 196, 133, 377; Sfîntul Irineu, *Contr. haer.*, III, 3; P.G. VII, 848, în Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, V, 6, P.G., XX, 445, Dionisie al Corintului, în Eusebiu de Cezareea, *Istoria...*, IV, 23, vezi și II, 24, P.G., XX, 205; Chron. arm., ann. 43, 62, P.G., XIX, 539, 553), urcă, în fapt, pînă la Apostoli. Iar Sfîntul Ignatie Teoforul afirmă categoric, la anul 110, că episcopii sînt rînduiți în întreaga lume (*Către Efeseni* 3, 2); cf. F. Vigouroux, *Evêque*, în *Dictionnaire de la Bible*, vol. II, partea a doua, col. 2124 ș.u.

O învățătură atât de categoric afirmată și atestată la câțiva ani de la moartea ultimului Apostol (Sfântul Ioan Evanghelistul, mort în jurul anului 100) nu poate să aparțină Sfântului Ignatie Teoforul și nici epocii în care el își scrie Epistolele care o transmit. Această învățătură nu poate să aibă decît o bază nouetamentară. Orice altă referire din aceeași epocă și din secolele următoare la învățatura asupra preoției ierarhice sacramentale presupune acest fundament nouetamentar cu atât mai mult cu cît, niciodată, în Biserica primelor secole, nu este cunoscută nici un fel de controversă teologică asupra acestei învățături și instituții. Acest fapt trebuie considerat ca un puternic argument al originii nouetamentare a tuturor expunerilor asupra preoției ierarhice sacramentale. Pentru a ilustra cele de mai sus, ne vom referi la marile tratate asupra preoției: *Cuvînt despre preoție* de Sfântul Efrem Sirul († 373), *Cuvînt de apărare pentru fuga în Pont* de Sfântul Grigore de Nazianz († 389 sau 380) și *Tratatul despre preoție* de Sfântul Ioan Hrisostom scris înainte de anul 390¹¹. Zadarnic ar căuta cineva în aceste scrieri amănunte și alte precizări cu privire la începuturile ierarhiei bisericești, la cele trei trepte ale acesteia. Cei trei Sfinți Părinți care au alcătuit aceste tratate presupun toate aceste aspecte ale învățaturii privind preoția ierarhică, subînțelese și deplin cunoscute contemporanilor lor, fapt care-i dispensează de expuneri în legătură cu aceste teme. Sfântul Efrem Sirul, de exemplu, spune despre originile preoției ierarhice sacramentale doar atât: «O, înfricoșătoare taină a preoției! Spirituală și sfîntă, cinstită și fără de prihană, pe care *Hristos*, cînd a venit, a *dăruit-o celor vrednici*»¹². El rezumă astfel întreaga tradiție bisericească și toată gîndirea teologică de pînă la el asupra adevăratelor origini ale preoției. Toate cele trei tratate despre preoție amintite, la care trebuie adăugată *Cartea regulei pastorale* (a grijii pastorale) de Sfântul Grigore cel Mare (Dialogul)¹³, pun în lumină sfințenia, vrednicia și sublimul preoției ierarhice sacramentale, stăruind asupra calităților de care trebuie să dea dovadă candidatul la hirotonie și asupra felului în care se cuvine să-și desfășoare lucrarea după hirotonie.

Primirea hirotoniei este, pentru Părinții care au scris tratate despre preoție, cel mai important moment din viața preotului care-și asumă, astfel, cea mai înaltă și dificilă răspundere pe care un creștin o poate accepta. Aceasta este tema principală a expunerilor din tratatele patristice asupra preoției. Dar, pentru a se ajunge la o astfel de posibilitate a înfățișării sublimului și divinității preoției, a fost necesară învățatura Noului Testament privind instituirea de către Mîntuitorul a acestui sacrament împărtășit de Mîntuitorul și Sfântul Duh, mai întii, Sfinților Apostoli, iar, după aceea, prin ei, episcopilor, preoților și diaconilor. Chiar dacă marile tratate despre preoție din secolul al IV-lea nu insistă amănunțit asupra unor aspecte privind felul în care au apărut,

11. Vezi Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigore de Nazianz și Sfântul Efrem Sirul, *Depre preoție*, traducere, introducere, note și un Cuvînt înainte de pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

12. *Ibidem*, p. 225.

13. Traducere de pr. prof. Alex. Moisiu, în «Mitropolia Ardealului», an. XXII (1977), nr. 1—3 și 11—12, an. XXIV (1979), nr. 4—6.

în diferitele Biserici locale din epoca apostolică, cele trei trepte ierarhice ale preoției sacramentale, ele pun în evidență, în mod pregnant, învățătura că preoția este de origine dumnezeiască, avându-și începuturile în voința și lucrarea Mîntuitorului, ceea ce este suficient pentru a demonstra posibilitatea și necesitatea acestei teme.

Necesitatea și oportunitatea temei preoției ierarhice sacramentale pot și trebuie să fie privite și din perspectiva mișcării ecumenice contemporane, care năzuiește către apropierea dintre diferitele Biserici și confesiuni din care este alcătuită astăzi, lumea creștină. Este binecunoscut că învățătura despre preoție, dacă nu este ea însăși temă de dialog¹⁴, este implicată direct, sau indirect, în aproape toate celelalte subiecte asupra cărora diferitele Biserici au convenit să se oprească în încercările lor de a netezi calea către o convergență teologică, vizînd în cele din urmă, o mărturisire în comun cel puțin a unor capitole de credință¹⁵.

O reprezentare mai amplă a învățaturii Noului Testament privind preoția ierarhică sacramentală și a rînduirii, prin hirotonie, a primilor diaconi, preoți și episcopi în Bisericile din epoca apostolică poate deveni o folositoare contribuție la actualizarea expunerii ortodoxe asupra acestei teme suscitînd un permanent și general interes în Biserica zilelor noastre. Se înțelege că nu va fi cu puțință ca expunerea învățaturii Noului Testament privind ierarhia sacramentală să fie făcută fără să se ia aminte la oglindirea acestei învățături în scrierile Părinților și scriitorilor bisericești din veacurile imediat următoare epocii apostolice, ca și în hotărîrile și canoanele Sinoadelor ecumenice. Dat fiind caracterul oarecum fragmentar și întîmplător al celor mai multe știri pe care le aflăm în Faptele Apostolilor și în corpul epistolar al Noului Testament despre apariția celor dintii episcopi, preoți și diaconi în Bisericile din epoca apostolică, cercetătorul este îndatorat să procedeze la o adevărată *reconstituire* a adevărului asupra acestei probleme ținînd seama, firește, de datele cuprinse în ultimele scrieri pauline, Epistolele pastorale care reprezintă prima sistematizare a expunerilor Noului Testament privind preoția ierarhică sacramentală.

1. *Preoția Noului Legămînt*. Vechiul Testament sau Vechiul Legămînt a avut propria sa preoție instituită prin Moise și cuvîntul lui Dumnezeu: «Voi sfinți cortul adunării și jertfelnicul; pe Aaron și pe fiii lui, de asemenea, îi voi sfinți, ca să-Mi fie preoți. Și voi locui în mijlocul fiilor lui Israel și le voi fi Dumnezeu» (Ieșirea 29, 44—45). Această preoție a Vechiului Testament era însă «numai umbra bunurilor viitoare, nu

14. Vezi, de exemplu, *Foi et Constitution*. Conseil oecuménique des Eglises, *Baptême, Eucharistie, Ministère*. *Convergence de la foi*, texte français établi par Fr. Max Thurien, Paris, 1982; trad. rom., de Anca Manolache, cu titlul: *Botez, euharistie, slujire*, în «Mitropolia Banatului» an. XXXIII (1983), nr. 1—2, p. 21—57.

15. Așa, de exemplu, în tema de dialog teologic între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică intitulată «*Le Mystère de l'Eglise et de l'Eucharistie à la lumière du Mystère de la Sainte Trinité*» (Raportul de la München, 6 iulie 1982), expunerea asupra ierarhiei bisericești își găsește un loc central (vezi Irénikon, 1982, nr. 3, p. 350—362, îndeosebi p. 356—358).

însuși chipul lucrurilor» (Evrei 10, 1), deci chip anticipat al preoției unice și desăvârșite a lui Hristos, «Arhiereul mîntuirii noastre» (Evrei 3, 1), «care ridică păcatele lumii» (Ioan 1, 29). Prima poruncă dată pentru așezarea preoției lui Aaron și a urmașilor săi, «se desființează pentru neputința și nefolosul ei», lăsînd locul preoției depline a lui Hristos, Care, prin Jertfa trupului Său, ne-a sfințit o dată pentru totdeauna (Evrei 10, 9). Hristos rămîne în veci Arhiereu nevăzut, avînd preoție netrecătoare, căci pururea e viu ca să mijlocească pentru cei ce se apropie prin El de Dumnezeu (Evrei 7, 24—25). Devenind însă nevăzut, după Înălțare, arhiereul Hristos «a lăsat pe Apostoli și pe urmașii lor ca arhieriei văzuți, organe ale Lui»¹⁶. Preoția lui Hristos se exercită sus în ceruri, în «cortul cel nefăcut de mînă», mijlocînd, în timp ce, pe pămînt, aceeași preoție a Sa continuă în Biserică. El este săvîrșitorul de fapt al tuturor lucrărilor sfinte oficiate de preoții care slujesc în numele Lui¹⁷. Hristos n-a transmis puterile Sale personale Apostolilor, căci aceasta ar fi echivalat cu absența Sa din lume și de lîngă Apostoli¹⁸. Preoția ierarhică de hirotonie afirmă și semnifică prezența perpetuă a unicului Arhiereu Hristos în lume prin organele Sale hirotonice în cele trei trepte ale preoției ierarhice. Hirotonia e Taina care-L face pe Hristos trăit și împărtășit credincioșilor prin harurile Sale, prin preot și episcop. Deci preoția nevăzută a lui Hristos este izvorul preoției văzute din Biserică¹⁹. Fiînd izvorul preoției văzute din Biserică și rămînînd El însuși veșnic în Biserică alături de Sfinții Apostoli (Matei 28, 20) și de urmașii hirotoniți ai acestora (I Tim. 6, 14; II Tim. 1, 12; 2, 2), toate darurile și slujirile Sale pentru oameni continuă să rămînă în Biserică și să fie împărtășite prin preoția ierarhică văzută care, în succesiunea sa neîntreruptă pînă la Parusie, asigură continuarea lucrării Sale în lume.

Deși făcută în numele lui Hristos, lucrarea preoțească trebuie îndeplinită nu numai cu zel și totală angajare și participare personală, dar și cu o deplină cunoaștere a sensului soteriologic al actelor de cult care presupune, înainte de toate, o pregătire adecvată a săvîrșitorului lor, chemat ca, în același timp, să împărtășească harul mîntuitor prin sfințele Taine și prin celelalte slujbe sfinte și să tilcuiască pentru creștini înțelesul și rolul acestora în însușirea mîntuirii. Preotul slujitor este, astfel, și învățătorul, și păstorul celor ce se împărtășesc de darurile Sfîntului Duh prin lucrările sale sfințitoare. Această întreită slujire a sa de sfințitor, învățător și păstor îl îndatorează pe preot, înainte de

16. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, EIB, București, 1978, p. 145.

17. Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica generală cu noțiuni de artă bisericască*, EIB, București, 1985, p. 104.

18. Paul Evdokimov, *L'Orthodoxie*, în col. «Théophanie», Desclée de Brouwer, Paris, 1979, p. 164.

19. Pr. prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 146. Asupra preoției lui Hristos în raport cu preoția Vechiului Legământ și cu cea ierarhică sacramentală, să se vadă: Pr. lector Ioan Mihăltan, *op. cit.*, în «Mitropolia Ardealului», XXIX (1984), nr. 11—12, p. 779—922; Albert Vanhoye, *Prêtres anciens, Prêtres nouveau selon Nouveau Testament*, col. «Parole de Dieu», Editions du Seuil, Paris, 1980, 350 p.; C. Romaniuk, *Le Sacerdoce dans le Nouveau Testament*, Lyon, 1966; Joseph le Cuger, *Le Sacerdoce dans le ministère du Christ*, Paris, 1957; Jean Colson, *Ministère de Jésus Christ*, Paris, 1966.

toate, la o pregătire adecvată, în primul rînd, teologică, indispensabilă admiterii la hirotonie (I Tim. 3, 2; II Tim. 2, 2; Tit 1, 9; cf. Fapte 8, 31).

2. Pregătirea Sfinților Apostoli în vederea primirii harului preoției.

Înainte de a fi devenit Apostoli, primii preoți sau slujitori ai cultului creștin²⁰, cei doisprezece, au fost ucenici ai Domnului, iar, mai înainte de aceasta, erau, unii pescari, alții ucenici ai Sfintului Ioan Botezătorul, iar alții se numărau printre mulțimile de ascultători ai Mîntuitorului. Chemarea și alegerea celor doisprezece care vor deveni Apostoli este în exclusivitate lucrarea Mîntuitorului, iar criteriile care au stat la baza acestei chemări și alegeri sînt știute numai de Domnul Hristos (Ioan 15, 16). Cei ce aveau să devină Apostoli nu au oferit, în actul alegerii lor, decît dorința sinceră și profundă, angajamentul lor ferm de a fi slujitori ai Legii celei Noi, arătînd, pe cît se putea, rîvna și posibilitățile lor de a-și însuși cît mai temeinic mesajul pe care trebuiau să-l aducă la cunoștința întregii lumi, la vremea convenită, ca trimiși ai lui Iisus Hristos. Această misiune le va reveni celor doisprezece în baza titlului lor de Apostoli, derivînd de la termenul grecesc ἀπόστολος, care înseamnă trimis (de cineva, al cuiva) pentru a îndeplini un mandat special încredințat de autoritatea de la care au primit acest mandat. Acest nume va fi dat Sfinților Apostoli de Însuși Mîntuitorul în chiar momentul în care îi va alege din mulțimea celorlalți ucenici: «Și S-a suit pe munte și a chemat la Sine pe cîți a voit și au venit la El. Și a rînduit pe cei doisprezece pe care i-a numit *Apostoli*» (Marcu 3, 13—14; Luca 6, 13; cf. Matei 10, 2). Dar chiar după alegerea lor ca Apostoli, cei doisprezece vor rămîne, mai departe și pentru totdeauna, ucenici ai Mîntuitorului, unicul lor Învățător: «Unul este învățătorul vostru: Hristos» (Matei 23, 8; cf. Ioan 13, 13—14). Se poate spune chiar că, după alegerea lor în ceata Sfinților Apostoli, cei doisprezece vor dobîndi, într-o și mai mare măsură, statutul de ucenici ai Mîntuitorului pentru că alegerea lor a avut ca scop tocmai permanenta lor rămînere împreună cu Iisus (Marcu 3, 14; cf. Fapte 1, 21—22), în vederea instruirii lor asupra tainelor împărăției cerurilor (Matei 13, 11; Marcu 4, 11; Luca 8, 10). Pînă în clipa în care vor primi consacrarea preoțească de Apostoli ai Domnului (Ioan 20, 21—23; cf. Matei 18, 18), cei doisprezece se vor împărtăși necurmat de tot ceea ce Fiul a auzit de la Tatăl, fapt care-i va transforma în prieteni ai Învățătorului (Ioan 15, 14; 17; 26), o stare de perfectă și deplină cunoaștere a învățăturii descoperite lor de Domnul. Instruirea Apostolilor asupra lucrării care le va reveni va dura pînă la Înălțarea Domnului, cînd ei vor beneficia încă de învățături și îndrumări din partea Mîntuitorului (Fapte 1, 2—8).

Pregătirea celor doisprezece în vederea consacrării lor ca cei dintîi preoți ai cultului creștin constituie *modelul* desăvîrșit al oricărei activități asemănătoare, nu numai pentru că este prima lucrare de acest fel din Biserică, precedînd apariția istorică a acesteia, ci, mai ales, pentru că această pregătire este săvîrșită în exclusivitate de Mîntuitorul Iisus Hristos, «Cel dintîi întru toate» (Col. 1, 18).

20. Pr. prof. E. Braniște, *op. cit.*, p. 105.

Pregătirea Sfinților Apostoli în vederea consacrării lor are o durată. Această durată este astfel definită de Sfântul Apostol Petru cînd stabilește condiția de căpetenie pe care trebuia s-o îndeplinească cel ce urma să ia locul lui Iuda Iscarioteanul în ceata celor doisprezece: «Deci trebuie ca unul din acești bărbați, care s-au adunat cu noi în timpul cît a petrecut între noi Domnul Iisus, începînd de la botezul lui Ioan, pînă în ziua în care S-a înălțat de la noi, să fie martor al învierii Lui» (Fapte 1, 21—22). Perioada definită de textul de mai sus coincide cu timpul activității publice a Mîntuitorului care, după opinia majorității exegeților²¹, a durat trei ani — trei ani și jumătate. În tot acest timp, cei doisprezece s-au aflat în imediata apropiere a lui Iisus, au trăit în intimitatea Lui, fiind aleși «ca să fie cu El» (Marcu 3, 14). Iisus Se roagă Tatălui ca acolo unde este El să fie și aceia pe care Tatăl i-a dat Lui, adică Sfinții Apostoli (Ioan 17, 24). Această maximă apropiere de Iisus Hristos este, prin ea însăși, un mijloc de instruire a Sfinților Apostoli pentru că orice gest, orice faptă și orice cuvînt al lui Iisus prezintă semnificații adînc soteriologice și vederea Lui neîntreruptă, fixarea pe retină a icoanei Sale, a gesturilor și mișcărilor Sale fac parte din procesul complex al pregătirii Apostolilor spre a deveni martorii ai lucrării Sale în lume (I Ioan 1, 1—3); cf. Luca 1, 2), cei dintîi preoți ai Bisericii. Trăirea în apropierea omului Iisus are o mare însemnătate mai cu seamă în ce privește credibilitatea istoricității faptelor și cuvintelor lui Iisus Hristos, înlăturîndu-se astfel unul din cele mai grave pericole care puteau amenința predica apostolică și anume expunerea mitologică, transformarea persoanei istorice a lui Iisus în personaj mitologic. Sfântul Apostol Petru are grijă să înlătore orice confuzie, în această privință, cînd scrie: «Noi (Sfinții Apostoli) v-am adus la cunoștință puterea Domnului nostru Iisus Hristos și venirea Lui nu luîndu-ne după *basme* (*mituri*) meșteșugite, ci fiindcă am văzut slava Lui cu ochii noștri» (II Petru 1, 16).

Mîntuitorul Însuși poartă de grijă în mod deosebit să alunge de la Sfinții Apostoli orice confuzie în această privință. Cînd, după Înviere, Mîntuitorul a venit în mijlocul Apostolilor și cînd aceștia, «însăpămîntîndu-se și înfricoșîndu-se, credeau că văd duh», le-a zis: «De ce sînteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră? Vedeți mîinile Mele și picioarele Mele, că Eu Însuși sînt; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase precum Mă vedeți pe Mine că am. Și, zicînd acestea, le-a arătat mîinile și picioarele Sale» (Luca 24, 37—46; Ioan 20, 20).

În mod principal, pregătirea Sfinților Apostoli a constat în instruirea lor asupra învățaturii evanghelice, ei fiind cei care, stînd permanent lîngă Domnul Iisus (Marcu 3, 14), au primit, în maxima sa cuprindere, învățătura descoperită de Iisus, toate «cuvintele vieții veșnice» (Ioan 6, 68), toate «tainele împărăției cerurilor» (Matei 13, 11) pe care alții nu le-au primit (*ibid.*). Sfinții Apostoli au devenit arhive vii, în care s-au păstrat toate minunile pe care le-a făcut Iisus «înaintea ucenicilor Săi»

21. Diac. dr. N. Nicolaescu, *Cronologia paulină*, București, 1942, p. 4.

care nu au fost scrise, decît în parte în Sfintele Evanghelii (Ioan 20, 30) și «care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul... lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris» (Ioan 21, 25).

Domnul nostru Iisus Hristos le-a descoperit Sfinților Apostoli nu o învățătură pe care aceștia puteau s-o primească și pe altă cale, de la alt învățător, ci o învățătură pe care El Însuși o primise de la Dumnezeu Tatăl: «V-am numit pe voi prieteni, pentru că toate cîte am auzit de la Tatăl Meu, vi le-am făcut cunoscute» (Ioan 15, 15; cf. 17, 8, 14). De aceea învățătura primită de Sfinții Apostoli poartă numele de «Evanghelia lui Dumnezeu» (I Tes. 2, 2) sau «învățătura lui Dumnezeu» (I Tim. 6, 1). Neputînd afla adevărul, ai cărui martori aveau să devină, din altă sursă, Sfinții Apostoli n-au avut decît un singur Învățător, pe Iisus Hristos (Matei 28, 8, 10).

Urmarea lui Iisus, ascultarea cuvintelor Sale sînt îndatoriri, care vor trece înaintea tuturor celorlalte preocupări ale Sfinților Apostoli reținîndu-le întreaga atenție, pricepere și putere spirituală. Aceasta va fi, de altfel, o condiție pe care o va formula în termeni categorici Însuși Domnul Iisus Hristos (Matei 10, 37—39; 19, 29; 14, 26—27; cf. Matei 19, 21; cf. Luca 18, 22). Apostolii înșiși au înțeles foarte bine această condiție pusă lor de Mîntuitorul (Matei 19, 27; Marcu 10, 28; Luca 18, 28; cf. Matei 4, 20; Luca 5, 11).

Urmarea lui Hristos echivalează cu o viață de privațiuni, lipsită de confort. Iisus i-a spus, în această privință, unui cărturar care dorea să devină ucenicul Său: «Vulpile au vizuini și păsările cerului, cuiburi; Fiul Omului însă nu are unde să-și plece capul» (Matei 8, 20; cf. Luca 9, 58).

Un aspect important al pregătirii celor doisprezece în vederea trimiterii lor la propovăduire este arătarea de către Mîntuitorul a unor primejdii, uneori foarte mari, la care vor fi expuși în cursul activității lor în slujba Evangheliei și pentru Evanghelie (Matei 5, 11; 10, 16—23, 28; Luca 11, 49; 21, 12; Ioan 15, 20; cf. Fapte 4, 3, 7, 21; 5, 18; II Cor. 11, 23—33). Potrivit tradiției bisericești, numai Sfîntul Ioan Evanghelistul, dintre toți Apostolii Domnului, nu a suferit moarte martirică, dar și el a avut de îndurat persecuții și exil²².

Cei doisprezece vor fi supuși unei probe practice de către Mîntuitorul îndată după alegerea și primirea lor în grupul Apostolilor pentru a se putea constata priceperea lor de misionari și pentru a le oferi ocazia să aplice cunoștințele și experiența dobîndite în prima etapă a pregătirii lor (Matei 10, 5 ș.u.; Luca 9, 2 ș.u.; cf. 10, 1 ș.u.). Mîntuitorul îi va supune, de asemenea, pe Sfinții Apostoli unui examen sever pentru a putea constata dacă ei au reținut corect învățătura fundamentală despre Persoana și originea Sa: «Cine zic oamenii că sînt Eu, Fiul Omului?... Dar voi cine ziceți că sînt?» (Matei 16, 13, 15; cf. Marcu 8, 29; Luca 9, 20). Prin răspunsul dat de Sfîntul Apostol Petru la această întrebare, s-a putut constata că Sfinții Apostoli au înțeles obîrșia divină a

²² Tertulian, *De praescript.*, 36, P.L., II, 49; Fer. Ieronim, *Cont. Jovinian*, I, 26, P.L., XXIII, 259; *In Mtth.*, XX, 23, P.L., XXVI, 143 etc.

Învățătorului lor ca și esența lucrării Sale mesianice. Răspunsul Sfințului Apostol Petru este important pentru că redă convingerea dobândită de Sfinții Apostoli în vremea ascultării predicii Mîntuitorului și a asistării la faptele minunate săvîrșite de Învățătorul lor, pentru că Sfințul Ioan Evanghelistul relatează că, încă din primul moment al înțînirii Sale cu Iisus Hristos, Sfințul Andrei, cel dintîi chemat la apostolat, a identificat în Persoana Lui pe «Mesia, care se tilcuieste Hristos» (Ioan 1, 41), iar Natanael a știut, de asemenea, din primul moment, că Iisus este «Fiul lui Dumnezeu» (cf. 1, 49 ; 9, 22 ; 10, 24 ; 11, 27 ; 20, 31). Aceasta este motivația profundă pentru care ucenicii lui Iisus au lăsat totul deoparte și L-au urmat necondiționat, spre a deveni slujitori ai Legii celei noi.

Un aspect fundamental, de o deosebită importanță pentru pregătirea Sfinților Apostoli ca preoți ai cultului creștin, este categorica deosebire pe care Mîntuitorul o face între *preoția concepută ca slujire și preoția concepută ca autoritate*. Distincția este făcută de Mîntuitorul într-o împrejurare care I-a permis să pună la punct o învățătură fundamentală asupra preoției dîndu-i o expresie absolut memorabilă. Cînd mama fiilor lui Zevedeu I-a cerut Mîntuitorului ca cei doi fii ai săi, Iacob și Ioan, din ceata celor doisprezece Apostoli, să stea, unul de-a dreapta, iar altul de-a stînga Sa, întru Împărăția Sa, răspunsul lui Iisus a fost deosebit de precis și clar în ce privește sensul preoției în Biserică : «Știți că ocîrmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpînesc. Nu tot așa va fi între voi, ci care între voi va vrea să fie mai mare, să fie slujitorul vostru. Și care între voi va vrea să fie întîiul să vă fie vouă slugă. După cum Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească, și să-și dea sufletul (viața) rîscumpărare pentru mulți» (Matei 20, 25—28 ; cf. Marcu 10, 42—45 ; Luca 22, 24—27). Aceste cuvinte sînt spuse tuturor celor doisprezece Apostoli pentru ca toți să cunoască raportul dintre autoritate și slujire în Biserică și limita pînă la care trebuie să ajungă slujirea credincioșilor de către preot, care este aceea a jertfirii de sine. Este, aici, o altă descriere a păstorului cel bun, Care «își pune sufletul (viața) pentru oile Sale» (Ioan 10, 11), un reflex al iubirii Legii celei noi, care are drept măsură jertfa supremă pentru prieteni (Ioan 15, 12). Sfințul Ioan Evanghelistul adîncește ideea de preoție slujitoare cînd istorisește spălarea picioarelor Sfinților Apostoli de către Domnul Hristos (Ioan 13, 1—20), amintind cuvintele prin care Iisus arată semnificația adîncă a gestului Său : «Înțelegeți ce v-am făcut Eu ? Voi Mă numiți pe Mine : Învățătorul și Domnul și bine ziceți, căci sînt. Deci, dacă Eu, Domnul și Învățătorul, v-am spălat vouă picioarele, și voi sînteți datori ca să spălați picioarele unii altora ; că v-am dat vouă pildă ca, precum v-am făcut Eu vouă, să faceți și voi» (Ioan 13, 12—15).

De obicei, Mîntuitorul predică adevărul evanghelic nu în mod special pentru Sfinții Apostoli. El își adresează cele mai importante cuvîntări unui auditoriu foarte numeros (Matei 5, 2 ; 22, 33 ; Marcu 2, 13 ; 4, 1 ; 11, 18 ; 14, 49 ; Luca 5, 3 ; 21, 1 ; 23, 5), dar, de fiecare dată, cei doisprezece, cu foarte puține excepții, se vor afla în imediata Sa apropiere

(cf. Matei 8, 23 ; 9, 10 ; 23, 1 etc.), ascultându-I cuvîntul pe care-l vor memora în așteptarea momentului cînd vor trebui să-l aducă la cunoștință publică (Matei 10, 27 ; Luca 12, 3). Atunci cînd nu vor putea înțelege, în totalitate, sensul predicării Mîntuitorului, cei doisprezece I se vor adresa cerîndu-I lămuriri suplimentare (Matei 13, 11, 18, 36—43 ; 15, 15 ; Marcu 4, 13 ; 7, 17 ș.u. etc.).

Anumite învățături și profeții însă sînt dezvăluite de Iisus numai celor doisprezece ucenici ai Săi ca, de pildă, cuvîntarea rostită cu ocazia trimiterii acestora într-o misiune de probă (Matei 10, 1—42) în care sînt expuse principalele linii ale lucrării misionare apostolice, strategia pe care cei doisprezece trebuie s-o urmeze, în activitatea lor apostolică. Iisus va dezvălui, de asemenea, numai celor doisprezece evenimentele grave legate de mergerea Sa la Ierusalim, de prinderea, judecarea, răstignirea și învierea Sa (Matei 16, 21 ; 17, 22—23 ; Marcu 8, 31 ; 9, 31 ; 10, 33 ; Luca 9, 22), pentru a-i preveni, dar, mai ales, pentru a le arăta sensul adînc, răscumpărător și mîntuitor, al acestor evenimente pentru că, o dată cu răstignirea Sa, este anunțată și învierea cea de a treia zi, evenimentul care dovedește că Hristos va fi biruitor, în cele din urmă, asupra morții pe care trebuie s-o suporte.

Apostolii sînt apoi instruiți în mod special asupra sensului *urmării necondiționate* a lui Iisus care implică lepădarea de sine și luarea crucii (Matei 16, 24 ; cf. 10, 38 ; cf. Marcu 8, 34 ; Luca 9, 23), asupra necesității și puterii credinței (Matei 17, 19—20), asupra necesității de a se feri de cărturari și ferisei care duc o existență morală dublă (Luca 20, 46—47) etc.

În mod special trebuie să ne referim la cuvîntările și convorbirile numite uneori de despărțire pe care Domnul nostru Iisus Hristos le va avea cu Sfinții Apostoli înainte de a fi prins, judecat și răstignit (Ioan, capitolele 14—17). În această secțiune a Evangheliei sale, Sfîntul Apostol Ioan redă ultimele învățături ale Mîntuitorului de primirea cărora se vor învrednici numai Sfinții Apostoli spre a fi pregătiți pentru întîmpinarea și parcurgerea gravelor evenimente prin care Hristos și ei înșiși aveau să treacă. Tema acestei părți a Evangheliei a IV-a este redată de Mîntuitorul în cuvintele : «*Să nu se tulbure inima voastră ; credeți în Dumnezeu, credeți în Mine*» (14, 1). Îndrumarea cuprinsă în cuvintele de mai sus ale Mîntuitorului trebuie considerată ca o cale de întărire a Sfinților Apostoli înainte de producerea evenimentelor din Săptămîna Patimilor, dar și ca o conduită generală a Sfinților Apostoli în întreaga lor viață și activitate, deoarece, în expunerile care urmează, Mîntuitorul vorbește ucenicilor Săi despre *despărțirea Sa de ei*. *Aceasta ne apar drept cuvinte de despărțire avînd caracter testamentar*. Totodată, aceste expuneri previn pe Sfinții Apostoli asupra evenimentelor care vor urma (14, 29 ; 16, 1, 4).

Despărțirea de ucenicii Săi e prezentată de Mîntuitorul ca o mergere a Sa la Tatăl spre a le pregăti loc pentru ca și ei să fie unde va fi Învățătorul lor (14, 2—6, 12, 19, 28 ; 16, 5, 7). Despărțirea de ucenici se va produce peste puțin timp (16, 16—19). Plecînd din lume, Mîntuitorul nu-i va lăsa pe ucenicii Săi orfani (14, 18), ci va ruga pe Tatăl să le tri-

mită un alt Mîngietor, «Duhul adevărului, pe care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște» (14, 16—17). Sfințitul Duh, Care «de la Tatăl porcede» (15, 26), va veni la Sfinții Apostoli numai dacă Fiul va merge la Tatăl (16, 7). Duhul Sfînt va învăța toate pe Sfinții Apostoli, aducîndu-le aminte tot ceea ce le-a spus Mîntuitorul (14, 26) și mărturisind pe Iisus (15, 26; 16, 14). Duhul Sfînt îi va călăuzi pe Sfinții Apostoli «la tot adevărul» vestindu-le cele viitoare (16, 13). Mîngietorul va dezvălui Sfinților Apostoli toate înțelesurile predicii Mîntuitorului pe care aceștia nu le puteau purta înainte de producerea ultimelor evenimente din activitatea și viața Sa pămîntească (16, 12). Aflați sub asistența Sfîntului Duh, Duhul adevărului, Sfinții Apostoli vor propovădui învățătura evanghelică despre Persoana lui Iisus fără greșală, căci Acela îi «va învăța toate», reamintindu-le în mod corect și deplin toate cele spuse de Iisus (14, 26). Propovăduirea adevărului Evangheliei, parte integrantă a slujirii preoțești a Sfinților Apostoli, cea mai importantă misiune a lor, va fi, în consecință, identică predicii Mîntuitorului, reamintită și înțeleasă în toate aspectele sale, prin lucrarea Sfîntului Duh Care va fi cu Sfinții Apostoli, dar și cu urmașii lor, «în veac» (14, 16). Mîntuitorul vestește în textele privind venirea Sfîntului Duh asupra Sfinților Apostoli, preoția cuvîntului adevărului evanghelic, a adevărului propovăduit de Mîntuitorul. Cu toate că Iisus va merge la Tatăl, Sfinții Apostoli vor rămîne într-o necurmată legătură cu El prin *rugăciuni și cereri*, aspect fundamental al preoției lor sfințitoare. Un adevărat leitmotiv al acestei secțiuni din Evanghelia a IV-a este îndemul: «*Dacă veți cere ceva în numele Meu, Eu voi face*» (14, 14; cf. 14, 13; 15, 7, 16; 16, 23—24, 26).

O idee asupra căreia stăruie cu deosebire Mîntuitorul este aceea că învățătura Sa, cuvîntul Său, *este de la Tatăl*, preexistentă și dumnezeiască (14, 24; 15, 10, 15; 17, 6—7; 14, 17, 26; cf. 14, 10—11, 21 etc.). Sfinții Apostoli sînt instruiți, în această secțiune a Evangheliei a IV-a, asupra tainelor vieții și împreună lucrării mîntuitoare a Prea Sfintei Treimi, arătînd lucrarea și locul Tatălui în ce privește opera de mîntuire săvîrșită prin Iisus Hristos, ca trimis al Tatălui (14, 2, 7, 9—11, 16, 23, 24, 28, 31; 15, 8, 9, 15, 26; 16, 15; 17, 1, 3 etc.). Sfinții Apostoli sînt în număr de doisprezece, iar creștinii care vor veni în Biserică vor fi și mai numeroși (17, 20). Acesta este un motiv pentru ca ultimele cuvinte ale Mîntuitorului adresate Tatălui prin marea rugăciune arhierască (cap. 17) să se refere la păstrarea unității creștine care trebuie să aibă drept model unitatea divină (17, 11, 21, 22, 23). Temei al unității creștine trebuie să fie iubirea, căci păzirea poruncilor primite de la Iisus Hristos este dovada iubirii față de Acesta (14, 21, 23—24; 15, 10, 11—12). Semnul apartenenței la grupul Apostolilor și al mărturisirii învățăturii creștine este iubirea (14, 21, 23—24; 15, 10, 17). În cel ce iubește pe Iisus Hristos, sălășluiesc Tatăl și Fiul (14, 23).

Iisus se roagă Tatălui să sfințească pe Sfinții Apostoli întru adevărul cuvîntului descoperit de la Dumnezeu (17, 17—18).

Cuvîntarea de despărțire, ca și rugăciunea arhierască ale Mîntuitorului rostite în auzul Sfinților Apostoli îi pregătește pe aceștia pentru

marea lor lucrare de propovăduire a Evangheliei, indiferent de dificultățile și primejdiile pe care le vor avea de înfruntat (15, 18—21 ; 16, 2—4 ; 33 ; 17, 14—15). Iar roada lucrării lor va fi mare numai dacă vor rămâne în Iisus Hristos precum rămâne mlădița în viță (15, 1—6).

Chiar unele din cuvântările adresate de Iisus unui auditoriu mai larg, cum este, de pildă, Predica de pe Munte, *cuprind unele părți al căror conținut privesc, cu deosebire, pe Sfinții Apostoli*, întrucât în ei au fost înfrunchipate, în primul rînd, virtuțile și exigențele cerute de cuvintele Mîntuitorului. Asemenea fragmente din Predica de pe Munte sînt : Fericitirile (Luca 6, 20 ; cf. 12, 41), mai cu seamă în partea lor finală (Matei 5, 11—12), dar mai ales pericopa în care Mîntuitorul vorbește despre sarea pămîntului, despre lumina lumii, despre cetatea aflată pe vîrf de munte, despre făclia care nu poate fi pusă sub obroc, ci luminează tuturor (Matei 5, 13—16). În aceste metafore ale lui Iisus sînt prezentate *funcțiunile fundamentale ale slujitorului bisericesc* care, prin puterea exemplului personal, poate atrage pe oameni către o viețuire morală exemplară, transformînd viața păstorului creștin într-o predică fără cuvinte, dar cu atît mai elocventă și convingătoare.

Un semn distinctiv al autenticilor ucenici ai lui Hristos este rămî-nerea acestora în învățatura descoperită de El, cunoscînd astfel adevărul (Ioan 8, 31—32 ; 15, 7, 10, 14). Un alt semn distinctiv al adevăraților ucenici ai lui Hristos este acela că ei vor avea dragoste unul față de altul (Ioan 13, 34—35), precum și Iisus a manifestat dragoste față de ei (Ioan 15, 12, 17 ; cf. 3, 11).

O deosebită importanță pentru formarea Sfinților Apostoli drept cîrmuitori spirituali prezintă cuvintele prin care Mîntuitorul se înfățișează pe Sine ca model al *Păstorului celui bun* (Ioan 10, 1—16). Din expunerea Mîntuitorului rezultă că păstorul cel bun va fi recunoscut de îndată de oile sale care îl vor urma căci cunosc glasul lui și au încredere în el (10, 3—4). Falsul păstor va fi recunoscut de oi și acestea vor fugi de el, pentru că nu-i cunosc glasul. Spre deosebire de falsul păstor care-și părăsește turma la vreme de primejdie, păstorul cel bun își pune viața pentru oile sale (Ioan 10, 11—15). Păstorul cel bun este stăpînit necurmat nu numai de grija oilor din staulul său, ci și de cele care se află departe, năzuind să le aducă în același staul căci și acelea vor auzi glasul păstorului cel bun și-l vor recunoaște ca păstor al lor (Ioan 10, 16). În aceste ultime cuvinte se poate sesiza o invitație adresată de Mîntuitorul Sfinților Apostoli de a purta mesajul evanghelic către toate neamurile (cf. Matei 28, 19 ; Marcu 16, 15 ; Fapte 1, 8). Parabola oii celei pierdute sugerează, de asemenea, o misiune universală a Sfinților Apostoli (Matei 18, 12—13 ; Luca 15, 4).

Pregătirea celor doisprezece în vederea primirii harismei apostoliei care implică preoția ierarhică în cea mai înaltă treaptă a sa, se încheie, practic, în săptămîna care începe cu intrarea Mîntuitorului în Ierusalim (Matei 21, 1—9 ; Marcu 11, 1—10 ; 19, 28—40 ; Ioan 12, 12—19) și în care se produc evenimentele prevestite de Mîntuitorul : «De atunci a început Iisus să arate ucenicilor Lui că El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimizească multe de la bătrîni și de la arhieriei

și de la cărturari și să fie ucis și a treia zi să învieze» (Matei 16, 21). Pregătirea Sfinților Apostoli în această ultimă parte a activității publice a Mîntuitorului, se realizează, mai întii, prin ascultarea ultimelor cuvîntări rostite de Domnul. Dintre acestea, reține atenția, în mod deosebit, Marea cuvîntare eshatologică (Matei 24, 1—25 ; 46 ; cf. Marcu 13, 1—37 ; Luca 21, 5—36), prin care Domnul Iisus Hristos își desăvîrșește și își încheie în linii generale activitatea de Învățător. Sfinții Apostoli cunosc astfel învățătura evanghelică în toate laturile sale, în întregul său. Desigur că un rol important în pregătirea Sfinților Apostoli în vederea despărțirii de Mîntuitorul, a întăririi lor pentru a putea să îndure încercările din săptămîna patimilor, l-au avut cuvîntările de despărțire și convorbirile lui Iisus cu Sfinții Apostoli înainte de prinderea Sa de care ne-am ocupat mai înainte.

Tot atît de importante pentru pregătirea celor doisprezece în vederea primirii definitive a harismei apostoliei, a preoției apostolice, vor fi evenimentele dramatice din ultima parte a săptămîinii patimilor, la care vor participa și ei, direct sau indirect. Trădarea lui Iuda (Matei 26, 36—46 ; Marcu 14, 32—42 ; Luca 22, 39—46 ; Ioan 18, 1), prinderea (Matei 26, 47—56 ; Marcu 14, 43—52 ; 22, 47—53 ; 18, 2—12), judecarea și condamnarea (Matei 26, 57—68 ; 27, 11—14 ; 15, 23 ; 24—26 ; Marcu 14, 53—65 ; 15, 2—5, 6—14, 15 ; Luca 22, 54—71 ; 23, 2—25 ; Ioan 18, 13—24, 29—40 ; 19, 1—16), răstignirea, moartea și îngroparea Mîntuitorului (Matei 27, 27—66 ; Marcu 15, 16—47 ; Luca 23, 35—56 ; Ioan 19, 16—42).

Toate aceste fapte și întîmplări au supus pe cei doisprezece ucenici ai Domnului la grele, insuportabile încercări și le-au zdruncinat puternic credința în Domnul nostru Iisus Hristos. Acum se va adevăra cuvîntul spus de Mîntuitorul : «Voi toți vă veți sminti întru Mine..., căci scris este : Bate-voi păstorul și se vor risipi oile turmei» (Matei 26, 31 ; cf. Zaharia 13, 7 ; cf. Matei 11, 6 ; Marcu 14, 27 ; Ioan 16, 32). În aceste împrejurări deosebit de dramatice, cu toate asigurările pe care cei doisprezece, în frunte cu Petru, le vor da Mîntuitorului că nu se vor lepăda de El (Matei 26, 35 ; Marcu 14, 31), ei nu se vor arăta la înălțimea evenimentelor și situațiilor la care vor participa sau vor asista.

Mai întii, ucenicii cărora Domnul le adresase îndemnul de a priveghea în grădina Ghetsimani în timp ce El Se retrăsese pentru a Se ruga, au călcat acest consemn și, în două rînduri Domnul îi va găsi dormind, spre marea Sa mîhnire (Matei 26, 36—46 ; Marcu 14, 32—42 ; Luca 22, 39—46). Se va adevăra, totodată, prevestirea Domnului privind lepădarea lui Petru (Matei 26, 34 ; Marcu 14, 30 ; Luca 22, 34 și Matei 26, 69—75 ; Marcu 14, 66—72 ; Ioan 18, 25—27), iar unul din cei doisprezece (Luca 22, 47), Iuda Iscarioteanul, «fiul pierzării» (Ioan 17, 12), îl va vinde pe Iisus (Matei 26, 47—50 ; Marcu 14, 43—48 ; Ioan 18, 2—6), celor ce îl vor răstigni, împlinindu-se astfel încă o profecție a Domnului (Matei 26, 14—16 ; Marcu 14, 10—11 ; Luca 22, 3—6).

Cu toate grelele încercări prin care trecuseră ucenicii cei mai apropiați ai Domnului, acum în număr de 11, după căderea lui Iuda

Iscarioteanul, vor rămâne, totuși, laolaltă (Luca 24, 33, 36; Ioan 20, 18—19, 26; 21, 1—2 etc.) ca în timpul când Iisus Însuși era cu ei. Dar cei unsprezece stăteau cu ușile încuiate «de frica iudeilor» (Ioan 20, 19) îndoindu-se de învierea Domnului (Matei 28, 17) chiar când femeile mironosițe îi vor informa că L-au văzut înviat (Marcu 16, 11, 13—14; Luca 24, 11; Ioan 20, 25 etc.). Cu toate acestea, rămâne deosebit de semnificativ faptul că atât îngerul care a vestit femeilor mironosițe învierea Domnului (Matei 28, 7; Marcu 16, 7; cf. Luca 24, 9 etc.), cât și Mîntuitorul Însuși vor transmite acestor femei ca unică îndatorire pe aceea de a aduce la cunoștință celor unsprezece ucenici (numiți de Mîntuitorul «frații Mei», Matei 28, 10; Ioan 20, 17), că Domnul a înviat (Matei 28, 9—10; Ioan 20, 17). Iar, în continuare, Însuși Domnul se va arăta în mai multe rînduri celor unsprezece ucenici ai Săi, prilej cu care îi va investi cu harul preoției apostolice (Matei 28, 19—20; Marcu 16, 15; Luca 24, 45—50; Ioan 20, 21—23). În consecință, se poate susține că Învierea Domnului este evenimentul hotărîtor pentru restabilirea credinței celor unsprezece ucenici în divinitatea Mîntuitorului și pentru refacerea moralului acestora, pentru redobîndirea curajului și încrederii în posibilitatea misiunii lor. Prin Învierea Sa, Domnul a alungat de la cei unsprezece orice urmă de îndoială și necredință (Matei 28, 17; Marcu 16, 14; Luca 24, 32; Ioan 20, 8, 25, 28), orice teamă și ezitare (Fapte 4, 19; 5, 29). Restabilirea instituției apostolatului creștin, zdruncinată puternic prin evenimentul tragic al morții Învățătorului este, în totalitate, lucrarea și consecința Învierii Domnului probată Apostolilor pînă la deplina sa evidență, prin arătările în trup ale lui Iisus. Sfîntul Apostol Petru va face, în prima sa predică misionară rostită către neamuri, următoarea precizare: «Dumnezeu L-a înviat (pe Iisus Hristos) a treia zi și I-a dat să Se arate, nu la tot poporul, ci nouă martorilor, dinainte rînduiți de Dumnezeu, care am mîncat și am băut cu El, după Învierea Lui din morți» (Fapte 10, 40—41). Sfîntul Luca va face prețioasă precizare că Iisus «S-a înfățișat pe Sine viu după patima Sa prin multe semne doveditoare, arătîndu-li-Se (Apostolilor) timp de patruzeci de zile» (Fapte 1, 3).

Învierea Domnului va lumina sensul real, adînc, al tuturor învățăturilor, faptelor și semnelor săvîrșite de Iisus Hristos (Ioan 2, 22, 12, 16). De-abia după Înviere, li se vor deschide ochii ucenicilor «ca să priceapă Scripturile» (Luca 24, 45; cf. Ioan 20, 9), care vorbeau despre Iisus Hristos (Luca 24, 44). Cuvîntul lui Iisus este limpede în această privință: «În ziua aceea (a Învierii Sale) nu Mă veți mai înțelega nimic» (16, 23). Cu alte cuvinte, Învierea Sa va elibera pe Sfinții Apostoli de orice nedumerire și nepricepere.

3. Alți ucenici ai Mîntuitorului

Cunoscînd că «secerișul este mult, dar lucrători sînt puțini» (Luca 10, 2; cf. Matei 9, 38), Mîntuitorul a avut și alți ucenici, pe lângă cei doisprezece care vor fi numiți Apostoli. Înainte de a fi aleși în grupul celor doisprezece, Apostolii făceau parte din grupul cu mult mai larg al ucenicilor lui Iisus: «Și cînd s-a făcut ziua (Iisus) a chemat la Sine pe ucenicii Săi și a ales dintre ei doisprezece pe care i-a numit Apos-

toli» (Luca 6, 13; cf. Marcu 3, 13—14; Matei 10, 1—2). Sfântul Evanghelist Luca arată că, îndată după alegerea celor doisprezece Apostoli, Mântuitorul era înconjurat mai întâi de aceștia, dar și de «un număr mare de ucenici» (ὄχλος πολλὸς μαθητῶν) și de mulțime mare de popor (6, 17; cf. 7, 11; 19, 37). Tot Sfântul Evanghelist Luca ne informează că, după învierea Domnului, femeile mironosițe vor aduce la cunoștință acest eveniment nu numai «celor unsprezece», ci și «tuturor celorlalți» (πᾶσιν τοῖς λοιποῖς) (Luca 24, 9). De asemenea, cind cei doi ucenici care L-au întâlnit pe Domnul în drumul spre Emaus (Luca 24, 13—31) se vor întoarce la Ierusalim «au găsit adunați pe cei unsprezece și pe cei ce erau împreună cu ei (τοῖς σὺν αὐτοῖς) care ziceau că a înviat cu adevărat Domnul și S-a arătat lui Simon» (Luca 24, 33—34).

Sfântul Ioan Evanghelistul amintește, de asemenea, că, pe lângă cei doisprezece (Ioan 6, 67), în jurul Mântuitorului se aflau, ascultându-I cuvîntul, și alți mulți ucenici (Ioan 6, 60, 61, 66). Este demn de reținut că Sfântul Ioan Evanghelistul nu folosește expresia de «cei doisprezece» decît în pericopa (6, 60—71) în care el îi distinge pe cei ce aveau să devină Apostoli de ceilalți ucenici ai Domnului (6, 67, 70, 71). În toate celelalte texte din Evanghelia a patra, cei doisprezece sînt desemnați numai prin termenul de «ucenici» (vezi, de ex. 2, 2, 11, 12, 17, 22; 20, 2, 3, 4, 10; 21, 1, 8, 12, 14). Evanghelistul Ioan nu folosește niciodată în Evanghelia care-i poartă numele, termenul de apostoli pentru a desemna pe cei doisprezece ucenici apropiați ai Mântuitorului. Tot Sfântul Ioan Evanghelistul ne-a transmis numele unui ucenic al Mântuitorului care nu se număra printre cei doisprezece: Iosif din Arimateea (Ioan 19, 38; vezi și Matei 27, 57, 59; Marcu 15, 43, 45; Luca 23, 50).

Sfântul Evanghelist Luca arată că, chiar în duminica Învierii, Domnul nostru Iisus Hristos S-a arătat la doi dintre ucenicii Săi care mergeau la Emaus, un sat din apropierea Ierusalimului (24, 13 ș.u.), care vorbeau despre evenimentele recent petrecute în Cetatea Sfîntă în legătură cu Iisus, mai cu seamă despre vestea Învierii Sale, adușă la cunoștința Apostolilor și celorlalți ucenici ai Domnului de femeile mironosițe (24, 9, 22—23). Că acești doi ucenici nu făceau parte din grupul celor unsprezece rezultă în mod limpede din precizarea făcută de autorul Evangheliei a treia că, atunci cînd ei s-au întors la Ierusalim, «au găsit adunați pe cei unsprezece și pe cei ce erau împreună cu ei» (24, 33).

Existența unor ucenici ai Mântuitorului în afară de grupul celor doisprezece este atestată, în mod indirect, de precizarea făcută de Sfîntul Luca în Faptele Apostolilor că numărul fraților care alcătuiau nucleul din jurul Sfinților Apostoli era «ca la o sută douăzeci», între care sînt amintiți: Maica Domnului, femeile (mironosițe) și frații Domnului (1, 13—15). Nu încapă nici o îndoială că, între acești «ca la o sută douăzeci de frați», se numărau și cei mai statornici și credincioși ucenici ai Domnului, deosebiți însă de Sfinții Apostoli. Dintre acești ucenici ai Domnului, mulți s-au adunat cu cei doisprezece în timpul cînd Iisus a petrecut cu ei, «începînd de la botezul lui Ioan, pînă în ziua în care S-a înălțat» la cer (1, 21—22). Acestea sînt precizări importante

deoarece fac dovada existenței persistente și permanente și a altor ucenici ai Mântuitorului, în afară de Sfinții Apostoli. Acești ucenici sînt atît de bine pregătiți și de devotați slujirii Evangheliei, încît, dintre ei, va fi ales Apostolul Matia spre a lua locul lui Iuda Iscarioteanul (Fapte 1, 17, 26). În același timp, episodul alegerii lui Matia arată că între cei unsprezece și ceilalți ucenici există o distincție netă o dată ce primirea lui Matia ca al doisprezecelea Apostol nu s-a putut face decît prin alegere și, mai ales, prin sorți după invocarea lui Dumnezeu prin rugăciune: «Doamne, care cunoști inimile tuturor, arată pe care din aceștia doi l-ai ales ca să ia locul acestei slujiri și al apostoliei... Și au tras la sorți și sortul a căzut pe Matia și s-a socotit împreună cu cei unsprezece Apostoli» (1, 24—26).

Sfîntul Luca, de la care aflăm cele mai numeroase date despre existența și a altor ucenici în afara celor doisprezece, vorbește, în Evanghelia sa, nu numai de alegerea celor doisprezece, numiți apostoli (6, 13—16), ci și de alegerea altor șaptezeci (ἐτέροους ἑβδομηκοντα) de ucenici. Pe aceștia, Iisus i-a trimis, ca și pe cei doisprezece (Matei 10, 1 ș.u.), într-o misiune de probă în cetățile pe unde urma să treacă El Insuși (10, 1). Aceștia aveau misiunea asemănătoare celei a Sfîntului Ioan Botezătorul de a vesti apropierea împărăției lui Dumnezeu (10, 9, 16) și pe Iisus Hristos (10, 1). Totodată cei șaptezeci fuseseră înzestrați cu harisma tămăduirii bolilor (10, 9), alungării demonilor (10, 17, 20), înfruntării oricăror primejdii și împotriviri, indiferent de natura lor (10, 19). Misiunea celor șaptezeci a fost incununată de un deplin succes. Mîntuitorul exclamă la întoarcerea acestora din misiune: «Am văzut pe satana ca un fulger căzînd din cer» (10, 18). Deci lucrarea celor șaptezeci se încadrează în marea ofensivă împotriva diavolului și a nefastei sale activități, începută de Mîntuitorul și continuată de Biserică. Cei șaptezeci lucrează în numele lui Iisus Hristos a cărui lucrare o îndeplinesc (10, 16).

Nu încapе nici o îndoială că cei șaptezeci s-au aflat în preajma Mîntuitorului ori de cîte ori acest lucru a fost posibil, ascultîndu-I predica și cunoscîndu-I semnele și minunile. Ei vor fi primii colaboratori și însoțitori ai Sfinților Apostoli, a căror activitate o vor sprijini și susține²³.

Este mai mult ca sigur că, printre cei «ca la o sută douăzeci de frați» care se aflau laolaltă așteptînd Pogorîrea Sfîntului Duh (Fapte 1, 15), se număra cea mai mare parte din cei șaptezeci de ucenici, dacă nu chiar toți, ceea ce arată că destinul acestora va fi, pentru totdeauna, unit cu acela al Bisericii și al celor dinții slujitori ai acesteia. Este foarte probabil că cei doi ucenici, care mergeau în Duminica Învierii, spre Emaus, cărora, pe drum, li S-a arătat Domnul Hristos cel înviat (Luca 24, 13, 15, 31) vor fi făcut parte din rîndul celor șaptezeci. După tradiție, alături de Cleopa, unul din cei doi care mergeau

23. Vezi Pr. Ioan Mircea, *Cei șaptezeci de ucenici ai Mîntuitorului și problema ierarhiei bisericești*, în «Studii teologice», XX (1968), nr. 9—10; Idem, *Dicționar al Noului Testament*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIB), București, 1984, p. 470—471; Gheorghe Bogdaproste, «Cei șaptezeci» după Noul Testament și Sfînta Tradiție, în «Glasul Bisericii», XXXI (1972).

la Emaus (24, 18), era chiar Sfântul Luca, autorul Evangheliei a treia²⁴. Tot astfel, se socotește că Matia care a luat locul lui Iuda Ișcarioteanul în rîndul Sfinților Apostoli se număra printre cei șaptezeci de ucenici ai Domnului²⁵ ca și «Iosif, numit Barsaba, zis și Iustus» (Fapte 1, 23), care «a fost pus înainte» alături de Matia spre a fi ales prin sorți în slujba apostoliei (1, 23—26)²⁶.

Demn de reținut este faptul că cei șaptezeci formau un grup separat de cei doisprezece (cf. «Domnul a ales *alți șaptezeci*, Luca 10, 1) și că ei au trăit în preajma Mîntuitorului în timpul activității Sale publice «care s-au adunat cu noi, după cuvîntul Sfîntului Apostol Petru, în timpul cît a petrecut între noi Domnul Iisus, începînd de la botezul lui Ioan pînă în ziua în care S-a înălțat de la noi» (Fapte 1, 21—22), putînd deveni, în orice moment, misionari creștini și martori ai învățaturii și faptelor minunate ale Domnului. Din grupul acestora vor fi aleși, desigur, cei ce vor deveni primii colaboratori ai Sfinților Apostoli, primii slujitori hirotoniți în vederea păstoririi primelor comunități creștine din Ierusalim²⁷.

4. Inzestrarea celor doisprezece cu preoția apostolică.

Din momentul în care devin ucenici ai Mîntuitorului pînă cînd vor primi, deplin, harul preoției apostolice, cei doisprezece vor parcurge nu numai etapele de însușire a învățaturii evanghelice propovăduite de Învățătorul Hristos, ci și treptele mereu ascendente ale înzestrării lor cu puteri și harisme care-i vor transforma, treptat, în slujitori în-tăriți, cutezători și conștienți ai Evangheliei și ai lui Iisus Hristos. Firește, înzestrarea lor deplină cu harul apostolice și, deci, al preoției apostolice, va avea loc numai după Învierea Domnului, «cînd S-a preaslăvit Iisus» (Ioan 12, 16), cînd Apostolilor li s-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile (Luca 24, 45) și cînd ei vor fi înțeles totul nemai-avînd de pus nici o întrebare lui Iisus (Ioan 16, 23).

Primul pas către primirea harului apostoliei de către cei doisprezece este, fără nici o îndoială, chemarea acestora în rîndul ucenicilor lui Iisus. Acest moment din viața celor doisprezece anunță rolul proeminent care le va reveni în istoria Bisericii, indiferent de obîrșia și poziția lor socială și de gradul lor de cultură (Gal. 2, 6). Așa cum se întîmplă, de obicei, în Noul Testament nu se istorisesc toate evenimentele care sînt asemănătoare și fac parte din aceeași categorie de fapte. Referindu-se la un singur eveniment aparținînd aceleiași categorii de fapte, Sfinții Evangheliști invită pe cititor să facă el însuși o generalizare a schemei întîlnite într-un caz particular la toate cazurile asemănătoare. Nici în cazul celor doisprezece nu e descrisă chemarea tuturor acestora, ci numai a cîtorva dintre ei pentru ca cititorul să ia act că chemarea a constituit calea firească de intrare a celor

24. Adamantius, *Dial. de recta in Deum fide*, P.L., XI, 1721; Sfîntul Epifaniu, *Haer.*, LI, 11, P.G., XLI, 908; Sfîntul Grigore cel Mare, *Moral. in Job, praef.* I, 3, P.L., LXXV, 517; Teofilact al Bulgariei, *Enarrat. in Evang. Luc.*, P.G., CXXIII, 685, 1113.

25. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, I, 12, P.G., XX, 117.

26. *Ibidem*.

27. Pr. I. Mircea, *Dicționarul...*, p. 471 și *Cei șaptezeci...*

doisprezece în rîndul ucenicilor lui Iisus (Matei 4, 18—22; 9, 9; Marcu 1, 16—20; 2, 14; Luca 5, 1—11, 27; Ioan 1, 40—51) și este foarte probabil ca toți cei ce s-au bucurat de această atenție a alegerii ca Apostoli să fi fost chemați în mod special în rîndul ucenicilor de Iisus însuși.

Momentul chemării de către Iisus a primilor Săi ucenici coincide cu începutul activității Sale publice (Matei 4, 17—22), care se produce la puțin timp după ispitirea din pustie (Matei 4, 1—11). Aceasta pune în evidență faptul că Iisus a dorit ca ucenicii Săi să se afle lângă Sine pe toată durata acestei activități publice (cf. Fapte 1, 21—22) cînd va fi expusă întreaga învățătură evanghelică și cînd Iisus va săvîrși toată lucrarea Sa mîntuitoare.

În Evangheliile sinoptice (Matei 4, 19; Marcu 1, 17; cf. Luca 5, 10—11), se arată că, la chemarea lui Simon-Petru și a lui Andrei, Mîntuitorul a folosit cuvintele: «Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni» (Matei 4, 19; Marcu 1, 17). Expresia *δεῦτε ὀπίσω μου*, veniți după Mine, este echivalentă, ca sens, cu verbul *a urma*²⁸ și exprimă o poruncă, o invitație care nu poate fi refuzată atunci cînd este adresată uneia sau mai multor persoane precis definite ca în cazul de față (cf. Matei 28, 6; Luca 18, 22; Ioan 21, 12 etc.). O astfel de invitație este echivalentă cu chemarea la o nouă existență spirituală, superioară celei anterioare; această invitație este, de fiecare dată, în avantajul celui chemat astfel (Matei 11, 28; 19, 21; 25, 34; Marcu 6, 31 etc.).

Cuvintele: «Și vă voi face pescari de oameni» cuprind definirea, dar și făgăduința slujirii la care Simon-Petru și Andrei sînt chemați ținînd seama că cei doi practicau, în momentul acela, meseria de pescari (Matei 4, 18; Marcu 1, 16).

Verbul *ποιήσω*, viitorul de la *ποιέω*, a face, indică, pe de o parte că procesul transformării lui Petru și Andrei din pescari în pescari de oameni, deci în Apostoli, are o durată, iar, pe de altă parte, că această transformare se va datora, în exclusivitate, lui Iisus (cf. «Și vă voi face», Matei 4, 19; Marcu 1, 17). Saltul de la condiția simplă de pescari la condiția de pescari de oameni este un salt calitativ absolut excepțional și implică transformarea celor astfel chemați în Apostoli, căci această slujire este denumită aici prin metafora «pescari de oameni». Această transformare a simplilor pescari în Apostoli implică efortul de a cunoaște, de a-și însuși și de a crede în Iisus și în Evanghelia Sa, căci «după Mine» însemnează, de fapt, «a fi ucenic»²⁹, a fi gata pentru primirea unor noi învățături decît acelea cu care cei chemați fuseseră obișnuiți.

Sfînta Evanghelia (Matei 4, 20; Marcu 1, 18; Luca 5, 11) face precizarea că atît Petru cît și Andrei cărora Iisus le-a adresat chemarea să-L urmeze, i-au dat *imediat* și *neconționat* ascultare: «Și trăgînd

28. Pierre Bonard, *L'Evangile selon Saint Mathieu*, 2-e édition revue et augmentée, Labor et fides, Geneva, 1982, p. 50.

29. Fritz Rienecker, *Sprachlicher Schlüssel zum Griechischen Neuen Testament* Gie Ben-Basel, 1952, p. 8.

corăbiile la țarm, *au lăsat totul și au mers după El*» (Luca 5, 11 ; Marcu 1, 18 ; Matei 4, 20), fapt care presupune nu numai o acceptare temporară a chemării adresate, ci și un angajament deplin și definitiv de colaborare pentru atingerea obiectivului urmărit de Hristos : acela de a-i transforma pe pescarii din Galileea în Apostoli ai Săi. În cazul chemării lui Iacov și a lui Ioan, fiii lui Zevedeu, cu care aceștia se găseau în corabie în momentul respectiv, Evanghelia precizează că ei *îndată* au lăsat nu numai corabia, ci și pe *tatăl lor* și au mers după Iisus (Matei 4, 22 ; Marcu 1, 20). Atît Petru și Andrei, cît și Iacov și Ioan, fiii lui Zevedeu, s-au supus astfel exigențelor exprese ale lui Iisus cu privire la condițiile cerute celor ce vor să devină Apostoli ai Săi (Matei 10, 37 ; 19, 29 ; Marcu 10, 29 ; cf. Matei 12, 49—50 ; Marcu 3, 34 ; Luca 8, 21 etc.). Acest fapt implică angajamentul lor total în sensul de a nu fi nimic altceva decît ucenici ai lui Iisus, lăsînd din pricina aceasta «case sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau copii, sau țarine» (Matei 19, 29). Numînd, într-un alt context și într-un alt moment al evoluției lor, pe Apostoli «*cei ce mi-ați urmat Mie, la înnoirea lumii*» (Matei 9, 28), Mîntuitorul definește slujirea apostolatului ca o slujire eminentemente spirituală și arată caracterul binefăcător, dar și universal, cosmic, al acesteia, ceea ce motivează mai mult decît suficient pentru ce Mîntuitorul reține pe cei ce vor deveni Apostoli ai Săi numai pentru a-I urma, ceea ce implică, din partea lor, abandonarea tuturor celorlalte preocupări (cf. II Tim. 2, 4—6). Iisus Hristos, învățătura și lucrarea Sa, trebuie să fie prezente în întreaga lor viață și activitate, spre a deveni «vrednici» de El (Matei 10, 37). Chemarea în rîndul ucenicilor Săi este opera lui Iisus Hristos în exclusivitate. În această privință cei chemați nu au nici o contribuție. Meritul acestora constă în imediată acceptare a acestei chemări, în abandonarea tuturor celorlalte angajamente ale lor. Dacă Andrei și Simon-Petru, Iacov și Ioan își vor părăsi o meserie ca aceea de pescari, pentru a urma lui Iisus, Matei-Levi își va abandona o slujbă considerată, și atunci, drept deosebit de lucrativă, pe aceea de vameș (Matei 9, 9 ; Marcu 2, 14 ; Luca 5, 27). Cei ce devin ucenici ai Mîntuitorului se angajează să caute «mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui» (Matei 6, 33), iar toate cele de trebuință vieții se vor adăuga de la sine, «căci vrednic este lucrătorul de plata sa» (Luca 10, 7).

Sfîntul Apostol Ioan a cărui Evanghelie are caracter complementar în raport cu cele trei Evanghelii sinoptice relatează și despre chemarea lui Filip și Natanael (2, 43—50) pe lîngă aceea a lui Andrei și Simon-Petru (2, 37—42). În ambele cazuri este semnificativ că unul din cele două perechi chemate, respectiv Andrei din perechea Andrei-Petru și Natanael din perechea Filip-Natanael recunosc, dintru început, în Persoana lui Iisus, pe Mesia-Hristos (Ioan 1, 41) și pe Fiul lui Dumnezeu (1, 49), ceea ce echivalează cu o credință mărturisită în divinitatea Mîntuitorului (1, 50) care, o dată cu trecerea timpului, se va consolida pentru ca, și în final, să constituie esența mărturisirii apostolice, înainte de Invierea Domnului (Matei 16, 16). Constatînd mărturisirea și credința lui Natanael, numit ca Apostol și Bartolomeu (Matei 10, 3 ; Marcu 3, 18), Mîntuitorul îi spune : «Mai mari decît acestea vei vedea..»

Adevărat, adevărat zic vouă, de acum veți vedea cerul deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborîndu-se peste Fiul Omului» (Ioan 1, 50—51). Prin aceste cuvinte, Mîntuitorul accentuează asupra descoperirii celei mai presus de fire de care se vor împărtăși ucenicii Săi pe toată durata șederii lor în preajma Învățătorului ca și asupra puterii și slavei Fiului Omului, ca temeuri ale unui viitor în care cei doisprezece vor fi implicați ca unii care vor vesti lumii lucrurile «pe care le-a făcut Iisus» (Ioan 21, 25), «înaintea ucenicilor Săi» (20, 30). Prin cuvintele rostite lui Natanael și celorlalți ucenici chemați să-L urmeze, Iisus le dezvăluie limpede că ei vor fi părtași ai tainelor dumnezeiești, subliniind, totodată, importanța și sublimul slujirii la care au fost chemați și puterea de care se vor împărtăși. În acest moment în care grupul ucenicilor Domnului de-abia se constituie, cuvintele Mîntuitorului ce le sînt adresate, nu cuprind decît făgăduințe, motiv pentru care verbele («vă voi face», Matei 4, 19 ; «veți vedea» Ioan 1, 51) sînt folosite la timpul viitor, care, de altfel, pentru cei chemați a și început.

Atît în Evangheliile sinoptice, cît și în Evanghelia a patra, în istorisirile privind chemarea celor dintîi ucenici ai Domnului, este pus în lumină caracterul spiritual, religios, al slujirii acestor ucenici, dar și rolul religios important care le va reveni acestora într-o lucrare ca aceea pe care o denumesc cuvintele : «vă voi face pescari de oameni» (Matei 4, 19), care implică putere și har special. Tot ceea ce urmează, în Sfintele Evanghelii, legat de raporturile dintre Iisus și ucenicii Săi cei mai apropiați, evidențiază tocmai această pregătire, această înzestrare a acestora cu puteri și haruri care-i vor face dostoynici, apți să îplinească rolul de trimiși în lume ai Lui. De aceste puteri și haruri se împărtășesc ucenicii Domnului prin însuși faptul că sînt nelipsiți de lîngă El, că ascultă absolut toate pîdicile Învățătorului și asistă la toate semnele, minunile și faptele săvîrșite de Acesta, devenind depozitarii cei mai fideli și compleți ai cuvintelor și faptelor Învățătorului (Ioan 20, 30 ; 21, 25). Nimic din ce va rosti sau va face Iisus nu se va uita și nu se va pierde tocmai pentru că ucenicii Săi le vor înmagazina pentru a le preda Bisericii, ajutați fiind, în această direcție, și de Duhul Sfînt Care îi va învăța toate și le va aduce aminte despre toate cîte a spus și a făcut Iisus (Ioan 14, 26). Numai Sfînta Fecioară Maria va păstra cu tot atîta sfințenie și exactitate acele cuvinte ale dumnezeiescului Său Fiu a căror martoră s-a aflat (Luca 1, 19 ; 2, 51), fiind, desigur, sursa principală pentru evenimentele din propria sa viață și din viața lui Iisus de dinainte de primirea botezului de la Sfîntul Ioan Botezătorul.

Un moment deosebit de important pentru constituirea a ceea ce se va numi instituția apostolatului creștin este *rînduirea sau alegerea celor doisprezece ucenici pe care Însuși Domnul Iisus Hristos îi va numi Apostoli* (Matei 10, 1—4 ; Marcu 3, 13—19 ; Luca 6, 12—16).

Cu toate că Sfântul Evanghelist Marcu folosește verbul ποιέω, care, în context, înseamnă a rîndui, a stabili, a institui³⁰, iar Sfântul Luca verbul ἐκλέγω, a alege, pentru a desemna constituirea cetii celor doisprezece Apostoli, ambii urmăresc să sublinieze importanța momentului și lucrării săvîrșite, cu acest prilej, de Însuși Domnul nostru Iisus Hristos.

Ca și chemarea în rîndul ucenicilor lui Iisus, alegerea celor doisprezece care primesc numele de Apostoli (Marcu 3, 14; Luca 6, 13; cf. Matei 10, 2) constituie, prin ea însăși, o treaptă nouă foarte importantă, urcată de cei doisprezece într-un parcurs mereu ascendent care-i va conduce, în final, la primirea harului preoției apostolice, treapta cea mai înaltă a preoției ierarhice. O dată cu această alegere însă, cei doisprezece se vor învrednici și de primirea unor harisme care se constituie în înzestrări cu caracter permanent, indispensabile îndeplinirii mandatului apostolic. Sfântul Marcu scrie că Mîntuitorul a rînduit pe cei doisprezece, pe care i-a numit Apostoli «să aibă putere să vindece bolile și să alunge demonii» (3, 15). Termenul ἐξουσία, folosit în contextul de mai sus are, în Sfintele Evanghelii, sensul de putere, de autoritate spirituală (Matei 7, 29; 28, 18; Marcu 1, 22, 27), dar și de harismă, de dar special cu ajutorul căruia cei ce l-au primit pot săvîrși anumite fapte minunate, ca alungarea demonilor (Matei 10, 1; Marcu 6, 7; Luca 4, 36; 9, 1), tămăduirea bolilor și suferințelor (Matei 10, 1; Marcu 3, 15; Luca 9, 1; 10, 9 etc.), etc.

Tot *putere* (exousia) este numit, în Noul Testament, și darul spiritual al iertării păcatelor oamenilor, care aparține, în cel mai mare grad, Mîntuitorului (Matei 9, 6; Marcu 2, 10; Luca 5, 24), dar care va fi transmis și Sfinților Apostoli ca o componentă a slujirii și puterii lor preoțești (Matei 18, 18; Ioan 20, 23).

În pericopa în care Sfântul Evanghelist Matei istorisește alegerea celor doisprezece Apostoli, este înfățișată și trimiterea acestora într-o misiune de probă. Acest fapt grăiește, prin el însuși, despre progresele înregistrate de aceștia în însușirea învățaturii evanghelice și despre maturizarea lor în general. Pe lîngă harismele speciale despre care am amintit, primite cu acest prilej, cei doisprezece sînt împuterniciți să propovăduiască despre apropierea împărăției cerurilor (Matei 10, 7), aducînd, o dată cu ei, pacea peste casa sau cetatea în care vor intra (10, 12). Totodată, Mîntuitorul le făgăduiește celor doisprezece asistența Sfîntului Duh care-i va învăța ce să grăiască înaintea celor ce-i vor prizoni și-i vor da pe mîna judecătorilor (Matei 10, 19—20; Marcu 13, 11; Luca 12, 12 etc.). Indiferent de condițiile concrete în care s-ar afla și de obstacolele pe care le vor întîmpina, Apostolii au datoria, pe temeiul puterii cu care au fost înzestrați, să asigure cea mai largă și mai completă propagare a adevărului încredințat lor de Iisus (Matei 10, 26—27; Luca 12, 3). Aceasta este condiția mîntuirii lor și a tuturor celor ce s-au angajat, prin primirea harului preoției, să mărturisească pe Iisus înaintea oamenilor (Matei 10, 32—33; Marcu 8, 38; Luca 9, 26; 12, 8; II Tim. 2, 12; I Ioan 2, 23).

30. M.-J. Lagrange, *Evangile selon Saint Marc*, troisième édition, col. «Etudes Bibliques», Paris, 1920, p. 58.

Această maximă și necurmată vesteire a învățaturii lui Iisus Hristos constituie cea mai importantă latură a slujirii preoțești a Sfinților Apostoli (Fapte 4, 19—20; 5, 29; 6, 2; I Cor. 1, 17 etc.). Această îndatorire le revine celor doisprezece mai întâi pentru că ei au fost chemați, aleși și pregătiți în mod special în acest scop, devenind principalii depozitari ai adevărului evanghelic, primii și singurii îndreptățiți, în epoca începuturilor creștinismului, să-l propovăduiască (Luca 24, 48; Ioan 15, 27; 21, 24).

Pentru a exprima îndatorirea Apostolilor de a propovădui înaintea oamenilor învățătura descoperită lor, Mîntuitorul se folosește de un vocabular bogat și deosebit de plastic. Astfel, Sfîntul Marcu arată că Sfinții Apostoli au fost rînduiți de Mîntuitorul spre «a-i trimite să propovăduiască (κηρύσσειν). Verbul κηρύσσω care e folosit de 61 de ori în Noul Testament, se înscrie în fruntea listei termenilor din vocabularul folosit pentru a exprima predicarea cuvîntului lui Dumnezeu. Însemnează, în greaca clasică, a proclama (în mod oficial), a anunța (în mod public) cu voce tare un eveniment deosebit sau hotărîri ale autorității spre a fi aduse la cunoștința tuturor celor interesați. Acest verb exprima, în modul cel mai deplin, ideea de maximă publicitate și divulgare a unor fapte, evenimente și adevăruri, indiferent de natura lor. Apostolii sînt însărcinați, în primul rînd, să propovăduiască învățătura (Matei 10, 7; 24, 14; 26, 13; Marcu 3, 14; 6, 12; 14, 9; 16, 15, 20; Luca 9, 2), pentru că, înaintea lor, Iisus însuși propovăduise aceeași învățătură, descoperind-o, El cel dintîi, oamenilor și, îndeosebi, ucenicilor Săi (Matei 4, 17, 23; 9, 35; Marcu 1, 14; Luca 4, 19). Acesta este și motivul pentru care Evanghelia va fi numită, uneori, propovăduirea lui Iisus Hristos (Rom. 16, 25; I Cor. 1, 21; Tit 1, 3), iar Apostolul, propovăduitor (I Tim. 2, 7; II Tim. 1, 11).

Raportul dintre Iisus și cei doisprezece este, în mod fundamental, un raport între dascăl și discipoli (Matei 10, 24, 25; 23, 8; Ioan 13, 13; Luca 6, 40). Iisus este, de asemenea, Învățător și în raport cu ceilalți ascultători ai Săi (Matei 8, 19; 19, 16; 22, 16, 24, 36; Marcu 10, 17; Luca 11, 45; 19, 39; 20, 39; Ioan 1, 38; 3, 2; 8, 4; 11, 28; 20, 16). Termenul Învățător (διδάσκαλος) este aplicat lui Iisus de aproape 50 de ori în Sfintele Evanghelii, iar verbul a învăța (διδάσκω), de 45 de ori (vezi, de ex., Matei 4, 23; 5, 22; 7, 28, 29; 9, 35; 11, 1; 13, 54; 21, 23; Ioan 6, 59; 7, 14, 28; 8, 2, 20 etc.). Însăși propovăduirea Mîntuitorului poartă, adesea, numele de învățătură (διδασκαλία) (Matei 7, 28; 22, 33; Marcu 1, 22, 27; 4, 2; 19, 18; 12, 38; Luca 4, 32; Ioan 7, 16, 17; 18, 20). Învățînd mulțimile și pe ucenicii Săi, Iisus își îndeplinește una din slujirile Sale prin care va realiza mîntuirea obiectivă și anume slujirea de Profet sau Învățător. Sfinții Apostoli au devenit ucenici ai Domnului (Matei 6, 10, 24—25), pentru ca, la rîndul lor, să devină învățători ai tuturor neamurilor. Ultimele cuvinte ale Domnului adresate ucenicilor Săi sînt semnificative în această privință: «Mergînd, învățați (μαθητεύσατε, faceți ucenici) toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-le (διδάσκοντες) toate cîte v-am poruncit vouă și iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului» (28, 19—20). Textul de mai sus în care ver-

bul *didasco* se folosește alături de *matitevo*, a face ucenici, este un text fundamental pentru instituirea preoției creștine în persoana Sfinților Apostoli pentru că, în acest text, sînt stabilite laturi ale slujirii preoțești : cea învățătoarească («învățînd toate neamurile»), cea sfințitoare («botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh») și cea pastorală («învățîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă»). Tot în acest text este arătată universalitatea jurisdicției apostolice ca una care decurge din *trimiterea celor doisprezece «la toate neamurile»*.

Și preoția bisericească, în ansamblul ei, are o jurisdicție universală, o dată ce moștenește, și altfel nici nu s-ar putea, *toată puterea încredințată de Domnul Apostolilor Săi*. Faptul rezultă cu evidență din asigurarea dată de Domnul Apostolilor Săi : «Și iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacurilor» (28, 20). Apostolii nu vor rămîne fizic pînă la sfîrșitul veacurilor în Biserică, dar urmașii lor le vor continua lucrarea avînd, ca și Sfinții Apostoli, cu ei, pe Iisus Hristos, pînă la sfîrșitul veacurilor (cf. Ioan 14, 16 ; I Tim. 6, 14 ; II Tim. 1, 12). Poziția centrală, în textul din Matei 28, 19—20, îi revine verbului *didasco*, prin care Hristos îi instituie pe Sfinții Apostoli ca preoți ai Noului Legămînt, ca pe cei ce vor asigura, nediscriminator, aducerea la cunoștința tuturor a mesajului și lucrării Sale (cf. Matei 5, 19 ; Marcu 6, 30 ; Luca 12, 12 ; Ioan 14, 26 ; Fapte 4, 18 ; 5, 21 ; 25, 28 etc.). Un alt termen din vocabularul prin care Mîntuitorul îi îndotorează pe Sfinții Apostoli și, în general, pe toți slujitorii bisericești, la afirmarea învățăturii evanghelice este verbul *a atesta, a mărturisi* (μαρτυρέω). Mîntuitorul spune ucenicilor Săi, în legătură cu mărturia Duhului Sfînt despre Sine (Ioan 15, 26) : «Și voi mărturisiți (μαρτυρεῖτε) (pentru Mine) pentru că, de la început sînteți cu Mine» (15, 27). Verbul ὁμολογέω, a mărturisi, a depune mărturie, este, de asemenea, ales de Iisus pentru a îndatora pe cei doisprezece să aducă la cunoștința oamenilor numele și învățătura Sa. «Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri. Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri» (Matei 10, 32—33 ; cf. Luca 12, 8 ; Ioan 9, 22).

Verbul ἀποστέλλω, a trimite (în misiune) un mesager, a delega, are un rol important în definirea misiunii Sfinților Apostoli, în Noul Testament în general și, în Sfintele Evanghelii, în special. Dar, înainte de orice, *apostello* este folosit de Mîntuitorul pentru a înfățișa propria Sa trimitere în lume de către Tatăl : «De la Dumnezeu am ieșit și am venit. Pentru că n-am venit de la Mine Însumi, ci *El M-a trimis* (ἀπέστειλεν) (Ioan 8, 42 ; cf. 3, 17, 34 ; 5, 36 ; 6, 29, 57). Cel ce recunoaște, în Persoana lui Iisus Hristos pe Cel trimis de Dumnezeu-Tatăl, acela și crede în învățătura Sa (Ioan 11, 42 ; 17, 8, 21, 25). Spre deosebire de aceștia, sînt mulți care nu cred, deși Iisus săvîrșește lucrurile pe care Tatăl I le-a dat și le săvîrșească și care, prin ele însele, mărturisesc că Tatăl L-a trimis (Ioan 5, 36—38 ; 10, 37—38 ; 12, 49 ; 14, 10). Dumnezeu-Tatăl rămîne inaccesibil în mod direct ființei omenești pentru că nimeni nu a auzit vreodată glasul Lui și nici fața Lui nu a văzut-o (Ioan 5, 37 ; cf. 1, 18 ; Matei 11, 27 ; I Tim. 6, 16 ;

I Ioan 5, 20). Dar El S-a descoperit oamenilor prin Iisus Hristos, unicul Său Fiu, pe Care L-a trimis în lume pentru ca «oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan 3, 16). Deci, actul trimiterii în lume a lui Iisus Hristos este un act mîntuitor, dar și un act prin care Dumnezeu se descoperă și se face cunoscut oamenilor prin Fiul. «Iar Iisus a strigat și a zis : Cel ce crede în Mine, nu crede în Mine, ci în Cel ce M-a trimis pe Mine. Și cel ce Mă vede pe Mine vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine» (Ioan 12, 44—45). În cuvintele de mai sus se poate constata nu numai o afirmare de o mare limpezime a cunoașterii Tatălui prin Fiul și, în același timp, învățătura că mîntuirea prin Fiul este expresia vooi lui Dumnezeu-Tatăl, dar și o stare de încordare și insatisfacție pe care Domnul nostru Iisus Hristos o resimte mai ales atunci cînd constată că nici Apostolii Săi, după o lungă perioadă de timp petrecută în apropierea Sa, nu au înțeles aceste învățături. «Filip I-a zis : Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl și ne este de ajuns. Iisus i-a zis : de atîta vreme sînt cu voi și nu M-ați cunoscut, Filipe ? Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl. Cum zici tu : Arată-ne pe Tatăl. Nu crezi tu că Eu sînt întru Tatăl și Tatăl întru Mine ? Cuvintele pe care vi le spun nu le vorbesc de la Mine, ci Tatăl — Care rămîne întru Mine — face lucrurile Lui. Credeți Mie că Eu sînt întru Tatăl și Tatăl întru Mine» (Ioan 14, 8—11). Această trimitere a Fiului de către Tatăl și această propovăduire de către Fiul a cuvintelor date Lui de Tatăl (cf. și 15, 15 ; 17, 14) este temeiul neclintit al trimiterii în lumē a Apostolilor și al propovăduirii de către ei a cuvintelor pe care ei le-au primit de la Fiul, Învățătorul lor : «Precum M-ai trimis pe Mine în lume, și Eu i-am trimis pe ei în lume» (Ioan 17, 18). «Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi» (20, 21). Insistența pe care Mîntuitorul o manifestă în a afirma trimiterea Sa de către Tatăl urmărește, în primul rînd, să convingă de acest adevăr pe Sfinții Apostoli pentru ca ei să cunoască și să creadă acest lucru (Ioan 17, 25), iar ei, la rîndul lor, propovăduind acest adevăr fundamental, să determine lumea (ὁ κόσμος) să creadă că Iisus este trimis de Tatăl (Ioan 17, 21, 23), adevărul fundamental al creștinismului, taina credinței (I Tim. 3, 16). De aceea, *trimiterea* de către Tatăl a Fiului și de către Fiul a Apostolilor reprezintă, în Creștinism, filiera revelației și propovăduirii creștine, dar și conținutul acestora, descoperirea tainei celei din veci (Efes. 3, 9 ; I Petru 1, 20 etc.). De aceea verbul *apostello*, a trimite, este un termen-cheie al teologiei Noului Testament, un termen prin care se exprimă, în toate aspectele ei, preoția creștină, dar mai ales acea latură învățătoarească a acesteia care, la începuturile Bisericii, s-a manifestat cu prioritate (Fapte 4, 19—20 ; 6, 2). De aceea cei doisprezece vor purta, cu deosebire, în Biserică, numele de Apostoli, adică de trimiși înzestrați cu toate puterile și darurile dumnezeiești necesare pentru împlinirea acestui mandat.

Totodată, asupra Sfinților Apostoli va fi trimis de Tatăl Sfîntul Duh (Ioan 14, 26), nu numai ca un alt Mîngîietor (παράκλητος) în locul Fiului, spre a fi la ei și în ei și cu urmașii lor «în veac» (Ioan 14, 16 ; cf. Luca 24, 49), dar și pentru a-i asista în momentele de dificultate în

care se vor afla din pricina numelui lui Hristos (Matei 10, 20 ; Marcu 13, 11 ; Luca 12, 12 ; cf. Fapte 4, 8) și, mai ales, pentru a-i învăța pe ei toate, amintindu-le despre toate cele ce le-a spus lor Hristos (Ioan 14, 26). Aceasta înseamnă că Apostolii care, oricum cunosc învățătura propovăduită de Hristos ca martori ai acesteia, vor fi ajutați să-și reamintească, fără scăzământ, știrbire sau corupere toate cite le-a spus Invățătorul (14, 26). Sfintul Duh nu va descoperi Apostolilor, deci, o altă Evanghelie, «căci nu va vorbi de la Sine», fiindcă, cum spune Mîntuitorul : «Din al Meu va lua și vă va vesti» (Ioan 16, 13—14). Mergerea Fiului la Tatăl lasă loc trimiterii și venirii în lume a Duhului Sfînt Care va rămîne pururi în lume lucrînd prin Apostoli și urmașii lor și îmbrăcîndu-i «cu putere de sus» (Luca 24, 49 ; cf. Fapte 1, 8), adică cu harul preoției, prin Biserică. Evenimentul cel mai dorit care polariza întregul interes al celor «ca la o sută douăzeci de frați» care se strîngeau la Ierusalim într-un foisor, în frunte cu Maica Domnului și Sfinții Apostoli (Fapte 1, 13—14 ; 2, 1) era așteptarea, cu încredere și bucurie, a Sfîntului Duh (Fapte 1, 4—5). Activitatea de trimiși a Sfinților Apostoli nu va începe, în mod practic, înainte de Pogorîrea Sfîntului Duh, moment care va marca începutul predicii misionare a celor doisprezece, ca și întemeierea Bisericii ca instituție istorică. Aceste evenimente sînt, toate, datorate faptului că Sfinții Apostoli «s-au umplut, toți, de Duhul Sfînt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi» (Fapte 2, 4). Sfintul Duh va asigura și impulsiona propovăduirea Evangheliei lui Hristos, ferind-o de orice întinare, corupere sau imputinare, dînd tărie și îndrăzneală propovăduitorilor ei (Fapte 2, 4 ; 4, 8, 31 ; 6, 10 ; 7, 55 etc.). Sfintul Duh apare, în acest sens, ca *Martor* al adevărului evanghelic alături de Sfinții Apostoli (5, 32). Pe lângă puterea de a propovădui adevărul evanghelic, ca martori ai Săi (Luca 24, 48 ; Ioan 15, 27), Mîntuitorul i-a înzestrat pe Sfinții Apostoli cu *puterea sfințitoare* care, în primul rînd, consta în puterea de a ierta păcatele oamenilor, antrenîndu-i pe drumul propășirii spirituale necurmăte și de a aduce rugăciuni și cereri pentru ei și pentru Biserică.

Apostolii primesc, în principiu, aceleași puteri pe care, mai întii, le-a manifestat Hristos : «Adevărat, adevărat zic vouă : Cel ce crede în Mine va face și el lucrările pe care le fac Eu și mai mari decît acestea va face... Și orice veți cere întru numele Meu, aceea voi face, ca să fie slăvit Tatăl întru Fiul. Dacă veți cere ceva în numele Meu, Eu voi face» (Ioan 14, 12—14).

Iertarea păcatelor, în primul rînd, a păcatului strămoșesc, este anunțată, mai întii de Sfintul Ioan Botezătorul (Marcu 1, 4), care avea misiunea să dea poporului lui Dumnezeu «*cunoștința mîntuirii întru iertarea păcatelor*» (Luca 1, 77). După aceea, iertarea păcatelor este propovăduită (Matei 6, 12, 14, 15 ; 12, 31 ; 18, 27, 32 ; 26, 28) și practică de Iisus Hristos (Matei 19, 2, 5, 6 ; Marcu 2, 5, 7, 9, 10 etc.). Mîntuitorul dorește să se știe că El are putere să ierte păcatele pe pămînt, în care scop și provoacă o dispută încordată cu unii dintre cărturari (Matei 9, 2—6 ; Marcu 2, 5—10). Propovăduirea pocăinței «întru iertarea păcatelor la toate neamurile, începînd de la Ierusalim» (Luca 24, 47) este o componentă fundamentală a lucrării apostolice. Ver-

bul ἀφιήμι folosit în textele la care ne-am referit mai sus și care înseamnă a lăsa deoparte, a neglija, a omite, a ierta (o ofensă, un act de ostilitate la adresa ta etc.), anunță o eră de bunăvoință universală, de amnistie generală prin care omul este chemat să beneficieze de darul iertării oferit de Dumnezeu pentru ca, la rîndul său, să-I urmeze exemplul: «Dacă veți ierta oamenilor greșelile lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc» (Matei 6, 14; cf. 18, 21, 35 etc.). Iertarea păcatelor se prezintă, în Sfintele Evanghelii, ca o caracteristică importantă a vieții în Biserică (Matei 18, 21—35), loc al păcii și bunăvoinței (Luca 2, 14), al împăcării nu numai dintre om și Dumnezeu (Luca 19, 38, 42; 24, 36; Ioan 14, 27), ci și dintre toți membrii Bisericii (Marcu 9, 50; Fapte 24, 2; Rom. 3, 17 etc.).

Intr-o astfel de lumină, trebuie considerată înzestrarea Sfinților Apostoli cu harul sau puterea iertării sau dezlegării păcatelor, prezentat, pe drept cuvînt, ca fiind esența preoției creștine pentru că, prin acest har, se împărtășesc în veac roadele lucrării, dar mai ales ale jertfei lui Iisus Hristos (Matei 26, 28).

Dacă, prin trimiterea lor la propovăduire, Sfinții Apostoli au primit imboldul de a descoperi, de a propovădui tuturor oamenilor învățătura evanghelică (Matei 28, 19—20; Marcu 16, 15 etc.), o lucrare pentru care s-au pregătit în mod special, cu grijă și într-un timp îndelungat, prin înzestrarea lor cu puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor, aceiași Sfinții Apostoli s-au împărtășit de un har care va prelungi, pentru totdeauna, în sufletele celor ce cred, efectele și roadele propovăduirii (Fapte 2, 38).

În cele două texte din Evanghelia după Matei (16, 19; 18, 18), Mîntuitorul se folosește de verbul δέω, a lega, și de verbul λύω, a dezlega, a elibera pentru a *anunța* pe Petru (16, 19) și pe ceilalți Apostoli (18, 18) că vor primi puterea de a lega și de a dezlega păcatele oamenilor: «Adevărat grăiesc vouă: Oricîte veți lega pe pămînt, vor fi legate și în cer și oricîte veți dezlega pe pămînt, vor fi dezlegate și în cer» (Matei 18, 18). Textul de mai sus evidențiază că Apostolii au putere asupra păcatelor oamenilor în două sensuri, fie în sensul dezlegării, fie în sensul legării acestora. Ei se vor pronunța într-un fel sau într-altul, însă vor ține seama de dispoziția sufletească a celui asupra căruia urmează să pronunțe hotărîrea lor în sensul precizării din cuvintele Mîntuitorului: «Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui; iar cel ce nu va crede se va osîndi» (Marcu 16, 16) sau al îndrumării Sfîntului Apostol Petru: «Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre și veți primi darul Sfîntului Duh» (Fapte 2, 38). Puterea legării și dezlegării păcatelor, a iertării sau ținerii lor (Ioan 20, 23) este o putere reală pentru că ea devine operantă nu numai «pe pămînt», ci și «în cer», ca orice putere eminentamente spirituală. Puterea iertării păcatelor este *dată* numai Apostolilor și urmașilor lor, pentru că este o *putere specială*: «A suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfînt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute» (Ioan 20, 22—23). Această putere este acordată unor bărbați instruiți și pregătiți special pentru a deveni iconomi ai tainelor lui Dumnezeu (I Cor. 4, 1—2; Tit

1, 7), la sfârșitul unei perioade de însușire a tainelor împărăției cerurilor (Matei 13, 11) și într-un moment în care Mîntuitorul, Cel dintii care a iertat păcatele oamenilor (Matei 9, 2, 56), se pregătea să se înalțe la cer. Iertarea păcatelor este posibilă însă datorită jertfei lui Hristos: «Beți dintru acesta, toți, că acesta este sîngele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor» (Matei 26, 27—28; cf. Fapte 5, 31; 10, 43; 13, 38; 26, 18). Pe Hristos «Dumnezeu L-a rînduit (jertfă de) ispășire, prin credința în sîngele Lui, ca să-Și arate dreptatea Sa, pentru iertarea păcatelor celor mai dinainte făcute» (Rom. 3, 25; cf. Efes. 1, 7; Col. 1, 14). El «S-a arătat o dată spre ștergerea păcatului, prin jertfa Sa» (Evrei 9, 26). Preoția iertării păcatelor este, așadar, un dar al jertfei lui Hristos, unicul Mijlocitor între Dumnezeu și oameni (I Tim. 2, 5).

Preoția iertării păcatelor se referă, în primul rînd, la iertarea păcatului strămoșesc, de la care începe orice viață în Hristos. Chiar dacă, prin Botez, se iartă și toate păcatele personale ale catehumenului, Botezul rămîne, prin excelență, Taina iertării și ștergerii păcatului original, care a adus moartea în lume (Rom. 5, 12—14). De aceea, trimiterea Apostolilor la propovăduire se identifică și cu trimiterea lor să boteze pe cei ce vor crede în cuvintele lor (Matei 28, 19—20; Marcu 16, 15—16). Iertarea păcatelor se află la începutul oricărei activități preoțești în Biserică, instituția pe care o putem numi a celor ce au primit harul iertării, devenind făpturi noi, născute din apă și din Duș (Ioan 3, 5), mîntuiți «prin baia nașterii celei de-a doua și prin înnoirea Duhului Sfînt» (Tit 3, 5).

Lăsînd la o parte botezul lui Ioan, care era un botez al pocăinței, săvîrșit cu apă (Matei 3, 11; Luca 3, 16 etc.), Iisus Hristos a practicat botezul (Ioan 3, 22, 26), El sau ucenicii Săi (4, 1—2), pentru ca, înainte de înălțarea Sa la cer, să poruncească, în mod categoric, ca Apostolii Săi să boteze toate neamurile (Matei 28, 19), în condițiile în care acestea vor crede (Marcu 16, 16).

La *Cina cea de Taină*, cînd se instituie dumnezeiasca Euharistie, lui Iisus li revine rolul de căpetenie ca mare preot al Legii celei noi care este astfel numită tocmai cu acest prilej (Matei 26, 28; Marcu 14, 24; Luca 22, 20), pentru a se sublinia că, o dată cu jertfa lui Iisus Hristos, se instituie un Nou Testament mai bun, avînd un nou Mijlocitor (Evrei 8, 6). Dar, de față la acest eveniment în care Biserica va recunoaște ritul său fundamental, care-i va conferi o identitate proprie, mai cu seamă după evenimentele petrecute cu Iisus în săptămîna Patimilor, cînd cuvintele Domnului din Joia mare își dezvăluie întregul și realul lor conținut, vor fi numai Sfinții Apostoli (Matei 26, 20) și ei toți vor bea din același pahar, la invitația adresată lor de Domnul (Marcu 14, 23). Chiar dacă la *Cina cea de Taină*, cei doisprezece nu vor fi înțeles semnificația adîncă a evenimentului la care participau, după patimile, răstignirea și Învierea Domnului, totul le va deveni clar (cf. Luca 24, 8, 31, 45; Ioan 2, 22 etc.). Iar în primele zile ale Bisericii, după primirea, prin Botez, a primilor creștini în Biserică, Sfînta Euharistie se va afla în centrul cultului creștin alături de învățătura Apostolilor, de rugăciune și de mesele frățești (Fapte 2, 42, 46; cf. 20, 7;

I Cor. 11, 22—33). Acesta este semnul sigur că Sfinții Apostoli au înțeles semnificația cuvintelor Mîntuitorului care-i chema la preoția Legii celei noi: «Acesta să faceți spre pomenirea Mea» (Luca 22, 20; I Cor. 11, 24—25), vestind «moartea Domnului pînă cînd va veni» (I Cor. 11, 26).

Preoția celor doisprezece se manifestă apoi în puterea pe care o au de la Mîntuitorul de a înălța rugăciuni către Dumnezeu. Iisus Însuși este primul Care ori cîte va cere de la Dumnezeu va primi (Ioan 11, 22). Dar, dovedind credință, și Sfinții Apostoli vor avea aceeași putere de a primi orice vor cere în numele lui Iisus Hristos (Ioan 14, 12—14). «Orice veți cere de la Tatăl Meu, El vă va da... Cereți și veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină» (16, 23—24).

Sfinții Apostoli au primit, de la Mîntuitorul și *puterea cîrmuitoare sau pastorală*. Înainte de toate, Iisus Însuși este Păstorul prin excelență (Matei 2, 6), chiar pentru ucenicii Săi (26, 31; Marcu 14, 27). Iisus este însă, mai presus de orice, «Păstorul cel bun» (Ioan 10, 11) sau «Păstorul cel mare al oilor», pe care Dumnezeu L-a sculat din morți (Evrei 13, 20). Chipul și însușirile păstorului cel bun sînt prezentate de Mîntuitorul atunci cînd El descrie lucrarea Sa de Păstor. În primul rînd, păstorul cel adevărat «își pune sufletul (viața) pentru oile Sale» (Ioan 10, 11, 15) spre deosebire de cel ce nu este păstor adevărat, care abandonează oile cînd vine lupul și-l lasă pe acesta să le răpească și să le risipească (10, 12). Păstorul cel bun cunoaște oile și oile îl cunosc pe el (10, 13), îi ascultă glasul și merg după el (10, 3), Păstorul cel bun se gîndește permanent nu numai la oile din staulul său, ci și la acelea care rătăcesc departe, căutînd să le aducă la staul (10, 16). Lucrarea pastorală, în Biserică, este, în primul rînd, o lucrare a dragostei. Expresia ei supremă este jertfa de sine pentru păstoriți (Ioan 10, 11), care aduce turmei belșug de viață (10, 10).

Păstorul se îngrijește să împlinească vrerea Tatălui ceresc ca să nu piară nici unul «dintr-aceștia mai mici» (Matei 18, 13), nici «nici una din cele o sută de oi» (18, 12—13). Păstorul trebuie să știe să mustre în așa fel încît să cîștige pe cel căzut care este fratele său (18, 15). Insuccesul nu trebuie să-l descurajeze; el trebuie să caute și alte metode de îndreptare a celui ce greșește (18, 16—17). El trebuie să știe să ierte (18, 21—22) și să-l izoleze pe cel care se dovedește că nu se poate îndrepta (17, 17; cf. Tit 3, 10—11).

Conducerea în Biserică, lucrarea pastorală nu este un act prin care se exercită o stăpînire, ci o slujire a celui mai mic de către cel mai mare. Autoritatea nu se exercită, în Biserică, decît în favoarea celor păstoriți spre deosebire de starea de lucruri dintre păgîni. «Știți că ocîrmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpînesc. Nu tot așa va fi între voi; ci, care între voi va vrea să fie mare să fie slujitorul vostru. Și care între voi va vrea să fie întîiul să vă fie vouă slugă» (Matei 20, 25—27). Și în această privință pildă de urmat este Fiul Omului, Care «n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul (viața) răscumpărare pentru mulți» (Matei 20, 28). Drept călăuză pentru păstoria credincioșilor, Sfinții Apostoli vor avea învățătura lui Iisus și, în general, tot ceea ce El le-a poruncit (Matei 28, 20).

După cum s-a arătat, Mîntuitorul a încredințat tuturor Apostolilor puterea de a lega și a dezlega păcatele oamenilor (Matei 18, 18; Ioan 20, 23), ca și mandatul de a-I fi Lui martori și de a propovădui Evanghelia în toată lumea (Matei 28, 19—20; Marcu 16, 15—16; Luca 24, 46), deoarece toți au «lăsat case sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau copii sau țarine» pentru numele Său (Matei 19, 29) și toți I-au urmat la înnoirea lumii și vor șede pe «douăsprezece tronuri, judecînd cele douăsprezece seminții ale lui Israel» (19, 28). Tuturor Domnul le-a descoperit trăsăturile și însușirile păstorului cel bun (Ioan 10, 1—16) și le-a cerut să fie ca cei ce slujesc cînd vor fi mai mari în Biserică (Matei 25—28). Pe de altă parte, toți cei unsprezece ucenici au dovedit slăbiciuni și lipsă de credință în ultimele zile ale săptămîinii Patimilor și înainte de Învierea Domnului (Matei 26, 31—35; 40—45; 69—75; 28, 17; Luca 22, 45; 24, 11, 25; Ioan 20, 25 etc.). Dar cel ce a declarat de trei ori că nu-l cunoaște pe Iisus, a fost Petru (Matei 26, 69—75; Marcu 14, 66—72; Luca 22, 56—62; Ioan 18, 25—27), după ce se jurase că nu se va lepăda de Iisus chiar dacă ar fi trebuit să moară împreună cu El (Matei 26, 33—35; Marcu 14, 29—31; Luca 22, 31—34; Ioan 13, 36—38). Petru însă s-a căit și a plîns pentru fapta de a se fi lepădat de Învățătorul (Matei 26, 75; Marcu 14, 72; Luca 22, 62). O astfel de situație trebuia lămurită în mod public pentru că în public se produsese și lepădarea lui Petru și era cunoscută tuturor celorlalți zece Apostoli ai Domnului. Acest eveniment al iertării lui Petru pentru lepădarea sa și al repunerii sale în drepturile de Apostol se va produce la Marea Tiberiadei în fața celorlalți ucenici prin cele trei întrebări succesive ale lui Iisus: «Simone al lui Iona, Mă iubești?», prin mărturisirea publică a lui Petru că îl iubește pe Domnul și prin reșezarea acestuia în rîndul celorlalți Apostoli care se produce prin cuvintele: «Paște mieluseii Mei»; «Păstorește oile Mele»; «Paște oile Mele» (Ioan 21, 15—17). Cele trei întrebări ale Mîntuitorului, cele trei răspunsuri ale lui Petru și cele trei misiuni încredințate, în acest context, ucenicului care greșise, ne duc cu gîndul la lepădările repetate ale acestui ucenic de Învățătorul său.

Pericopa de mai sus rămîne importantă nu numai pentru că ne relatează despre reșezarea lui Petru în drepturile Sale apostolice așa cum se vor petrece lucrurile și în cazul lui Toma care se întoarce de Învierea Domnului, atunci cînd Acesta i se arată viu (Ioan 20, 24—29), ci și pentru că, indirect, aflăm că Mîntuitorul încredințează tuturor Apostolilor Săi puterea pastorală pe care îndemnul «Paște oile Mele» (Ioan 21, 15, 16, 17) o evidențiază în modul cel mai clar cu putință.

5. *Stinții Apostoli și apostolatul creștin după Înălțarea Domnului*

Evangheliile sinoptice se încheie cu porunca dată de Mîntuitorul celor unsprezece Apostoli de a merge la *toate neamurile* spre a vesti Evanghelia și spre a-i boteza pe cei ce vor crede (Matei 28, 18—20; Marcu 16, 15—18; Luca 24, 46). Aceasta este, practic, a doua și ultima, definitivă, trimitere a Apostolilor la propovăduire, prima fiind cea de probă efectuată îndată după alegerea celor doisprezece Apostoli (Matei

10, 1 ș.u.). Această trimitere la propovăduire, definitivă, are loc în condițiile în care Domnul va merge la Tatăl (Ioan 14, 1—4), înălțându-Se cu trupul la cer (Marcu 16, 19; Luca 24, 54) și când vor avea drept călăuză și nou Mîngîietor pe Duhul Sfînt, Care nu-i va lăsa orfani (Ioan 14, 16—17). De aceea Apostolii nu vor da curs poruncii Mîntuitorului de îndată, ci va urma o perioadă de zece zile în care vor aștepta «făgăduința Tatălui» de a-i îmbrăca cu putere de sus (Luca 24, 49), adică pogorîrea Sfîntului Duh Care le va da putere spre împlinirea misiunii încredințate lor de Domnul (Fapte 1, 8).

Cele zece zile de așteptare a Pogorîrii Duhului Sfînt nu sînt zile de inactivitate pentru Apostolii Domnului. Ei, împreună cu Maica Domnului, cu femeile mironosițe, cu frații lui Iisus și cu alți ucenici ai Domnului din care cei mai mulți făceau parte, desigur, din rîndul celor șaptezeci³¹ (Luca 10, 1 ș.u.), în general, «ca la o sută douăzeci» de frați (Fapte 1, 15), «într-un suflet, stăruiau în rugăciune» (1, 14).

Dacă Mîntuitorul restabilise, prin Învieerea Sa și prin arătările Sale de după Înviere, «prin multe semne doveditoare» (Fapte 1, 3) credința Apostolilor și încrederea acestora în divinitatea Sa și a lucrării Sale, insufliîndu-le puteri noi și înzestrîndu-i cu harul preoției (Ioan 20, 21—23), reaşezîndu-i în demnitatea apostolică pe cei ce greșiseră flagrant (Ioan 20, 25—29; 21, 15—17) mai rămînea de îndeplinit o importantă lucrare și anume, completarea numărului Apostolilor, prin alegerea celui de-al doisprezecelea care urma să ia locul lui Iuda Iscarioteanul, «ca să fie martor al Învierii» (Fapte 1, 22).

Evenimentul alegerii lui Matia (1, 26) în ceata celor doisprezece este important în mai multe privințe. În primul rînd, importanța alegerii lui Matia rezultă din faptul că Mîntuitorul a lăsat în seama celor unsprezece ucenici ai Săi completarea numărului lor cu cel de-al doisprezecelea, deși ar fi avut suficiente prilejuri ca El Însuși să facă aceasta. Faptul că cei unsprezece urmau să aleagă ei înșiși, după deliberări, pe cel de-al doisprezecelea Apostol îi îndatora la o profundă analiză și înțelegere a misiunii încredințate lor de Domnul, la dobîndirea unei conștiințe de sine, ceea ce incumbă nu numai răspundere și aprofundare, ci și un efort de autodefinire a misiunii, poziției și condiției speciale a apostolatului. Analiza desfășurării evenimentului alegerii lui Matia arată că, dacă numai cu zece zile mai înainte, cei unsprezece, descumpăniți și dezorientați din pricina morții și îngropării Domnului, nu pătrundeau sensul mesianic al Scripturii Vechiului Testament (cf. Luca 24, 32, 44—45), de această dată, ei înșiși, fără ajutorul Învățătorului și în absența Sa, constată, în cuvintele lui David (Ps. 40, 9), dezvăluirea rolului jucat de Iuda în trădarea lui Iisus și afirmă că aceste cuvinte au fost puse în gura lui David de Sfîntul Duh (Fapte 1, 16). Re-

31. Sf. Ioan Hrisostom, subliniază că, în Faptele Apostolilor, cititorul va avea ocazia să vadă pe Apostoli străbătînd ca pe aripi de foc pămîntul și marea. Acești oameni pînă de curînd neștiutori și lipsiți de îndrăzneală se transformă repede, arătîndu-se mai presus de ispita bogăției și gloriei, de impulsurile spre minie și lăcomie, mai presus de orice patimi ale naturii noastre omenești (Oeuvres complètes, nouvelle traduction par l'abbé J. Baireille, tome quatorzième, *Homélie sur Les Actes des Apôtres*, Omilia a III-a, 2, p. 466).

ferindu-se la destinul lui Iuda, Sfântul Apostol Petru care exprimă, în cuvîntul său la alegerea lui Matia, convingerile și gîndirea tuturor Apostolilor, care viețuiau «într-un cuget» (1, 14), reflex al unității lor, cerută Tatălui de Mintuitorul (Ioan 17, 22—23) și condiție a sporului lucrării lor în lume («Și aceștia în Noi să fie una ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis», Ioan 17, 21; cf. 17, 22—23), citează un verset din Psalmul 68, 29 și altul din Psalmul 108, 7: «Facă-se casa lui pustie și să nu aibă cine să locuiască în ea! Și slujba lui s-o ia altul» (Fapte 1, 20). O dată puse aceste premise într-un mod atît de remarcabil, evidențiind saltul făcut de un ucenic al Domnului de la starea de neînțelegere a unor cuvinte ale Învățătorului (vezi Matei 16, 22—24)³², la pătrunderea sensurilor unor versete din Psalmi privind o situație specială și anume aceea a lui Iuda, concluzia vine de la sine: «Deci trebuie ca unul din acești bărbați, care s-au adunat cu noi în timpul cît a petrecut între noi Domnul Iisus, începînd de la botezul lui Ioan, pînă în ziua în care S-a înălțat de la noi, să fie împreună cu noi martor al învierii Lui» (1, 21—22). Expunerea este precisă, limpede, definitorie. Ea constituie un temel al definiției apostolatului creștin atît în ce privește modul constituirii sale, cît și în ce privește principala sa misiune.

Punerea înaintea a celor doi și rugăciunea prin care se cere lui Dumnezeu să arate pe cine a ales este opera tuturor Apostolilor, care, laolaltă, au rolul determinant în această împrejurare (1, 23—26). Alegerea lui Matia însă, s-a făcut prin tragere la sorți (1, 26). Consecința acestei alegeri a fost aceea că Matia «s-a socotit împreună cu cei unsprezece Apostoli» (1, 26), ca egal cu aceștia în drepturi și îndatoriri.

Episodul alegerii lui Matia este important nu numai prin aceea că putem constata completarea numărului celor doisprezece, ci și pentru că ne informează asupra modului în care s-a produs acest eveniment remarcabil din viața Bisericii apostolice care ar putea fi și un model posibil pentru împrejurările asemănătoare din viitor (cf. Fapte 6, 1—6; 13, 1—3 etc.). Totodată pericopa din Faptele Apostolilor 1, 16—26 reține atenția prin vocabularul deosebit de bogat și nuanțat întrebuintat de Sfântul Luca, autorul acestei cărți, pentru a denumi sau preciza slujirea sau demnitatea în care va fi instituit Matia. În primul rînd, demnitatea în care era numărat, mai întii, Iuda (1, 17), iar apoi, Matia (1, 25) este desemnată prin termenul *diakonia*, slujire, care, în Noul Testament indică orice activitate de binefacere sau în folosul semenilor (Luca 10, 40; Fapte 6, 1; 11; 29; 12, 25; I Cor. 16, 15; II Cor. 8, 4; 9, 12 etc.), dar și o lucrare cu caracter spiritual și religios (Fapte 6, 4; 20, 24; 21, 19; Rom. 11, 13; I Cor. 12, 5; II Cor. 3, 8, 9; 4, 1; 5, 18; 6, 3; 11, 8; Efes. 4, 12; I Tim. 1, 12 etc.). Din Faptele Apostolilor 1, 17 și 25 (vezi și Fapte 6, 4; 20, 24; I Tim. 1, 12), rezultă că *diakonia* indică, în cea mai mare parte a cazurilor, o slujire instituită prin voința și harul lui Dumnezeu care îl deosebește pe purtător de ceilalți membri ai Bisericii. În orice caz, cei doisprezece se vor găsi într-o situație deosebită, deoarece ei vor fi, în același timp, grup instituit prin harul preoției apostolice și unicii mărturisitori ai acesteia alături de aceia care completau

32. *Ibidem*, Omilia I, 1, p. 428.

numărul celor ca la o sută douăzeci de frați (Fapte I, 15). Căci Apostolii fuseseră instituți nu pentru a păstori peste cei convertiți anterior, prin predica altora (cf. Rom. 15, 20), ci pentru a întemeia Biserici acolo unde Hristos nu fusese numit (cf. Rom. 15, 20). Aceste Biserici vor fi încredințate preoților și episcopilor spre păstorie și spre continuarea lucrării începute de Apostoli (Fapte 14, 23; I Tim. 1, 3; Tit 1, 5).

Această slujire este și numită în contextul amintit cu termenul de *apostolie* (ἀποστολή, apostolie, apostolat). În celelalte trei întrebări ale sale, în Noul Testament, termenul *apostoli* este folosit pentru a indica lucrarea Sfintului Pavel (Rom. 1, 5; I Cor. 9, 2) și pe aceea a Sfinților Petru și Pavel (Gal. 2, 8). De unde se deduce că acest termen nu poate fi folosit decât cu privire la Apostolii Domnului.

În textul din Faptele Apostolilor 1, 16—26, termenul de Apostol și, deci, și cel de apostolie se referă la acel mandat special al trimerii de către Domnul a unui grup special constituit în întreaga lume spre vestirea Evangheliei la toate neamurile, acesta fiind și motivul condiției puse candidaților la demnitatea de Apostol privind prezența acestora lângă Mîntuitorul, alături de ceilalți Apostoli de la botezul lui Ioan pînă la înălțarea Domnului (1, 22). Cînd Sfîntul Apostol Petru denumeste lucrarea celui ce avea să fie ales Apostol prin sintagma «*martor al Învierii*» (μάρτυς τῆς ἀναστάσεως, 1, 22; cf. Luca 24, 48), el se folosește de o sinecdocă, acea figură de stil care constă în folosirea părții pentru întreg, a particularului pentru general și invers, deoarece, mai înainte (1, 21—22), același Apostol Petru ceruse ca noul ales să fi fost martorul întregii predici și activității a Domnului. În orice caz, mărturia despre Învieria Domnului este centrul predicii apostolice și al Bisericii (cf. Fapte 2, 31; 4, 33; 17, 18 etc.).

Un interes particular prezintă folosirea, în contextul considerat a unui alt termen care va avea un rol important în vocabularul de denumire a treptelor preoției ierarhice: ἐπισκοπή, episcopie, păstorie, dregătorie, supraveghere, cercetare, sau, cum spune Sfîntul Ioan Hristostomul, putere, preoție^{32 a}. Acest termen definește, în Noul Testament, lucrarea lui Dumnezeu de cercetare a oamenilor pentru a le judeca faptele (Luca 19, 44; I Petru 2, 12; cf. Facerea 50, 24, 25; Ieșirea 3, 16; 13, 19 etc.) și indică cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericești ca *nomen actionis* (I Tim. 3, 1). Deci termenul *episkopi* denumeste lucrarea lui Dumnezeu de judecare a oamenilor, dar și cele mai înalte slujiri din Biserică: aceea a apostoliei și aceea a episcopiei. Termenul de *episkopos*, la rîndul său, desemnează, în același timp, pe Domnul nostru Iisus Hristos și pe cei mai înalți slujitori bisericești hirotoniți aflători, la un moment dat, într-o Biserică: preoți (Fapte 20, 28; Filip. 1, 7) sau episcopi (I Tim. 3, 2).

Folosind termenii de apostolie, episcopie și diaconie în pericopa de care ne ocupăm, Sfîntul Luca deschide o largă și generoasă perspectivă studiului ierarhiei bisericești ale cărei temelii sînt așezate chiar în acest început al Faptelor Apostolilor. Rămîne deosebit de semnificativ faptul că, înainte de orice, chiar înaintea începerii activității lor misionare, Sfinții Apostoli procedează la alegerea înlocuitorului lui Iuda

32 a. *Ibidem*, Omilia a II-a, p. 464.

Iscarioteanul, acordînd prioritate unei probleme de organizare și completare a numărului lor, subliniînd însemnătatea funcțiilor instituite în Biserică și definindu-le poziția și lucrarea.

Folosirea unor expresii și sintagme ca «numărat cu noi» (1, 17), «arată pe care din aceștia doi l-ai ales» (1, 24), «ca să meargă în locul lui», «s-a socotit împreună cu cei doisprezece Apostoli» (1, 26) fac dovada că evenimentul pe care acestea îl descriu este unul de instituire și se înscrie sub semnul purtării de grijă a lui Dumnezeu, Care ocrotește astfel Biserica Sa. Este demn de relevat faptul că Sfîntul Ioan Hrisostom, mare dascăl al Bisericii, se folosește de prilejul comentării pericopei alegerii lui Matia pentru a dezvolta tema sublimului și importanței episcopatului și preoției în Biserică³³.

Momentul în care Sfinții Apostoli al căror număr de doisprezece a fost astfel reconstituit își vor începe, practic, lucrarea pentru care au fost pregătiți și înzestrați cu har preoțesc special, este, fără îndoială, ziua Cincizecimii cînd are loc evenimentul Pogorîrii Sfîntului Duh sub formă de limbi de foc asupra fiecăruia dintre ei, dar și asupra tuturor celorlalți frați care, împreună cu Apostolii, erau în număr de pînă la o sută douăzeci (1, 15)³⁴. (cf. «erau toți, πάντες, împreună în același loc», Fapte 2, 1). «Cum cei doisprezece fuseseră amintiți mai înainte, fiind desemnați prin numele lor, ar fi fost indicați în același mod acum, dacă ar fi fost singurii care vor primi Duhul Sfînt»³⁵. În ziua Cincizecimii, Sfinții Apostoli nu se împărtășesc de harul preoției apostolice, pe care au primit-o de la Hristos (Ioan 20, 21—23; Matei 18, 18; 28, 19—20; Marcu 16, 15—16 etc.), ci de Sfîntul Duh care va rămîne asupra lor (cf. «și a șezut — a rămas — asupra fiecăruia dintre ei», 2, 3, vezi și Ioan 14, 17). Sfîntul Ioan Hrisostom precizează că «a rămîne în acest fel desemnează o stare definitivă și permanentă»³⁶. Toți cei ce se vor boteza la Cincizecime vor primi harul Sfîntului Duh (Fapte 2, 38), pentru a se împlini profeția lui Ioil: «Peste slugile mele și peste slujnicele mele voi turna, în aceste zile, din Duhul Meu și vor proroci» (2, 18).

Ziua Cincizecimii este importantă pentru Sfinții Apostoli deoarece acum se împlinește făgăduința Domnului de a le trimite pentru totdeauna un alt Mîngietor (Ioan 14, 16), Duhul Adevărului, Care va rămîne la ei și va fi în ei (14, 17), învățîndu-i și amintindu-le toate cîte le-a spus lor Iisus Hristos (Ioan 14, 26). Duhul Sfînt va umple toată ființa Apostolilor, dîndu-le toate harismele necesare îndeplinirii misiunii lor cu toată îndrăzneala și cu cele mai bogate și desăvîrșite roade (Fapte 2, 4). Din acest moment întreaga lucrare misionară, îndeosebi predica Sfinților Apostoli, se va afla sub asistența Duhului Sfînt (Fapte 4, 8). Duhul Sfînt va fi, alături de Apostoli, martor al Evangheliei lui Hristos (5, 32). Așa cum notează Sfîntul Ioan Hrisostom, dacă Evangheliile sînt istoria lucrărilor și învățăturilor lui Hristos, cartea Faptelor Apostoli-

33. *Ibidem*, Omilia a III-a, 4, p. 470—473.

34. *Ibidem*, Omilia a IV-a, 1, p. 478.

35. *Ibidem*.

36. *Ibidem*; cf. E. Jacquier, *Les Actes des Apôtres*, 2-e édition, col. «Etudes Bibliques», Paris, 1936, p. 45.

lor este istoria a ceea ce a făcut și a zis Celălalt Mîngietor. «Aceasta nu înseamnă că Duhul nu și-a desfășurat lucrarea mai înainte sau că Hristos nu va lucra și în viitor»³⁷.

Biserica își inaugurează existența istorică odată cu venirea Paracletului în lume, pentru ca prezența Divinului pe pămînt să se perpetueze printr-o necurmată reamintire, rememorare și dezvăluire a înțeleșurilor soteriologice ale Persoanei și lucrărilor lui Iisus, prin Sfîntul Duh, Care, după Hristos, este a toate Învățător (Ioan 14, 26). Preoția Sfîntilor Apostoli constă tocmai în menținerea unei permanente tensiuni și a unui palpitant interes pentru Persoana, lucrarea și învățătura Mîntuitorului, mai cu seamă în Ierusalim (Fapte 1, 8), scena pe care s-au consumat ultimele evenimente din viața și activitatea pămîntească ale lui Iisus Hristos, care au tulburat și derutat multe conștiințe (Luca 24, 18—21). Așa cum aceste evenimente dramatice din viața lui Iisus s-au produs în fața a numeroși martori, și Pogorîrea Duhului Sfînt va avea loc în fața aceluiași martori care au asistat, cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, «la patimile lui Hristos»³⁸.

Pogorîrea Duhului Sfînt a fost însoțită de semne sensibile (Fapte 2, 2—3) care au atras atenția asupra evenimentului ca atare, dar și asupra Sfîntilor Apostoli care, umplîndu-se de Duh Sfînt, «au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea Duhul a grăi» (2, 4). Vuietul «ca de sulfare de vînt» (2, 2) care a însoțit Pogorîrea Duhului Sfînt a fost auzit nu numai de Sfîntii Apostoli (2, 3), ci, deopotrivă, de foarte numeroșii participanți la sărbătoarea Cincizecimii sosiți în Cetatea Sfîntă din «toate neamurile de sub cer» (2, 5), ceea ce a avut darul de a-i tulbura și de a-i aduce pe toți acești pelerini în preajma Apostolilor (2, 6). Aceștia devin astfel centrul atenției generale și plini fiind de Duh Sfînt, ei, cei dintîi în Biserică, au desfășurat un exemplar și amplu program misionar care va fi sprijinit mai ales prin darul vorbirii în limbi, dar și prin articularea acelor învățături și exprimări atît de noi și pătrunzătoare ale Sfîntului Duh Care le dădea putere să vestească pe Hristos cu îndrăzneală și spor covârșitor. Preoția apostolică va continua sub asistența și cu toată puterea Sfîntului Duh, ceea ce explică marile izbînzii ale predicii apostolice. În chiar ziua Cincizecimii, Apostolii desfășoară îndeosebi două din slujirile preoției lor: pe cea învățătoarească și pe cea sfințitoare pentru că ei predică (2, 14—36) și botează «spre iertarea păcatelor» (2, 38), «ca la trei mii de suflete» (2, 41). Acest fapt dă consistență și dimensiuni Bisericii ca instituție istorică, sporind îndrăzneala misionară a Apostolilor și avîntul lucrării lor în Ierusalim. În Biserică apostolică nu se mai cunoaște o împrejurare în care să mai fi fost botezați, într-o singură zi, «ca la trei mii de suflete» (Fapte 2, 41). Acest fapt crează celor doisprezece, pe lingă satisfacția obținerii unor bune rezultate, și obligația de a îndruma, pentru întîia oară, viața religioasă a acestora, ceea ce îi va îndatora să desfășoare și o vie activitate pastorală.

37. *Com. la Fapte...*, Omilia I, 5, ed. cit., vol. 14, p. 440.

38. *Ibidem*, Omilia a IV-a, 1, p. 477.

Sfinții Apostoli își vor manifesta deci și a treia dimensiune a slujirii lor preoțești, pe cea păstorală, sau de cîrmuire spirituală, deoarece, de îndată, la Ierusalim începe să se desfășoare o intensă viață creștină, de o deosebită originalitate și profunzime constînd în experiențe duhovnicești fără precedent. Cei doisprezece vor fi, cel puțin în primele zile ale Bisericii, aceia care vor purta întreaga grijă pentru toate desfășurările din Biserică (Fapte 2, 42—47). Prin slujirea lor preoțească, Sfinții Apostoli vor susține și afirma viața creștină din Biserica Ierusalimului, memoria și lucrarea lui Iisus Hristos în lume, făcîndu-le pururi vii și atrăgătoare.

Atmosfera din Ierusalimul de după Pogorîrea Sfîntului Duh este foarte asemănătoare cu aceea a Galileei din vremea activității publice a lui Iisus Hristos, datorită lucrării preoțești a Sfinților Apostoli și a Sfîntului Duh prin Care toate acțiunile celor doisprezece dobîndeau caracterul și pecetea Divinului. În Ierusalimul predicii apostolice domnea aceeași atmosferă a marilor evenimente religioase ca și în Galileea sau Ierusalimul predicii lui Iisus. Uimirea și surpriza erau dominantele trăirilor celor care asistau la activitatea celor doisprezece (Fapte 2, 7 ; 3, 12 ; 4, 13), ca și ale acelor care ascultau cuvintele lui Iisus și asistau la săvîrșirea minunilor Lui (vezi, de ex., Matei 8, 27 ; 9, 33 ; 15, 31 ; 21, 20, 42 ; Marcu 5, 20 ; 12, 11, 17 ; Luca 4, 22 ; 8, 25 ; 9, 43 ; 11, 24 ; Ioan 7, 15, 21). Ca și odinioară, cînd Iisus trecea prin cetăți (Matei 9, 20—21 ; 14, 36 ; Marcu 6, 56 ; Luca 4, 40 ; 5, 15 etc.) și vindeca bolnavii, Apostolii Săi manifestau aceeași putere și săvîrșeau vindecări asemănătoare (Fapte 4, 9 ; 5, 15—16 ; 9, 37 ; 19, 12 ; 28, 9).

Predica apostolică credea cu atît mai mare uimire cu cît era bine cunoscut faptul că Iisus fusese condamnat la moarte la cererea iudeilor din Ierusalim, ceea ce, în mod firesc, ar fi trebuit să constituie sffîrșitul predicii Sale și uitarea numelui Său. Dar tocmai faptul morții lui Iisus va prilejui Apostolilor anunțarea Învierii Sale, cel mai uimitor și semnificativ eveniment al Ierusalimului acelor zile, dar și al predicii lor : «Pe Acesta... voi L-ați luat și, pironindu-L, prin minile celor fără de lege, L-ați omorît... Pe Care Dumnezeu L-a înviat, dezlegînd durerile morții, întrucît nu era cu putință ca El să fie ținut de ea» (Fapte 2, 24). Sfîntul Luca descrie în prima parte a Faptelor Apostolilor, mai ales, predica și activitatea Sfîntului Apostol Petru, ca model al predicii și lucrării apostolice în general. Pentru a obține imaginea completă a activității misionare apostolice, este necesar ca o lucrare asemănătoare aceleia a Sfîntului Petru să fie subînțeleasă cu privire la fiecare din ceilalți unsprezece Apostoli. Tot astfel cînd, în partea a doua a Faptelor Apostolilor (capitolele 13—28), Sfîntul Luca expune, în exclusivitate, lucrarea misionară a Sfîntului Apostol Pavel, exegetul trebuie să subînțeleagă că fiecare din ceilalți Apostoli, inclusiv Sfîntul Petru, trecut sub tăcere, în această parte a celei de-a doua cărți a Sfîntului Luca, a desfășurat o activitate asemănătoare cum se poate constata, de pildă, din prezentarea de sinteză cu care Sfîntul Marcu își încheie Evanghelia : «Iar ei (Sfinții Apostoli), plecînd, au propovăduit *pretutîndeni* și Domnul *lucra cu ei* și întărea cuvîntul, prin semnele care urmau» (16, 20). Numai astfel vom înțelege uriașele rezultate trecute

în contul Bisericii, care de-abia intra în istorie, despre care Sfântul Luca vorbește în primele opt capitole ale Faptelor Apostolilor. Acest aspect al istoriei începuturilor Creștinismului s-ar cuveni aprofundat într-o mult mai mare măsură, ceea ce ar contribui la înțelegerea fenomenului răspândirii Creștinismului în lumea antică, într-un interval de numai câteva decenii (cf. Colos. 1, 23; Rom. 15, 19, 20, 23). În prezent, acest fragment din istoria Bisericii se studiază astfel încât se lasă impresia că răspândirea Creștinismului este, în exclusivitate, opera Sfinților Apostoli Petru și Pavel, dar mai ales a celui din urmă, ceea ce nu este nici pe departe exact.

Dacă slujirea preotească înseamnă propovăduire a Evangheliei, sfințirea credincioșilor prin împărtășirea harului Sfântului Duh, îndeosebi al iertării păcatului strămoșesc și a celor personale, precum și antrenarea creștinilor pe un drum mereu ascendent, ireversibil în limita posibilităților, cîrmuirea și ocrotirea celor ce cred, în așa fel încît mîntuirea să le fie oricînd accesibilă, Sfinții Apostoli au avut și manifestat preoția în cel mai deplin sens al cuvîntului. Activitatea lor, deși a constat, în primul rînd, în propovăduire, nu s-a limitat la aceasta.

Bogata și tulmultoasa viață creștină din Ierusalimul prediciei apostolice i-a solicitat la maximum. Ei au botezat mii și mii de convertiți (Fapte 2, 38, 41; 4, 4; 6, 7 etc.), au organizat desfășurarea primelor întruniri ale creștinilor în cadrul cultului divin creștin (2, 42—47), au asigurat acestor întruniri o atmosferă ideală de frățietate și egalitate (4, 32), au primit, în primele zile ale Bisericii, ofrandele creștinilor rezultate din vînzarea bunurilor lor (4, 34—5, 10; cf. 11, 30), s-au îngrijit de organizarea meselor obștești, rînduind diaconi pentru buna desfășurare a acestora (6, 1), au hirotonit diaconi (6, 2—6) și preoți (cf. 11, 30; 15, 2 etc.), dar, mai ales, au desfășurat o astfel de activitate la Ierusalim, încît numele și lucrarea lui Iisus să rămînă permanent prezente în inimile oamenilor, fapt care, prin el însuși, va sădi speranță și va rodi desăvîșire.

S-a putut constata grija cu care s-a completat numărul celor doisprezece Apostoli prin alegerea de către Dumnezeu a lui Matia. Cu aceasta însă, nu va lua sfîrșit constituirea corpului apostolatului creștin. Cetei celor doisprezece i se va adăuga încă un nume: acela al lui *Saul din Tarsul Ciliciei*. Acesta va intra în istoria Creștinismului cu un supranume, care, prin el însuși, va exprima, în cel mai înalt grad, poziția și rolul jucat de purtătorul său în viața Bisericii din epoca apostolică, acela de *Apostol al neamurilor* (Gal. 1, 16; I Tim. 2, 7; II Tim. 1, 11).

Aducerea Sfântului Pavel în rîndul Apostolilor lui Hristos este, mai presus de orice, opera Proniei divine și evenimentul se integrează, ca și alegerea celorlalți doisprezece Apostoli, în planul mîntuirii, ca o expresie și ca o dovadă a ceea ce am putea numi vocația universală a învățăturii evanghelice, reflex al unicității lui Dumnezeu și a Mijlocitorului între Dumnezeu și oameni (I Tim. 2, 5).

Din izvoarele aflate la dispoziția sa, cercetătorul ia cunoștință de datele biografice ale lui Saul din Tarsul Ciliciei și constată că el își face apariția publică la o vîrstă încă tînără (Fapte 7, 58), ca un consecvent și periculos dușman și persecutor al Bisericii și creștinilor, făcîndu-se părtaș «lauciderea» Sfîntului Arhidiacon Ștefan (Fapte 8,

1), primul martir al Bisericii. După convertirea sa (9, 3—19) și după desfășurarea unei intense și îndelungate activități misionare care-i va purta pașii de la Ierusalim, la Antiohia, apoi în Asia, Macedonia, Grecia, Iliria, Roma și Spania, Sfântul Apostol Pavel își va încheia existența pămîntească avînd conștiința datoriei desăvîrșit împlinite, ca martir, în anul 67, la Roma (cf. II Tim. 4, 6—8).

În afară de întîlnirea sa cu Iisus, ceea ce poartă uneori numele de cristofania de pe drumul Damascului (Fapte 9, 3—6), biografia creștină a lui Pavel³⁹ este marcată de primirea Botezului prin Anania și umplerea Sa cu Sfînt Duh (Fapte 9, 17—18), șederea pe o durată de trei ani în Arabia (Gal. 1, 17), efectuarea unei prime călătorii la Ierusalim (Gal. 1, 18) cu care ocazie întîlnește pe Apostoli care sînt înspăimîntați de minunea de pe drumul Damascului (Fapte 9, 27—30), chemarea sa la Antiohia (Fapte 11, 26), alegerea sa de către Sfîntul Duh și primirea harului apostoliei în cadrul unei ceremonii solemne din Biserica Antiohiei (Fapte 13, 1—4), efectuarea celor trei călătorii misionare (Fapte 13, 4—26, 31), misiunea din Spania (cf. Rom. 15, 24, 28), reîntoarcerea în Orient (I Tim. 1, 3; Tit 1, 5), a doua întemnițare la Roma (II Tim. 1, 16—18) și moartea sa martirică în Cetatea eternă la anul 67 (cf. II Tim. 4, 6—8).

Chiar dacă Sfîntul Pavel nu s-a numărat printre ucenicii direcți ai lui Iisus, Evanghelia sa este, în toate privințele, identică aceleia a celorlalți Apostoli, fapt confirmat de aceștia din urmă, în mod oficial (Gal. 2, 2) și solemn (2, 9; cf. Fapte 21, 17—20), pentru că instruirea lui Pavel ca Apostol este opera directă a lui Iisus Hristos. «Dar vă fac cunoscut, fraților, că Evanghelia cea binevestită de mine, spune el, nu este după om, pentru că nici eu n-am primit-o de la om, nici n-am învățat-o, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos» (Gal. 1, 11—12; vezi și 1, 15—16; Rom. 1, 1; I Cor. 11, 23; 15, 1, 3; I Tes. 2, 13; Fapte 22, 14; 26, 16; II Cor. 12, 1—4; I Tim. 1, 12). Toate scrierile Sfîntului Apostol Pavel ne înfățișează o învățătură ca aceea pe care o întîlnim în Sfintele Evanghelii, în Faptele Apostolilor și în celelalte scrieri ale Noului Testament, care se prezintă cititorului ca o carte cuprinzînd, de la un cap la altul, aceeași doctrină și învățătură morală indiferent de autorii diverselor scrieri care o compun. Originalitatea fiecărei scrieri a Noului Testament constă în stilul și personalitatea literară și umană a autorului său care-i rămîn caracteristice. O lectură repetată și atentă a Noului Testament evidențiază unitatea revelației divine; părutele contradicții sesizabile la un contact întîmplător cu textul sfînt nu trebuie să fie decît chemări ale cugetului creștin la continuarea și aprofundarea lecturii și studiului. În consecință, deși cetei Apostolilor lui Hristos i s-a adăugat Sfîntul Pavel, preoția propovăduirii cuvîntului evanghelic este dobîndită în linie directă de la Iisus Hristos, iar conținutul său care, în ultimă analiză, aparține Duhului adevărului, este unitar.

• Oricare dintre Apostolii Domnului își va exercita îndatorirea sa de căpetenie de a fi slujitor al cuvîntului Evangheliei ca Apostol (trimis autorizat al lui Iisus Hristos), ca propovăduitor (vestitor, pentru

39. J. Cambier, *Paul (Vie et doctrine de Saint)*, în *Supplément au Dictionnaire de la Bible*, tome septième, Paris, 1966, col. 291.

înția oară într-un anumit loc, al adevărului evanghelic) și învățător, care reia, dezvoltă și aprofundează, pentru cei convertiți, adevărurile de bază ale Creștinismului pentru a asigura cunoașterea cât mai deplină a doctrinei și moralei evanghelice (cf. Fapte 11, 26; 18, 11, 19, 9 etc.). Spunând că a fost rînduit propovăduitor, Apostol și învățător, Sfîntul Pavel formulează cea mai completă definiție a preoției apostolice a cuvîntului.

Deși Sfinții Apostoli au avut ca primă îndatorire pe aceea de propovăduitori, ei și-au exercitat și preoția sfințitoare, botezînd mai ales pe primii convertiți ca urmare a predicii lor misionare (Fapte 2, 38, 41, 47; I Cor. 1, 14). Dar ei își vor exercita preoția sfințitoare și prin înălțarea de rugăciuni pentru cei intrați în Bisericile întemeiate de ei prin baia Botezului (Fapte 1, 14; 2, 42; 5, 4; 10, 9; 11, 5; 16, 16, 25; Rom. 1, 10; Efes. 1, 16; Filip. 1, 9; Col. 1, 3; I Tes. 1, 2; II Tes. 1, 11; Filim. 4)⁴⁰, prin punerea mîinilor peste cei botezați pentru a le împărtăși Duhul Sfînt (Fapte 8, 15—17; 19, 6), dar mai ales prin săvîrșirea Tainei hirotoniei (Fapte 6, 6; 14, 23; 20, 28; I Tim. 3, 14; II Tim. 1, 6), care «e condiția celorlalte Taine»⁴¹, a mărturisirii păcatelor (Fapte 19, 18; cf. I Ioan 1, 9; Iacov 5, 16) etc.

Tot astfel și-au exercitat puterea pastorală, în primul rînd, prin îndrumarea activității episcopilor, preoților și diaconilor (Fapte 6, 1—6; 20, 17—18; Epistolele pastorale în totalitate; I Petru 5, 1—5 etc.) și a vieții creștine în general. Îndrumarea Bisericilor și a vieții creștine de către Sfinții Apostoli se află la originea scrierii majorității Epistolelor apostolice, care devin astfel mărturia purtării lor de grijă față de destiul Bisericilor cărora le puseseră început prin truda lor misionară. Această purtare de grijă față de Bisericile pe care le întemeiaseră va mistui întreaga ființă a Apostolilor întemeietori cînd se aflau departe de fiii lor duhovnicești, dar mai ales atunci cînd aveau vești despre suferințe sau abateri ale acestora. Apostolii întemeietori priveau spre creștinii convertiți în urma predicii lor misionare ca spre propriii lor copii, ei înșiși socotindu-se părinții lor duhovnicești «întru Hristos» (I Cor. 4, 14, 17; II Cor. 6, 13; Gal. 4, 19; Filip. 2, 22; Filim. 10; I Tes. 2, 11; I Petru 1, 14; I Ioan 2, 1, 12, 28 etc.).

O prezentare de proporțiile celei de față nu poate epuiza o temă ca aceea a preoției apostolice în Biserică Nouului Testament, o preoție care se află la începuturile preoției ierarhice sacramentale și care nu poate fi decît o preoție a celei mai înalte trepte ierarhice, aceea a episcopatului (Fapte 1, 20). Vor rămîne mereu laturi ale slujirii preoțești a Sfinților Apostoli asupra cărora va trebui să se revină repetat pentru a adînci taina cea mare a îmbrăcării lor «cu putere de sus» (Luca 24, 29) și a trimiterii lor în lume spre a face cunoscut cuvîntul lui Hristos și spre a împărtăși oamenilor darurile mîntuitoare ale Sfîntului Duh.

40. Un mic tratat asupra Sfîntului Apostol Pavel, ca practicant al rugăciunii pentru sine și pentru Bisericile întemeiate de el, ne oferă Louis Monloubou, *Saint Paul et la prière*, col. «Lectio divina», Les Editions du Cerf, Paris, 1982, 138 p.

41. Pr. prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, col. 3, p. 135.

Concluzii

Preoția ierarhică sacramentală este o preoție care afirmă și semnifică prezența perpetuă a unicului arhieru Iisus Hristos în lume. Preoția ierarhică apare și există ca urmare a voci lui Iisus Hristos Care S-a îngrijit ca, chiar în momentul începerii activității publice, să cheme și să formeze un cerc de ucenici mai apropiați spre a fi cu El și spre a-i pregăti inițiindu-i în tainele împărăției cerurilor în vederea *trimiterii* lor în toată lumea pentru predicarea Evangheliei, sfințirea și cîrmuirea duhovnicească a celor ce vor crede cuvîntului lor identic cuvîntului lui Hristos.

Orice efort depus în vederea unei pregătiri urmărește un țel. În cazul celor doisprezece care vor purta, în mod semnificativ, numele de ucenici, căci ei învață mereu de la Domnul, ajungînd, în final, prieteni (în măsura în care vor fi primit toate cîte Fiul a luat de la Tatăl — Ioan 15, 15; cf. 15, 13, 14) și frați ai Învățătorului (Matei 23, 8; Luca 22, 23; Ioan 20, 17), țelul urmărit prin pregătirea lor pe o durată de peste trei ani, adică tot timpul cît Iisus a predicat, a fost acela de a-i face apți să ducă vestea despre Hristos în întreaga lume, urmărind ca toți cei ce vor fi crezut cuvîntului lor să se sfințească și să dobîndească mîntuirea.

Nici o slujire încredințată însă de Hristos și de Biserică nu poate fi primită fără o consacrare, echivalentă cu o investitură, și cu o putere spirituală (Luca 9, 1; Fapte 4, 7, 3; 6, 8) la dispoziția primitorului spre a-și împlini și exercita mandatul. Iisus Hristos este nu numai Cel ce instituie, dar și săvîrșește Taina Hirotoniei asupra Sfinților Apostoli, primii hirotoniți din Biserică. Prin Hirotonie, Sfinții Apostoli primesc Duhul Sfînt (Ioan 20, 21), pentru a putea ierta păcatele oamenilor și a săvîrși dumnezeiasca Euharistie, după îndrumarea Învățătorului, dar mai ales după pilda Acestuia Care a fost «Cel dintii întru toate» (Col. 1, 18) și Care nu a oferit decît ceea ce El Însuși a făcut înaintea ucenicilor Săi pentru ca și ei să fie ca Învățătorul și Stăpînul lor (Matei 10, 25). Instituția apostolatului și, *ipso facto*, aceea a preoției ierarhice sacramentale este coborîtă de la Dumnezeu, după cuvîntul lui Iisus: «Cel care primește pe cel pe care-l voi trimite Eu, pe Mine mă primește; iar cel ce Mă primește pe Mine primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine» (Ioan 13, 20; cf. 20, 21; Matei 10, 40; Luca 10, 16). Preoția a fost lăsată pe pămînt pentru ca cei ce cred să aibă înaintea lor «icoana vie a lui Dumnezeu»⁴², episcopul fiind chipul Tatălui⁴³. El ține în chip văzut locul lui Hristos ca învățător, preot și păstor⁴⁴.

Această poziție pe care episcopul o are în Biserică nu numai că nu-l scoate din categoria celor ce slujesc, ci, dimpotrivă, îl prefăce în cel dintii ocrotitor, oblăduitor și slujitor al Bisericii și al tuturor credincioșilor potrivit rînduiei lui Hristos: «Care dintre voi va vrea (cf. I Tim. 3, 1) să fie mai mare, să fie slujitorul vostru. Și care între

42. *Ibidem*, p. 151.

43. Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Smirneni*, 8, 1, 2; *Epistola către Tralieni*, 3, 1.

44. Sf. Ioan Hrisostom, *Com. la II Tim., Omilia 2*, 4, P.G., LXII, 612.

voi va vrea să fie întâiul, să vă fie vouă slugă» (Matei 20, 26—27). Lucrarea episcopului trebuie să se desfășoare cu scopul oblăduirii, al purtării de grijă și ocrotirii păstoritilor, cum precizează Sfântul Ioan Hrisostom ⁴⁵.

Neînțelegînd sensul mesianic al evenimentelor din săptămîna patimilor, deși vor fi preveniți, în mai multe rînduri asupra producerii și însemnătății lor, cei unsprezece vor fi puternic zdruncinați de patimile și moartea lui Iisus și vor fi cuprinși de frică și îndoială.

Evenimentul care va restabili credința Apostolilor și le va insufla curaj și putere spre a-și îndeplini mandatul lor fundamental de trimisi ai Domnului în lume este Învierea cea de a treia zi. Faptul minunat al Învierii Domnului e important și pentru că a deschis mintea Apostolilor pentru a înțelege deplin învățătura, faptele și evenimentele în centrul cărora S-a aflat Mîntuitorul, petrecute în ultima săptămîna la Ierusalim. Se poate spune că apostolatul creștin este un dar al Învierii Domnului.

Înălțîndu-Se cu trupul la cer, Mîntuitorul va lăsa în urma Sa o ceată de ucenici deplin consolidată, devotată slujirii Evangheliei, înzestrată cu harul preoției în cea mai înaltă treaptă a ierarhiei în așteptarea Pogorîrii Sfîntului Duh, gata oricînd să-și înceapă lucrarea pentru care fusese atît de bine și de deplin instruită și pregătită de Domnul.

Pogorîrea Sfîntului Duh va marca momentul punerii în lucrare a preoției celor doisprezece ucenici ai Domnului și al constituirii istorice a Bisericii. Memoria Persoanei lui Hristos, învățătura Sa și, în general, tot ceea ce a făcut El vor fi, prin lucrarea misionară, a Apostolilor, tot atît de vii și de prezente în Cetatea sfîntă ca și cînd Însuși Iisus ar fi fost de față. În acest sens, cei doisprezece vor prelungi în veac, pe pămînt, Persoana și lucrarea lui Hristos (cf. Matei 28, 20).

Chemarea minunată a lui Saul din Tars la slujirea lui Hristos și înzestrarea cu același har al preoției apostolice este opera proriei divine și ea își dezvăluie întreaga semnificație în lumina evenimentului atît de însemnat al propovăduirii Evangheliei la neamuri ca să se împlinească rostirea lui Iisus: «Mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în împărăția cerurilor» (Matei 8, 11).

Întemeietori de Biserică, Sfinții Apostoli au exercitat preoția cuvîntului ca Apostoli, propovăduitori și învățători (I Tim. 2, 7; II Tim. 1, 11), preoția sfințitoare botezînd, săvîrșind Sfînta Euharistie, hirotonind etc. și preoția pastorală îndrumînd activitatea slujitorilor bisericestii și viața creștină din Bisericile întemeiate de ei.

Pr. SABIN VERZAN

45. Com. la I Tim., P.G., LXII, 547.

SUBLIMITATEA PREOȚIEI

Despre preoție s-a scris și s-a vorbit mult. Au scris și au vorbit și sfinți și teologi. S-a scris cu drag și cu dorința de a ridica tot mai mult spre culmile sfințeniei pe slujitorii preoției, pe preoți. Dar oricât s-ar scrie despre preoție și oricât s-ar vorbi, niciodată nu este de ajuns. Preoția are atâtea înălțimi, atâtea adâncimi, atâtea taine, încît cu foarte multă greutate poate fi cunoscută și descrisă după cuviință. Preoția este întocmai ca un munte mare, ce-și înalță cu maiestrea vîrfurile spre ceruri, cu mult dincolo de nori. Alpinistii îl explorează, se cațără pe el. Unii ajung și cunosc văile și adîncimile de la poalele lui; alții ajung pînă la jumătate; alții se cațără pe înălțimile care fac coroană piscului celui mai înalt; alții reușesc de a se urca pînă unde fruntea muntelui se îngeamănă uneori cu norii, alții, rari, rari de tot, ating piscul cel mare. Dar, nici unul din acești alpinisti nu poate spune că a străbătut toate cărările muntelui, că i-a cunoscut toate frumusețile, că i-a admirat toate înălțimile, că a ascultat muzica tuturor izvoarelor lui, că și-a desfătat privirile cu toată bogăția florilor lui. Toți spun că muntele e frumos, fiindcă e frumos, chiar și în puținul ce l-au cunoscut, toți spun că muntele e grandios, că e măreț, fiindcă e grandios, e măreț, chiar și la înălțimea la care au ajuns. După părerea mea și după credința mea, cunosc un singur om, care a putut cunoaște muntele în întregime; iar acel om este un mare sfînt, care după mărturia altui sfînt, slujește, acum, chiar la treptele tronului Dumnezeuirii; iar acel om este autorul Sfintei liturghii, al Sfintei liturghii care se săvîrșește de cele mai multe ori pe an. Acel om este sfîntul Ioan Gură de Aur. El singurul, după părerea mea și după credința mea, urcînd acest munte maiestuos al preoției, l-a cunoscut în întregime. A fost un vultur, care, cu ajutorul aripilor lui, a explorat muntele în întregime, iar cu ochii lui vulturești, și din zbor și de pe piscul cel mai înalt al muntelui, a văzut toată frumusețea muntelui, toată maiestrea lui. A văzut celelalte piscuri ale muntelui, care-i fac coroană muntelui celui mare; a văzut văile de jur-împrejurul lui; și-a scaldat privirile în lacrima izvoarelor lui. El singur, Sfîntul Ioan Gură de Aur, el singur a cunoscut, după părerea mea și după credința mea, toate înălțimile muntelui, toate tainele lui. A cunoscut toate frumusețile lui, dar i-a văzut și prăpăstiile și strîmtorile și primejdiile. Din pricina asta el singur a putut scrie, a putut să ne lase ghidul acestui munte frumos, grandios și măreț. De acolo de sus, de la acea înălțime amețitoare a muntelui, a scris povățuitorul, îndrumătorul acela minunat: «Despre preoție», care a ajutat pe mulți să urce piscul muntelui. Mulți, foarte mulți, cu ajutorul celui întru sfinți părintele nostru Ioan Gură de Aur, au urcat pînă la vîrfurile muntelui și și-au dat seama de frumusețea și de maiestrea muntelui. Dar nici unul, de la el și pînă astăzi, n-a putut să ne descrie atît de frumos, atît de exact și atît de complet, nici toate tainele muntelui, nici toate înălțimile lui, nici toate adîncimile lui. Fiecare din cei care au încercat să descrie ascensiunea făcută de ei au descris numai cărarea ascensiunii lor, numai cărarea urcușului lor. N-au putut îmbrățișa tot muntele; le-a lipsit perspectiva, le-a lipsit și aripile și ochii de

vultur ai Sf. Ioan Gură de Aur. Pentru că a fost vultur, sfântul liturghiei noastre de fiecare zi a putut să ne dea ghidul acela complet, ghidul acela desăvârșit, numit «Despre preoție». Acest îndrumător ne descrie grandiosul munte al preoției în toată frumusețea lui. Sfântul Ioan Gură de Aur ne ia de mână și ne conduce spre piscul lui. Ne arată toate poteciile care duc sus. Ne îndreaptă privirile, în drumul spre înălțime, spre toate frumusețile lui. Și are muntele acesta al preoției frumuseți chiar la poalele lui ! Ne arată frumusețile, dar ne atrage luarea aminte și asupra primejdiilor. Poteca urcă, dar e alunecoasă ! Trebuie să ne înfigem bine piciorul în pământ ; să ne uităm și în dreapta și în stînga. În dreapta să nu cădem în prăpastie ; în stînga, să nu ne vină cumva de sus o piatră sau o stîncă desprinsă din munte. Să nu fim nici totdeauna cu ochii pe sus, dar nici numai cu ochii la picioare. Și așa Sfântul Ioan Gură de Aur, de mână cu noi, ne arată toate tainele, toate înălțimile, toate adîncimile preoției. Nici unul din noi oricît de sfîntă i-ar fi viața, oricît de consumat teolog ar fi, oricît de rugător ar fi, de-ar încerca să scrie despre preoție, nu poate scrie niciodată complet, nici desăvârșit. Lipsesc aripile de vultur și ochii vulturești cu care harul lui Dumnezeu a înzestrat numai pe unul singur dintre toți sfinții părinți, dintre toți scriitorii bisericești, pe Sfântul Ioan Gură de Aur. Au scris despre preoție și alți sfinți părinți, ca să amintesc numai de ei. A scris Sf. Grigore de Nazianz, a scris Sf. Efrem Sirul, a scris sfântul Ambrozie al Milanului, a scris sfântul Grigore Dialogul. Da, dar nici unul din ei nu se urcă la înălțimea la care s-a urcat sfântul Ioan Gură de Aur, nici unul din ei nu privește preoția în toată înălțimea ei, în toată întinderea ei, în toată frumusețea ei. Fiecare privește numai cîte o latură. Fiecare descrie numai cărarea, pe care au reușit să ajungă pînă la vîrf. Fiecare ne împărtășește numai experiența urcușului lui, a ascensiunii lui.

Dacă sfinți atît de mari, ca Sfântul Grigore de Nazianz, ca sfântul Efrem Sirul, ca sfântul Ambrozie al Milanului, ca sfântul Grigore Dialogul, n-au putut scrie totul despre preoție, ce pot spune eu despre mine, care încerc să scriu acum despre același subiect, cînd nu am nici talentul poetic al Sfîntului Grigore din Nazianz, nici viața de rugăciune și de asceză a Sfîntului Efem Sirul, nici știința sfîntului Ambrozie și nici simțul practic al Sfîntului Grigore Dialogul ?

N-aș fi încercat niciodată să vorbesc despre preoție sub toate aspectele ei, că îmi cunosc puterile. De aceea mă voi mărgini să înfățișez numai un aspect al preoției : sublimitatea ei. Voi încerca adică să arăt în ce e sublimă preoția, ce o face să fie sublimă. Dar și aceasta nu o voi face eu, ci îl voi lua în ajutor pe Sfîntul Ioan Gură de Aur ; lui mă încredințez și capăt curaj. Mă predau lui. Îmi pun mîna mea în mîna lui și-l rog să mă povățuiască, să mă conducă pe grandiosul munte al preoției, cunoscut atît de bine de el, îl rog să-mi arate cărarea care duce la sublimul preoției.

Dar ce este sublimul ?

Sublimul se manifestă sub două forme : în spectacolul grandorii, sub forma întinderii, a nemărginitului, și în spectacolul puterii, sub forma luptei, a luptei dintre elemente.

Numim sublim marea liniștită, a cărei întindere n-o poți cuprinde cu ochii și al cărei sfârșit nu-l poți sesiza cu simțurile. Numim sublim întinsul cerului, plin de puzderia de stele din o noapte senină de august, al cărui spațiu astral privirea nu-l poate străbate. Numim sublim tăcerea adâncă a unei nopți întunecoase, ale cărei taine simțurile nu le pot descifra.

Și în marea liniștită și în cerul înstelat și în tăcerea nopții, avem sublimul în spectacolul grandorii, sub forma întinderii, a nemărginitului. În fața acestui sublim, simțim nimicnicia noastră, simțim neputința noastră, neputința care în fața unor spectacole de sublim, cum este acela plin de taină și de necunoscut al tăcerii unei nopți întunecoase, ne cuprinde sentimentul penibil de neliniște, de teamă.

Sublimul în spectacolul puterii se manifestă altfel. Nu mai e static, e dinamic și se manifestă sub forma luptei.

Spunem că mucenicii creștini au fost sublimi în lupta lor pentru credință. Erau bătuți, loviți, sfîșiati, tăiați în bucăți, aruncați fiarelor sălbatice, întinși pe roată, aruncați în cazane cu plumb topit: totuși erau puternici în lupta aceasta a lor; rămîneau în picioare, erau nedoboriți, ca un stejar în luptă cu furtuna, alt spectacol de sublim din natură. Mucenicii erau sublimi în suferințele lor, în lupta lor, pentru că erau conștienți că numai prin suferința lor, prin sîngele ce le curge, prin carnea ce sfîrșie, pe grătarele înroșite, prin carnea ce li se desprinde de trup, prin viața ce li se pierde, capătă o adăugire de viață, o altă viață mai bună, mai frumoasă; pentru că erau conștienți că se simt în siguranță, deoarece, prin mucenicia lor, slujește unei puteri mari, lui Dumnezeu.

Caracterele sublimului ar fi deci: grandoarea și puterea însoțite de sentimentele respective; grandoarea însoțită de sentimentul nimicniciei, al neputinței, al fricii și chiar al groazei; puterea însoțită de conștiința unui elan, a unui adaos de viață, a unei puteri personale dobândite prin sentimentul siguranței ce-l capeți prin prezența unei puteri în afară de tine, a lui Dumnezeu.

Are preoția caracterele acestea ale sublimului, ca să o putem numi sublimă, ca să putem vorbi de sublimitatea ei? Vom găsi în ea grandoarea măreției? Vom găsi în preoție, și în care moment al ei, sentimentul acela al nimicniciei preotului, al neputinței lui, al fricii, ba chiar al groazei în fața măreției preoției? Vom găsi în preot puterea? Vom găsi în ea, în slujitorul ei, conștiința unui elan, a unui adaos de viață, a unei creșteri de viață? Vom găsi în ea sentimentul siguranței căpătat de preot din prezența unei puteri în afară de el, în prezența lui Dumnezeu?

Este sublimă preoția?

Da, este sublimă preoția, îmi răspunde povățuitorul meu, acela pe care l-am luat să mă conducă prin maiestuosul munte al preoției, acela care cunoaște toate înălțimile, toate adîncimile, toate tainele preoției. «Da», îmi răspunde Sfîntul Ioan Gură de Aur, preoția este sublimă¹, este o mare dregătorie², este o slujbă nespus de însemnată³.

1. *Despre preoție*, III, 8.

2. *Ibidem*, III, 1.

3. *Ibidem*, III, 5.

Din pricina acestei măreții a preoției, din pricina înălțimii ei, Sfintul Ioan Gură de Aur a fugit de ea când era tânăr. «Din ziua aceea din care mi-ai împărtășit bănuiala, spune Sfintul Ioan Gură de Aur prietenului său Vasile, că e vorba să fiu hirotonit, am fost adeseori în primejdie de a-mi amorți desăvârșit trupul; atîta frică și atîta tristețe mi-a cuprins sufletul. Cînd mă gîndeam la slava, la sfințenia, la frumusețea aceea duhovnicească, la înțelepciunea și bună-cuviința Miresei lui Hristos și mă gîndeam și la păcatele mele, nu conteneam să o plîng pe ea, iar pe mine să mă nefericesc, să suspin neîncetat și să-mi spun plin de nedumerire așa: Al cui a fost, oare, gîndul să mă hirotonească pe mine? Cu ce a păcătuit așa de greu Biserica lui Dumnezeu? Cu ce a miniat așa de cumplit pe Stăpînul ei, să fie dată mie, celui mai netrebnic dintre toți oamenii și să sufere o atît de mare rușine? Aceste gînduri îmi treceau adeseori prin minte; și nemaiputînd suferi aducerea aminte de o necuviință atît de mare, zăceam cu gura deschisă, ca paralizații, fără să pot vedea sau auzi ceva. Cînd neputința aceasta așa de cumplită mă lăsa — că uneori se depărta — urmau lacrimi și tristețe. După ce mă săturam de lacrimi, venea în locul lor iarăși frica ce-mi tulbură, îmi zăpăcea și-mi zguduia mintea. Într-o așa de mare tulburare și frămîntare sufletească am trăit de cînd am auzit că e vorba să fiu hirotonit»⁴. De frica și de groaza acestei măreții a preoției, continuă a-mi grăi Sfintul Ioan Gură de Aur, am primit hirotonia tocmai tîrziu, și atunci cu greu, cînd eram trecut de 40 de ani.

Dacă vrei să afli sublimitatea preoției, n-o căuta nici în deplina sănătate a trupului preotului, nici în prestața lui fizică; n-o căuta nici în cultura lui, în pregătirea lui literară și științifică, în formația lui intelectuală. Nu căuta sublimitatea preoției nici în elocința preotului, în talentul lui oratoric. Poate mult și cultura și elocința, dar nu sint sublime. N-o căuta nici chiar în viața ascetică a preotului, că mulți credincioși, nu numai bărbați, dar chiar și femei pot posti, pot dormi pe pămîntul gol, pot face privegheri prelungite⁵, dar asta nu-i face sublimi. Nu căuta apoi sublimitatea preoției nici în virtutea preotului. Virtutea îl pune pe calea sfințeniei, dar nu-l înalță spre sublim, «omul care dă bani celor nevoiași sau omul care ajută în alt chip pe cei nedreptățiți este și el cu ceva de folos celor din jurul lui, dar este cu mult inferior preotului; deosebirea dintre unul și altul este tot atît de mare cît este și deosebirea dintre suflet și trup»⁶. Toate acestea, și sănătatea trupului și cultura și formația intelectuală a preotului și elocința și asceza și virtutea sint piscuri ale mărețului munte al preoției; dar aceste piscuri nu fac sublimul preoției. Pentru a da de sublimul ei, trebuie să mergi mai sus, tocmai pe piscul cel mai mare al muntelui. Trebuie să lași la vale de tot aceste piscuri la care se poate urca orice credincios și să te sui pe vîrfurile cel mai înalt al muntelui, pe vîrfurile care trece dincolo de nori, pe vîrfurile care atinge cerul. Aici preoția apare plină de măreție, de putere, de frumusețe. Aici îl găsim pe preot sublim. Copleșit de măreția preoției, copleșit de puterea ei, preotul se simte mic, neputincios; se

4. *Ibidem*, VI, 12.

5. *Ibidem*, II, 2.

6. *Ibidem*, II, 4.

simte stăpînit de frică, iar uneori de groază chiar. O nimicnicie, o neputință, o frică, o groază, cu alt conținut decît conținutul obișnuit al acestor cuvinte. Preotul, pe acest pisc al sublimului preoției, se simte o nimica, se simte mic, dar e mare; se simte neputincios, dar e puternic, tot atît de puternic ca și viața; se simte cuprins de frică și groaza lui sînt pline de nădejdi, îi dau siguranța că se găsește în miinile unui Stăpîn măreț, înfricoșător, dar iubitor, atît de iubitor cum n-a mai întîlnit pe nimeni pe pămînt.

Pe piscul acesta înalt, care trece dincolo de nori și atinge cerul, preotul este sublim în două momente: — îmi spune mai departe acela căruia i-am pus mîna mea în mîna lui, ca să mă povățuiască prin maeistuosul munte al preoției — este sublim în scaunul duhovniciei și în fața sfîntului jertfelnic.

În scaunul duhovnicesc preotul are o putere «pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Nu s-a spus îngerilor, ci oamenilor: «Oricite veți lega pe pămînt vor fi legate și în cer și oricite veți dezlega pe pămînt vor fi dezlegate și în cer»⁷. Au și stăpînitorii pămîntului puterea de a lega; dar leagă numai trupurile. Puterea de a lega a preoților, însă, leagă sufletele și străbate cerurile; Dumnezeu întărește sus în ceruri cele făcute de preoți jos pe pămînt; Stăpînul întărește hotărîrea dată de robii. Ce oare altceva a dat Dumnezeu preoților decît toată puterea ceurească? Domnul a spus: «Căroră veți ierta păcatele, se vor ierta și căroră le veți ține vor fi ținute»⁸. Ce putere poate fi mai mare ca aceasta? Domnul a spus iarăși: «Tatăl a dat toată judecata Fiului»⁹. Văd, însă, că toată această putere a fost încredințată de Fiul preoților. Au fost înălțați la slujba aceasta atît de mare, ca și cum de pe acum s-ar fi mutat în ceruri, ca și cum ar fi depășit firea omenească, ca și cum ar fi scăpat de toate patimile omenești»¹⁰. În fața preotului, în scaunul de duhovnicie, îngenunche și cel cu diadema pe cap, de care se tem toți, îngenunche, însă, și sărmanul care nu are nici cămașă pe el. Urechilor preotului i se destăinuiesc adîncuri și noiiane de păcate. Înaintea lui curg șiroaie de lacrimi. Aici, în acest scaun de duhovnicie, preotul are putere cît Dumnezeu. Dumnezeu i-a dat-o. Cînd preotul rostește deasupra capului celui îngenunchiat în fața sa «Și eu nevrednicul preot și duhovnicesc, cu puterea ce-mi este dată mie, te iert și te dezleg de toate păcatele tale»¹¹, iertare și dezlegare se dă și sus, în ceruri. Cînd preotul în scaunul de duhovnicie iartă păcatele, în același timp sus în ceruri, îngerii lui Dumnezeu șterg din cărțile lor păcatele iertate de preot. Îngerii, care slujesc lui Dumnezeu, ascultă de porunca preotului, de glasul preotului. Și nu mă minunez atîta că cei mari ai pămîntului se pleacă și îngenunche în fața preotului, cît mă spăimîntez că Împăratul împăraților, Domnul domnilor, se pleacă preotului și-i face voia lui.

7. *Matei*, 18, 18.

8. *Ioan*, 20, 23.

9. *Ioan*, 5, 22.

10. *Despre preoție*, III, 5.

11. *Molitfelnic*, București, 1937, p. 65.

Iată, dar, sublimitatea preoției, iată măreția și puterea preotului! Este trup, este sînge, carne și oase, dar are putere mai mare decît un arhanghel. În fața mîinii lui, cu degetele închipuind semnul sfintei cruci și făcînd semnul sfintei cruci, diavolul fuge, păcatele se șterg, lanțurile cad, lacrimile se usucă, sufletele se slobozesc și pleacă luminate, ușurate, vesele, fericite.

Sublim este preotul în scaunul de duhovnic — îmi spune mai departe sfîntul Ioan Gură de Aur — dar tot atît de sublim, dacă nu mai sublim încă, este în fața sfîntului Altar, în fața sfîntului jertfelnic. «Dacă ai putea să te gîndești ce lucru mare este, ca om fiind și îmbrăcat încă în trup și sînge, să te poți apropia de fericita și nemuritoare fire a Dumnezeirii, atunci ai putea înțelege bine cu cîtă cinste a învrednicit pe preoți harul Sfîntului Duh»¹², atunci ai putea înțelege mai bine sublimitatea preoției: «Preoția se săvîrșește pe pămînt, dar are rînduiala ceteror cerești. Și pe bună dreptate, că slujba aceasta n-a rînduit-o un om sau un înger sau un arhanghel sau altă putere creată de Dumnezeu, ci Însuși Mîngîietorul. Sfîntul Duh a rînduit ca preoții, încă pe cînd sînt în trup, să aducă lui Dumnezeu aceeași slujbă pe care o aduc îngerii în ceruri»¹³. De fiecare dată cînd se săvîrșește sfînta liturghie, preotul coboară cerul pe pămînt. Cu mîinile lui de tină și cu glasul lui de om, aduce pe Dumnezeu pe sfînta masă de pe tronul slavei Sale din ceruri. Cînd preotul rostește: «Și fă adică pîinea aceasta cinstit trupul Hristosului Tău, iar ce este în potirul acesta cinstit sîngele Hristosului Tău, prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt»¹⁴, preotul are în fața sa infinitul, are în fața sa Dumnezeirea: are în fața sa pe Domnul Hristos, pe Domnul Acela iubitor de oameni, Care a dat lumină orbilor, a dat grai mușilor, a deschis auzul surzilor, a înzdrăvenit mădularele slăbănogilor, a curățit trupurile leproșilor, a slobozit pe cei îndrăciți de demoni, a tămăduit pe cei bolnavi, a înviat pe cei morți. Preotul are atunci în fața sa pe Domnul, care la Cina cea de Taină, la ultima cină cu ucenicii Săi a spus: «Luați, mîncăți, acesta este trupul Meu, care se frînge pentru voi spre iertarea păcatelor. Beți dintru acesta toți, acesta este sîngele Meu, al legii celei noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor»¹⁵. Preotul are atunci pe Domnul pironit pe cruce, încununat cu coronă de spini, străpuns în coastă cu sulița. Preotul are atunci în fața sa pe Domnul, care a rostit pe cruce cuvintele: «Săvîrșitu-s-a!»¹⁶. Mîntuirea lumii s-a făcut! Preotul are atunci în fața sa dragostea nemărginită a lui Dumnezeu față de lume, «căci atît de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul cel Unul-Născut L-a dat, ca tot cel ce va crede în El, să nu piară, ci să aibă viață veșnică»¹⁷. Preotul are atunci în fața sa, pe sfîntul Altar, dragostea lui Dumnezeu, jertfa lui Dumnezeu, pe Dumnezeu.

12. *Despre preoție*, III, 5.

13. *Ibidem*, III, 4.

14. *Sfintele și dumnezeieștile liturghii*, Buc., 1937, p. 156.

15. *Matei*, 26, 26—28.

16. *Ioan*, 19, 30.

17. *Ioan*, 3, 16.

Sentimentul nimicniciei preotului în fața Dumnezeirii de pe sfântul Altar, aduse de preot din ceruri cu puterea Sfântului Duh, îl copleșește. Frica îl zdrobește, groaza îi taie răsuflarea. «Mai socotești, oare, că mai ești printre oameni și că mai stai pe pământ, când vezi că Domnul stă jertfit pe sfânta masă, iar pe preot stînd lîngă jertfă rugîndu-se? Mai socotești, oare că ești printre oameni și că stai pe pământ? Nu socotești, oare, că te-ai mutat dintr-o dată în cer, că ai scos din suflet orice gînd trupesc și că privești numai cu sufletul gol și cu mîntea curată cele din ceruri?»¹⁸. «Înfricoșătoare și cu totul cutremurătoare erau și preoția și slujba adusă lui Dumnezeu în timpul legii vechi, înainte de venirea harului, de pildă; clopoței și rodiile¹⁹, pietrele scumpe, cele de pe piept și cele de pe umăr²⁰, mitra²¹, chidara²², haina lungă pînă la călcîie²³, tabla cea de aur²⁴, sfintele sfintelor, tăcerea adîncă dinlăuntrul templului. Dar dacă te uiți la preoția și la slujba adusă lui Dumnezeu, acum în timpul harului, vei vedea că cele înfricoșătoare și cele cu totul cutremurătoare ale legii vechi sînt mici și că în această privință sînt adevărate cele spuse de Pavel despre legea veche²⁵, că «legea veche, cu toată slava ei, era fără slavă, față de legea nouă, din pricina slavei covîrșitoare a acesteia»²⁶.

Vrei să-ți arăt și în alt chip — îmi spune mai departe sfîntul Ioan Gură de Aur — cît este de mare sfințenia preoției, cît este de sublimă preoția? «Închipuie-ți, spune sfîntul Ioan Gură de Aur, că vezi pe prorocul Ilie și că nenumărat popor stă în jurul lui; jertfa este așezată pe pietre și toți ceilalți stau liniștiți, în tăcere adîncă, numai prorocul Ilie se roagă; apoi dintr-o dată vezi că se pogoară din cer peste jertfă flacăra²⁷. Minunate sînt acestea și pline de uimire. Dar mută-te acum cu mîntea de la cele săvîrșite de Ilie la cele ce se săvîrșesc de preot pe sfînta masă. Vei vedea nu numai fapte minunate, ci și fapte care depășesc orice uimire. Preotul stă în fața sfintei mese; nu pogoară foc din cer, ci pe Duhul cel Sfînt; se roagă vreme îndelungată, nu ca să pogoare o flacăra de sus, spre a mistui cele puse înainte, ci ca să se pogoare harul peste jertfă, spre a aprinde cu ea sufletele tuturor și a le face mai strălucitoare decît argintul înroșit în foc»²⁸. Cînd preotul săvîrșește sfînta jertfă «atunci și îngerii stau împrejurul preotului. Tot altarul și locul din jurul jertfelnicului se umple de puterile cerești în cinstea Celui ce se află pe jertfelnic. Cele ce se săvîrșesc atunci pe sfîntul Altar, sînt îndestulătoare să ne încredințeze de toate acestea. Am auzit o dată pe cineva povestind că un bătrîn, care avea deseori descoperiri, i-a spus că a fost învrednicit odată de o vedenie ca aceasta; în timpul săvîrșirii sfintei jertfe a văzut dintr-o dată, atît cît i-a fost

18. *Despre preoție*, III, 4.

19. *Ieș.* 28, 29—30.

20. *Ieș.* 28, 9—12.

21. *Ieș.* 28, 4.

22. *Ieș.* 28, 3.

23. *Ieș.* 28, 4, 27.

24. *Ieș.* 28, 32.

25. *II Cor.* III, 10.

26. *Despre preoție*, III, 4.

27. *III Regi*, 18, 18—38.

28. *Despre preoție*, III, 4.

cu putință, mulțime de îngeri, îmbrăcați în veșminte strălucitoare, stînd în jurul altarului, cu ochii plecați în jos, așa cum stau soldații cînd împăratul este în fața lor. Și eu o cred. Un altul mi-a povestit — n-o aflase de la altul, ci el însuși fusese învrednicit să vadă și să audă — că dacă cei care pleacă de pe lumea aceasta s-au împărtășit cu Sfintele Taine cu conștiința curată, cînd își dau sufletul sînt însoțiți de aici de îngeri, din pricina Sfintei Împărtășanii, pe care au luat-o»²⁹.

Mare și înfricoșată taină! Dumnezeu se lasă ținut de mîinile ome-nești ale preotului. Preotul se apropie de Dumnezeu. Altădată, pe timpul legii vechi, cînd Dumnezeu s-a pogorît pe Muntele Sinai spre a da Lege poporului iudeu, s-a pogorît înconjurat de fulgere, de zgomot, de ceață, de întuneric, de groază. Nimeni din iudei, afară de Moise, nu s-a putut apropia nici de munte, necum de Dumnezeu. Toți cei ce se apropiau de poalele muntelui piereau³⁰. Acum, însă, se pogoară Dum-nezeu pe altarele tuturor bisericilor creștine, la fiecare sfință litur-ghie, de cîte ori preotul își înalță mîinile către cer. Și Domnul din ceruri ascultă glasul preotului și vine pe sfința Masă și «se sfărîmă și se împarte Mielul lui Dumnezeu, Cel Ce se sfărîmă și nu se desparte, Cel Ce se mîncă pururea și niciodată nu se sfirșește, ci pe cei ce se împărtășesc îi sfințește»³¹. Nu se pogoară Domnul din ceruri cu ful-gere, cu întuneric și cu groază; se pogoară liniștit, dulce, cu dragoste; se pogoară cu harul Său, nu cu mînia Sa. «Oare nu știi — spune Sfin-tul Ioan Gură de Aur — că sufletul omenesc n-ar putea suporta focul acela al jertfei, ci toți am pieri pînă la unul, dacă n-ar sta în ajutorul nostru din belșug harul lui Dumnezeu?»³².

La glasul preotului, care se roagă în timpul sfintei liturghii, Domnul se pogoară din ceruri spre a se da tuturor credincioșilor Săi. Mîngîie-torul, Sfintul Duh, a rînduit slujba Sfintei Liturghii, pentru ca Domnul să fie împărțit tuturor celor ce cred în El. În clipa aceasta a împărtă-șirii, «Fiul, care stă sus cu Tatăl, este ținut în clipa aceea în mîini de toți și se dă pe Sine-și tuturor celor ce voiesc să-L sărute și să-L pri-mească. Toți fac aceasta cu ochii credinței»³³.

Slujba Sfintei Liturghii o săvîrșești — îmi grăiește Sfintul Ioan Gură de Aur — ca să pogori pe Dumnezeu din ceruri pentru sfințirea ta și pentru sfințirea tuturor credincioșilor tăi, ca toți «să-L strîngă în brațe pe Domnul», ca «toți să se înroșească cu singele Lui», «ca sufletele tu-turora prin împărtășire să se facă mai strălucitoare decît argintul în-roșit în foc»³⁴. Acesta este rostul tău! Pentru aceasta Duhul cel Sfint a pus în rînduiala sfintei liturghii rugăciuni ca acestea: «Dă-le lor, Doamne, ca totdeauna să slujească Ție, cu frică și cu dragoste și nevi-novați și neosîndiți să se împărtășească cu Sfintele Tale Taine și să se învrednicească de cereasca Ta împărăție»³⁵; și alta: «Tu, dar, Stă-

29. *Ibidem*, VI, 4.

30. *Ieș.* 19, 16—21.

31. *Sfintele și dumnezeieștile liturghii*, Buc., 1937, p. 166.

32. *Despre preoție*, III, 4.

33. *Ibidem*, III, 4.

34. *Ibidem*, III, 4.

35. *Sfintele și dumnezeieștile liturghii*, Buc., 1937, p. 138.

pine, pe cele puse înaintea tuturoră spre bine le tocmește după trebuința deosebită a fiecăruia : cu cei ce călătoresc pe uscat, pe apă și în văzduh, împreună călătorește ; pe cei bolnavi îi tămăduiește, Cel ce ești doctorul sufletelor și al trupurilor noastre»³⁶. Iar înainte de a te împărtăși, tu te rogi așa : «Și ne învrednicește, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă prea curatul Tău trup și prea cinstitul Tău sînge și prin noi la tot poporul Tău»³⁷, iar după ce te-ai împărtășit tu, cu sfîntul potir în mîini, avînd în el neprețuitele și nemuritoarele Taine ale lui Hristos, din mijlocul ușilor împărătești, chemi pe toți credincioșii cu cuvintele : «Cu frica de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați»³⁸. Li chemi pe toți să se împărtășească ; iar credincioșii, după ce s-au împărtășit, cîntă, aducînd laudă lui Dumnezeu, așa : «Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne, ca să laudăm slava Ta, că ne-ai învrednicit pe noi să ne împărtășim cu sfintele, dumnezeieștile, nemuritoarele, prea curatele și de viață făcătoarele Tale Taine»³⁹.

Pentru aceasta, deci, săvîrșești sfînta liturghie. Pentru ca să aduci pe Dumnezeu din ceruri, ca să te sfîntești tu și să sfîntești pe credincioșii Tăi. Dar teme-te, cutremură-te, cînd faci aceasta ; și cînd săvîrșești sfînta Taină a Euharistiei și cînd împărtășești cu trupul și sîngele Domnului pe credincioșii tăi ! Teme-te și te înfricoșează și pentru tine și pentru ei ! Ești un nou Moise. Te apropii și tu de Dumnezeu. Ești un Moise al Legii celei noi. Nu mai este nevoie să te sui ca altădată Moise pe Muntele Sinai, ca să-L vezi pe Dumnezeu, ca să te apropii de Dumnezeu. Nu mai este nevoie să te sui, dar e nevoie să fii tot atît de curat ca și Moise. Tu ești pe piscul cel mai înalt al slujirii preoțești. Prin harul Duhului Sfînt, la rugăciunea ta, se pogoară Dumnezeu pe sfîntul altar. Tu, o nimica, ai în fața ta nemărginirea, tu, praf și pulbere, ai în fața ta Dumnezeirea. «Spune-mi te rog — întreabă Sfîntul Ioan Gură de Aur — unde-l vom pune pe preot cînd cheamă Duhul cel Sfînt, cînd săvîrșește prea înfricoșătoarea jertfă și cînd atinge neconținut pe Stăpînul obștesc al tuturor ? Cît de mare curăție, cît de mare evlavie îi vom cere ? Gîndește-te ce fel trebuie să fie mîinile acelea care slujesc, ce fel trebuie să fie limba aceea care rostește acele cuvinte»⁴⁰. «Trebuie să fie atît de curate, ca și cum ar sta chiar în cer, împreună cu puterile cele îngerești»⁴¹. «Sufletul preotului trebuie să fie mai curat decît înseși razele soarelui, pentru ca Duhul cel Sfînt să nu-l părăsească niciodată și ca să poată spune : «Iar de acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine»⁴².

Săvîrșește, preote, sfînta slujbă a sfîntei liturghii cu toată curăția trupească și sufletească. Fă-ți pravila cerută de rînduielile bisericești, citește rugăciunile pentru sfînta împărtășire. Nu le citi numai ca să le citești, ci pentru ca să-ți înalți sufletul către Dumnezeu, ca să te pocăiești. Împacă-te cu toată lumea ; împacă-te cu cel cu care slujești la

36. *Ibidem*, p. 165.

37. *Ibidem*, p. 165.

38. *Ibidem*, p. 174.

39. *Ibidem*, p. 175.

40. *Despre preoție*, VI, 4.

41. *Ibidem*, III, 4.

42. *Ibidem*, VI, 2 ; *Gal.* 2, 20.

același altar. Mărturisește duhovnicului păcatele săvârșite. Nu săvârși păcate de moarte. Nu fi trufaș, nu fi iubitor de arginți, nu curvi, nu te mînia, nu fi lacom, nu pizmui, nu cleveti, nu te lenevi spre fapte bune. Ferește-te de beție și de îmbuibare. Postește, roagă-te, fă milostenii. Dar postește, roagă-te și fă milostenii, fără fățărnicie.

Așa curățit trupește și sufletește și împăcat cu toată lumea, apropie-te de sfînta masă, pe piscul cel înalt al slujirii preoțești, pentru a primi în mîinile tale trupul Dumnezeului Celui viu, trupul Dumnezeului care ține universul în palmă.

Aceeași purtare de grijă trebuie să ai și de curăția trupească și sufletească a credincioșilor tăi, pe care-i împărtășești în timpul săvîrșirii sfîntei liturghii. Ia aminte «nu da cele sfînte țiiinilor, nici nu arunca mîrgăritarele înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare și întorcîndu-te să te sfîșie»⁴³. Ia aminte că «oricine va mîncă pîinea aceasta sau va bea paharul acesta al Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de trupul și de sîngele Domnului. Să se cerceteze, însă, omul pe sine și așa să mînce din pîine și să bea din pahar. Căci cel ce mîncă și bea cu nevrednicie, își mîncă și își bea osînda, nesocotind trupul Domnului»⁴⁴. Dumnezeu îl va osîndi și pe credinciosul care s-a împărtășit cu nevrednicie cu Sfintele Taine, dar te va osîndi și pe tine, că nu i-ai fost un bun învățător, că nu l-ai povățuit cum trebuia, că nu i-ai arătat cît de curat trebuie să fie, pentru a putea primi sfîntul trup și sînge al Domnului spre iertarea păcatelor și mîntuire, iar nu spre judecată și osîndă.

Ia aminte, dar ! Harul lui Dumnezeu te-a suit pe piscul cel mai înalt al slujirii preoțești. Ești puternic. Poți lega și dezlega suflete. Poți scoate din iad sufletele și le poți băga în rai. Ai o putere pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhangheliilor. Ție ți-a dat, cît ești pe pămînt, puterea aceasta de a ierta păcatele credincioșilor tăi. Ești puternic. Poți, cu fărîma ta de trup, în care pîlpîie sufletul, poți pogori pe Dumnezeu din ceruri, ca să te sfîntească și să te mîntuie ca și tu la rîndul tău să sfîntești și să mîntui pe credincioșii tăi. Sfîntește-te, îndumnezeiește-te, cu trupul lui Dumnezeu cît mai des. Sfîntește și îndumnezeiește la fel și pe credincioșii tăi. O, poți ! Toată puterea aceasta este în mîna ta. Ți-a dat-o Dumnezeu.

Dar, ferește-te ! Ia aminte că ești pe cel mai înalt pisc. Ia aminte și ferește-te. Ești înconjurat de ispite. Te bat furtuni mari. Știi, doar, piscurile cele mai înalte sînt cele mai bîntuite de furtuni. Acolo, pe piscul amețitor de înalt, pe care te găsești, suflă vîntul cel mai puternic. Acolo, pe piscul acela amețitor de înalt, tunetele se slobozesc chiar în preajma ta. Acolo, pe piscul acela amețitor de înalt, este gheață și zăpadă, cînd la poalele muntelui înfloresc crinii, înfloresc trandafirii. Ești pe loc înalt, sublim : Ia aminte ! Ferește-te !

† Pr. D. FECIORU

43. Matei, 7, 6.

44. I Cor. 11, 27—29.

EVANGHELIA DUPĂ TOMA
SAU
UN EXEMPLU TIMPURIU DE CONTEXTUALIZARE A
INVĂȚĂTURII CREȘTINE

Descoperirea «bibliotecii» de la Chenoboskion-Nag Hamadi, Egipt, în 1945 de către Pahor Labib a făcut un dar inestimabil cunoașterii istoriei zbuciumate a creștinismului, dar și a contextului în care el s-a răspândit în primele veacuri după Hristos. Această «bibliotecă» pare să fi fost proprietatea unei grupări gnostice, mai puțin cunoscută până la această descoperire, și anume a gnosticilor sethieni¹. Ea cuprinde un număr de 13 codici, redactați în dialectul sahidic, adică în dialectul coptic din Egiptul de Sus, akhmimic și sub-akhmimic. Dintre acești codici cel mai mult a suscitat interes codicele al 10-lea, de altfel și «cel mai frumos și cel mai voluminos». Interesul este datorat nu atât frumuseții sau voluminozității codicelui, ci pentru că în paginile lui s-a descoperit unul din cele mai interesante texte care au circulat încă din primele veacuri în lumea creștină, și anume: «*Evangelhia după Toma*»².

Până la publicarea de către Pahor Labib a acestui text³, informațiile pe care le dețineam despre el erau sporadice, vagi, fragmentare și nesigure. Este adevărat că literatura creștină veche a avut cunoștință despre un text apocrif scris în limba greacă sub denumirea de «*Evangelhia lui Toma Filosoful israelit*», care cuprindea relatări naive și fictive despre copilăria Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Multe din aceste relatări se regăsesc în «*Evangelhiile copilăriei*» lui Iisus, care au circulat în lumea medievală. Anumite elemente din *Evangelhia după Toma* au fost descifrate în scrierile Sf. Irineu. Însă abia în secolul al XVII-lea istoricii bisericești, cercetînd mai îndeaproape literatura patristică, ajung la părerea că ar fi existat și un alt text care ar fi purtat numele de «*Evangelhia după Toma*». Această «evanghelie» era însă asociată grupărilor eretice, în speță grupărilor de tip gnostic. La această concluzie s-a ajuns pornindu-se de la anumite afirmații ale unor scriitori bisericești din primele veacuri, cum au fost Origen, Eusebiu de Cezareea, Ciril al Ierusalimului și alții, care menționează o astfel de lucrare apocrifă. Singura referire întrucîtva mai clară este întilnită în *Philosophoumena*, lucrare atribuită lui Ipolit din Roma, în care se vor-

1. Gnosticii considerau că sint posesorii unei cunoașteri tainice, primită prin «revelație divină» și transmisă din vechime prin intermediul unui șir de inițiați. Prin mijlocirea acestei «cunoașteri» (gnosis) ei se credeau a fi în legătură cu vechile popoare, ca de exemplu cu egiptenii și prin ei cu zeii lor. Deci gnosticii sethieni sint acea grupare gnostică care se considera a fi în legătură cu zeul egiptean Seth.

2. Jean Dresse, *The Secret Books of the Egyptian Gnostics. An Introduction to the Gnostic Coptic Manuscripts discovered at Chenoboskion, with an English Translation and Critical Evaluation of the Gospel according to Thomas*, Hollis and Carter, London, 1960, p. 144 și 333.

3. Pahor Labib, *Coptic Gnostic Papyri in the Coptic Museum of Old Cairo*, I, Le Caire, 1956, planșele 80—99.

bește despre gruparea eretică a naasenilor⁴, și care ar fi făcut uz de această evangheliie.

De obicei, «Evanghelia după Toma» era asociată cu alte două «evanghelii», ale lui Matia și Filip. De altfel, ereticii își întemeiau teoriile lor pe «evangheliile lui Toma, Matia și Filip, în timp ce Biserica a reținut scrierile evangheliștilor sinoptici: Matei, Marcu și Luca»⁵.

Informații mai precise despre «Evanghelia după Toma» ne-au parvenit odată cu descoperirea, în 1897, la Oxyrhyncus, localitate în Egiptul de Sus, a unor texte grecești. Trei fragmente aparținând corpului literar îndeobște cunoscut sub denumirea de Papirusul Oxyrhyncus⁶, s-au dovedit a fi conținut un număr de *loghii* atribuite lui Iisus. Din nefericire textul era rupt în două și de aceea descifrarea lui a întâmpinat mari dificultăți. Reconstituirea lui a fost posibilă abia după descoperirea la Nag Hamadi a textului integral al «Evangheliei după Toma».

În «biblioteca» de la Chenoboskion-Nag Hamadi, «Evanghelia după Toma» este inclusă în codicele al X-lea, nr. 37. Ea este flancată la nr. 36 de «Cartea secretă a lui Ioan» și la nr. 38 de «Evanghelia lui Filip», iar la nr. 42 avem un alt text «Cartea lui Toma, cuvintele tainice spuse de Mîntuitorul lui Iuda Toma și scrisă de Matias». Descoperirea ei într-un «corpus» literar presupus gnostic și asocierea ei cu «Evanghelia lui Filip» și cu textul lui Matias i-a făcut pe cercetători să susțină apartenența ei în rîndul scrierilor gnostice. L-a această concluzie a contribuit și textul pe alocuri destul de criptic, ceea ce a facilitat interpretări de tip gnostic.

Fără îndoială, în situația actuală a cercetărilor este foarte greu să spunem cu precizie care a fost adevărata identitate a «Evangheliei după Toma». Afirmatia lui Ciril al Ierusalimului care susține că «Evanghelia după Toma» a fost o scriere maniheică nu poate fi susținută, întrucît existența ei este atestată cu mult timp înainte de apariția maniheismului. Adepții teoriei gnostice susțin că ea ar reprezenta gnosticismul valentinian⁷, naasen sau ofit⁸.

La numai cîțiva ani de la publicarea textului integral, G. Quispel⁹ respinge sorgintea gnostică a «Evangheliei după Toma» și argumentează includerea ei în tradiția encratiților¹⁰, și mai precis în tradiția

4. Naasenii, o sectă gnostică descrisă de Ipolit (Haer, V, 6—17). Se crede că naasenii ar fi în realitate identici cu ofiții, tot o grupare gnostică care acorda atenție deosebită șarpelui. Datorită înțelepciunii care îi era atribuită, șarpele era considerat a fi un zeu suprem, eliberator și iluminator al omenirii. Incolăcirea șarpelui era luată ca simbol al evoluției ciclice a universului și a puterii cosmice care se manifestă prin ea.

5. Jean Doresse, *op. cit.*, p. 335—336.

6. *Papirusul*, I, IV, 654 și IV, 655.

7. B. Gaertner, *The Theology of the Gospel of Thomas*, London, 1961.

8. R. M. Grant și D. N. Freedman, *The Secret Sayings of Jesus*, London, 1960. Această teorie a fost elaborată în mai multe studii de către R. M. Grant: *Vigilae Christianae*, XIII, 1959, p. 170—180; W. R. Schoedel, în «*Vigilae Christianae*», XIV, 1960, p. 225—234; E. M. Cornelis, *Idem*, XV, 1961, p. 83—104.

9. Makarius, *Das Thomasevangelium und das Lied von den Perle*, Leiden, 1967.

10. Grupări creștine care au dus la extreme practice ascetice devenind eretice. Informații despre encratiți avem din scrierile lui Irineu, Clement de Alexandria și Ipolit. Această numire a fost atribuită unor grupări sectare gnostice, ebionite și doctice. Ei respingeau folosirea vinului, a cărnii și adeseori a căsătoriei. Se crede că *Evangheliile apocrife ar fi apărut în astfel de cercuri.*

sectelor encratite din Siria răsăriteană de unde ne parvin și alte scrieri apocrife ca «Faptele lui Toma» și «Liber Graduum». Această teză este susținută, și de către W. H. C. Friend¹¹. Jean Doresse plasează locul apariției în Siria, iar conținutul îl pune în legătură cu tradițiile mistice ale creștinismului sirian¹². Cyril C. Richardson consideră că «Evanghelia după Toma» nu este un text gnostic deoarece gnosticismul ei nu este foarte clar și că în realitate conținutul ei înclină mai mult spre encratism. De aceea, el este de părere că această «evanghelie» trebuie considerată ca fiind encratică¹³.

Cît privește data scrierii «Evangheliei după Toma», se crede că a fost redactată în secolul al 2-lea, fiind anterioară «Faptelor lui Toma»¹⁴ și tratatului *Philosophoumena* atribuit lui Ipolit (începutul sec. al III-lea)¹⁵. Autorul acestui text este presupus a fi fost Toma, unul din cei 12 Apostoli ai Mîntuitorului (Matei X, 2—4; Marcu III, 16—19; Luca VI, 14—16; Fapte I, 13)¹⁶.

Un lucru trebuie reținut în legătură cu cercetările de pînă acum la care am avut acces, și anume, că ele au evaluat problematica «Evangheliei după Toma» în contextul dat al lumii eleniste, încercînd să stabilească locul, conținutul și funcția pe care a avut-o în acest perimetru delimitat al spiritualității greco-romane orientalizate și iudaice. Nu putem spune că toate aceste strădanii au fost inutile sau greșite. Dimpotrivă, ele ne-au arătat cu prisosință, datorită neconcludenței finale, că acest text nu aparține mentalității specifice acestei lumi, chiar dacă aici și colo se întrezăresc posibilități de punere în concordanță cu diferite tradiții și doctrine extra-creștine din această sferă a lumii eleniste. Gnosticismul ei este foarte vag și neconcludent «întrucît nu exprimă mitul înstrăinării în așa măsură încît să evalueze lumea ca fiind în mod inerent rea, ceea ce ne-ar da siguranța că ar fi gnostic pe deplin sau gnostic în sensul strict al cuvîntului¹⁷. În același timp, nici caracterul encratic nu este prea explicit, el se bazează doar pe motivul abstenenței sexuale și pe îndemnul de a duce o viață de sărăcie și însingurare (asceza)¹⁸. Or, aceste motive nu sînt trăsături specifice doar encratismului și fac parte din tradițiile ascetice luate în ansamblul lor. Căci toate tradițiile ascetice subliniază necesitatea unei vieți de abstenență sexuală, excepție făcînd tradițiile tantrice, a însingurării sau mai precis a înstrăinării de lume și a vieții de sărăcie. De aceea limitarea «Evangheliei după Toma» doar la tradiția encratică ni se pare destul de superficială. Pe lîngă acestea, chiar și influența platonice, după unii explicit exprimată de «Evanghelia după Toma»¹⁹, prezintă nuanțe care

11. Vezi: Journal of Ecumenical Studies, XVIII, April, 1967, p. 13—26.

12. *Op. cit.*, p. 347—348.

13. *The Gospel of Thomas: Gnostic or Encratite*, art. în «The Heritage of the Early Church» ed. by David Neiman and Margaret Schatkin, *Orientalia Christiana Analecta*, 195, Roma, p. 65—76. Concluzia sa se găsește la p. 76.

14. Această lucrare a fost atribuită lui Bardesanes din Edessa, 154—222.

15. J. Doresse, *op. cit.*, p. 347.

16. Vezi: J. Doresse, *op. cit.*, p. 338—340.

17. Cyril Richardson, *op. cit.*, p. 76.

18. *Ibidem*.

19. Jean Doresse, *op. cit.*, p. 349. Preexistența ideilor sau chipurilor (83/84); rolul atribuit admirației ca pas spre cunoaștere (2), și altele.

ne îndrumă spre, cu totul alte sfere de gândire decît cele platonice, așa cum se va vedea mai tîrziu în lucrarea noastră.

Adevărul este că orice lecturare, fie ea superficială sau mai atentă, a textului «Evangheliei după Toma» uimește pe cititor la fiecare pas, mai ales datorită modului «neortodox» de exprimare. Analiza atentă a învățăturilor expuse nu o îndepărtează însă de structura autentică a învățăturii creștine expusă în evangheliile sinoptice, și aceasta chiar dacă ea cuprinde citeva loghii care nu se regădesc în aceste evanghelii, sau afirmații care au fost interpretate ca aparținînd unor contexte de gândire filosofice și religioase altele decît cel autentic creștin. În plus, ea poate fi asemănată ca structură de gândire cu Evanghelia după Ioan al cărui prolog subliniază elementul cunoașterii, tot ca și Evanghelia după Toma, ca punct de pornire al vieții creștine. Pentru a clarifica problema Evangheliei după Toma, noi ne propunem să pornim tot de la contextul creștin sirian, sugerat ca loc de apariție atît al «Evangheliei» cît și al «Faptelor lui Toma». Însă, spre deosebire de predecesorii noștri care au legat acest text de curente religioase locale, vom urmări tradiția siriacă în funcție de activitatea misionară a Sf. Apostol Toma care, potrivit tradiției creștine, a primit sarcina de a predica Evanghelia lui Hristos în India. Tradiția creștină unanim acceptată nu păstrează informații detaliate despre activitatea misionară în India a Sf. Apostol Toma. Cu toate acestea, există mai multe referiri în operele unor Scriitori și Părinți ai Bisericii care îl numesc pe Sf. Toma «Apostol al Indiei». Astfel, Ipolit, care a murit ca martir în timpul împăratului roman Sever (225—235), a reținut că Sf. Apostol Toma a predicat Evanghelia la parți, mezi etc. și că a murit la Calamina, oraș în India, fiind străpuns cu sulița. Aceeași informație ne este dată de Isidor din Sevillea, Spania (689), care spune: «Toma a predicat Evanghelia lui Hristos la parți, mezi, perși și la indienii de origine orientală și pătrunzînd în regiunile din interior și pecetluindu-și predica prin suferința sa, și a murit străpuns cu lancia la Calamina, oraș în India și a fost înmormîntat cu cinste»²⁰. Dorotei, Episcopul Tyrului (254—313) vorbește despre activitatea predicatorială în India a Sf. Apostol Toma și despre moartea sa martirică. Sf. Ioan Gură de Aur spune că mormîntul Sf. Toma a fost venerat în Răsărit tot atît de mult ca cel al Sf. Apostol Petru la Roma. Sf. Grigorie de Nazianz (370—390) îl numește pe Sf. Toma «Apostolul Indiei». Fer. Ieronim (400) menționează că misiunea Sf. Apostol în India era un fapt îndeobște cunoscut și acceptat în vremea sa²¹.

Dacă tradiția creștină autentică nu păstrează detalii cu privire la activitatea Sf. Apostol Toma în India, descoperim în literatura apocrifă, în speță «Faptele lui Toma», bogate informații despre lucrarea sa misionară începînd cu Sinodul Sfinților Apostoli de la Ierusalim și terminînd cu martirul său în India la anul 72.

Cartea «Faptele lui Toma» a fost atribuită lui Bardesanes (Bar-Daisan) din Edessa (154—222) care a trăit la curtea regelui Siriei Abgar al III-lea. Această lucrare a avut la început un caracter gnostic. De-a lun-

20. Apud A. C. Perumalil, *Apostle of India*, pag. 49.

21. Pentru alte informații vezi: David Daniel, *The Orthodox Church of India. History and Faith*, vol. I. History, New Delhi, 1972, p. 15—18.

gul anilor elementele gnostice au fost înlăturate și astfel ea poate fi inclusă în lista cărților «bune de citit». În situația actuală a cercetărilor nu putem ști cu siguranță care a fost motivația consemnării «Faptelor lui Toma». Sintem de părere că a existat un temei cu totul și cu totul special, iar acesta nu putea să fie altul decât aducerea moaștelor Sf. Apostol Toma de la Mylapore (India) la Edessa. Acesta este singurul eveniment care a putut determina rememorarea lucrării sale misionare.

Data aducerii moaștelor Sf. Apostol Toma la Edessa este considerată de unii ca fiind anul 165²² sau 394²³. Reținem ca dată mai plauzibilă anul 165, întrucît legăm de acest eveniment scrierea «Faptelor lui Toma», care pare că au fost redactate la sfîrșitul secolului al II-lea și începutul secolului al III-lea.

Întrucît despre activitatea misionară a Sfîntului Apostol Toma în India nu s-a scris nimic în limba română, reținem cîteva date pentru informarea cititorului nostru.

«Faptele lui Toma» încep prin a descrie evenimentul Sinodului de la Ierusalim și tragerea la sorți care avea în vedere fixarea teritoriilor misionare unde fiecare Apostol trebuia să predice Evanghelia lui Hristos. Lui Toma i-au căzut sorții de a predica în India. Nemulțumit de sarcina care i-a revenit, Sf. Toma refuză să o ducă la îndeplinire. Hristos intervine, iar Toma este vîndut ca sclav lui Abanes, negustor al lui Gondofornes, rege în India. Abanes se găsea la Ierusalim în căutarea unui lucrător dibaci (arhitect) care să construiască un palat regelui Gondofornes. Ei pornesc spre India și ajungînd în portul Sandaruk Mahosa (numire siriacă), participă la căsătoria fiicei regelui locului. De aici își continuă călătoria spre India.

Actul al II-lea descrie sosirea Sf. Toma în India la curtea regelui Gondofornes și lucrarea sa misionară în acest regat. Regele îi cere Sf. Toma să-i construiască un palat. El însă nu începe lucrările de construcție. Întrebat de către rege de ce nu construiește palatul cerut, Apostolul îi răspunde că el ridică un palat mareț în ceruri. Neîncrezător, regele îl pune în închisoare. Între timp, Gad, fratele regelui, moare, iar sufletul său merge în ceruri unde vede palatul construit de Apostol. El revine pe pămînt și îi spune regelui despre palatul ridicat în ceruri de către Apostol. Crezînd în spusele fratelui său, Gondofornes îl eliberează pe Sfîntul Apostol Toma. Acesta îi vorbește regelui despre misiunea sa, predicîndu-i Evanghelia lui Hristos. Gondofornes și fratele său se convertesc. Apostolul își continuă lucrarea sa misionară, săvîrșind diferite minuni. Toate faptele sale minunate și lucrarea sa misionară sînt prezentate în următoarele patru acte. Actul al 7-lea vorbește despre invitația pe care Sufir, generalul regelui Mazdai, o face Sf. Toma de a predica în regatul acestuia. Actul al 8-lea descrie minunile săvîrșite de Sf. Toma în drum spre regatul lui Mazdai. Actele 9—11 prezintă lucrarea misionară și minunile săvîrșite în acest regat; convertirea lui Mydonia, soția prim-ministrului regelui Mazdai și a Reginei Tertia.

22. J. N. Farquahar, *Apostle Thoma in India*, apud D. Daniel, *op. cit.*, p. 12.

23. George Milne Rae, *The Syrian Church in India*, în «*Ibidem*».

Acestea au fost determinate de Apostol să ducă o viață de abstenență, întrerupând legăturile matrimoniale, ceea ce l-a supărat pe rege, care îl aruncă pe Apostol în temniță. Actele 12 și 13 vorbesc despre botezul miraculos al Reginei Tertia și al Prințului Vissan.

Ultimul act, al 14-lea, descrie martirul Sf. Toma. Supărat că a deranjat viața sa de familie, Regele Mazdai îl judecă în pripă și îl condamnă la moarte prin străpungere cu sulița. După ce își rosteste rugăciunea, Apostolul înfruntă moartea. Corpul este înmormântat de Generalul Sufir și Prințul Vissan.

Acesta este foarte pe scurt firul «Faptelor lui Toma», curmat de moartea sa martirică la anul 72.

Până nu de mult «Faptele lui Toma» erau considerate a fi fără un temelie istoric. Descoperirile arheologice de la Takshashila (Taxila) din sec. al XIX-lea, au scos la iveală monezi și pietre purtând inscripții cu numele regelui Gondofornes. Pe baza acestor mărturii istoricii au stabilit că regele Gondofornes a făcut parte din dinastia indo-partă a cărei stăpânire se întindea asupra teritoriilor din Afganistan, Seistan, Sind, Punjab și asupra provinciei de nord-est, între anii 95 î.d.Hr. și 50 d.Hr., și că a domnit în Punjabul de Apus între anii 20—40 d.Hr. Sir John Marshall presupune că Sf. Toma l-a vizitat pe Gondofornes la anul 40 d.Hr.²⁴. Mai există și alte mărturii arheologice și documentare care atestă activitatea misionară a Sf. Apostol Toma în India²⁵.

Istoricii bisericești nu sînt unanimi cu privire la activitatea misionară în India a Sf. Apostol Toma. Pornind însă de la afirmațiile tradiției creștine care îl numește «Apostol al Indiei» rămînem de partea celor care susțin că Sf. Toma a predicat în India și că a întemeiat acolo comunități creștine, așa cum s-a văzut din lucrarea atribuită lui Bardesanes. Dacă Sfintul Apostol Toma a predicat în India, atunci trebuie să recunoaștem că el a fost confruntat cu un context misionar și spiritual diferit de cel în care au activat Sf. Apostoli Pavel, Petru, Matei, Ioan sau Iacov. În timp ce aceștia au propăvăduit Evanghelia lui Hristos în contextul lumii eleniste, Sf. Toma a articulat mesajul creștin în fața unui auditoriu hindus, jain sau budist. Este de presupus că pentru a face accesibilă învățătura creștină într-un mediu spiritual și cultural atît de diferit, Sf. Toma a trebuit să o formuleze și să-i dea nuanțe care să o facă pe înțelesul ascultătorilor. Această formulare a evangheliei creștine pentru un context misionar ca cel din India, nu a însemnat doar adoptarea unor canoane specifice de exprimare, ci a impus o regîndire contextualizantă a mesajului ei în așa fel încît să devină inteligibil și semnificativ. Ea nu implică o trădare a mesajului autentic creștin. Cercetătorii de pînă acum, care și-au îndreptat privirile asupra Evangheliei după Toma, subliniază *structura* autentic creștină a învățăturilor ei, însă rămîn nedumeriți în fața modului de articulare a acestora. De aici și oscilația lor față de acest text. Cu alte cuvinte, nu atît conținutul Evangheliei după Toma ridică probleme, cît modalitatea de gîndire care pre-

24. Sir John Marshall, *A Guide to Taxila* (1960), în D. Daniel, *op. cit.*, p. 6.

25. Pentru detalii : D. Daniel, *op. cit.*, p. 7 și urm.

zintă o panoramă oarecum străină atmosferei intelectuale cu care sîntem obișnuiți, adică lumea greco-romană orientalizată și iudaizantă, pe de o parte, și tradiția evangheliilor sinoptice, pe de altă parte.

Avînd în vedere activitatea misionară a Sf. Apostol Toma, sîntem de părere că această Evanghelie reprezintă un prim exemplu de contextualizare a învățaturii creștine la o sferă religioasă alta decît cea în care s-a înrădăcinat și s-a dezvoltat tradiția creștină și că această sferă religioasă este India. De aceea, pentru a înțelege mesajul Evangheliei după Toma, credem că este necesar să evaluăm învățătura ei în comparație cu credințele religioase cu care Sf. Apostol Toma a fost confruntat în lucrarea sa misionară și nicidecum în comparație cu structura religioasă a locului în care acest text a fost descoperit. Numai așa putem înțelege o serie de afirmații care sînt străine gîndirii tradiționale creștine întîlnite în Evanghelia după Toma, și care, în timp ce nu exprimă nuanțe gnostice sau encratite absolute, se dezvăluie ca sens și semnificație în contextul gîndirii religioase indiene. Descoperirea ei într-o bibliotecă gnostică nu este un argument suficient pentru a o include într-o astfel de tradiție. Că Evanghelia după Toma a fost redactată într-o atmosferă religioasă deosebit de cea creștină tradițională este un lucru clar. Nu cunoaștem cu siguranță acest context. Ceea ce pare a fi sigur este că Evanghelia după Toma are legături sigure cu tradiția creștină din Siria, iar acest lucru ne dă temeuri puternice de a o lega de tradiția creștină orientală ale cărei granițe merg pînă în India.

Contextul indian. — Înainte de a analiza părțile mai dificile din Evanghelia după Toma, să aruncăm o scurtă privire asupra vieții religioase din India, așa cum arăta ea la sosirea pe acest pămînt a Sfințului Apostol Toma.

Panorama religioasă indiană din acea vreme prezenta o întreită realitate, care se materializa în trei tradiții diferite : tradiția hindusă, jaină și budistă ; ultimele două tradiții fiind tendințe reformatorice în sinul celei dintîi. Trăsătura dominantă a acestor trei tradiții se leagă de un fenomen deosebit de complex și anume, de credința în metempsihoză sau transmigrarea sufletelor (samsara). Sufletele umane, ca de altfel tot ceea ce există în univers, sînt supuse legii inexorabile a transmigrării. Intregul eșafodaj al transmigrării are ca temei o altă lege, tot atît de necruțătoare, legea faptelor (karman). Orice faptă implică răsplată, iar această răsplată este retribuită la nivelul existenței individuale. De aceea faptele, chiar dacă sînt bune, nu efectuează eliberarea din robia transmigrării (samsara) ci, în cel mai bun caz, pot duce la o condiție existențială mai propice realizării cunoașterii eliberatoare. Ele înrobesc și îl leagă pe om de șirul existențelor individuale. Individualizarea ca proces ființial (ahamkara) este ceea ce în gîndirea creștină ar fi «păcatul original» sau ruperea legăturii de comuniune a omului cu Dumnezeu. Din această pricină, existența individuală și conștiința individuală sînt elementele esențiale care trebuiesc înlăturate. Orice atașament față de existența individuală, fie el cu intenții pozitive, întrucît afirmă particularul împotriva universalului valabil, duce la o altă întrupare. De aici preocuparea excesivă a religiilor Indiei față de anularea individu-

alului și identificarea sau absorbirea lui în universalul amorf. Metempsihoza mai afirmă în același timp și credința în pre existența sufletelor, nu numai revenirea lor ciclică.

Eliberarea din revenirea ciclică se realizează printr-un proces noetic care are ca punct de plecare desconsiderarea sau mai precis disprețul față de viața empirică. Prin aceasta se explică și atitudinea negativă, de respingere a vieții pămîntești ca valoare *per se* și nuanța ascetică prin excelență a acestor tradiții. India nu era preocupată de lumea empirică, de originea ei, de viața de aici, ci de modalitățile de transcendență și depășire a condiției empirice limitative și de intrare în orizontul infinit al existenței transcendente. Procesul de desăvîrșire subliniază creșterea noetică al cărei țel era obiectivarea cosmicizantă prin anularea individualului și descoperirea adevăratei esențe cosmice a acestuia. De aceea, desăvîrșirea, care este un act de cunoaștere supremă, nu reprezintă o creștere valorică, ci realizarea stării *de facto — tat tvam asi*, adică, sufletul individual (jiva) este identic în esență cu sufletul universal (Brahman). Cunoașterea acestei identități este actul de eliberare din transmigrare în tradiția hindusă. În jainism și budism, credinciosul trebuie să realizeze inconștientul dintre ceea ce este el în sine și starea de înstrăinare și suferință în care se află pe pămînt. Omul este doar un spectator, un trecător incidental pe arena vieții empirice. Pasivitatea umană își găsește temeiul în caracterul iluzoriu al lumii empirice care există doar ca o mare iluzie (maha maya). Multiplicitatea existențială experimentată la nivelul existenței empirice este o iluzie, în realitate existind doar o mare unitate — Brahman sau Nirvana. Consecința acestei doctrine se resimte în accentul pus asupra dizolvării individualului prin identificare cu Brahman sau Nirvana, cu alte cuvinte, asupra realizării unității ființiale supreme, prin anularea deosebirilor individualizante și a accidenturilor empirice nesubstanțiali sau iluzorii. Realul este unu, iar acest unu este sufletul a toate. Prin aceasta se afirmă structura panteistă a învățaturii hinduse.

Trebuie să subliniem că structurile religioase indiene sînt mult mai complexe. Noi am reținut numai liniile generale specifice pentru a ne putea da seama în ce măsură Evanghelia după Toma poate fi considerată ca o reacție la aceste învățături. De altfel și limitele impuse de acest articol de revistă nu ne permit intrarea în prea multe detalii.

Să vedem acum cum răspunde Evanghelia după Toma acestor preocupări fundamentale ale Indiei.

Atmosfera în care Evanghelia după Toma ne introduce dintru început este fără îndoială diferită. Spre deosebire de evangheliile sinoptice care pun accent pe viața pămîntească a lui Iisus Hristos și în consecință consideră trăirea sau exemplul vieții elementul principal al realizării mîntuirii, Evanghelia după Toma ne transpune în moștenirea spirituală de după înviere, cînd credința în posibilitatea învierii este înlocuită de certitudinea învierii. Învățătura propusă reprezintă «cuvintele tainice» ale lui Iisus cel Viu (loghia 1). Expresia «cel viu» este un apelativ dat Mîntuitorului nostru Iisus Hristos în Apocalipsă (1, 17) și se referă la Iisus cel înviat. Cu alte cuvinte, învățătura expusă în Evan-

ghelia după Toma este o colecție de cuvinte (logia) care însumează revelația tainică dată de către Iisus Hristos ucenicilor, în speță lui Toma, după înviere²⁶. Ce l-a determinat pe autorul Evangheliei după Toma să vorbească în numele lui Iisus cel Înviat este foarte greu de spus, mai ales pentru că în versiunea coptă nu se vorbește deloc despre înviere. Este posibil ca el să fi evitat în mod deliberat să aducă în discuție problema învierii. Acest lucru este foarte plauzibil, deoarece numai versiunea greacă face referiri directe la înviere.

În stadiul actual al descoperirilor privind Evanghelia după Toma ne stau la dispoziție două versiuni: una greacă — Codicele Oxyrhyncus, și una coptă — Codicele X din «biblioteca» de la Nag Hamadi, vechiul Chenoboskion. Datorită deosebirilor dintre cei doi codici credem că textul coptic reprezintă o traducere după un original grec diferit de cel care s-a păstrat. Acest text este posibil să fi fost adus din India de către Panten care a făcut o călătorie în această țară în anul 190 la cererea credincioșilor de acolo. Despre vizita în India a lui Panten vorbesc atât Eusebiu de Cezareea²⁷, cât și Fericitul Ieronim²⁸. Eusebiu de Cezareea mai reține că Panten a văzut acolo, printre alte texte, și Evanghelia după Matei în limba aramaică. Fiind conducător al școlii catehetice din Alexandria este posibil ca el să fi adus din India texte evanghelice care au circulat acolo. Printre acestea credem că a fost și Evanghelia după Toma. Acestea au fost preluate de comunitățile monahale care le-au redat în limba coptă pentru a putea fi înțelese în Egipt de către un număr mai mare de localnici. Să revenim însă la problema învierii.

Versetul sau loghia 5 din Codicele Oxyrhyncus afirmă: «Iisus a zis: Cunoaște ceea ce este înaintea feței tale și ceea ce este ascuns de tine îți va fi descoperit. Căci nu există nimic ascuns care nu va fi descoperit și *nimic îngropat care nu va învia*» (s.n.). Textul coptic reține același conținut însă puțin diferit: «Iisus a zis: «Cunoaște ceea ce este înaintea feței tale și ceea ce este ascuns, îți va fi descoperit; căci nimic din ceea ce este ascuns nu va rămâne nevădit» (loghia 5). Acest text nu mai reține expresia «nimic îngropat care nu va învia».

Nu putem ști care sînt motivele în baza cărora această afirmație a fost înlăturată din textul coptic. Fără îndoială ea poate fi pusă pe seama unei erori de traducere sau de transcriere. Însă conținutul ei doctrinar este mult prea important pentru a fi trecută cu vederea. Trebuie deci să fi fost un motiv suficient de puternic care să ducă la suprimarea ei.

În această ordine de idei este interesant de observat că deși textul referitor la înviere este suprimat, credința în înviere rămîne implcită, fiind articulată de însăși prezența și mărturia lui «Iisus cel Viu», Evanghelia după Toma fiind deci o mărturisire a învierii. Sesizăm în acest mod de exprimare a credinței în înviere un act voit, o acțiune dirijată. În timp ce reține specificul creștin, Evanghelia după Toma formulează credința creștină în termeni care să o facă accesibilă unui anume con-

26. Cf. Robert M. Grant, *La Gnose et les origines chrétiennes*, Aux Editions du Seuil, Paris, 1964, p. 122.

27. *Ecclesiastical History*, Book V, Chapter 10, 2.

28. Vezi F. E. Keay, *A History of the Syrian Church*, p. 5.

text misionar, în speță, cel indian. Căci dacă ne gândim la credințele religioase din India, neenunțarea învierii se explică de la sine.

Tradiția indiană consideră existența individuală și perpetuarea ei la același nivel ca unul din *relele* ființiale ce trebuiesc înlăturate. De aceea, a afirma învierea din morți ar fi însemnat o afirmare a revenirii ciclice la existență (samsara). În acest sens, învierea nu ar mai fi fost starea de desăvârșire, de mîntuire, ci doar o altă treaptă în devenirea ființială, perpetuînd înstrăinarea și imperfecțiunea luate ca necunoaștere. Pentru a depăși acest impas se pare că, autorul Evangheliei după Toma a căutat să evite această problemă a devenirii ființiale prin înviere, propunînd ca mijloc de realizare a desăvârșirii, a mîntuirii calea cunoașterii, element acceptabil tradițiilor indiene. Evanghelia după Toma pornește de la o notă care aduce în prim plan aspectul noetic al desăvârșirii. Învățătura creștină trebuie înțeleasă, iar înțelegerea ei duce la nemurire: «Cel care descoperă interpretarea acestor cuvinte nu va gusta moartea» (loghia 1). Nota noetică este susținută în continuare prin îndemnul la cunoaștere și prin sublinierea beneficiilor care pot fi realizate prin ea (loghia 2). Procesul noetic trebuie să înceapă prin cunoașterea de sine, căci prin aceasta se ajunge la descoperirea statutului nostru ontologic de «fii ai Tatălui celui Viu» (loghia 3), iar nerealizarea ei la împovărare (*ibidem*). Că autorul Evangheliei după Toma s-a străduit să contextualizeze și astfel să facă inteligibil mesajul său sferei indiene, reiese și din modul în care este concepută desăvârșirea, căci el vede desăvârșirea ca o reîntoarcere la starea originală de la început și nu ca o creștere după chipul hristic: «Ucenicii i-au zis lui Iisus: Spune-ne cum va fi sfîrșitul nostru. Iisus a zis: Ați descoperit într-adevăr începutul pentru a căuta sfîrșitul? Căci acolo unde este începutul, acolo este și sfîrșitul. Fericit este cel care stă întru început, căci el va cunoaște sfîrșitul și nu va gusta moartea» (loghia 18).

Desăvârșirea ca proces reversibil spre începuturile pristine subliniază ideea de unitate ființială, înțeasă ca anulare a multiplicității existențiale: «Atunci cînd veți face din doi unu și veți face cele dinlăuntru aidoma celor din afară și cele din afară cu cele dinlăuntru și cele de sus aidoma celor de jos și cînd veți face bărbatul și femeia una, astfel încît bărbatul nu va mai fi bărbat, iar femeia nu va mai fi femeie... atunci veți intra în Împărăție» (loghia 22). Sau în alt loc: «Nu va ezita omul bătrîn în zile să întrebe copilul de șapte zile despre locul vieții și va trăi. Căci mulți dintre cei dinții vor fi ultimii, iar ei vor deveni unul singur (s.n.)» (loghia 4). Acest mod de gîndire ne amintește de afirmațiile upanishadice care subliniază ca temei al desăvârșirii unirea ființială dintre atman și Brahman, iar procesul de realizare a acestei stări ca reîntoarcere la unitatea lui Brahman.

La prima vedere concepției despre desăvârșire din Evanghelia după Toma îi lipsește perspectiva hristică. Procesul noetic mîntuitor nu începe cu Hristos, ci pornește de la om, devenind mai degrabă antropocentric decît hristocentric: «Cînd vă cunoașteți pe voi, atunci veți fi cunoscuți și veți ști că sînteți fiii Tatălui celui Viu. Însă dacă nu vă cunoașteți pe voi înșivă, atunci sînteți în sărăcie și sînteți sărăcie» (10-

ghia 3). Autocăutarea sau cercetarea de sine nu este fără dificultăți : «Cel ce caută să nu înceteze a căuta pînă cînd nu găsește ; iar cînd găsește va fi uimit ; iar dacă este uimit, se va minuna și va fi stăpîn peste tot universul» (loghia 2). Ea este însă elementul cel mai important deoarece «cel care cunoaște Totul, dar nu a izbutit să se cunoască pe sine, a pierdut totul» (loghia 67).

Dacă totuși aspectul hristologic al desăvîrșirii nu este evident, el intervine ca articulare finală a stării de cunoaștere. Căci cel care se cunoaște pe sine «va cunoaște lumina chipului care este ascunsă în chipul luminii Tatălui» (cf. loghia 83), iar «chipul Tatălui» este Iisus, El fiind egal cu Tatăl (loghia 61), Lui fiindu-i date «toate cele ce sînt ale Tatălui (*Ibidem*). În plus, Iisus este «lumina cea de pretutindeni. Eu sînt Totul ; Totul a purces din mine și Totul a ajuns la mine» (loghia 77). Această subliniere a structurii hristice a desăvîrșirii este necesară pentru ca mesajul Evangheliei după Toma să se mențină în granițele învățături creștine autentice.

În timp ce accentuează în mod deosebit asupra cunoașterii ca mijloc de realizare a desăvîrșirii, Evanghelia după Toma adoptă o atitudine negativă față de fapte, subliniind ineficacitatea lor : «Dacă veți posti, veți săvîrși păcat pentru voi înșivă, iar dacă vă rugați, veți fi condamnați și dacă faceți milostenie, veți face rău sufletelor voastre» (loghia 14). Judecarea unei astfel de învățături în context creștin este dificilă. Este posibil ca autorul Evangheliei după Toma să fi avut în vedere săvîrșirea acestor fapte cu scopuri egoiste, ceea ce ar explica și condamnarea lor. Dacă ne gîndim la mentalitatea indiană căreia acest mesaj îi era adresat, atunci lucrurile devin mai clare.

Așa cum am arătat deja, în întreaga tradiție indiană : hindusă, jaină și budistă faptele (karmas) reprezintă agentul sau forța care stă la temelia reîntrupării (samsara). Orice faptă, bună sau rea, implică o revenire la o nouă formă de viață, în funcție de fapta săvîrșită. Fapta în sine nu efectuează eliberarea sau desăvîrșirea. Ba dimpotrivă, ea înrobește sufletul individual menținîndu-l în planul existenței empirice. Tot ceea ce omul poate împlini prin fapte este să ajungă la o întrupare propice iluminării noetice, singura care duce la eliberarea din lanțul întrupărilor²⁹. Săvîrșirii faptelor Evanghelia după Toma opune același principiu al cunoașterii de sine : «L-au întreat ucenicii Săi, zicîndu-I : Dorești să postim ? Cum să ne rugăm și cum să facem milostenie ? Ce legi să păzim în mîncare ? Iisus a zis : *Să nu mințiți, iar ceea ce voi urîți, să nu faceți* (s.n.), deoarece toful este vădit înaintea Cerului» (loghia 6).

Modul de exprimare întîlnit în această loghie este destul de cripitic. Răspunsul dat de Iisus la întrebarea directă pusă de Ucenicii Săi nu este unul dintre cele mai explicite. El te lasă în suspensie, punîndu-te în situația de a crede ceea ce vrei. Cripticitatea exprimării se destramă dacă avem în vedere că interdicția de a nu minți și de a nu săvîrși ceea ce urîm este reversul poruncii de a rosti adevărul și de a iubi. Împlinirea sinceră a unor astfel de porunci angajează cunoașterea de sine în

29. Pentru detalii vezi : Rus Remus, *Concepția despre om în marile religii*, teză de doctorat (în extras), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 105—110.

mod plenar, căci nimeni în afară de noi și bineînțeles de «Cer» ca judecător suprem, nu poate evalua autenticitatea gândirii, simțirii și lucrării noastre. Ceea ce are importanță nu este deci fapta vizibilă, ci conștiința noetică care articulează adevărata ei esență spirituală.

Se ridică totuși întrebarea : de ce Evanghelia după Toma preferă exprimarea negativă, când reversul pozitiv este mult mai elocvent ? Pentru a da răspuns acestei nedumeriri este suficient să ne gândim din nou la contextul misionar din India. A afirma porunca iubirii în acest context înseamnă a sublinia obligativitatea atașării de ceva, în cazul nostru de lumea empirică, căci faptele despre care se vorbește implică planul existențial empiric. Or, orice atașament față de lumea empirică are ca temei necunoașterea și deci îndepărtarea de desăvârșire. Evanghelia după Toma vrea de fapt să sublinieze necesitatea detașării de lumea materială : «Dacă nu veți posti de lume, nu veți găsi Împărăția» (loghia 27), căci «cel care a cunoscut lumea a găsit un cadavru, iar cel care a găsit un cadavru, nici lumea nu este vrednică de el» (loghia 56) ; sau «cel care a cunoscut lumea a găsit trupul ; însă cel care a găsit trupul, de el nici lumea nu este vrednică» (loghia 80).

Avînd în vedere că în credințele indiene lumea materială era o piedică în calea desăvîșirii, este de așteptat ca Evanghelia după Toma să propună o atitudine de neatașare : «Cel care a găsit lumea și s-a îmbogățit, să renunțe la lume» (loghia 110) ; sau «Fiți ca cei ce sînt trecători» (loghia 42). Această ultimă expresie ne amintește de Samkhya Karika (19) care afirmă : «Din existența acestui contrast (purusha-prakriti) este dovedit și caracterul de martor al Spiritului... faptul că este numai spectator...»³⁰. Este de prisos să amintim că la vremea sosirii creștinismului în India filosofia samkhya era în plină dezvoltare, datorită practicii yoga, căreia îi dădea motivația intelectuală. Neatașarea față de lumea empirică era rezolvată prin abandonarea vieții pămîntești și îmbrățișarea vieții monahale : «însă devenind solitari (monahos) vor fi ridicați» (loghia 16). Viața monahală devine în acest fel calea sigură spre Împărăție : «Fericii cei solitari (monahos) și cei aleși, căci vor găsi Împărăția ; pentru că sînteți din ea și veți merge din nou în ea» (loghia 49) și mult mai precis : «Iisus a zis : Mulți stau la ușă, însă doar solitarii (călugării) sînt cei care vor intra în camera nupțială» (loghia 75), sau : «...cînd cineva este părăsit, el va fi umplut de lumină» (loghia 61).

Este adevărat că îndemnul îmbrățișării vieții monahale nu este ceva specific indian. Viața monahală face parte și din tradiția ascetică creștină. Totuși, la vremea scrierii acestui text nu exista în creștinism o tradiție monahală bine organizată, aceasta era la începuturi, căutîndu-și o identitate proprie. Atenția deosebită acordată vieții monahale ca mijloc spre desăvîșire ne face să credem că mesajul Evangheliei după Toma era adresat unui auditoriu care era conștient de importanța acestui mod de viață și îl aprecia ca atare. La această concluzie ne duce și stilul direct pe care îl descifrăm în această loghie. Un astfel de context nu pu-

30. *Filosofia Indiană în Texte*. Traducere din limba sanscrită, studiu introductiv, note introductive, comentarii și note, Sergiu Al-George, Editura Științifică, București, 1971, p. 141.

tea fi altul decât cel indian, Îmbrățișarea vieții de ascet este comună celor trei tradiții indiene : hindusă, budistă și jaină, și este și acum o practică obișnuită ; mult mai răspândită decât în orice alt loc, starea de ascet (sannyasin) reprezentând ultima din etapele vieții sociale brahmanice.

Dacă analizăm cu atenție loghia 49 la care am făcut referire, supoziția noastră primește și mai multă consistență. Astfel în loghie se vorbește despre două categorii de oameni : cei solitari (călugării) și cei aleși. În ceea ce privește prima categorie lucrurile sînt clare. Este vorba de cei care au îmbrățișat viața solitară sau monahală. În cel de al doilea caz lucrurile se complică. Cine sînt «cei aleși» Evanghelia după Toma nu ne spune în mod explicit. Credem că aici este vorba mai degrabă de gruparea brahmanilor decât de «cei aleși» din sistemele gnostice care se confundă cu prima grupare (avem în vedere aici diferențele care există de la un sistem gnostic la altul), căci adevăratul gnostic era considerat a fi rupt de lume, lăcașul său fiind sfera cerească a luminii. El era «monahos». Autorul Evangheliei după Toma reține separate aceste categorii, fără a le confunda, dîndu-le consistență ontologică : «pentru că sînteți din ea (adică din Împărăție n.n.) și veți merge din nou în Ea». Această consistență, ontologică are ca teme reîntruparea, credința fundamentală sistemelor religioase indiene. Evanghelia după Toma lasă să se întrevadă credința indiană că cei care îmbrățișează viața de călugăr dar și «cei aleși» o fac în virtutea unei filiații ce vine dintr-o existență anterioară : «sînteți din ea», adică din Împărăție, și «veți merge din nou în ea». Asigurarea reîntoarcerii în Împărăție prin îmbrățișarea vieții monahale și prin starea de ales consună cu credința hindusă că aceste stări sînt ultimele în procesul de realizare a eliberării din robia lumii empirice³¹.

Cu toate acestea, Evanghelia după Toma este departe de a afirma credința în metempsihoză, căci versetul imediat următor dă nuanțe creștine autentice acestei «Împărății» anterioare : «Iisus a zis : Dacă vă vor zice : de unde ați venit ? Ziceți-le : am venit din lumină, din locul unde lumina s-a născut prin ea însăși, a dăinuit și s-a descoperit prin chipul (εἰκών) lor. Dacă vă vor zice : Voi sînteți (lumină) ? Ziceți : Noi sîntem fiii lui, sîntem aleșii Tatălui celui Viu» (loghia 50).

Conținutul învățăturii propusă în acest context este cel creștin, deși concepția și modul de exprimare ar putea ridica unele semne de întrebare. Preexistența este subliniată prin afirmarea originii «din lumină, din locul unde lumina s-a născut prin ea însăși», însă este anulată prin afirmarea stării de fii, ceea ce accentuează venirea la viață fără a pre-exista. De altfel, aici este vorba de preexistența arhetipală a fiecăruia în planul providențial divin.

A propune starea de fiu ca articulare a relației dintre Dumnezeu și om în fața unui auditoriu hindus era un nonsens. Brahman nu creează lumea sau omul. El este doar cel care «o pătrunde», dîndu-i sensul existențial care este el însuși, căci nimic în afară de el nu are existență reală ultimă. A fi fiu al lui Dumnezeu, adică al lui Brahman, ar fi fost o

31. Pentru detalii : Paul Deussen, *The Philosophy of the Upanishads*, Dover Edition, 1966, p. 372 și urm.

aberație. Indianul hindus nu este interesat în relație, ci *în semnul prezenței*, adică prin ce se face Brahman prezent într-o entitate dată, om, animal, etc. Luînd probabil în considerare această credință, Evanghelia după Toma stăruie și asupra semnului prezenței Tatălui: «Dacă vă întreabă: Care este semnul Tatălui vostru care se află în voi? Spuneți-le: este *mișcare și odihnă* (s.n.)» (loghia 50). Semnul prezenței Tatălui este deci «mișcare și odihnă». De ce oare autorul nu a subliniat cunoașterea sau rațiunea ca semne ale Tatălui în om? Contextul misionar indian ne dă un răspuns și de această dată: pentru că mișcarea și odihna sînt atribute ființiale ale lui Brahman. Cităm: «Într-adevăr, există două forme ale lui Brahman... cel nemișcat și cel mișcător (sthitam ca, yac ca... «Brihadaranyaka Upanishad II, 3, 1.). Aceste două atribute califică mai mult decît oricare altele structura gîndirii indiene. Mișcarea este semnul vieții în manifestarea ei palpabilă, la nivelul multiplicității ființiale prin care Brahman devine contingent. Nemișcarea sau odihna sînt semne ale stării de desăvîrșire (moksha, kaivalya, nirvana), care reprezintă reintoarcerea în imutabilitatea brahmanică. Pe plan etic, «odihna» este materializarea «non-activității», a «non-lucrării» ceea ce înseamnă atitudinea pasivă neangajantă față de existență, necesitatea de a evita săvîrșirea faptelor (karmas) ca mijloc de realizare a eliberării din viața pămîntească. Căutarea «odihnei» implică tot un act de introspecție, aidoma căutării cunoașterii eliberatoare: «voi înșivă trebuie să căutați un loc pentru odihnă înlăuntru vostru ca nu cumva să deveniți cadavru și să fiți mîncăți» (loghia 60).

Însă, în timp ce substanțiază desăvîrșirea ontologică individuală în sensul «mișcării și odihnei» ca prezență a lui Dumnezeu în om, pentru ca aceasta să fie înțeleasă de ascultători, Evanghelia după Toma ține să scoată în evidență conținutul creștin al acestei afirmații, reiterînd dimensiunea ei hristică: «Ucenicii i-au zis: în ce zi va avea loc odihna celor morți și în ce zi va veni lumea cea nouă? El le-a zis: *Ceea ce așteptați a venit, însă nu o cunoașteți*» (s.n.) (loghia 51). Ca mărturie a plinătății venirii lui Hristos, Evanghelia după Toma face referire la «profeții lui Israel» ale căror profeții se împlinesc în El (loghia 52). Cit privește Împărăția sau locul «odihnei», aceasta este «răspîndită peste tot pămîntul, însă oamenii nu o văd» (loghia 113).

Subliniind starea de necunoaștere, de ignoranță referitoare atît la Iisus cît și la Împărăția Cerului, Evanghelia după Toma accentuează în mod implicit necesitatea sau mai degrabă obligativitatea realizării cunoașterii iluminative. De altfel, Evanghelia după Toma, spre deosebire de evangheliile sinoptice, pornește de la sensul mistic și contemplativ al desăvîrșirii. De aceea, nu este de mirare că desconsideră viața pămîntească și vede desăvîrșirea ca o «unio mystica», ca o părăsire a vieții pămîntești (loghia 56 și 80), prin reunirea contrariilor — bărbatul și femeia să devină una (loghia 114), iar cei aleși și cei solitari (monahii) să realizeze «unitatea». Această trăsătură caracteristică a Evangheliei după Toma nu trebuie luată ca o simplă curiozitate sau ca o îndepărtare de la sensul creștin al vieții, căci așa cum am văzut învățătura creștină este observată, ci ca o articulare a mesajului creștin în contextul indian ale cărui trăsături mistice și contemplative sînt cunoscute.

Să analizăm acum și problema influenței platonice sesizată de unii cercetători ³².

Am văzut deja că o serie de noțiuni considerate a fi o influență a filosofiei elene sînt în realitate contextualizări ale mesajului creștin la sfera indiană, cum ar fi: contemplația, desconsiderarea vieții în trup, desconsiderarea lumii, desăvîrșirea înțeleasă ca o anulare a individualității sau suspendare a contrariilor (loghia 114) și ca unitate. Ceea ce nu am abordat încă este problema «chipurilor preexistente» luată ca o influență a «ideilor» sau «formelor» platonice. Despre existența «chipurilor se face referire în loghiile 83 și 84: «Iisus a zis: Chipurile sînt vizibile omului, însă lumina care este în ele este ascunsă în chipul luminii Tatălui. Ea se va descoperi, dar chipul Său va fi ascuns de lumina Sa. Iisus a zis: în ziua în care veți vedea asemănarea voastră vă veți bucura. Însă cînd veți vedea chipurile care au venit la viață înainte de voi, care nici nu mor, nici nu se arată, cum veți suporta?».

Problema influenței platonice asupra acestor loghii este destul de dificilă, mai ales pentru că teoria platonice a ideilor rămîne încă nedeslușită. Pe de o parte «ideile» sau «formele» platonice par a avea o existență de sine stătătoare, separată de Demiurg care le-a folosit în lucrarea sa creatoare. În acest caz nu putem accepta prezența unei influențe platonice în loghiile 83 și 84. Pe de altă parte, Plato susține că Unul, Binele și Frumusețea esențială sînt unul și același lucru și că lumea inteligibilă a ideilor sau formelor își datorează existența «Unului» ca principiu unificator. Astfel «Unul» este atît imanent în idei sau forme, dar și transcendent, în sensul că nu poate fi limitat de ele. Dacă lucrurile stau așa, atunci putem recunoaște aici și o nuanță platonice. Aceste loghii sînt destul de explicite. Ele vorbesc despre «chipurile» după modelul căroră au fost creați oamenii, care au existat înainte de nașterea lor și care nici nu mor și nici nu se arată. În primul rînd este subliniată preexistența chipurilor. În al doilea rînd, se determină veșnicia lor. Evanghelia după Toma introduce o afirmație care, spre deosebire de gîndirea platonice, explicitează conținutul acestei învățături: «chipurile sînt vizibile omului, însă lumina care este în ele este ascunsă în chipul luminii Tatălui» (loghia 83). Prin aceasta Evanghelia după Toma se apropie de cel de al doilea sens menționat mai sus al învățăturii platonice despre «idei», care însă nu este formulată în scrierile lui Plato decît indirect și este dedusă din confruntarea a diferite afirmații ale sale. Lipsa de claritate asupra acestei teme în gîndirea platonice, pusă în paralelă cu nuanțele oarecum definite din cele două loghii, ne face să ridicăm un semn de întrebare cu privire la influența platonice și să sugerăm din nou o acomodare a învățăturii creștine la contextul misionar indian, unde regăsim, așa cum vom vedea, un punct de referire deosebit de pertinent.

Înainte de toate să reținem însă că în chipurile arhetipale există o lumină care este ascunsă de chipul luminii Tatălui. Deci pe lângă chip, mai există încă un postulat, lumina, care imprimă anumite atribute principale chipului, iar această lumină a chipului omenesc este pusă în le-

32. J. Doresse, *op. cit.*, p. 349.

gătură cu lumina divină, a Tatălui. Este subliniată aici o strînsă corespondență între lumina chipului uman și lumina chipului divin. În ce constă această corespondență Evanghelia după Toma nu ne spune. Nu putem ști dacă este *creaturală* sau *ontologică*. Dacă este creaturală, creată, atunci ea ne trimite la învățătura vechitestamentară privind «chipul lui Dumnezeu» în om. Dacă este ontologică, atunci învățătura acestei «Evanghelii» alunecă spre panteism. Avînd însă în vedere linia doctrinară generală a Evangheliei după Toma care nu înclină spre panteism, rămîne doar să presupunem că lumina în chipuri este un dat creatural, menit să dea sens divin vieții individuale. Această dimensiune divină a vieții individuale este o coordonată ființială permanentă. Ea nu este altceva decît Iisus Hristos, după cum subliniază o loghie anterioară (77): «Eu sint lumina cea de pretutindeni». În altă ordine de idei, chipul uman își regăsește dimensiunea sa ființială autentică, adică lumina, în chipul lui Iisus, lumina divină care există din veșnicie. Datoria credincioșilor este de a zămisli, de a da naștere sau viață celui care este în, ei și astfel ei vor fi mîntuiți: «Cînd zămisliți în voi pe cel pe care îl aveți, El vă va mîntui» (loghia 70). Preexistența «chipurilor» umane se leagă de prefigurarea lor după chipul veșnic al lui Iisus-Dumnezeu și om, dar și de preexistența ideală a fiecăruia în planul providențial divin. Numai așa putem înțelege marea neobișnuită legată de ele la care se face indirect referirea în loghia 84: «Însă cînd veți vedea chipurile care au venit la viață înainte de voi, care nici nu mor, nici nu se arată, cum veți suporta?».

Privită în această perspectivă învățătura despre preexistența «chipurilor» cuprinsă în Evanghelia după Toma se menține pe linie autentic creștină. Rămîne însă întrebarea: de ce autorul acestei «evanghelii» a folosit un astfel de limbaj și o astfel de formulare? Ce l-a determinat să se exprime într-un mod atît de neobișnuit? Răspunsul îl găsim dacă privim la unul din cele mai vechi texte upanishadice, Brihadaranyaka Upanishad, în care este prezentată credința indiană referitoare la începuturile existenței.

Brihadaranyaka Upanishad I.4.1 și urm. relatează că la început a existat doar Eul sub forma unei persoane, iar universul era nediferențiat. A urmat apoi diferențierea prin *nume* și *formă* (*nama* și *rupa*), după care Eul a intrat în entitățile modelate după nume și formă «pînă la vîrfurile unghiilor», cu alte cuvinte pînă în cele mai mici părți ale universului, și a rămas în ele după cum «lama briciului este ascunsă în prășele sau focul în sursa de foc» (Brihadaranyaka Upanishad I.4.7).

Nama-rupa, numele și forma constituie existența individuală. *Nama* nu este doar un simplu nume, ci reprezintă ideea, arhetipul, caracterul esențial, iar *rupa* este contextul existențial, întruparea vizibilă a ideii. Aceste două elemente sînt prezente în fiecare obiect sau lucru; *nama* fiind principiul care poate fi cunoscut prin intelect, iar *rupa* prin simțuri. *Nama* este puterea lăuntrică, iar *rupa* manifestarea sensibilă. La nivelul universului avem doar un singur *nama* sau conștiință universală care dă viață unei singure *rupa*, universul concret. Diversele *nama-rupa* sînt diferențiate de condițiile unui singur *nama*, conștiința universală. Cu alte cuvinte, în fiecare eu individual format din nume și

formă (nama-rupa) există o conștiință universală ce ne duce la existența Eului primar care exista sub forma unei singure persoane. Deci fiecare entitate individuală preexistă în primul Eu, sau în principiul existenței. Acest principiu este ascuns în toate lucrurile după cum lama briciului este ascunsă în prăsele sau focul în sursa de foc. Cei ignoranți nu îl cunosc pe cel care este ascuns dincolo de toate numele și formele (Rig Veda I, 164, 5). Cei înțelepți meditează asupra Eului căci în el toate acestea (adică multiplicitatea existențială) devin una. Cel care știe acest lucru câștigă faimă și laudă (vezi : Brihadaranyaka Upanishad I.4.7).

Ambele texte se întilnesc în câteva puncte esențiale. Întreaga existență preexistă în formă arhetipală : în Evanghelia după Toma «chipul», iar în Brihadaranyaka Upanishad «numele» (nama). Aceste noțiuni arhetipale sînt preexistente nu ca entități individuale separate, ci se leagă de un principiu primar, în Evanghelia după Toma «Tatăl» sau mai precis «Iisus», iar în Brihadaranyaka Upanishad «Eul» care exista sub forma unei persoane. Sensul ființial al chipului și numelui este dat de originea lor divină. Deosebirea constă în aceea că în Evanghelia după Toma Dumnezeu rămîne tainic separat de lucrurile și ființele individuale, în Brihadaranyaka Upanishad Eul primordial intră în acestea, dîndu-le esență și consistență ființială. În primul caz se păstrează nuanța teistă, în timp ce în al doilea se afirmă învățătura panteistă tradițională în India.

Aceste asemănări structurale ne dau de gîndit. Cum se face că cele două texte au în structura lor învățături care se suprapun, este adevărat că nu perfect, dar totuși fenomenul este prezent. Este aici o influență, sau mai degrabă o acțiune gîndită și cu un scop anume ?

În acest caz nu credem că ar fi vorba de o influență. În primul rînd, dacă ar fi fost o influență, atunci aceasta s-ar fi făcut simțită și la nivel de exprimare, aceasta fiind total diferită și încă în așa măsură încît la prima vedere nu s-ar putea sesiza confluențele ideatice la care am făcut referire. În al doilea rînd, contextul teist și cel panteist sînt mult prea explicite, înlăturînd o astfel de posibilitate. Întrucît nu este vorba de o influență, rămîne doar posibilitatea, mult mai viabilă, a acomodării învățăturii creștine la contextul de gîndire upanishadic, autorul acestui text străduindu-se să prezinte mesajul creștin pe înțelesul celor care îl ascultau, așa cum s-a văzut și din exemplele pe care le-am prezentat mai sus.

Fără îndoială, problematica Evangheliei după Toma este departe de a fi tratată aici exhaustiv și definițiv. Cele spuse de noi sînt simple încercări de clarificare a unui context istoric îndepărtat și puțin cunoscut. Este posibil ca interpretările date de noi să fie greșite, datorită neînțelegerii sau chiar datorită unor idei preconcepute. Totuși, mărturia textului ne duce cu gîndul la contextul misionar indian mai degrabă decît la gnosticism sau encratism. Căci însuși stilul abordat ne amintește mai mult de stilul upanishadelor sau chiar al textelor clasice chineze, decît de cel al evangheliilor sinoptice. Autorul ei a fost, fără doar și poate, conștient de contextul misionar căruia i s-a adresat și a ținut cont de receptivitatea acestuia. Este oare o întîmplare că «Iisus cel Viu»

vorbește despre *iluzie și iluminare* și nu despre *păcat și pocăință*, aidoma lui Iisus din Noul Testament? Păcatul și pocăința sînt pentru mediul indian noțiuni străine. Experiența iluziei și realizarea iluminării sînt elementele fundamentale ale vieții religioase indiene. Iisus apare ca învățător care deschide drumul spre înțelegerea, spre cunoașterea spirituală; la fel devine și ucenicul Său care a realizat iluminarea. De ce oare subliniază Evanghelia după Toma părășia lui Iisus și Toma la același izvor ființial, după ce Toma îl recunoaște pe Mîntuitorul (loghia 13)? De ce consideră Evanghelia după Toma cunoașterea de sine o cale sigură de cunoaștere a lui Dumnezeu? Răspuns la aceste întrebări găsim dacă avem în vedere mediul religios indian, așa cum s-a putut observa mai sus. Însă, întrucît accentul cade mereu asupra sensului creștin al acestor probleme, sîntem de părere că aici avem de a face cu o lucrare premeditată care avea în vedere promovarea unei metode misionare precise, pornind de la practica contextualizării învățaturii creștine, în așa fel încît să fie accesibilă «neamurilor». De aceea susținem că aici nu avem de a face cu o influență indiană asupra învățaturii creștine, ci cu o acomodare a învățaturii creștine la mediul indian. Trimiterea la propovăduire a angajat și obligativitatea de a face înțeles mesajul creștin, iar el putea fi înțeles numai în măsura în care exprimarea sa se făcea în termeni accesibili. Evanghelia după Toma este deci un exemplu de acomodare a învățaturii creștine la contextul misionar indian.

Înainte de a încheia aceste cîteva considerații credem necesar să spunem cîteva cuvinte și despre fenomenul gnostic, mai ales pentru că scrieri, asemenea Evangheliei după Toma, au făcut parte din literatura lor de bază.

Este interesant de reținut că gnosticismul a apărut în Siria de unde s-a răspîndit în lumea mediteraneană. Faptul că aceste grupări apar în Siria nu trebuie să ne uimească și aceasta pentru că aici își găsesc soriginea și cîteva din religiile de mistere a căror influență s-a făcut simțită pînă la Roma. Este posibil ca sectele gnostice să fie remodelări ale unora din aceste tendințe care au dăinuit pînă în secolul al II-lea și al III-lea d.Hr. În plus «drumul mătășii» care trecea prin Siria a putut fi și «un drum al ideilor». Sectele gnostice de aici puteau veni în contact pe această cale cu ideile orientale, care fără îndoială au circulat și în acea vreme. Sectele gnostice apar ca mișcări centrifuge și antagonice. În această mișcare antagonică și centrifugă ele au pierdut credibilitatea. Pentru a cîștiga credibilitate, ele trebuiau să-și găsească o identitate. În majoritatea cazurilor grupările gnostice și-au găsit filiații cu tradiții locale necreștine, cum ar fi de exemplu gnosticiei sethieni care se consideră a fi posesori ai cunoașterii transmisă de zeul egiptean Seth, sau cu tradiții orientale, preluînd în același timp și practicile magice și rituale păgîne în forme mai mult sau mai puțin evolute. Descoperindu-și filiații cu tradiții din afara tradiției iudeo-creștine, sectele

gnostice se organizează ca entități de sine stătătoare, anticreștine. Prin aceasta ele se rupeau de universalismul creștin. Ca să depășească acest impas, gnosticii au preluat din tradiția creștină doar acele texte care le-au convenit (Marcion își face propriul său canon scripturistic), sau texte scrise de autori creștini însă pentru alte sfere misiunare decât cel elenist, și a căror interpretare era mult mai dificilă datorită modului specific de expunere a învățaturii creștine, motiv pentru care nu au fost receptate de Biserică, cum este și cazul Evangheliei după Toma, și ale căror sensuri nu le erau pe deplin accesibile. Prin referirea la texte creștine clasice sau la texte folosite în mediile extra-eleniste mai puțin cunoscute, gnosticii își asumau o înfățișare cvasi creștină, extrem de periculoasă pentru creștinii neavizați. Folosind cu predilecție textele nereceptate de Biserică, ei vor extrage sensuri și învățături noi, dificultatea interpretării lor atribuind-o unor revelații extraordinare sau excepționale, făcute unor cercuri de inițiați aleși, pe când în realitate se datora pur și simplu ignoranței. Prin această folosire abuzivă ei au aruncat o umbră de îndoială și asupra autenticității multora din aceste texte, care ar fi putut avea un loc aparte în patrimoniul literar al Bisericii.

În concluzie, credem că o evaluare contextuală a textelor apocrife și o analiză adecvată a acestora ar putea duce la o nouă înțelegere a literaturii creștine din primele veacuri, asupra fenomenelor sectare și eretice și asupra modului în care s-a conturat tradiția autentică a Bisericii, clarificându-se totodată atât sensul cât mai ales mesajul creștin pe care ele îl transmit.

Atunci când se va face evaluarea contextuală a textelor apocrife, trebuie să se țină cont de faptul că evanghelia creștină nu a fost predicată numai în sfera iudaică și elenistă. Așa cum arată tradiția Bisericii, ea a fost răspândită dincolo de granițele lumii mediteraneene. Întrucât lumea din afara sferei eleniste și iudaice prezenta anumite particularități în gândire și trăire religioasă, evanghelia creștină trebuia prezentată în așa fel încât să fie înțeleasă, de aici și fenomenul contextualizării la care ne-am referit. Pornind de la analiza Evangheliei după Toma credem că la un moment dat în istoria primară a Bisericii s-au confruntat două moduri de interpretare a evangheliei creștine. Primul, cel adoptat de către Biserică și care reține specificul lumii mediteraneene, și al doilea, cel folosit în afara acestui mediu. Este interesant de observat că Sf. Scriptură a Noului Testament păstrează în canon scrieri numai ale acelor apostoli și ucenici care au propovăduit evanghelia creștină în sfera lumii iudaice și greco-romane orientalizate, adică, elenistică. Or, fără îndoială că au existat și scrieri ale apostolilor sau ucenicilor acestora care au predicat dincolo de granițele acestei lumi. Evanghelia după Toma pare a fi o mărturie în acest sens. De aceea, repetăm, un studiu detaliat al scrierilor apocrife în perspectiva mentalității extra-elenistice și iudaice ar putea duce la descoperiri surprinzătoare despre modul în care s-a conturat învățătura creștină în epoca primară.

În cele ce urmează vom da în traducere textul Evangheliei după Toma. Datorită faptului că nu cunoaştem limba coptă, am folosit în traducerea noastră textul standard editat în limbile latină, germană și engleză în «Synopsis Quattuor Evangeliorum. Locis parallelis evangeliorum apocryphorum et patrum adhibitis edidit Kurt Aland, Editio nona et recognita ad textum editionum Nestle-Aland et Greek New Testament adaptata, Deutsche Bibelstiftung, Stuttgart, 1976, p. 517—530. Am colanționat și cu traducerea făcută de Jean Doresse în *The Secret Books of the Egyptian Gnostics*, Hollis and Carter, London, 1960, p. 350 și urm.

EVANGHELIA DUPĂ TOMA SAU CUVINTELE TAINICE ALE LUI IISUS *

Acestea sînt cuvintele tainice pe care Iisus cel Viu le-a rostit și pe care Didim Iuda Toma le-a scris.

1. Iar El a zis : Cel care descoperă interpretarea (ἐρμηνεία) acestor cuvinte nu va gusta moartea.

Matei XVI, 28 ; Marcu IX, 1 ; Luca IX, 27 ; Ioan VIII, 51.

2. Iisus a zis : Cel ce caută, să nu înceteze a căuta pînă cînd nu găsește ; iar cînd (ὄταν) găsește, va fi uimit ; iar dacă este uimit, se va minuna și va fi stăpîn peste tot (universul).

Matei VII, 8 ; Luca XI, 9—10.

3. Iisus a zis : Iar dacă vă zic vouă cei ce vă îndrumă : Iată, Împărăția este în cer ! Atunci păsările cerului vor fi înaintea voastră. Dacă vă vor zice : Este în mare (θάλασσα) ! Atunci peștii vor fi înaintea voastră. Însă (ἀλλά) Împărăția este în voi și în afara voastră. Cînd (ὄταν) vă veți cunoaște, atunci (τότε) veți fi cunoscuți și veți ști că sînteți fiii Tatălui Celui Viu. Însă (δέ) dacă nu vă veți cunoaște pe voi înșivă, atunci sînteți în sărăcie și sînteți sărăcie.

---

* Împărțirea în loghii sau versete nu este făcută în textul coptic. O întîlnim totuși în Papyrusul Oxyrhyncus. Acolo unde există o lipsă în text, aceasta a fost marcată prin puncte de suspensie. Textele în paranteză sînt reconstituirii.

După fiecare loghie am introdus trimiteri la cele patru evanghelii canonice. Într-un singur loc am făcut referire la epistola către Romani. Cît despre trimiteri, se poate observa că în unele cazuri există o identitate aproape desăvîrșită între evangheliile sinoptice și textul coptic al Evangheliei după Toma, iar în altele este vorba doar de o anumită paralelă sau asemănare. Am indicat și acele locuri în care situațiile de mai sus se întîlnesc doar parțial. De asemenea, se va observa că paralelele principale sînt cele cu Evanghelia după Matei și după Luca, ceea ce l-a făcut pe Robert M. Grant să afirme că Evanghelia după Toma se fondează pe evangheliile sinoptice (*op. cit.*, p. 126).

După încheierea acestui articol ne-a parvenit lucrarea lui Elaine Pagels, *The Gnostic Gospels*, Penguin Books, 1985.

Autoarea merge pe tradiția celor care afirmă caracterul gnostic al Evangheliei după Toma și vede acest fenomen gnostic ca o reacție politică împotriva Bisericii Creștine.

Matei V, 48 ; XXIV, 26—28 ; Marcu XIII, 5, 21—23 ; Luca VI, 36 ; XVII, 20—24.

4. Iisus a zis : Nu va ezita omul bătrîn în zile să întrebe pe pruncul de șapte zile despre locul (τόπος) vieții și va trăi. Căci mulți dintre cei dinții vor fi ultimii, iar ei vor deveni unul singur.

Matei XVIII, 1—4 ; XIX, 30 ; XX, 16 ; Marcu IX, 35 ; X, 31 ; Luca IX, 46—48.

5. Iisus a zis : Cunoaște ceea ce este înaintea feței tale și ceea ce îți este ascuns și se va descoperi ; căci (γάρ) nimic din ceea ce este ascuns nu va rămîne nevădit.

Matei X, 26 ; Marcu IV, 22 ; Luca VII, 17 ; XII, 2.

6. L-au întrebat ucenicii (μαθητής) Săi zicîndu-I : Dorești să postim (νηστεύειν) ? Cum să ne rugăm și cum să facem milostenie (ἐλεημοσύνη) Ce legi să păzim (παρατηρεῖν) în mîncare ? Iisus a zis : Să nu mințiți, iar ceea ce voi urîți, să nu faceți, deoarece totul este vădit înaintea Cerului. Căci (γάρ) nimic din ceea ce este ascuns nu va fi nevădit, și nimic din ceea ce este tăinuit nu va rămîne fără a fi descoperit.

Matei VI, 1—18 ; Luca XI, 1.

7. Iisus a zis : Fericit (μακάριος) este leul pe care omul îl mănîncă, căci astfel leul devine om ; însă blestemat este omul pe care leul îi mănîncă, căci omul devine leu.

8. Iar El a zis : Omul este aidoma unui pescar înțelept care și-a aruncat năvodul în mare (θάλασσα) și l-a scos din mare (θάλασσα) cînd era plin de pești mici. Printre ei înțeleptul pescar a găsit și un pește bun, mare și a aruncat toți peștii mici în mare (θάλασσα) ; a ales peștele mare fără (χωρίς) greutate. Cel ce are urechi de auzit, să audă !

Matei XIII, 47—50 ; XIII, 9 ; Marcu IV, 9 și 23 ; Luca VIII, 9.

9. Iisus a zis : Odată, a ieșit cel ce seamănă ; și și-a umplut mîna și a semănat (semînțele). Unele (μὲν) au căzut pe cărare și au venit păsările și le-au adunat. Altele au căzut pe piatră (πέτρα) și nu au prins rădăcini în pămînt și nu au înălțat spic spre cer ; altele au căzut printre spini, iar ei au sufocat sămînța și viermele a mîncat-o. Însă altele au căzut pe pămînt bun și au dat rod (κάρπος) bun spre cer ; au produs (rod) de șaiszeci de ori și de o sută douăzeci de ori.

Matei XIII, 4—9 ; Marcu IV, 3—9 ; Luca VIII, 5—8.

10. Iisus a zis : Am aruncat foc asupra lumii (κόσμος) și iată o păzesc pînă cînd va arde !

Luca XII, 49.

11. Iisus a zis : Acest cer va trece (παράγειν) și cel ce este deasupra lui va trece (παράγειν), iar cei care sînt morți nu vor trăi, iar cei care sînt vii nu vor muri. În zilele în care ați mîncat din ceea ce este mort, l-ați făcut în ceea ce este viu. Cînd (ὅταν) veți fi ieșit la lumină, ce veți face ? În ziua în care ați fost unu, ați devenit doi ; iar (δέ) cînd (ὅταν) ați devenit doi ce veți face ?

Matei V, 18—19 ; XVI, 28 ; XXIV, 34—35 ; Marcu IX, 1 ; XIII, 30—31 ; Luca IX, 27 ; XXI, 32—33 ; XVI, 17 ; Ioan VIII, 51.

12. Ucenicii (μαθητής) au zis către Iisus : Știm că ne vei părăsi. Cine va fi mai mare peste noi ? Iisus le-a zis lor : de oriunde veți veni să vă îndreptați către Iacov cel Drept (δικαίος), pentru care cerul și pământul a fost făcut.

Matei XVIII, 1 ; Marcu IX, 33—34 ; Luca IX, 46, XXII, 24.

13. Iisus a zis ucenicilor Săi : asemuiți-Mă și spuneți-Mi cu cine sînt asemenea. Simon Petru a zis : Tu ești aidoma unui înger (αγγελος) drept (δικαίος). Matei I-a zis : Tu ești aidoma unui om care este filosof (φιλόσοφος) înțelept. Toma I-a zis : Învățătorule, cu desăvîrșire (ὄλος) gura mea este neputincioasă a spune cui Te asemeni. Iisus a zis : Nu sînt învățătorul tău, căci (επει) tu ai băut și te-ai îmbătat din izvorul (πηγή) curgător căruia îi sînt măsură. Iar El l-a luat, s-au retras (ἀναχωρεῖν) (și) i-a spus trei cuvine. Iar (δέ) cînd Toma a venit la insoțitorii săi, ei l-au întrebat : Ce ți-a zis ție Iisus ? Toma le-a spus : dacă vă spun unul din cuvintele pe care El mi le-a spus, veți lua pietre, veți da cu ele în mine și foc va ieși din pietre și vă va arde.

Matei XVI, 13—20 ; Marcu VIII, 27—30 ; Luca IX, 18—21.

14. Iisus le-a zis lor : Dacă veți posti (νηστεύειν), veți săvîrși păcat pentru voi înșivă, iar dacă vă rugați, veți fi condamnați (κατακρίνειν) și dacă faceți milostenie (ἐλεημοσύνη), veți face rău (κακόν) sufletelor (πνεῦμα) voastre. Însă dacă veți intra în orice țară și veți călători prin ținuturile (χώρα) ei, dacă vă primesc (παραδέχεσθαι), mîncăți cele puse înaintea voastră. Vindecați (θεραπεύειν) pe cei bolnavi dintre ei. Căci (γάρ) ceea ce intră în gura voastră nu vă pingărește, ci (ἀλλά) ceea ce iese din gura voastră, aceasta vă va pingări.

Matei X, 8 ; XV, 11 ; Marcu VII, 15 ; Luca X, 7—9.

15. Iisus a zis : Cînd îl veți vedea pe Cel nenăscut din femeie, plecați-vă fețele la pămînt și vă închinați Lui, căci El este Tatăl vostru.

Ioan XIV, 8—9.

16. Iisus a zis : Probabil (τάχα) oamenii cred că am venit să aduc pace (ειρήνη) în lume (κόσμος). Dar ei nu știu că am venit să aduc în lume neînțelegere, foc, sabie, război (πόλεμος). Căci (γάρ) de vor fi cinci în casă, trei se vor ridica împotriva celorlalți doi și doi împotriva celor celor trei ; tatăl împotriva fiului și fiul împotriva tatălui. Însă devenind (ὄντες) solitari (μοναχός) vor fi ridicați.

Matei X, 34—36 ; Luca XII, 51—53.

17. Iisus a zis : Vă voi da ceea ce ochiul n-a văzut și ceea ce urechea n-a auzit și nici o mînă n-a atins și nici în inima omului n-a intrat.

18. Ucenicii I-au zis lui Iisus : Spune-ne cum va fi sfîrșitul nostru. Iisus a zis : Ați descoperit într-adevăr începutul (ἀρχή) pentru a căuta sfîrșitul ? Căci (γάρ) acolo unde este începutul (ἀρχή), acolo este și

sfirșitul. Fericit (μακάριος) este cel care stă întru început (ἀρχή), căci el va cunoaște sfirșitul și nu va gusta moartea.

Matei XVI, 28 ; Marcu IX, 1 ; Luca IX, 27 ; Ioan I, 1 și 4 ; VIII, 51.

19. Iisus a zis : Fericit (μακάριος) este cel care a fost înainte de a veni la viață. Dacă veți deveni ucenicii (μαθητής) mei și veți asculta cuvintele mele, aceste pietre vă vor sluji (διακονεῖν). Căci (γάρ) în Paradis (παράδεισος) aveți cinci copaci care nu se schimbă iarna sau vara, iar frunzele lor nu cad. Cel care îi cunoaște nu va gusta moartea.

Cf. Ioan VIII, 57—58.

20. Ucenicii (μαθητής) i-au zis lui Iisus : Spune-ne cu ce se aseamănă Împărăția Cerului. El le-a zis : Ea este aidoma unui grăunte de sămânță de muștar, mai mic decât (παρά) orice semințe. Însă atunci când (ὅταν δέ) cade în pământ, aruncă ramuri mari și devine adăpost (σκέπη) pentru păsările cerului.

Matei XIII, 31—32 ; Marcu IV, 30—32 ; Luca XIII, 18—19.

21. Maria (Mariham) a zis lui Iisus : Cu ce se aseamănă ucenicii Tăi ? El a spus : Ei sînt asemenea copiilor care au poposit pe un cîmp ce nu le aparține. Cînd (ὅταν) vin stăpînii cîmpului, ei vor zice : Eliberați cîmpul nostru ! Ei sînt goi înaintea acestora, în timp ce îl eliberează, le restituie cîmpul. Prin urmare (διὰ τοῦτο) Eu zic : Dacă stăpînul casei știe că hoțul vine, el va păzi înainte ca el să vină și nu-l va lăsa să pătrundă în lăcașul împărăției sale pentru a lua bunurile (σκεῦος) sale. Însă (δέ) voi trebuie să vă păziți împotriva lumii (κόσμος). Încingeți-vă mijlocul cu putere (δύναμις) mare, pentru ca nici un hoț (ληστής) să nu poată pătrunde la voi, căci (ἐπει) lucrul (χρεία) pe care îl așteptați va fi găsit. Fie ca între voi să se afle un om cu înțelegere (ἐπιστήμων) ! După ce rodul (καρπός) s-a copt, el a venit degrabă cu secerea (literal : τοῦ ὄρεπάνου αὐτοῦ ὅτος) în mîna sa (și) l-a recoltat. Cel care are urechi de auzit, să audă !

Matei XXIV, 43—44 ; Marcu XIII, 33—37 ; Luca XII, 39—40.

22. Iisus a văzut niște copii care erau alăptați. El a zis ucenicilor (μαθητής) Săi : Acești copii care sînt alăptați sînt aidoma celor care intră în Împărăție. Ei i-au zis : dacă sîntem copii, vom intra în Împărăție ? Iisus le-a zis : Atunci cînd (ὅταν) veți face din doi unu și veți face pe cele dinlăuntru aidoma celor din afară, și cele din afară ca cele dinlăuntru și cele de sus aidoma celor de jos și cînd veți face bărbatul și femeia una, astfel încît bărbatul nu va mai fi bărbat iar femeia nu va mai fi femeie ; cînd (ὅταν) veți face ochi în loc de un ochi și o mînă în locul altei mîini și un picior în locul altui picior, un chip (εἰκόν) în locul altui chip, atunci (τότε) veți intra în (Împărăție).

Matei XIX, 13—15 ; Marcu X, 13—16 ; Luca XVIII, 15—17 ; Ioan III, 3—5.

23. Iisus a zis : voi alege unul din o mie și doi din zece mii, iar ei vor rămîne fiindcă sînt unul singur.

Matei XX, 14 ; XX, 16 ; Marcu X, 31 ; Luca XIV, 24.

24. Ucenicii (μαθητές) I-au zis : Arată-ne nouă locul (τόπος) unde ești, căci (ἐπει) este necesar (ἀνάγκη) să-l căutăm. El le-a zis : Cel care are urechi de auzit să audă ! În omul luminii se află lumină, iar el luminează întreaga lume (κόσμος), când el nu luminează, acolo este întuneric.

Ioan VII, 34—35 ; XII, 26.

25. Iisus a zis : Iubește-ți fratele ca pe sufletul (ψυχή) tău ; păzește-l ca pe lumina ochiului tău !

Matei XIX, 16—22 ; Marcu X, 17—22 ; Luca XVIII, 18—23.

26. Iisus a zis : Tu vezi paiul din ochiul fratelui tău, însă (δέ) nu vezi birna din propriul tău ochi. Când (όταν) vei scoate birna din propriul tău ochi, atunci (τότε) să te îngrijești să scoți paiul din ochiul fratelui tău.

Matei VII, 3—5 ; Luca VI, 41—42.

27. Dacă nu veți posti (νηστεύειν) de lume (κόσμος) nu veți găsi Împărăția. Dacă nu veți păzi Sabatul (σάββατον) (ca) Sabat, nu-L veți vedea pe Tatăl.

Matei V, 19 ; VI, 25—34 ; Luca XII, 22—32.

28. Iisus a zis : Am stat în mijlocul lumii (κόσμος) și m-am arătat lor în trup (σάρξ). Pe toți i-am găsit beți ; pe nici unul dintre ei nu l-am găsit însetat. Iar sufletul (ψυχή) meu s-a mîhnit pentru fiii oamenilor, căci sînt orbi în inima lor și nu văd că am venit în lume (κόσμος) gol, căutînd să ies din nou din lume (κόσμος) gol. Însă (πλήν) acum ei sînt beți. Când (όταν) se vor lepăda de vinul lor, atunci (τότε) se vor pocăi (μετανοεῖν).

Ioan VII, 14—39.

29. Iisus a zis : Dacă trupul a fost făcut pentru spirit (duh) (πνεῦμα), este o minune ; iar (δέ) dacă duhul (πνεῦμα) (a fost făcut) pentru trup (σῶμα), este o minune a minunilor. Însă, mă minunez, cum (πῶς) această mare bogăție s-a sălășluit în această sărăcie.

30. Iisus a zis : Unde sînt trei zei, ei sînt zei ; unde sînt doi sau (ἢ) unu, Eu sînt cu El.

Matei XVIII, 20 ; Ioan X, 35.

31. Iisus a zis : Nici un profet (προφήτης) nu este primit în satul său ; nici un medic nu îi vindecă (θεραπεύειν) pe cei care îl cunosc.

Matei XIII, 57 ; Marcu VI, 4 ; Luca IV, 24 ; Ioan IV, 44.

32. Iisus a zis : O cetate (πόλις) care este construită pe un munte înalt (și fortificată) nu poate cădea, nici (οὐδέ) nu poate rămîne ascunsă.

Matei V, 14.

33. Iisus a zis : Ceea ce auzi cu o ureche, propovăduiește celeilalte urechi de pe acoperișul caselor ! Căci (γάρ) nimeni nu aprinde o lampă și o pune sub un vas, nici (οὐδέ) nu o pune într-un loc ascuns, ci (ἀλλά) o pune pe un sfeșnic (λοχλία), astfel încît toți cei care intră și ies să vadă lumina ei.

Matei X, 27 ; V, 15 ; Marcu IV, 21 ; Luca VIII, 16, XII, 3 ; XI, 33.

34. Dacă un orb conduce un alt orb, amîndoi cad în groapă.

Matei XV, 14 ; Luca VI, 39.

35. Iisus a zis : Este imposibil ca cineva să intre în casa unui om puternic și să-l ia cu forța ; numai dacă (ει μητι) îi leagă mîinile, atunci (τότε) îi va jefui casa.

Matei XII, 29, Marcu III, 27 ; Luca XI, 21.

36. Iisus a zis : Nu vă neliniștiți de dimineața pînă seara și de seara pînă dimineața ce veți purta.

Matei VI, 25 și urm. ; Luca XII, 22 și urm.

37. Ucenicii (μαθητής) Săi I-au zis : Care va fi ziua cînd Te • veți arăta nouă și în ce zi te vom vedea ? Iisus a zis : Cînd (όταν) vă veți dezbrăca fără a vă rușina și vă veți scoate hainele și le veți pune sub picioarele voastre aidoma copiilor și le veți călca, atunci (τότε) (îl veți vedea ?) pe Fiul celui Viu și nu vă veți teme.

38. Iisus a zis : De multe ori ați dorit (ἐπιθυμεῖν) să ascultați aceste cuvinte pe care vi le spun și nu aveți pe un altul de la care să le auziți. Vor veni zilele cînd mă veți căuta (și) nu mă veți găsi.

Ioan VII, 34—36 ; VIII, 21 ; XIII, 33 ; XVI, 16.

39. Iisus a zis : Fariseii (φαρισαῖος) și cărturarii (γραμματεός) au primit cheile cunoașterii (γνώσις) (dar) le-au ascuns. Nici (οὔτε) ei nu au intrat și pe cei care au dorit să intre nu i-au lăsat. Însă (δέ) voi să fiți înțelepți (σοφνίμος) ca șerpii și curați (ἀκέραιος) ca porumbeii.

Matei XXIII, 13 și X, 16 ; Luca XI, 52.

40. Iisus a zis : O viță a fost plantată în afara Tatălui ; ea nu se va întări ; va fi smulsă și va pieri.

Matei VII, 19 ; Marcu XI, 13—14 ; Luca XIII, 6—9 ; III, 9 ; Ioan XV, 5—6.

41. Iisus a zis : Celui ce are în mîna sa, lui i se va mai da, iar celui ce nu are nimic, de la el se va lua și puținul pe care îl are.

Matei XIII, 12 ; XXV, 29 ; Marcu IV, 25 ; Luca VIII, 18 ; XIX, 26.

42. Iisus a zis : Fiți aidoma trecătorilor (παράγειν).

43. Iar ucenicii (μαθητής) I-au zis : Cine ești tu cel care ne spui aceste lucruri ? (Iisus le-a zis :) Din cele ce vă spun, nu mă cunoașteți cine sînt. Însă (ἀλλά) voi ați devenit aidoma iudeilor (Ιουδαίος), căci ei iubesc copacul, (dar) urăsc fructul (καρπός) ; și iubesc fructul (καρπός), (dar) urăsc copacul.

Matei VII, 16—20 ; XII, 33 ; Ioan VIII, 25.

44. Iisus a zis : Cel care rostește blasfemii împotriva Tatălui va fi iertat, iar cel care rostește blasfemii împotriva Fiului va fi iertat. Însă

(δὲ) cel care rostește blasfemii împotriva Sfintului Duh (πνεῦμα) nu va fi iertat, nici (οὐτε) pe pământ și nici (οὐτε) în cer.

Matei XIII, 31—32 ; Marcu III, 28—29 ; Luca XII, 10.

45. Iisus a zis : Strugurii nu se adună de pe spini, nici (οὐτε) smochinele nu se culeg de pe scaieți, căci (γάρ) ei nu dau nici un rod (καρπός). Omul bun (ἀγαθός) scoate un lucru bun (ἀγαθόν) din comoara sa ; omul rău (κακός) scoate un lucru rău (πονηρόν) din comoara sa cea rea care este în inima sa și vorbește doar cele rele (πονηρόν); căci (γάρ) din toată inima el săvârșește numai rele (πονηρόν).

Matei VII, 16—18 ; XII, 33—35 ; Luca VI, 44.

46. Iisus a zis : De la Adam pînă la Ioan Botezătorul (βαπτιστής) nici unul din cei ce s-au născut din femeie nu este mai mare decît Ioan Botezătorul (βαπτιστής), astfel încît ochii săi să nu se piardă. Însă, am zis, cel care dintre voi va deveni mic, va cunoaște Împărăția și va fi mai mare decît Ioan.

Matei XI, 11 ; Luca VII, 28.

47. Iisus a zis : Nu este posibil ca omul să călărească doi cai și să întindă două arcuri ; nu este posibil ca un slujitor să slujească la doi stăpîni, căci sau (ἢ) îl va cinsti (τιμᾶν) pe unul, sau îl va urî (ὀβριξεῖν) pe celălalt. Nici un om nu bea vin vechi și dorește (ἐπιθυμεῖν) imediat să bea vin nou. Vinul nou nu este pus în burdufuri (ἀσκός) vechi, ca nu cumva să crape ; iar vinul vechi nu este pus în burdufuri (ἀσκός) noi, ca (ἵνα) nu cumva să-l altereze. Nimeni nu coase un petec vechi pe un veșmînt nou, căci (ἐπει) o ruptură se va face.

Matei VI, 24 ; IX, 16—17 ; Marcu II, 21—22 ; Luca XVI, 13 ; V, 36—39.

48. Iisus a zis : Dacă doi încheie pace (εἰρήνη) unul cu altul în aceeași casă, ei vor zice muntelui, mișcă-te și se va mișca.

Matei XVIII, 19, XVII, 20 ; XXI, 21 ; Luca XVII, 6.

49. Iisus a zis : Fericiți (μακάριοι) sînt cei solitari (sau călugării) (μοναχός) și cei aleși, căci vor găsi Împărăția ; pentru că sinteți din ea și veți merge din nou (πάλιν) în ea.

50. Iisus a zis : Dacă vă vor zice : De unde ați venit ? Ziceți-le : Am venit din Lumină, din locul unde lumina s-a născut prin ea însăși, a dăinuit și s-a descoperit prin chipul (εἰκόν) lor. Dacă vă vor zice : Voi sinteți (lumină) ? Ziceți : Noi sîntem fiii lui, sîntem aleșii Tatălui celui Viu ; Dacă vă întreabă : Care este semnul Tatălui vostru care se află în voi ? Spuneți-le : Este mișcare și odihnă (ἀνάπαυσις).

Ioan XII, 35—36.

51. Ucenicii (μαθητής) săi I-au zis : În ce zi va avea loc odihna (ἀνάπαυσις) celor morți și în ce zi va veni lumea (κόσμος) cea nouă ? El le-a zis : Ceea ce așteptați a venit, însă (ἀλλά) nu o cunoașteți.

Luca XVII, 20—21.

52. Ucenicii (μαθητές) săi I-au zis : Douăzeci și patru de profeți (προφήτης) au vorbit în Israel și toți au vorbit în Tine. El le-a zis : L-ați părăsit pe Cel Viu care este înaintea voastră și ați vorbit despre cei morți.

53. Ucenicii (μαθητές) săi I-au zis : Este circumciderea cu profit (ὠφελεῖν) sau (νῆ) nu ? El le-a zis : Dacă ar fi cu profit (ὠφελεῖν), tatăl lor i-ar naște circumciși din (pîntecele) mamei lor. Însă (ἀλλά) adevărata circumcidere în Duhul (πνεῦμα) și-a găsit folos deplin.

Romani II, 29.

54. Iisus a zis : Fericiți (μακάριος) sînteți cei săraci, căci a voastră este Împărăția Cerurilor.

Matei V, 3 ; Luca VI, 20.

55. Iisus a zis : Cel ce nu-și urăște pe tatăl său și pe mama sa nu va putea fi ucenicul (μαθητής) meu ; iar cel care (nu) își urăște frații și surorile sale și (nu) poartă crucea (σταυρός) sa ca mine, nu va fi vrednic (ἄξιος) de mine.

Matei X, 37—38 ; XIX, 29 ; Marcu X, 29 ; Luca XIV, 26—27, XVIII, 29.

56. Iisus a zis : Cel care a cunoscut lumea (κόσμος) a găsit un cadavru (πῶμα), iar cel care a găsit un cadavru (πῶμα), nici lumea nu este vrednică (ἄξιος) de el.

57. Iisus a zis : Împărăția Tatălui este aidoma unui om care avea sămîntă (bună). Dușmanul său a venit noaptea și a semănat buruieni (ζιζάνιον) peste sămînta cea bună. Omul nu i-a lăsat să smulgă buruienile (ζιζάνιον). El le-a zis : Nu cumva (μήπως) să mergeți ca să smulgeți buruiiana (ζιζάνιον), deoarece veți smulge și grîu împreună cu ea. Căci (γάρ) în ziua secerișului buruienile (ζιζάνιον) vor apare ; ele vor fi smulse și arse.

Matei XIII, 24—30.

58. Iisus a zis : Fericit (μακάριος) este omul care a suferit, căci el a găsit viața.

Matei V, 11.

59. Iisus a zis : Căutați pe Cel Viu atît timp cît (ὥς) trăiți, pentru ca (ἵνα) să nu muriți și căutîndu-L să-L vedeți, să nu-L puteți vedea.

Matei XVIII, 12—14 ; Luca XV, 4—6.

60. Un samaritean (Σαμαρείτης) avea grijă de un miel în timp ce mergea spre Iudeea (Ἰουδαία). El a zis ucenicilor (μαθητές) săi : Ce va face cu mielul ? Ei i-au zis : (îl îngrijește) pentru a-l ucide și a-l mânca. El le-a zis : Atît timp cît (ὥς) este viu, nu îl va mânca, însă (ἀλλά) dacă îl ucide, el devine cadavru (πῶμα). Ei au zis : Nu o va putea face, în alt mod. El le-a zis : Voi înșivă trebuie să căutați un loc (τόπος) pentru odihnă (ἀνάπαυσις) înlăuntrul vostru ca nu cumva să deveniți cadavru (πῶμα) și să fiți mâncați.

Matei XVIII, 12—14 ; Luca XV, 4—6.

61. Iisus a zis : Doi se vor odihni în pat ; unul va muri, iar celălalt va trăi. Salomea a zis : Cine ești tu, omule ? Căci (ὄς) din Unu (?) te-ai urcat în culcușul meu și ai mâncat la masa (τράπεζα) mea. Iisus i-a zis : Eu sînt Cel care își are ființa din cel care îmi este egal ; mie mi-au fost date cele ce sînt ale Tatălui. Salomea a zis : Sînt ucenicul (μαθητής) tău. Iisus i-a zis : Prin urmare îți zic ; Cînd (ὅταν) cineva este părăsit, el va fi umplut de lumină, însă cînd (ὅταν δέ) este despărțit, se va umple de întuneric.

Matei XXIV, 40 ; Luca XVIII, 34.

62. Iisus a zis : Voi spune tainele (μυστήριον) mele (celui vrednic de) taine (μυστήριον). Ceea ce dreapta ta face, stînga ta să nu știe ce face.

Matei VI, 3.

63. Iisus a zis : Era un om bogat (πλούσιος) care avea multe bogății (χρῆμα). El a zis : voi folosi (χρησθαι) bogățiile (χρῆμα) mele pentru a semăna și secera și pentru a planta și umple hambarele cu roade (καρπός), ca nimic să nu-mi lipsească. Acestea erau gîndurile din inima sa. În noaptea aceea el a murit. Cel care are urechi de auzit, să audă !

Luca XII, 16—20.

64. Iisus a zis : Un om avea oaspeți. După ce a pregătit ospățul (δειπνον) și-a trimis slujitorul ca să (ἴνα) cheme oaspeții. El s-a dus la primul și i-a zis : Stăpînul meu te cheamă. El a zis : Cîțiva negustori (ἔμπορος) îmi datorează bani. În seara aceasta vor veni la mine și le voi da porunci. Rog să fiu iertat (παραίτεῖσθαι) de la cină (δειπνον). El s-a dus la altul și i-a zis : Stăpînul v-a înviat. El i-a zis acestuia : Am cumpărat o casă și este nevoie de mine (αἰτεῖχ) pentru o zi (ἡμέρα) ; nu voi avea timp. A venit la un altul și i-a zis : Stăpînul meu te invită. El i-a zis : Prietenul meu se căsătorește, iar eu dau un banchet (δειπνον). Nu voi putea veni. Rog să fiu scuzat (παραίτεῖσθαι) de la ospăț (δειπνον). S-a dus la altul și i-a zis : Stăpînul te invită. El i-a zis : Am cumpărat un sat (κώμη) ; merg să adun venitul. Nu pot veni. Rog să fiu scuzat (παραίτεῖσθαι). Slujitorul a venit, i-a spus stăpînului. Cei pe care i-ai invitat la ospăț (δειπνον) s-au scuzat (παρτεῖσθαι). Stăpînul a zis slujitorului : Ieși în ulițe, adu pe cei pe care îi vei găsi pentru ca ei să se ospăteze (δειπνεῖν). Cumpărătorii și negustorii nu vor intra în lăcașurile (τόπος) Tatălui meu.

Matei XXII, 1—14 ; Luca XIV, 16—24.

65. El a zis : Un om bun (χρηστός) avea o vie pe care a dat-o lucrătorilor pentru a o cultiva și să primească de la ei roadele (καρπός) ei. El și-a trimis slujitorul pentru ca lucrătorii să-i dea rodul (καρπός) viței. Ei l-au prins pe servitor și l-au bătut ; cu puțin și l-ar fi omorît. Slujitorul a venit, i-a spus stăpînului. Stăpînul a zis : probabil el nu i-a cunoscut. A trimis un alt slujitor ; lucrătorii l-au bătut de asemenea. Atunci (τότε) proprietarul și-a trimis fiul. El a zis : probabil îmi vor respecta fiul. Întrucît (ἐπεὶ) acei lucrători au știut că el era moștenitorul (κληρονόμος) viței de vie, l-au prins (și) l-au ucis. Cel care are urechi de auzit, să audă !

Matei XXI, 33—46 ; Marcu XII, 1—12 ; Luca XX, 9—19.

66. Iisus a zis : Arătați-mi piatra pe care constructorii au respins-o. Este piatra din capul unghiului.

Matei XXI, 42—43 ; Marcu XII, 10 ; Luca XX, 17—18.

67. Iisus a zis : Cel care cunoaște totul, dar nu a izbutit (să se cunoască) pe sine, a pierdut totul.

Luca XVII, 33.

68. Iisus a zis : Fericiți (μακάριοι) sînteți cînd (ὄταν) vă urăsc și vă prigonesc (διώκειν) și nu va fi loc unde nu veți fi prigoniți (διώκειν).

Matei V, 10 ; Luca VI, 22.

69. Iisus a zis : Fericiți (μακάριοι) sînt cei persecutați (διώκειν) în inimile lor ; ei sînt cei care l-au cunoscut pe Tatăl întru adevăr.

Fericiți (μακάριοι) sînt cei infometati, căci (ὅνα) pîntecul celui care are nevoie va fi îndestulat.

Matei V, 10—11 ; V, 6 ; Luca VI, 21—22.

70. Iisus a zis : Cînd (ὄταν) zămislîți în voi pe cel pe care îl aveți, El vă va mîntui. Dacă nu-L aveți în voi, cel pe care nu-L aveți în voi vă va ucide.

71. Iisus a zis : Voi distruge casa (aceasta) și nimeni nu o va putea reclădi.

72. Un om i-a zis : Spune fraților mei ca să împartă cu mine averile Tatălui meu. El i-a zis : O (ὦ), omule ! Cine m-a făcut pe mine împărțitor ? S-a întors către uecinicii (μαθητάς) Săi (și) le-a zis : Nu sînt unul care împarte, nu-i așa (μὴ) ?

Luca XII, 13—14.

73. Iisus a zis : Secerișul este cu adevărat mare, însă (δέ) secerătorii sînt puțini. Rugați-vă însă (ἐργάτης) (δέ) Domnului să trimită secerători (ἐργάτης) la seceriș !

Matei IX, 37—38 ; Luca X, 2.

74. El a zis : Doamne, mulți sînt în jurul izvorului (?) ; însă (δέ) nici unul nu este în izvor.

75. Iisus a zis : Mulți stau la ușă, însă (ἀλλά) numai solitarii (μοναχός) sînt cei care vor intra în camera nupțială.

Matei XXII, 14.

76. Iisus a zis : Împărăția Tatălui meu este ca un negustor care avea marfă (φορτίον) și a găsit o perlă (μαργαρίτης). Acest negustor era înțelept. El a vîndut marfa (φορτίον) și a cumpărat perla (μαργαρίτης) pentru sine. Voi trebuie să căutați comoara cea nepieritoare care se află acolo unde molia nu se poate apropia să o mănince și nici (οὐδέ) viermele să o distrugă.

Matei XIII, 45—46 ; VI, 19—20 ; Luca XII, 33—44.

77. Iisus a zis : Eu sînt lumina cea de pretutindenii. Eu sînt Totul ; Totul a purces din mine și Totul a ajuns la mine. Crăpați lemnul : acolo sînt Eu. Ridicați piatra și mă veți găsi acolo.

Ioan I, 1—4 ; VIII, 12.

78. Iisus a zis : De ce ați ieșit la cîmp ? Să vedeți trestia bătută de vînt ? Să vedeți omul înveșmîntat în veșminte ușoare ? (Iată), regii și cei mari (μεγιστῶνος) ai voștri sînt cei înveșmîntați cu veșminte ușoare ; iar ei nu vor putea cunoaște adevărul.

Matei XI, 7—8 ; Luca VII, 24—25.

79. O femeie din mulțime i-a zis : Fericit este pîntecele care te-a purtat și sîniile care te-au hrănit ! El i-a zis : Fericiți sînt cei care au auzit Cuvîntul (λόγος) Tatălui și au păstrat adevărul. Căci (γάρ) vor veni zilele cînd veți zice : Fericit este pîntecele care nu a conceput și sîniile care nu au dat lapte !

Matei XXIV, 19 ; Marcu XIII, 17 ; Luca XI, 27—28 ; XXIII, 29 ; XXI, 23.

80. Iisus a zis : Cel care a cunoscut lumea (κόσμος) a găsit trupul (σῶμα) ; însă (δέ) (σῶμα), cel care a găsit trupul de el nici lumea (κόσμος) nu este vrednică.

81. Iisus a zis : Cel care a devenit bogat să fie rege, iar cel care are putere (δύναμις) să renunțe (ἀρνεῖσθαι) la ea.

82. Iisus a zis : Cel care este aproape de mine, este aproape de foc, iar cel care este departe de mine este departe de Împărăție.

83. Iisus a zis : Chipurile (εἰκόν) sînt vizibile omului. Însă lumina care este în ele este ascunsă în chipul (εἰκόν) luminii Tatălui. El se va descoperi, dar chipul său (εἰκων) va fi ascuns de lumina Sa.

84. Iisus a zis : În ziua în care veți vedea asemănarea voastră vă veți bucura. Însă cînd (ὅταν δέ) veți vedea chipurile (εἰκόν) care au venit la viață înainte de voi, care nici (οὐτε) nu mor, nici (οὐτε) nu se arată, cum veți putea suporta !

85. Iisus a zis : Adam s-a născut dintr-o putere (δύναμις) mare și o bogăție mare și totuși nu a fost vrednic de voi. Căci (γάρ) dacă ar fi fost vrednic (ἄξιος), nîu (ar fi gustat) moartea.

86. Iisus a zis : (Vulpile își au vizuinile lor) iar păsările cuiburi, însă (δέ) Fiul Omului nu are unde să-și plece capul să se odihnească.

Matei VIII, 20, Luca IX, 58.

87. Iisus a zis : Nefericit (ταλαίπωρον) este trupul (σῶμα) care depinde de trup (σῶμα) și nefericit (ταλαίπωρος) este sufletul (ψυχή) care depinde de amîndouă.

Matei VIII, 21—22 ; Luca IX, 59—60.

88. Iisus a zis : Îngerii (ἄγγελος) vor veni la voi și profeții (προφήτης), iar ei vă vor da cele ce vă aparțin. La fel și voi le veți da ceea ce aveți în mîinile voastre și veți zice : În ce zi vor veni să primească ceea ce este al lor ?

89. Iisus a zis : De ce spălați exteriorul potirului (ποτήριον) ? Nu știți (οἴεσθαι) că cel ce a făcut cele dinlăuntru le-a făcut și pe cele din afară ?
Matei XXIII, 25—26 ; Luca XI, 39—40.

90. Iisus a zis : Veniți la mine, căci jugul meu este ușor (χρηστός) iar domnia mea este blîndă și veți găsi odihnă (ἀναύπασις, sic) pentru voi.
Matei XI, 28—30.

91. Ei I-au zis : Spune-ne nouă cine ești, pentru ca să putem crede (πιστεῦσθαι) în Tine. El le-a zis : Voi cercetați (πειράζειν) fața cerului și a pămîntului și nu cunoașteți ceea ce este înaintea voastră, și nu știți nici să cercetați (πειράζειν) aceste timpuri (καιρός).
Matei XVI, 1 ; XVI, 2—3 ; Marcu VIII, 11 ; Luca XI, 16 ; XII, 54—56 ; Ioan VIII, 25.

92. Iisus a zis : Căutați și veți găsi. Însă (ἀλλά) despre acele lucruri despre care m-ați întreat în zilele aceea nu v-am vorbit în ziua aceea. Acum voiesc a vi le spune, însă voi nu mă mai întrebați despre ele.
Matei VII, 7—8, Luca XI, 9—10.

93. Nu dați cele sfînte cîinilor, ca nu cumva să le arunce la gunoi (κοπρία). Nu aruncați pei'le (μαργαρίτις) porcilor, ca să nu le facă...
Matei VII, 6.

94. Iisus (a zis) : Cel ce caută, găsește (și celui care bate) i se va deschide.
Matei VII, 7—8 ; Luca XI, 9—10.

95. (Iisus a zis) : Dacă aveți bani, să nu-i împrumutați cu camătă, ci (ἀλλά) dați... de la cine nu îi mai primiți (înapoi).
Matei V, 42 ; Luca VI, 30.

96. Iisus (a zis) : Împărăția Tatălui este ca o femeie ; ea a luat puțină dospeală și a (pus-o) în aluat și a făcut pîini mari. Cel care are urechi de auzit, să audă !
Matei XIII, 33 ; XIII, 9 ; Marcu IV, 9 și 23 ; Luca XIII, 20—21 ; VIII, 9.

97. Iisus a zis : Împărăția (Tatălui) este asemenea unei femei care duce un vas plin cu făină. În timp ce mergea pe drum, toarta vasului s-a rupt și făina s-a împrăștiat în urma ei pe drum. Ea nu a știut ; nu a observat nenorocirea. După ce a ajuns la casa ei, a pus vasul jos și l-a găsit gol.

98. Iisus a zis : Împărăția Tatălui este asemenea bărbatului care a dorit săucidă un bărbat puternic (μεγιστᾶνος). El a scos sabia în casa sa, a străpuns pîntecele pentru ca să știe dacă mîna îi este puternică. Atunci (τότε) a ucis pe cel puternic (μεγιστᾶνος).
Luca XIV, 31.

99. Ucenicii (μαθητῆς) i-au zis : Frații tăi și mama ta stau afară. El le-a zis : Cei de aici care fac voia Tatălui sînt frații mei și mama mea ; aceștia sînt cei care vor intra în Împărăția Tatălui meu.

Matei XII, 46—50 ; Marcu III, 31—35 ; Luca VIII, 19—21.

100. Ei I-au arătat lui Iisus o (monedă) de aur și I-au zis : Trimișii Cezarului (καίσαρ) cer taxe de la noi. El le-a zis : Dați Cezarului (καίσαρ) cele ce aparțin Cezarului (καίσαρ) ; dați lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu ; și dați-Mi Mie ceea ce este al Meu.

Matei XXII, 17—21 ; Marcu XII, 14—17 ; Luca XX, 22—25.

101. Iisus a zis : Cel care nu urăște pe tatăl său și pe mama sa ca mine, nu va putea fi ucenicul (μαθητής) meu. Iar cel care (nu) își iubește pe (tatăl său) și pe mama sa ca pe mine, nu va putea fi ucenicul (μαθητής) meu, căci (γάρ) (mama mea...) însă (δέ) întru adevăr ea mi-a dat viață.

Matei X, 37 ; Luca XIV, 26—27.

102. Iisus a zis : Vai, Fariseilor (φarisαιοι) ! Căci ei sînt asemenea ciinelui care stă în grajdul boilor ; căci nici (οὔτε) el nu mănîncă, nici (οὔτε) nu lasă boii să mănînce.

Cf. Matei XXIII, 13 ; Luca XI, 52.

103. Iisus a zis : Fericit (μακάριος) este omul care știe în (care) parte (μέρος) (a nopții) vor veni hoții (ληστές), căci el se va scula și va aduna... săi și își va încinge mijlocul înainte ca ei să intre.

Matei XXIV, 43—44 ; Luca XII, 35, 39—40.

104. Ei i-au zis : Vino, să ne rugăm și să postim (νηστεύειν). Iisus a zis : Oare (γάρ) ce păcat am săvîrșit, sau (ἤ) în ce privință am fost învins ? Însă (ἀλλά) cînd mirele (νομφίος) iese din camera nupțială (νομφών) atunci (τότε) să postească (νηστεύειν), și să se roage.

Matei IX, 14—15 ; Marcu II, 18—19 ; Luca V, 33—34.

105. Iisus a zis : Cel care cunoaște pe tată și pe mamă se va numi fiul unei desfrinate (πόρνη).

106. Iisus a zis : Cînd (όταν) veți face doi unu, veți fi fiii omului și cînd veți zice, Munte, mișcă-te ! se va mișca.

Matei XVIII, 19 ; XXI, 21.

107. Iisus a zis : Împărăția este asemenea păstorului care are o sută de oi. Una din ele s-a rătăcit ; era cea mai mare. El a lăsat pe cele nouăzeci și nouă, a căutat-o pe cea una pînă cînd a găsit-o. După ce s-a necăjit, el a zis către oaie : te iubesc mai mult decît (παρά) pe cele nouăzeci și nouă.

Matei XVIII, 12—13 ; Luca XV, 4—6.

108. Iisus a zis : Cel ce bea din gura mea va deveni ca mine, iar eu voi deveni ca el, iar cele ascunse îi vor fi descoperite.

109. Iisus a zis : Împărăția este asemenea omului care avea o comoară (ascunsă) în țarina sa fără ca el să știe. După ce a murit, a lăsat-o fiului său. Fiul nu știa nimic (de ea). El a primit acea țarină și a vîndut-o. Cel care a cumpărat-o, în timp ce o ara (a descoperit) comoara. El a început (ἄρχεσθαι) să împrumute bani cu dobîndă (oricui) a dorit.

Matei XIII, 44.

110. Iisus a zis : Cel care a găsit lumea (κόσμος) și s-a îmbogățit, să renunțe (ἀρνεῖσθαι) la lume (κόσμος).

111. Iisus a zis : Cerurile și pământul vor fi adunate înaintea feței voastre, iar cel care trăiește din Cel Viu nu va vedea moartea nici (οὐχ) teama, deoarece (ὅτι) Iisus a zis : Cel care se găsește pe sine, de el lumea (κόσμος) nu este vrednică.

Matei V, 18—19 ; XVI, 28 ; XXIV, 34—35 ; Marcu IX, 1 ; XIII, 30—31 ; Luca IX, 27 ; XXI, 32—33 ; Ioan VIII, 51.

112. Iisus a zis : Vai, cărnii (σάρξ) care depinde de suflet (ψυχή)! Vai sufletului (ψυχή) care depinde de carne (σάρξ)!

113. Ucenicii (μαθητές) Săi I-au zis : În ce zi va veni Împărăția ? Iisus a zis : Nu va veni atunci când este așteptată. Ei nu vor zice : Iată, aici ! sau (ἴ) : Iată, acolo ! Căci (ἀλλά) Împărăția Tatălui este răspîdită peste tot pământul, însă oamenii nu o văd.

Matei XXIV, 3 ; XXIV, 23—26 ; Marcu XIII, 4—21 ; Luca XVII, 20—21 ; XXI, 7.

114. Simon Petru le-a zis : Să plece Maria dintre noi, căci femeile nu sînt vrednice de viață. Iisus a zis : Iată, eu o voi îndruma, pentru a o face bărbat, ca și ea să devină duh viu (πνεῦμα), asemănîndu-se vouă bărbaților. Căci fiecare femeie care devine bărbat va intra în Împărăția Cerurilor.

Evangelhia (Ευαγγέλιον) după (κατά) Toma.

Conf Dr. RUS REMUS

ȘTIRI ECUMENICE

MIȘCAREA ECUMENICĂ CONTEMPORANĂ (ÎN SLUJBA BISERICII CELEI UNA)

VIZITA ÎN ROMÂNIA A DELEGAȚIEI PATRIARHIEI ECUMENICE
A CONSTANTINOPOLULUI (30 aprilie — 2 mai 1988)

Sîmbătă, 30 aprilie 1988, a sosit în România, delegația Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului, alcătuită din : I.P.S. Mitropolit HRI-SOSTOM al Mirelor, conducătorul delegației, în calitate sa de președinte al Comisiei pentru probleme interortodoxe a Patriarhiei Ecumenice, I.P.S. Mitropolit DAMASCHIN al Elveției, secretarul Comisiei pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod, și P. Cuv. Arhim. MELITON KARAS, secretar șef al Sfîntului Sinod din Constantinopol.

La sosire, în aeroportul internațional Otopeni, oaspeții au fost întâmpinați de I.P.S. Mitropolit NICOLAE al Banatului, P. S. Episcop NIFON PLOIEȘTEANUL, vicar patriarhal și P. C. Pr. ALEXANDRU TUDOR, consilier patriarhal al Sectorului Relații Externe Bisericești.

De la aeroport, oaspeții au fost conduși la hotelul «București», unde au fost găzduiți pe perioada șederii în țara noastră.

La orele 13,00, delegația Patriarhiei Ecumenice a fost primită la Palatul Patriarhal de Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST. La primire au fost prezenți membrii Sinodului Permanent : I.P.S. Mitropolit ANTONIE al Ardealului, I. P. S. Mitropolit NESTOR al Olteniei, I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Banatului și P. S. Episcop NIFON PLOIEȘTEANUL, vicar patriarhal, secretarul Sfîntului Sinod al B.O.R.

În după-amiaza aceleiași zile, între orele 18,00 și 20,00 la Palatul patriarhal din București a avut loc, sub președinția Prea Fericitului Patriarh TEOCTIST, o consfățuire de lucru. La consfățuire, din partea Bisericii Ortodoxe Române au mai luat parte : I.P.S. Mitropolit ANTONIE al Transilvaniei, I.P.S. Mitropolit NESTOR al Olteniei, I.P.S. Mitropolit NICOLAE al Banatului, P. S. Episcop NIFON PLOIEȘTEANUL, vicar patriarhal și Secretar al Sfîntului Sinod, Pr. Prof. ȘTEFAN ALEXE de la Institutul teologic din București, Pr. Asist. CONSTANTIN COMAN de

la același Institut și Pr. ALEXANDRU TUDOR, consilier patriarhal la Sectorul Relații Externe Bisericești. Din partea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol au luat parte : I.P.S. Mitropolit HRISOSTOM al Mirelor, Președinte al Comisiei panortodoxe presinodale, I.P.S. Mitropolit DAMASCHIN al Elveției, Secretar pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod, P. Cuv. Arhim. MELITON KARAS, Secretar șef al Sfântului Sinod de la Constantinopol.

Mai întâi, I.P.S. Mitropolit Hrisostom al Mirelor a prezentat cele mai bune urări și salutul frățesc al Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic DIMITRIOS I și cele mai bune sentimente și urări din partea membrilor Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice.

Vorbind despre scopul vizitei, I.P.S. Sa a prezentat o scrisoare Prea Fericitului Patriarh Teoctist din partea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Dimitrios I al cărei conținut este următorul :

«Prea Fericite și Prea Sfinte Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al
Bisericii Ortodoxe Autocefale a României,
Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și
împreună slujitor cu Smerenia Noastră, Domnule TEOCTIST,

**Cu căldură îmbrățișându-Vă frățește în Domnul, ne adresăm Vene-
rabilei Voastre Prea Fericiri cu deosebită bucurie !**

**Prea Sfântul nostru Scaun Ecumenic Apostolic și Patriarhal cerce-
tează cu purtarea de grijă ce se cuvine întreaga problematică a pregă-
tirii Sfântului și Marelui Sinod al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe și,
în special, cele ce se cad a fi făcute pentru pregătirea celei de a IV-a
faze a lucrărilor pregătitoare ale acestui Sfânt Sinod ce urmează să
fie întrunit. Prin hotărîrea luată de a III-a Consfătuire Panortodoxă
Presinodală (Chambésy—Elveția 1986), pe ordinea de zi a celei de a
IV-a faze a pregătirii Sfântului și Marelui Sinod sînt înscrise urmă-
toarele teme :**

- a) Diaspora Ortodoxă ;
- b) Autocefalia și modul proclamării ei ;
- c) Autonomia și modul proclamării ei ;
- d) Dipticele.

**Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice a hotărît ca, înainte de con-
vocarea organismelor panortodoxe însărcinate cu dezbaterile acestor
teme, adică a Comisiei Interortodoxe Pregătitoare și a celei de a IV-a
Consfătuiri Panortodoxe Presinodale, să se comunice cu Bisericile
Ortodoxe locale surori atît pentru informarea lor asupra stadiului pre-
gătirii Sfântului și Marelui Sinod, așa cum acestea se fac de Prea Sfînta
noastră Biserică a Constantinopolului, totdeauna în cadrul hotărîrilor
respective ale celei de a IV-a Consfătuiri Panortodoxe, cit și pentru
discuții cu ele, care au ca scop schimbul de vederi asupra celor patru
teme citate mai sus și pentru facilitarea lucrărilor Comisiei Interorto-
doxe Pregătitoare care, în curînd, urmează să fie convocată.**

S-a hotărît în Sinod ca aceste comunicări cu Bisericile Ortodoxe locale surori să se facă de către Delegația Noastră Patriarhală condusă de I.P.S. Hrisostom, Mitropolitul Mirelor, președintele Comisiei pentru probleme interortodoxe a Patriarhiei Ecumenice. Din această delegație fac parte : I.P.S. Damaschin, Mitropolitul Elveției, Secretarul Comisiei pentru pregătirea Sfintului și Marelui Sinod și P. Cuv. Arhim. Meliton, secretar șef al Sfintului nostru Sinod.

De aceea, prin prezenta, cu bucurie recomandăm Prea Fericirii Voastre prea iubite și mult dorite pe frații noștri în Hristos numiți mai sus și pe P. Cuv. nostru Secretar șef, care vin să comunice cu Prea Fericirea Voastră și cu Prea Sfânta Biserică Ortodoxă a României privitor la temele de mai sus. Sintem ferm convinși că îi veți primi cu dragoste, cinste și bună dispoziție. Astfel îi veți ajuta să ducă la bun sfârșit greaua și scumpa lor misiune, spre binele întregii noastre Biserici Ortodoxe Sfinte.

Îmbrățișind pe Prea Fericirea Voastră prietenă cu sărutare frățească, rămânem cu adîncă dragoste în Domnul și cu deosebit respect,

Al Prea Fericirii Voastre Venerabile iubit frate în Hristos,

ss † DIMITRIE al Constantinopolului
16.III.1988»

I.P.S. Hrisostom a făcut cunoscut Prea Fericitului Părinte Patriarh că, scopul vizitei este de a se realiza un schimb de păreri cu Patriarhia Română, așa cum s-a procedat cu toate celelalte Biserici Ortodoxe locale înainte de convocarea Comisiei interortodoxe pregătitoare. Aceste schimburi de păreri s-au dovedit foarte utile, a afirmat I. P. S. Sa, în a identifica posibilitățile de abordare comună și de soluționare comună a problemelor de pe ordinea de zi.

Înainte de toate, delegația Patriarhiei Ecumenice dorește să consulte opinia Patriarhiei Române, în legătură cu data convocării primei Comisii interortodoxe pregătitoare și în legătură cu ordinea prioritară în care ar urma să fie dezbătute temele pe de ordinea de zi a Celei de a 4-a Conferințe Panortodoxe Presinodale. Asupra acestor două probleme tehnice au fost consultate și celelalte Biserici Ortodoxe, urmînd ca Patriarhia Ecumenică să hotărască în acord cu opiniile tuturor data exactă a convocării de Comisii. I. P. S. Mitropolit Damaschin al Elveției a adăugat că potrivit hotărîrilor celei de a III-a Conferințe panortodoxe presinodale a trimis fiecărei Biserici documentele necesare.

Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST a exprimat mulțumiri pentru munca depusă de Președinte și de Secretar pentru realizarea întrunirii Sfintului și Marelui Sinod, făcînd cunoscută dorința Bisericii Ortodoxe Române ca să se purceadă cît mai curînd la studierea problemelor. La această discuție, a spus Prea Fericirea Sa, se află majoritatea membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române pentru dialogul panortodox.

I.P.S. Mitropolit Hrisostom a prezentat următoarele: întrucît cele 4 teme pentru faza următoare a pregătirii și anume: *Diaspora*; *Autocefalia și modul în care trebuie să fie proclamată*; *Autonomia și modul în care trebuie să fie proclamată* și *Dipticele*, prezintă unele dificultăți, s-a pus problema dacă să fie tratate toate laolaltă sau nu. Dacă nu, care este prioritatea. Unele dintre Bisericile Ortodoxe înclină să se

studieze mai întâi prima temă : Diaspora, altele propun problema autonomiei și autocefaliei. Alte Biserici au lăsat pe seama majorității să se decidă.

Delegația română este de acord cu discuția separată a temelor, dată fiind dificultatea lor.

A doua problemă pe care a pus-o delegația greacă a fost data cînd să se întrunească pentru studiu Comisia interortodoxă pregătitoare. În acord și cu alte Biserici Ortodoxe s-a propus ca dată, sfîrșitul lunii februarie, începutul lunii martie 1989. Locul va fi probabil, Chambésy-Elveția.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist a fost de acord, în principiu, să fie studiată mai întâi tema : Diaspora. Membrii Comisiei pentru dialogul panortodox au întărit această decizie, argumentîndu-se că problema diasporii ortodoxe este dificilă, dar că, oricum, ea va trebui rezolvată și odată rezolvată va facilita examinarea și soluționarea celorlalte teme de pe ordinea de zi, care sînt legate de aceasta. S-a insistat asupra faptului că următoarea întrunire panortodoxă trebuie bine pregătită, de aceea Comisia interortodoxă pregătitoare să se întilnească de mai multe ori pînă se va ajunge la o convergență. De asemenea, trebuie să fie luate în considerație situațiile de astăzi, care nu pot fi rezolvate cu metode și mijloace de acum 15 secole. Deci să se țină seama de realitate, dar să se respecte și disciplina Bisericilor.

S-au purtat discuții și în jurul eventualelor modele-soluții ce s-ar propune pentru rezolvarea problemei Diasporii sau în jurul unor chestiuni de principiu. S-a pus întrebarea, de exemplu, în dezbaterea problemei Diasporii să se ia ca punct de plecare Can. 28 de la Calcedon și interpretarea acestuia sau să se plece exclusiv de la realitățile pe care le trăim astăzi ? S-a căzut de acord că acest Canon trebuie interpretat în spiritul lui și aplicat la realitățile prezente. I.P.S. Hrisostom propune, cu titlu întru totul general, evitarea unor jurisdicții paralele în același spațiu geografic dar, pentru a se asigura păstrarea specificului etnic și cultural al comunităților ortodoxe din aceeași regiune, acestea să fie slujite de preoți și chiar episcopi de aceeași naționalitate, fără însă ca episcopii să reprezinte mai multe jurisdicții, ci să se supună jurisdicției unui singur mitropolit. Delegația română și-a exprimat interesul în legătură cu această propunere deoarece, aceeași logică a stat inițial și la baza «Mitropoliei» din America, care, în cele din urmă, a cedat ispitei validării numai criteriului geografic, ignorîndu-l pe cel etnic. Din partea română s-a propus, de asemenea, să se adopte soluții impuse de viață și nu de congrese. În această ordine de idei, s-a spus că va trebui să se respecte disciplina existentă în fapt și evoluția firească a problemei, care nu este ceva static, fix, ci o problemă determinată de anumiți factori externi care sînt ei înșiși într-o continuă evoluție. S-a căzut, în principiu, de acord, că situația Diasporii trebuie rezolvată nu unilateral, ci numai la nivel panortodox.

În continuare a avut loc o discuție generală asupra problemei diplicelor. Trecîndu-se la «diptice», I.P.S. Hrisostom aduce la cunoștință Prea Fericitului Patriarh Teoctist că Patriarhia Ecumenică a hotărît să re-

cunoască în viitorul foarte apropiat pină la serbările de la Moscova — autocefalia Bisericii Georgiei și demnitatea de Patriarh pentru Șeful acestei Biserici. În această situație se ridică problema locului ce i se va acorda Patriarhiei Georgiei în rîndul celorlalte Patriarhate. Dacă se va lua drept criteriu ordinea recunoașterii autocefaliei și a titlului de Patriarhie, atunci locul Bisericii Georgiei va trebui să fie locul 9, după Patriarhia Bulgară. Biserica Georgiei reclamă, însă, locul 6, după Patriarhia Moscovei, invocînd vechimea sa. Pozițiile celorlalte Biserici Ortodoxe sînt diferite. Se ajunge la părerea comună ca această problemă să rămînă deschisă pînă la discutarea Dipticelor. În legătură cu mitropolii celor două mitropolii, din America și Japonia, cărora Biserica Rusiei le-a recunoscut autonomia, I.P.S. Hrisostom a adus la cunoștință părții române, că Patriarhia Moscovei insistă ca la festivitățile Mileniului acești doi mitropoliți să fie rînduiți alături de Bisericile autonome, poziție cu care Patriarhia Ecumenică nu a putut fi de acord, problema rămînînd nerezolvată.

Duminică, 1 mai 1988, între orele 9,30—12,00, în prezența Prea Fericitului Patriarh Teoctist, în Catedrala patriarhală din București, a fost oficiată Sfînta Liturghie arhierescă de către I.P.S. Mitropolit Hrisostom al Mirelor, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, înconjurați de clerici ai Catedralei.

La Sfînta Liturghie au mai asistat I. P. S. Mitropolit Damaschin al Elveției și P. Cuv. Arhim. Meliton, iar din partea Sfîntului Sinod al Bisericii noastre I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului și I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei.

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, salutînd prezența membrilor delegației Patriarhiei Ecumenice în țara noastră, a vorbit despre Consfătuirile panortodoxe presinodale desfășurate deja, precum și despre cea de a IV-a și ultima Consfătuire ce urmează a avea loc, ca etapă pregătitoare Sfîntului și Marelui Sinod Panortodox, menit să perpetueze și să întărească unitatea dogmatică, canonică și cultică în sînul întregii Ortodoxii.

A urmat cuvîntul de răspuns al I.P.S. Mitropolit Hrisostom al Mirelor, care a evidențiat substanțialul aport adus de Biserica Ortodoxă Română în dezbaterile temelor înscrise pe ordinea de zi a Sfîntului și Marelui Sinod.

În după-amiaza aceleiași zile, a fost vizitată Mînăstirea Pasărea. Maica Stareță Lucia Dumbravă-Stavroforă, a rostit un cuvînt de bun venit, în care a prezentat pe scurt viața mînăstirească de aici, I.P.S. Mitropolit Hrisostom a mulțumit pentru primire. Apoi au fost vizitate atelierele.

Seara, la Palatul Patriarhal discuțiile au continuat.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist a subliniat că trebuie să se țină seama de terminologie, așa cum se prevede și în hotărîrile Conferinței a III-a panortodoxe presinodale, unde se vorbește de contribuția Bisericilor Ortodoxe, nu de decizii. Chiar dacă sînt decizii ale Sfîntului Sinod, acolo să fie prezentate drept contribuții. Trebuie făcute toate efor-

turile spre a fi convocat cât mai curînd Sfîntul și Marele Sinod Ortodox, iar la acesta se impune să fie prezentate temele convergente, pentru ca hotărîrile sinodale să poată fi luate în unanimitate. Toate problemele de pe ordinea de zi a Sinodului să fie bine pregătite.

I.P.S. Mitropolit Antonie a subliniat faptul de a arăta convergență în toate problemele. Chiar dacă unele probleme nu au găsit o formulare comună, nu trebuie să se spună că sînt de divergență, ci că sînt în curs de rezolvare. Din discuțiile presinodale nu trebuie să ieșim cu divergențe, chiar dacă rămîne un statu quo. Problemele vor fi rezolvate la «scară panortodoxă» mai tîrziu. I.P.S. Mitropolit Hrisostom a informat că, înainte de convocarea Sfîntului și Marelui Sinod, trebuie convocată o Conferință interortodoxă pentru a fixa procedura Sfîntului și Marelui Sinod. De asemenea, I.P.S. Sa a pus problema cum va întim-pina Ortodoxia anul 2000? Se va sărbători separat de Bisericile locale sau în comun? În această privință, Patriarhia Ecumenică va trimite o scrisoare cu propuneri Bisericii locale.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist a afirmat că sărbătorirea anului 2000 să fie făcută de toate Bisericile Ortodoxe împreună. Apoi, Prea Fericirea Sa a accentuat, încă o dată, că discuția cu delegația greacă a fost utilă și a dat asigurarea că Biserica Ortodoxă Română va face tot ceea ce îi este cu putință spre a aduce o contribuție la unitatea Ortodoxiei.

Luni, 2 mai a.c., la ora 8,20, membrii delegației Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului au părăsit țara noastră, fiind însoșiți la aeroport de I.P.S. Mitropolit NESTOR al Olteniei, P. S. Episcop NIFON PLO-IEȘTEANUL, vicar patriarhal și P. C. Pr. ALEXANDRU TUDOR, consilier patriarhal.

Pr. Prof. ȘTEFAN ALEXE

Pr. ALEXANDRU TUDOR

ȘTIRI

DIN VIAȚA PAROHIILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

Grija Bisericii Ortodoxe Române față de fiii săi aflați în Diaspora continuă să se manifeste pe multiple planuri pentru ca toți credincioșii ortodocși români de pretutindeni să simtă dragostea ocrotitoare a Bisericii Mame și să-și poată desfășura viața lor spiritual-duhovnicească, specific românească, în medii diferite de cele ale neamului din care provin. Înțelegînd importanța misiunii care le-a fost încredințată de către Biserica noastră, preoții parohiilor ortodoxe române de peste hotare au continuat și anul acesta să nu-și precupețească ostenele în păstoriarea comunităților pe care le conduc, făcîndu-se «tuturor toate», după cum ne învață și Domnul nostru Iisus Hristos atunci cînd spune că «Păstorul cel bun își pune viața pentru oile sale» (Ioan 10, 11). Pentru ducerea la bun sfîrșit a îndatoririlor sacerdotale în medii de cultură, civilizație și spiritualitate diferite, preoții parohiilor noastre din Europa, din Australia și Noua Zeelandă au desfășurat activități pastoral-misionare, administrative, cultural-naționale și ecumeniste sau de reprezentare.

A. Activități pastoral-misionare

Trebuie făcută precizarea generală că toți preoții de la parohiile de care ne ocupăm au avut în vedere în primul rînd săvîrșirea Sfintei Liturghii în toate duminicile de peste an și în sărbătorile mai importante în bisericile parohiale, căutînd în același timp să asigure asistența religioasă credincioșilor din parohiile pe care le suplinesc sau celor din filiale, precum și altor credincioși organizați din punct de vedere bisericesc sau numai contactați și în curs de organizare. Ca exemple putem da contactele stabilite de preotul din Florența cu românii din Prien am Chiensee — R. F. Germania, unde a luat ființă o nouă filială, cele ale preotului din Göteborg cu românii din Kungsbacko — Suedia, unde a luat ființă o nouă filială în octombrie 1987 și ale preotului din Malmö-Suedia cu românii din Ystad și împrejurimi unde, de asemenea, s-a format o nouă filială.

Atît la slujbele din biserici cît și la cele ocazionale preoții au făcut instruirea credincioșilor prin cuvînt omiletic sau catehetic în cadrul căruia s-a pus accentul pe unitatea dintre credincioși, înțelegerea între oameni, perpetuarea credinței și obiceiurilor moștenite de la străbuni, pe valorile morale creștine, urmărindu-se în felul acesta păstrarea unității vieții religioase, cooptarea și menținerea credincioșilor în sînul Bisericii strămoșești și îndrumarea lor pe calea mîntuirii. La toate parohiile s-au stabilit programe de slujbe, anunțate din timp prin Buletinele parohiale sau alte ziare locale și în cele mai multe cazuri pe lîngă Sf. Liturghie se săvîrșește și slujba Utreniei duminica și Vecernia sîmbăta seara, iar vinerea se face Vecernia cu Acatist sau Litia. La parohiile care au biserici-monument istoric (ex. Sofia, Londra, Baden-Baden) bisericile sînt deschise permanent, preoții lor îndeplinind și misiunea de ghizi pentru turiștii care le vizitează. Tot în cadrul activităților pastoral-misionare trebuie să menționăm și vizitele pe care preoții le fac la bătrîni prin azile și la bolnavii din spitale, participarea lor la diverse aniversări ale enoriașilor, sfințirea apei și sfințirea șașelor credincioșilor cu diverse prilejuri (Crăciun, Bobotează etc.) și mai ales oficierea de Sf. Taine și Ierurgii (Botez, Cununie, înmormîntări, parastase etc.) ori de cîte ori este cazul și sînt solicitați de membrii comunităților pe care le păstoresc.

Momentele solemne din timpul anului precum și evenimentele deosebite din viața Bisericii noastre, din istoria noastră națională și din viața comunităților respective au fost aniversate în mod festiv prin oficierea de Te Deum-uri urmate de alocuțiuni ocazionale rostite de preoți, iar Hramurile parohiale au constituit prilejurile cele mai potrivite pentru a strînge în jurul Bisericii cît mai mulți membri și a se exprima cu această ocazie unitatea de credință și de simțire românească și bogăția spiritualității noastre tradiționale ortodoxe. Aceste momente înălțătoare din viața parohiilor au fost cinstite, în majoritatea cazurilor, de prezența *I.P.S. Arhiepiscop Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, care a săvîrșit Liturghia Arhierască, ajutat de preoții parohi și alți preoți invitați, a rostit cuvinte

calde de învățătură duhovnicească și îndrumare creștinească și românească și s-a întreținut cu membrii comunităților pe care le-a vizitat canonic.

Menționăm, cronologic, unele vizite pastorale pe care I.P.S. Arhiepiscop Adrian le-a săvârșit în cursul anului 1987 :

Duminică 25 ianuarie la hramul parohiei «Sf. Grigorie Teologul» din Haga, unde a oficiat Sf. Liturghie împreună cu Pr. dr. Ioan Dură, parohul comunității ;

Luni, 26 ianuarie, vizită la parohia «Buna Vestire» din Bruxelles. Impreună cu Pr. Vasile Palade și membrii Consiliului parohial a discutat posibilitatea organizării unui «Centru Cultural Românesc» care să funcționeze pe lângă și cu sprijinul Parohiei. Cu acest prilej I.P.S. Arhiepiscop Adrian a avut o întrevedere frățească cu Mitropolitul grec Panteleimon al țărilor Beneluxului.

În perioada 26 septembrie — 3 octombrie a vizitat parohiile din Suedia, făcând parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de P. F. Patriarh Teoctist.

Între 6—17 noiembrie a cercetat duhovnicește comunitățile din Austria, R. F. Germania și Strasbourg, din care perioadă amintim următoarele momente mai importante.

Duminică, 8 noiembrie, prăznuirea hramului la Parohia ortodoxă română din Salzburg — Austria. La Liturghia arhierescă, pe lângă numeroși enoriași au fost de față și Prelatul catolic Franz Weswnauer, reprezentanți ai Comitetului ecumenic de lucru din Salzburg și Prof. dr.

Johan Mödeechammer de la Institutul Ecumenic din Salzburg, unde Pr. Dumitru Viezuianu susține un curs de spiritualitate ortodoxă. A doua zi, însoțit de Pr. D. Viezuianu, I.P.S. Arhiepiscop Adrian a avut o întrevedere frățească cu Arhiepiscopul de Salzburg Dr. Karl Berg.

Miercuri, 11 noiembrie, I. P. S. Arhiepiscop Adrian a vizitat Parohia «Nașterea Domnului» din München, iar joi, 12 noiembrie Capela română «Mihail Stourdza» din Baden-Baden — R. F. G.

Simbătă, 14 noiembrie, înaltul Ierarh român, însoțit de Pr. Vasile Iorgulescu și câțiva credincioși, a făcut un pelerinaj la cimitirul din Haguenon unde se odihnesc 480 eroi români căzuți în 1918, iar a doua zi a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă împreună cu Pr. Vasile Iorgulescu, preotul Parohiei ortodoxe române din Strasbourg.

Luni, 16 noiembrie, I.P.S. Arhiepiscop Adrian a vizitat cimitirul militar din localitatea alsaciană Diense de pe valea Lorrainei, unde se află înmormințați 917 eroi români din primul război mondial. În total se cunosc pînă acum 2083 de morminte de eroi români în cele 4 cimitire din Alsacia : Soultznet, Haguenon, Diense și Ivry.

În perioada 4—7 decembrie I.P.S. Arhiepiscop Adrian s-a aflat din nou în R. F. Germania pentru a participa la hramul Parohiei «Sf. Nicolae» din Offenbach-Main. A slujit vecernia cu Acatist în ziua de 5 decembrie și Sf. Liturghie arhierescă însoțit de Pr. paroh Corneliu Dorin Jacotă, Pr. Nicolae Chifăr și Protos. Vartolomeu Androni, în ziua de duminică — 6 decembrie. După oficierea parastasului pentru cei adormiți, I.P.S. Arhiepiscop Adrian a rostit un cald și ziditor cuvînt de învățătură, apoi s-a întreținut cu credincioșii prezenți la recepție.

Afară de aceste deplasări, cu prilejul vizitelor pastorale la parohiile sus menționate, I.P.S. Arhiepiscop Adrian a oficiat cel mai adesea Sf. Liturghie în biserica românească din Batignolles — Pars, însoțit de Pr. paroh Aurel Grigoraș, Pr. Romul Joantă, Pr. Irineu Popi și Pr. Teofan Savu, ultimii de la Institutul St. Serge din Paris. De asemenea a coliturghisit cu alți episcopi ortodocși din Paris sau a luat parte la diferite servicii ecumenice prilejuite de anumite recepții și s-a întreținut cu personalități bisericești și civile care își au sediul în capitala Franței. Fără îndoială că momentele cele mai înălțătoare le-a trăit parohiile ortodoxe române din Austria-Viena și Salzburg — și cele din Suedia — Malmö, Stockholm și Göteborg — cu prilejul vizitelor pe care P. F. Patriarh Teoctist, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, le-a făcut în cele două țări; în perioada 19 iunie — 1 iulie 1987 în Austria, cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la recunoașterea Comunității ortodoxe române în Viena și 80 de ani de existență a propriului lăcaș de închinare și în perioada 26 septembrie — 3 octombrie 1987 în Suedia cu ocazia sfințirii bisericii proprietate a Parohiei ortodoxe române «Pogorîrea Sf. Duh» din Malmö. Semnificațiile acestor înalte vizite pentru relațiile dintre Bisericile și Țările noastre și pentru viața comunităților românești din acele țări au fost relatate în reportajele la vizitele respective, publicate la timpul cuvenit. Acum le amintim doar ca fiind o încununare și un rezultat al activităților pastoral-misionare desfășurate cu neîncetată râvnă de preoții noștri misionari, care slujesc acum la aceste parohii, precum și de înaintașii lor.

B. Activități administrative

Pe lângă misiunea sacerdotală ce le este încredințată, în care se include datoria de a sfinți, de a învăța și de a conduce pe credincioși pe calea mântuirii, preoții parohiilor noastre de peste hotare desfășoară o intensă activitate administrativă, legată în primul rînd de înfrumusețarea, împodobirea și dotarea locașurilor de cult cu tot ceea ce este necesar și în al doilea rînd de sediile parohiale, lucrările de cancelarie și administrarea cu chibzuință a bunurilor mobile și imobile ce le sînt încredințate.

Este demn de menționat că prima grijă a preoților noștri este, și trebuie să fie, dobîndirea pentru comunitățile pe care le conduc de lăcașuri proprii de închinare. Acest deziderat a fost realizat la unele parohii cu mulți ani în urmă (Viena, Salzgitter, Sydney, Melbourne), dar a rămas în atenția preoților și enoriașilor altor parohii ca un țel de atins în viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat. *Realizări deosebite pe plan administrativ-gospodăresc* au obținut, în cursul anului 1987, parohiile din Malmö-Suedia, Melbourne și Sydney-Australia, Torino-Italia și Mîcherechin — R. P. Ungaria.

Parohia din Malmö — Suedia, prin râvna și jertfelnicia *Părintelui Mihai Radu* și a enoriașilor săi, a reușit să dobîndească o *biserică proprie*, cu terenul și anexele aferente, care a fost apoi adaptată stilului specific ortodox, făcîndu-i-se modificări esențiale. Patriarhia Ortodoxă Română a trimis pentru această biserică o frumoasă catapeteasmă sculpt-

tată în lemn și icoanele necesare pictate la Atelierele Institutului Biblic. Tot pentru această biserică Patriarhia Română a trimis toate obiectele de cult solicitate — policandru, candelă, clopot, odăjdii, vase de cult etc. — și ca o încununare a dragostei pe care Biserica Mamă o arată față de fiii săi, însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, a sfințit această biserică pe data de 27 septembrie 1987.

La Melbourne s-au încheiat lucrările de pictură la splendida catedrală pe care o deține Parohia din această localitate și în prezent sînt în curs lucrările de execuție a unui Centru Cultural Românesc ce va fi reprezentativ pentru toți românii din zona respectivă, iar la Sydney, tot în Australia, s-au definitivat lucrările de reconstrucție la biserică pe care Parohia «Sf. Maria» a cumpărat-o de la metodiști în anul 1977. Prima slujbă în noua biserică reconstruită, mult mai extinsă pe toate planurile, a avut loc la 1 noiembrie 1987. De menționat că pe această biserică urmează să se construiască o turlă, iar în Atelierele Patriarhiei se află în execuție o frumoasă catapeteasmă sculptată și icoanele necesare care vor fi trimise la Sydney în momentul definitivării. Tot în Atelierele Patriarhiei se află în execuție o *catapeteasmă* pentru biserica ortodoxă română din Micherechin — R. P. Ungaria, iar la Torino-Italia a fost trimisă o catapeteasmă în 1987, cu icoanele splendid lucrate de talentatul pictor bisericesc Cristian Samoilă, care în momentul de față, pictează interiorul bisericii din Micherechin. Aceste frumoase realizări sînt și bucurie și îmbold pentru celelalte parohii și nu-i mai puțin adevărat că și activitatea pastoral-misionară se poate desfășura în condiții mult mai bune cînd credincioșii noștri, fiii Bisericii noastre strămoșești, sînt așteptați în ambianța caldă și primitoare a unei biserici asemănătoare cu cele de acasă.

C. Activități cultural-naționale

1. Menținerea obiceiurilor și datinilor strămoșești

Aceste obiceiuri și datini, cu bucuriile și luminile lor, pe lângă semnificația lor religioasă, legată de credință, au dobîndit străluciri și înțelesuri tot mai bogate, legate de obîrșia poporului nostru, de satornicia și rolul său în cultura și spiritualitatea din aria carpato-pontico-danubiană, în care se simte crescut și ancorat cu rădăcini milenare.

În aceste obiceiuri și datini, pe lângă adevărurile credinței străbune, sînt tîlmăcite în grai românesc iubirea de neam și de țară, dragostea de Biserică și respectul pentru moștenirea spirituală, lăsată înaintașilor noștri din generație în generație. Obiceiurile și datinile legate de naștere, botez, nuntă și înmormîntare, pe lângă semnificația și fundamentul lor dogmatic, izvorît din credința străbună, ne poartă pe firul lor tainic la obîrșiile noastre daco-romane și la izvoarele istoriei neamului. Datinile și obiceiurile legate de înmormîntare, cu pomenirea moșilor și strămoșilor, rudelor, prietenilor și tuturor celor care au alcătuit familia neamului românesc, a eroilor care și-au dat viața pentru patrie, sînt momente care țin permanent trează conștiința unității de neam și de glie, prin Biserică, în rîndul emigrației românești. Așa se

explică faptul că *cimitirele eroilor români* din diferite țări ale Europei au devenit locuri de pelerinaj și de evocări a bărbăției și vitejiei neamului românesc. Am amintit deja de cele *patru cimitire din Franța* și de unele date când s-au făcut slujbe și pelerinaje la ele. În *Austria* există *cimitire ale eroilor români* la *Tulln, Zwentendorf, Kaisersteinbruch și Central din Viena*, care au fost în repetate rânduri centre de pelerinaj pentru Preotul paroh dr. Marin Braniște, însoțit de mai mulți credincioși și însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist însoțit de delegația Bisericii Ortodoxe Române și de Corul Patriarhiei, cu prilejul vizitei pe care a făcut-o în Austria în anul 1987, a făcut un popas la cimitirele din Tulln și Zwentendorf, marți 23 iunie, unde a slujit parastas pentru eroii neamului nostru I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului asistat de Pr. dr. M. Braniște și Pr. director Dumitru Soare. Au rostit cuvântări cu această ocazie Dl. consilier aulic Dr. Peter Portic, Prefect de Tulln și P. F. Părinte Patriarh Teoctist.

În *R. F. Germania* sînt cercetate cimitirele eroilor români de la *Kastatt* (în apropiere de Baden-Baden) și *Jammerthal* (în apropiere de Salzgitter), iar preotul de la parohia din *Sofia*, împreună cu membrii parohiei îngrijesc cu multă pioșenie *monumentul eroilor români din centrul Sofiei*.

2. Păstrarea limbii și a graiului românesc.

Conștienți de importanța covârșitoare a limbii materne, pentru păstrarea și transmiterea valorilor spirituale, a obiceiurilor, datinilor și tradițiilor strămoșești, preoții au îndrumat pe toți credincioșii români să folosească în familie limba română și să aducă copiii la școlile duminicale. Cu rezultate bune pot fi menționate școlile duminicale din *Adelaide, Göteborg și Malmö*, unde pe lângă biserica funcționează o grădiniță ecumenică cu program permanent la care sînt admiși, în primul rînd, copiii românilor, dar și copii de alte naționalități, stabilindu-se astfel relații de bună conviețuire frățească și creștinească.

Bibliotecile parohiale sînt în atenția permanentă a tuturor preoților de peste hotare, care se îngrijesc ca ele să fie dotate cu publicațiile și cărțile teologice la zi, dar și cu alte lucrări de istorie și de beletristică românească, pe care le pun la dispoziția enoriașilor, la cerere.

Șezătorile sînt momente de audiții muzicale românești în limba neamului, precum și de manifestări folclorice, cu care prilej sînt vizionate filme istorice și documentare românești, diapozitive reprezentînd monumente arhitectonice, biserici și mînăstiri, icoane, valori de artă din istoria neamului nostru, dar și realizări monumentale din ultimii ani, care se construiesc acum sub ochii noștri.

3. Comemorări bisericesti și cultural-naționale.

Pentru a da doar cîteva exemple amintim de *comemorarea unui an de la moartea lui Mircea Eliade*. Această ceremonie a fost organizată la Fundația «Pastor» din Madrid de Prof. dr. George Uscătescu de la Universitatea Complutense din Madrid, la 24 februarie 1987. Cu acest prilej au vorbit Prof. dr. George Uscătescu și Preot prof. dr. Carlos Castro Cubels de la Universitatea Pontificia din Salamanca. Tot atunci

Televiziunea spaniolă a luat un interviu televizat Profesorului G. Uscătescu și Preotului Teofil Moldovan în vederea definitivării unui program despre «Împăratul Traian — Imperiul Roman», în care scop se fac filmări în Spania, Italia și România.

Cu prilejul unei expoziții de artă la Barcelona, la care au expus 21 de artiști din România, Pr. Teofil Moldovan a prezentat conferința «Similitudini de destin istoric și cultural între Transilvania și Catalana», marți 10 martie 1987. A doua zi preotului Teofil Moldovan i s-a luat un amplu interviu la Radio Barcelona pe marginea temei tratată în Conferință. Cercurile culturale spaniole au apreciat în mod deosebit Conferința, și ca urmare, Departamentul Cultural al Municipiului Barcelona l-a rugat pe Pr. Teofil Moldovan să țină o nouă conferință cu tema: «Ortodoxia — mesaj de spiritualitate, cultură și unitate».

La 23 noiembrie 1987 în cadrul programului intitulat «Zilele culturii românești» la Fundația culturală Salamanca, Preotul Teofil Moldovan a ținut Conferința «Transilvania Românească, prețul libertății sale», care a fost apreciată pozitiv și în presa locală. Aceeași temă a animat și pe credincioșii ortodocși români din Bari-Italia, care au participat la parastasul săvârșit de Preotul Mihai Drigă, în ziua de 14 septembrie 1987, în memoria fraților români uciși în Ardeal în timpul prigoanei horthyste. În momentul când se citea pomelnicul celor 157 persoane ucise în satul Ip, la 14 septembrie 1944, toți cei prezenți și-au exprimat, printre lacrimi, solidaritatea cu frații ardeleni, care au suferit chinuri martirice pentru faptul că și-au apărat credința și neamul lor românesc, pe pământul moștenit de la moșii și strămoșii noștri.

Ca evenimente deosebite din istoria noastră națională au fost aniversate, la majoritatea parohiilor, datele de 24 Ianuarie, Unirea Principatelor Române, 9 Mai, Proclamarea Independenței de stat a României și 1 Decembrie, Desăvârșirea Statului Național Unitar Român prin unirea Transilvaniei cu Patria Mamă. Ca exemple amintim următoarele:

La 24 ianuarie 1988, Pr. Teofil Moldovan a prezentat, într-un cadru festiv, Conferința: «Unirea Principatelor Române, rolul ierarhiei, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române la realizarea istoricului act al Unirii de la 24 ianuarie 1859»; la Bruxelles, Pr. Vasile Palade a vorbit despre «Contribuția Bisericii Ortodoxe Române de-a lungul istoriei la realizarea unității poporului român», după care ing. Ion Peiciu a subliniat etapele esențiale ale luptei poporului român pentru unire, unitate și independență. Evenimentul unirii Principatelor a fost ilustrat și de Prof. Cristina Palade, Tatiana Arghir și D-na J. M. Copenolle.

La Bari, evenimentul unirii Țărilor Române a fost aniversat cu viziunea filmului «Voronet», pus la dispoziție de Academia Română din Roma. S-au aniversat de asemenea, 600 de ani de la întronizarea lui Mircea cel Mare, evenimentul fiind semnalat și în revista «Rocca» din Assisi.

La Florența, Pr. Petre Coman a evocat, în duminica de 10 mai 1987, împlinirea a 110 ani de la proclamarea Independenței naționale la 9 mai 1877. La 9 august a evocat împlinirea a 470 de ani de la sfințirea mănăstirii Curtea de Argeș, la 29 noiembrie a vorbit despre «Originea

apostolică a creștinismului românesc, dovadă a continuității neamului nostru», iar la 6 decembrie a aniversat «Unirea Transilvaniei cu Patria Mamă».

Și la *Milano* s-au aniversat 110 ani de la proclamarea Independenței de stat a României tot la 10 mai. Cu acest prilej s-a făcut un parastas pentru eroii căzuți în 1877 și Prof. Constantin Drăgan a rostit **un cuvânt festiv**.

Tot în acest cadru trebuie să amintim și de Simpozionul «Credință și cultură în istoria poporului român», organizat la Institutul Ecumenic din *Bossey-Elveția*, în data de 29 iunie 1987. Au expus referate Pr. prof. Dumitru Popescu, Pr. prof. Ion Bria, Ierom. prof. Daniil Ciobotea și Pr. Vergil Vâlcu.

La *Viena*, Unirea Principatelor a fost aniversată vineri, 23 ianuarie, în Sediul Cultural Român. Au vorbit Pr. dr. Marin Braniște și președintele Vinzenz Przepolski, după care a urmat o gală de filme. Au participat Dl. ambasador Trandafir Cocirlă, Dl. consul Aurel Bonciog și alți membri ai corpului diplomatic. Pr. dr. Marin Braniște a mai vorbit despre Unirea Principatelor și vineri, 30 ianuarie, la sediul ACIER (Asociația Culturală Internațională a Etniei Române). Mai amintim câteva din numeroasele manifestări culturale, care au avut loc în cadrul comunității românești din Viena în cursul anului 1987. La 9 mai, la Centrul Cultural Român s-a sărbătorit Ziua Independenței. La 10 mai, prof. dr. Ion Vlăduțiu a vorbit despre «Creația populară românească», evidențiind vechimea și continuitatea poporului român, statornicia sa pe meleagurile românești, originalitatea și autenticitatea artei populare românești. Duminică 20 septembrie, Prof. dr. Virgil Cândea a vorbit despre «Creațiile spirituale românești în cultura universală». Miercuri, 23 septembrie, Prof. dr. Paul Philippi de la Universitatea din Heidelberg a prezentat la sediul ACIER conferința «Drepturile românilor și pierderea lor în Transilvania medievală».

Duminică, 18 octombrie, după Sf. Liturghie, Comunitatea română din Viena a sărbătorit Ziua Națională a Austriei (26 octombrie). După Te-Deum au vorbit Dl. ambasador Trandafir Cocirlă, Pr. Marin Braniște, Dl. Vinzenz Przepolski și Prof. Ernst Suttner de la Facultatea de Teologie din Viena.

Unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă la 1 Decembrie 1918 a fost aniversată la Viena, duminică 22 noiembrie 1987 după Sf. Liturghie săvârșită de P. S. Dr. Damaschin Coravu, Episcop-vicar al Mitropoliei Olteniei. După slujba de Te-Deum, Prea Sfinția Sa a rostit o cuvântare despre «Unirea din 1918», iar Pr. Marin Braniște a vorbit despre «Sentimente și acțiuni patriotice ale românilor vienezi în timpul primului război mondial».

D. Activități ecumeniste și de reprezentare

În spiritul mișcării ecumenice actuale și a eforturilor tot mai stăruitoare care se depun în direcția apropierii dintre bisericile și denominațiunile creștine în special și chiar între diferitele religii, pe primul plan aflându-se mai ales apărarea păcii și înțelegerii între oameni și popoare, într-un climat de dreptate și echitate socială, ierarhii și preoții

noștri, care își îndeplinesc misiunea sacră de slujitori ai lui Dumnezeu și oamenilor pe diverse meridiane ale globului, poartă cu demnitate mesajul cald al omeniei românești, semnul distinctiv al dragostei și în-găduinței, care a caracterizat dintotdeauna Biserica Ortodoxă Română și poporul român. Mergînd pe această cale, *I. P. S. Arhiepiscop Victorin* al Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în America și Canada reprezintă eparhia sa în Conferința Statelor Unite pentru Consiliul Ecu-menic, ca membru în Consiliul Directorilor ; membru al Conferinței Per-manente a Episcopilor Ortodocși Canonici din America ; participă la ședințele Comisiei de studii și organizare a Conferințelor Episcopilor ortodocși canonici ; la consfăturile conducătorilor Bisericii Creștine din New England și la Conferința Reprezentanților Bisericilor Creștine.

La rîndul său, *I. P. S. Arhiepiscop Adrian* al Arhiepiscopiei Orto-doxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală este membru al Comitetului interepiscopal ortodox din Franța, participînd la diferite ședințe ale acestui organism.

Cei doi ierarhi, fie în orașul de reședință sau în alte localități, cu ocazia vizitelor pastorale, au stabilit contacte și au purtat discuții cu reprezentanți ai altor grupări etnice ortodoxe și altor confesiuni creș-tine sau religii, precum și cu reprezentanți ai autorităților locale, de fiecare dată susținînd interesele eparhiilor și parohiilor pe care le conduc.

Preoții de la parohii fac parte, în majoritate, din organisme ecume-nice regionale, cum ar fi : Pr. Dumitru Găină este membru al Comite-tului Executiv al Consiliului Bisericilor din Victoria (Australia), în co-misia «Credință și Constituție» din cadrul Consiliului Australian al Bi-sericilor și membru în Fraternitatea Bisericilor Ortodoxe ; *Pr. Constan-tin Iana* este membru în Consiliul Bisericilor din Australia, în comisia «Credință și Constituție», în Comitetul Executiv al Consiliului Bi-sericilor din Australia de Sud și în Cercul teologilor din Adelaide ; *Pr. dr. Gabriel Popescu* este membru în Comitetul Executiv al Consiliului Ecu-menic din New South Wales ; în Conferința Permanentă a Bisericilor Ortodoxe Canonice din Australia, membru al Colegiului Teologic Or-todox ; *Preotul Mircea Basarab* este membru în Comitetul permanent al organizației Arbeitsgemeinschaft christlicher Kirchen in Bayern ; *Pr. Corneliu Dorin Jacotă* este membru în Schlosskirchengemeinde Bibel-woche ; *Preotul Marin Braniște* face parte din cercul intitulat «Ökume-nische Morgenfeier» de pe lângă Radioteleviziunea austriacă ; *Preotul Silviu Petre Pufulete* face parte din Comisia de dialog al Bisericii Or-todoxe Române cu Biserica Anglicană ; *Preotul Vergil Vâlcu* este re-prezentant în Comisia pentru Islam în Europa ; *Preotul Dumitru Viezu-ianu* este membru în Cercul ecumenic de lucru din Salzburg ; *Preotul Teofil Moldovan* face parte din : Comisia Episcopală de Relații Inter-confesionale, Comitetul Creștin Interconfesional și Centrul Ecumenic «Misionarele Unității» din Madrid etc. În majoritate, parohiile ortodoxe române sînt afiliate la organismele centrale ecumenice din țările unde funcționează.

Activitatea ecumenistă pe care o desfășoară preoții acestor paro-hii se concretizează, mai ales, prin *participări la diferite slujbe orto-*

doxe și ecumenice, la unele întruniri interortodoxe sau cu caracter ecumenist și, de bună seamă, prin conferințele și comunicările pe care le prezintă cu diferite prilejuri pentru a scoate în evidență atât rolul Bisericii Ortodoxe Române în lumea creștină astăzi, cât și activitatea ecumenistă pe care o desfășoară în țară și în cadrul organismelor unde este reprezentată. De asemeni, mulți dintre ei susțin prelegeri și predau cursuri la unele institute de învățământ teologic, fie despre ortodoxie în general, fie despre cea românească în special. Participările la unele recepții, prilejuite de evenimente importante din viața altor Biserici ortodoxe sau confesiuni creștine, se înscriu tot printre activitățile ecumeniste și de reprezentare ale preoților noștri.

În continuare amintim, pentru exemplificare, și câteva date concrete privind aceste activități ecumeniste și de reprezentare, cu precizarea că nu putem semnala decît o parte din ele, urmînd ca pentru celelalte să revenim cu alte prilejuri.

Preotul Teofil Moldovan, Parohul parohiei ortodoxe române «*Sf. Fecioară Maria*» din Madrid — Spania, declarat Doctor în Teologie al Universității Pontificia din Salamanca — Spania, joi 18 decembrie 1986 — în urma examenului susținut cu teza «*Relația anaferei cu lecturile biblice din Duminicile Postului Mare ale Liturghiei Hispanico-Vizigotice-Mozarabe*», predă ore de Teologie Liturgică Ortodoxă bizantină la Universitatea din Salamanca și Teologie Ortodoxă la Cursurile ecumenice de la Centrul Ecumenic din Madrid, unde este profesor titular. De asemeni, la Institutul Teologic San Damaso din Madrid predă cursul «*Teologie ortodoxă bizantină*». Este redactor al revistei Centrului Ecumenic «*Pastoral Ecumenica*» în care conduce secția «*Știri din Bisericile Ortodoxe*». În cursul anului 1987 a prezentat mai multe conferințe și comunicări pe diverse teme, dintre care amintim :

22 ianuarie, la Biserica Evanghelică de limba germană din Madrid a ținut conferința «*Relațiile istorice, culturale și spiritual-ecumenice între credincioșii români și sașii germani din Transilvania*» ;

23 ianuarie, la Seminarul Teologic din Valladolid a ținut conferința «*Ecumenismul și dialogul teologic între Biserica Ortodoxă și Biserica Catholică Română ; convergențe și divergențe-speranțe*» ;

4 noiembrie, la Emisiunea de Radio din orașul Cadiz — sudul Spaniei, a transmis comunicarea «*Prezența și rolul Bisericii Ortodoxe Române în Mișcarea Ecumenică ; contribuția ecumenică și didactică a Parohiei ortodoxe române din Madrid prin activitatea Pr. dr. Teofil Moldovan*» ;

14 decembrie, la Centrul Ecumenic din Madrid a ținut conferința «*Teologia icoanelor*» ;

16 și 17 decembrie, la Facultatea de Teologie din Burgas a ținut conferințele : «*Ortodoxia latină, adică Biserica Ortodoxă Română și poporul român, simbioză și continuă aspirație de unitate, libertate și independență*» și «*Viața monastică în Biserica Ortodoxă Română*» ; istorie, focar de spiritualitate și cultură românească, echilibru și revitalizare spirituală ecumenică în colaborare cu Bisericile Occidentului».

În cursul anului 1988 a prezentat conferințele :

9—10 ianuarie, la Congresul anual național interconfesional de teologie și pastorală ecumenică de la Madrid a prezentat tema «Dialogul Bisericii Anglicane cu Biserica Ortodoxă» ;

19 ianuarie — în cadrul Săptămânii Ecumenice de Rugăciune pentru unitatea creștinilor a prezentat conferința «Sfânta Euharistie și unitatea în Hristos» ;

22 ianuarie — în orașul Segovia — la Centrul Universitar, Aula Magna, a ținut conferința «Teologia și spiritualitatea Bisericii Ortodoxe» și la Seminarul Teologic din aceeași localitate conferința «Mariologia în Biserica Ortodoxă : Maria, simbol al unității creștine».

Menționăm câteva articole care i-au apărut în presa locală :

«Viața monastică în Biserica Ortodoxă Română» în «Pastoral Ecumenica» nr. 12/1988 ;

«Spiritualitatea Ortodoxă» în «Revista de Teologie a Facultății din Valencia», 1987 ;

«Sfinții Trei Ierarhi, patronii învățămîntului în Ortodoxie», în «Ecclesia» nr. 2356/30 ianuarie 1988.

Preotul Petre Coman de la Parohia ortodoxă română «Înălțarea Domnului» din Florența—Italia, a participat la mai multe întruniri ecumenice și a invitat la slujbele oficiate în parohia sa diferite personalități, cum a fost cazul în Duminica din 29 martie cînd, la Sf. Liturghie, a asistat Mitropolitul Pitirim de Volokolamsk și Urievsk, Directorul Departamentului de Presă al Patriarhiei Moscovei, însoțit de Prof. Pino Arpioni, președintele Asociației Giorgio della Pirra. Dintre participările ecumenice și conferințele ținute în cursul anului 1987 amintim :

6 februarie — la Comunitatea Sacro-Cuore din Arezzo, a dezvoltat tema «Sf. Cruce simbol și mijloc pentru mîntuire» ;

27 februarie — la Comunitatea Gesu din Florența a prezentat tema «Pace și viață» ;

30 aprilie, în orașul Gaeta, cu prilejul unor întruniri organizate de Secretariatul pentru activități ecumenice, a prezentat conferința «Rolul și responsabilitatea Ortodoxiei în Mișcarea Ecumenică» ;

1 mai, în Catedrala aceluiași oraș a ținut meditația «Pacea ce trebuie să troneze în inimile noastre» ;

14 mai, la Asociația Maria Cristina din orașul Terni a ținut conferința «Specificul spiritualității Bisericilor orientale și cu precădere a ortodoxismului românesc» ;

4 iunie, în Catedrala orașului Lucca, la invitația Episcopului Giuliano Agresti, a vorbit despre «Sfîntul Duh și eclesiologie — din punct de vedere ortodox» ;

Între 25 iulie — 2 august, a participat împreună cu Pr. Traian Valdman de la Milano și Pr. Gheorghe Vasilescu de la Torino la cea de-a XXV-a sesiune națională organizată de Secretariatul pentru Activități Ecumenice S.A.E., la Mendola. Cu acest prilej cei trei preoți români au oficiat în sobor Sf. Liturghie, duminică 26 iulie, iar Pr. Petre Coman a conferențiat pe 31 iulie pe tema «Pacea și Creația» ;

8 octombrie, în basilica S. Francesco din Asissi, cu prilejul unui pe-
lerinaj dedicat păcii, a ținut meditația «Apărarea păcii, datorie a creș-
tinilor» ;

17 decembrie, în cadrul reuniunii cu grupul S.A.E. din Florența ;
vorbit despre «Biserica Ortodoxă și Mișcarea Ecumenică ; ecumenismul
local în România».

Preotul Traian Valdman de la Parohia ortodoxă română din Milano
în anul 1987, a participat la 27 de întruniri ecumenice, la care a repre-
zentat Biserica Ortodoxă Română și poziția ei față de temele puse în
discuție. Dintre comunicările prezentate de el cu diferite prilejur
menționăm :

4 ianuarie, împreună cu Ex. Sa Episcopul Clemente Riva de la Roma
și pastorul Renzo Bertholot au realizat emisiunea transmisă de canalul
de televiziune cu tema «Rugăciune și Pace». La același post de tele-
viziune a mai avut o intervenție cu privire la Cultul Fecioarei Marii
în data de 31 mai ;

5 ianuarie, la emisiunea Radio A din Milano a dat un interviu des-
pre sărbătoarea Crăciunului la românii ortodocși.

Tot la Radio A a prezentat pe 19 ianuarie meditația «Caracteristi-
cile fundamentale ale ecumenismului contemporan» ;

15 ianuarie, a acordat un interviu Prof. P. Teclé Vetralli la televi-
ziunea Telepace din Verona despre «Relațiile dintre Bisericile Orto-
doxe și Biserica Catolică și situația ecumenică în Italia». Tot atunci
participat și la o masă rotundă în Vincenza cu tema Reconcilierea ;

3 februarie, la Centrul cultural Tognolo din Verona a prezenta
conferința «Valorile Ortodoxiei și relațiile ei cu Biserica Catolică» ;

17 martie, la Institutul de Teologie Pastorală din Padova a ținut
lecția «Marea schismă și reluarea relațiilor dintre Bisericile Ortodoxe
și Catolică» ;

26 martie, la Congresul organizat de Institutul Ecumenic din Verona
a prezentat comunicarea «Laicii în Biserica Ortodoxă» ;

22 mai — la întâlnirea ecumenică organizată de Mișcarea Foca
Iarinilor de la Castelgandolfo — Roma, a prezentat comunicarea «Orto-
doxii români în Italia — o prezență ecumenică».

25 mai, la întâlnirea grupului ecumenic S.A.E. din San Remo a pre-
zentat comunicarea «Maria în cultul ortodox».

A fost conferent la Congresul de la Mendola, organizat de S.A.E.
(Secretariatul pentru Activități Ecumenice) la care a dezvoltat temă
«Laicii, laicitate, poporul lui Dumnezeu ; Ecumenismul în chestiune»
— 26 iulie.

A participat, de asemeni, la Congresul organizat la Roma de Confe-
rința Episcopală Italiană, la care a prezentat intervenția «Prezența
ortodoxă» și a fost primit, împreună cu ceilalți congresiști, de Papi
Ioan Paul al II-lea.

Pr. Vergil Vâlcu de la Parohia ortodoxă română «Învierea Domnului» din Geneva—Elveția, întreține bune relații cu Arhiepiscopia Ortodoxă Greacă, cu Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice din Chambesy, îndeosebi cu I.P.S. Mitropolit Damaskinos al Elveției și cu slujitorii comunităților greacă, rusă, franceză, armeană, arabă și coptă. A participat la ceremonia de deschidere a marii sărbători populare geneveze intitulată «Les Marches aux Pistoles» (23 mai), la Adunarea Generală a organizației intercreștine «Rassemblement des Eglises et Communautés Chretiennes de Genève» (4 iunie), la marea manifestare intercreștină de la Palexpo intitulată «Creștinii pentru anul 2000» (27—30 noiembrie) etc.

Pr. Mihai Drigă din Bari — Italia a participat la o masă rotundă din orașul Gravina pe tema «Importanța Sfintei Scripturi pentru viața credincioșilor». Un eveniment deosebit care se sărbătorește la Bari în fiecare an este aducerea moaștelor Sf. Nicolae de la Mira la Bari. După cum se cunoaște, aceste Sf. moaște au fost furate de un grup de marinari din Apulia și aduse la Bari în anul 1087. La 9 mai s-a sărbătorit acest eveniment prin săvârșirea Sf. Liturghii în sobor sub protia I.P.S. Mitropolit Hrisostomos de Mira pentru toți ortodocșii din sudul Italiei. La momentul oportun fiecare concelebrant a împărtășit credincioșii comunității sale. Pe 10 mai Pr. Mihai Drigă a slujit din nou în sobor cu Pr. Prof. Nicolae Necula de la Institutul Teologic din București, care s-a aflat în Italia pentru a participa la Seminarul dedicat celui de al IX-lea centenar de la strămutarea moaștelor Sf. Nicolae la Bari și cel de al XII-lea centenar de la Sinodul VII Ecumenic.

Pr. Vasile Iorgulescu de la Strasbourg — Franța oficiază în unele duminici Sf. Liturghie împreună cu comunitatea greacă cu care a făcut și un pelerinaj la mînăstirea din Muntele Sf. Adile, o sfîntă locală din sec. VII, ocrotitoarea Alsaciei.

Între 3—5 ianuarie a participat împreună cu Confreria creștină «St. Michael» la o meditație de trei zile la Neuwiller lès Savernes în vederea unei conferințe cu tema «Sărbătoarea Bobotezei în Biserica Ortodoxă».

La 17 ianuarie la librăria «Guttemberg» din Strasbourg a prezentat conferința «Conceptia despre moarte în tradiția creștină». Pe 3 martie — Duminica Ortodoxiei — a săvârșit Sf. Liturghie în biserica românească din cartierul Hoenheim împreună cu toate comunitățile ortodoxe din Strasbourg. A ținut predici și cateheze în biserica greacă în datele de 15 februarie, 25 martie și 11 aprilie.

În perioada 1—3 mai a participat, împreună cu I.P.S. Arhiepiscop Adrian, la Congresul Ortodoxiei Occidentale care s-a ținut la Walbourg — Alsacia.

La postul local de radio «Media Plus» a transmis în Duminica Sfințelor Paști emisiunea «Rezonanțe bizantine» cu un disc cu imne religioase editat de Institutul Biblic al Patriarhiei Române. În duminica din 12 mai, la ora 8,30, s-a transmis în întregime Sf. Liturghie de pe discurile editate de Patriarhia Română, iar discul cu colindele a fost

transmis pe 24 decembrie, însoțit de explicațiile de rigoare date de Pr. V. Iorgulescu.

Între 12—27 iunie soția Pr. V. Iorgulescu a organizat o expoziție de icoane bizantine în sala «Arbette» din Place Kleber-Strasbourg. Expoziția s-a bucurat de un deosebit succes din partea specialiștilor și a presei, i s-a consacrat un medalion și la TV, iar la sfârșit i s-a conferit o diplomă din partea societății «Paul Ricard». Pe această temă Pr. Vasile Iorgulescu a prezentat o conferință intitulată «Arta bizantină în România. Monumentele Moldovei» (15 septembrie).

Pr. Constantin Iana din Adelaide — Australia, participă, în calitate de membru, la Adunările Generale ale Consiliului Bisericilor din Australia de Sud, la întrunirile Comitetului Executiv și la ședințele Comisiei Credință și Constituție și întreține bune relații cu Arhiepiscopul Anglican din Adelaide, Dr. Keith Rayner. A luat parte la slujbele panortodoxe din datele de 7 martie la biserica română și 19 aprilie în Unley la care au participat, pe lângă români, greci, bulgari, sârbi și antiohieni.

La 3 aprilie a prezidat cea de-a 541-a ședință lunară a Cercului Teologic din Adelaide. La 25 sept. a vorbit studenților teologi de la Parkin «Despre Sf. Duh», iar la 12 noiembrie a vorbit studenților teologi de la Flinders University despre «Viața bisericească în Imperiul Bizantin între 1204—1453, cu specială referire la Biserica Română».

Pr. dr. Gabriel Popescu de la Sydney — Australia, membru în Consiliul Australian al Bisericilor, în Conferința Permanentă a Bisericilor Ortodoxe Canonice din Australia și în Colegiul Teologic Ortodox din Sydney, predă cursul de Teologie Pastorală pentru anul III la Colegiul Teologic «Sf. Andrei» din Sydney. În cursul anului 1987 a participat la întrunirile Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic din New South Wales (11 februarie), ale Secretariatului S.C.C.O.C.A. (12 februarie), ale Comitetului Executiv al Consiliului Australian al Bisericilor (24 februarie) și la Sesiunea Executivului Consiliului Ecumenic din N.S.W (11 martie).

Pe 3 februarie a slujit la Serviciul religios panortodox la Catedrala greacă din Redfern pentru deschiderea Anului în Justiție.

De menționat că în urma hotărârii luată în Adunarea Parohială din 26 iulie 1987, ca lucrările ce se află în curs la biserica parohială să fie dedicate și Bicentenarului Australiei, care se sărbătorește începând cu ianuarie 1988, Parohia ortodoxă română «Sf. Maria» din Sydney a primit din partea Consiliului Bicentenarului din Satul New South Wales, Diploma — Certificat de recunoaștere a lucrării de reconstruire a bisericii ca proiect Bicentener de însemnătate națională, cu acordarea dreptului de folosire a Emblemei Bicentenarului. În scrisoarea oficială adresată Parohiei, Peter Arnold, Directorul Executiv al Consiliului Bicentenarului Australiei (N.S.W.), apreciază această realizare «nu numai

ca pe mărturia credinței comunității ortodoxe române de aici, ci și ca un simbol care marchează strălucit contribuția pe care românii au adus-o la dezvoltarea acestei țări în decursul timpului».

Pr. Dumitru Găină de la Parohia ortodoxă română «Sf. Petru și Pavel» din Melbourne — Australia, organizatorul celor trei parohii românești din Melbourne, Sydney și Adelaide, depunând strădanii neobosite pe continentul australian încă din iunie 1972, pe lângă impresionanta activitate pastoral-misionară, cultural-națională și gospodărească pe care o desfășoară cu deosebită sîrguință și hrănicie, îndeplinește și o activitate ecumenistă importantă, făcînd parte, după cum am mai spus, din principalele organizații bisericești locale din Australia. În cadrul acestor organizații a luat parte la toate întrunirile ecumenice care au avut loc în cursul anului 1987, dintre care menționăm :

12 februarie — participă la întîlnirea reprezentanților Bisericilor ortodoxe, organizate sub numele de «Fraternitatea ortodoxă» în biserica antiohiană din Melbourne. Se stabilește cu acest prilej ca următoarea ședință să fie găzduită de Parohia română și să aibă ca temă «Biserica română din Melbourne, organizare și funcționare, realizări și perspective» ;

17 februarie, 17 martie și 8 aprilie participă la ședințele de lucru ale Comitetului pentru Numiri în cadrul Consiliului Bisericilor din Victoria ;

25 februarie și 19 martie participă la ședințele de lucru ale Comisiei «Credință și Constituție» din cadrul Consiliului Bisericilor din Victoria ;

10 martie participă la Adunarea anuală a Consiliului Bisericilor pentru Imigranții din Victoria care a avut ca oaspete principal pe Rev. Michael Bordeaux — director la Ketson College din Londra. Aceasta Michael Bordeaux — director la Keston College din Londra. Acesta se ocupă cu situația Bisericilor creștine din țările răsăritene ;

15 martie, Pr. D. Găină a primit la Parohie vizita Dr. James Jupp din Canberra, directorul pentru editarea Enciclopediei australiene ;

5 aprilie, a participat la o întîlnire organizată de Uniting Church din Victoria cu Dl. Oliver Tambo, Președintele Congresului Național African împotriva Apartheidului din Africa de Sud ;

8 aprilie a participat la ședința Comitetului Executiv al Consiliului Bisericilor din Victoria iar la

28 aprilie la ședința Comitetului pentru Numiri din cadrul aceluiasi Consiliu ;

19 aprilie, după slujba Vecerniei din Duminica Paștelor a vorbit la radio. Cuvînt de învățătură despre Sfintele Paști.

Trebuie să mai amintim că lucrările de pictură care s-au executat la biserica parohială prin grija și cheltuiala Patriarhiei Române, splendidele mozaicuri în mărime naturală duse la bun sfîrșit de dl. pictor

Gheorghe Răducanu din București, ca și lucrările care se află în curs la Centrul Cultural Român, ce va funcționa pe lângă Parohia «Sf. Petru și Pavel» din Melbourne, au trezit un viu interes și se bucură de maximă apreciere din partea tuturor oficialităților locale. Aceasta contribuie la creșterea prestigiului Parohiei ortodoxe române, a preotului ei și a tuturor enoriașilor români care își aduc contribuția cu tot ce le stă în putință la înfrumusețarea casei lui Dumnezeu și la vestirea numelui de român «prin vești departe duse», cum spune poetul.

Un alt eveniment important pe care l-a trăit Parohia din Melbourne la începutul anului 1988 este numirea în postul de cîntăreț a Părintelui Diacon Ion Constantinescu, teolog și medic în același timp, înzestrat cu o delicatețe sufletească deosebită, cu o pregătire teologică și medicală vastă și cu virtuți morale și sociale demne de urmat. El a terminat Facultatea de Teologie din București în anul 1974, numărîndu-se printre cei mai buni studenți ai anului, a urmat după aceea cursurile Facultății de Medicină din București, în timp ce funcționa pe postul de cîntăreț bisericesc la Parohia Sf. Spiridon Vechi din București, a funcționat apoi un timp ca medic în Cîmpina și alte localități din județul Prahova, menținînd permanent legătura cu biserica și cîntările la străună. În data de 8 noiembrie 1987 a fost hirotonit diacon de către P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, iar pe 27 ianuarie 1988 a plecat la post în Melbourne — Australia.

Diac. drd. TOADER DOROFTEI

DOCUMENTARE

MONUMENTE DE ARTĂ, LIMBĂ ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ
«NOUL TESTAMENT DE LA BĂLGRAJ» (1648)
ȘI «BIBLIA DE LA BUCUREȘTI» (1688)

Secolul al XVII-lea este secolul marilor voievozi făuritori de cultură : Matei Basarab și Vasile Lupu și al străluciților cărturari : Mitropolitul Simion Ștefan, frații Radu și Șerban Greceanu, stolnicul Constantin Cantacuzino, Nicolae Milescu Spătarul și mulți alții.

Traducerea cărților bisericești și tipărirea lor au fost justificate ca nevoie spirituală a românilor din toate provinciile românești de a înțelege cuvântul sfânt, Sfânta Slujbă. În felul acesta a putut să răsară literatura cultă și să se închege limba noastră literară, cea dintâi temelie a unității noastre sufletești și culturale.

Mihai Eminescu, poetul nostru național, în anul 1882 publica în ziarul conservator «Timpul» un articol în care sublinia importanța deosebită a cărților bisericești pentru formarea și desăvârșirea limbii române literare : «cărțile bisericești tipărite în Ardeal, în Moldova, în Țara Românească opresc procesul de diversificare și de dialectizare a graiului viu ; acesta primește prin cărți o normă unitară în rostire și în scriere, căci printr-un instinct fericit, traducătorii și scriitorii originali aleg ca model dialectul cel mai arhaic al românilor, cel vorbit în Țara Românească și-n o parte a Ardealului, căci la cel mai vechi din toate se puteau reduce, ca la un prototip, dialectele ce încercau a se forma atunci... Multe texte și bisericești și laice au un ritm atât de sonor în înșirarea cuvintelor, încît e peste putință ca frumusețea stilului lor să se atribuie întâmplării și nu talentului scriitorilor și dezvoltării limbei».

În această sută de ani hotarele înguste ale culturii sud-slave nu au mai putut cuprinde năzuințele de cultură ale poporului român, năzuințe care tindeau către noi zori de cultură. Slăbind și respectul față de limbile care fuseseră socotite mult timp «sfinte», slavona și greaca, precum și împrejurările istorice favorabile, limba română a năvălit, cu binecuvîntarea și silințele tuturor în biserică, prin porțile cele mari.

Cartea bisericească românească are menirea de a consolida unitatea națională, lingvistică, spirituală și culturală.

Marii oameni de cultură, preoți și laici, încep să-și pună stringent problema necesității limbii române ca limbă de cult, deci nașterea unei tradiții de carte de limbă românească.

Astfel Mitropolitul Simion Ștefan a tipărit prima traducere integrală a Noului Testament în românește — la 20 ianuarie 1648.

Simion Ștefan a fost ales mitropolit în 1643, de principele Gheorghe Rákoczy, tocmai când se abătea asupra românilor din Transilvania cea mai aprigă propagandă calvină. Mitropolitul însă dă dovadă, prin tipărirea «Noului Testament» în limba română că este un neobosit apărător al ortodoxiei, al românismului. Cuvintele către Rákoczy din predoslovii sînt o capodoperă de abilitate în a evita orice angajare neortodoxă și a-l elogia totodată, pe principele calvin în aceiași termeni cu care i-ar fi vorbit lui Vasile Lupu :

«Că, văzînd și înțelegînd măria ta că noi rumânii care sîntem în țara măriei tale nu avem neci Testamentul cel nou, nece cel vechiu deplin întru limba noastră, măria ta te-ai milostivit ca un Craiu milostiv, și mi-ai poruncit să caut în popii mei preuți cărturari și oameni înțelepți, carii să știe izvodi Testamentul cel nou... din limba grecească și slavonească și lătinească : care văzînd porunca măriei tale am și făcut...».

Conștient de unitatea poporului român, în pofida vitregelor împrejurări istorice care îl răsfiraseră în mai multe «țări», Mitropolitul Simion Ștefan este conștient deopotrivă de necesitatea unei limbi literare comune. Tocmai de aceea, la îndemnul său, traducătorii Noului Testament : călugărul Silvestru de la Govora, Meletie Macedoneanul, Daniil Panoaneanul și alții, s-au străduit să scrie într-o limbă cît mai accesibilă tuturor românilor :

«Noi drept ne-am silit de în cît am putut, să izvodim așa cum să înțeleagă toți, iară să nu vor înțelege toți, nu-i de vina noastră, ce-i de vina celuia ce-au răsfirat rumânii printr-alte țări, de s-au mestecat cuvintele cu alte limbi, de nu grăesc toți într-un chip...».

Celebră avea să devină acea comparație a cuvintelor cu banul mod sugestiv de a susține necesitatea unei limbi literare unice a tuturor românilor :

«Aceasta încă vă rugăm să luați aminte că rumânii nu grăescu în toate țările într-un chip ; pentru aceea cu nevoie poate să scrie cineva să înțeleagă toți, grăind un lucru unii într-un chip, alții într-alt chip... Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni carii îmblă în toate țările, așa și cuvintele acelea sînt bune carele le înțeleg toți».

Ceea ce caracterizează traducerea este apropierea de limba populară, dar se observă totodată grija permanentă de a nu îndepărta prin lipsa unor cuvinte de sensurile cărții prin adoptarea neologismelor pe care le-a îmbrăcat într-o haină fonetică și morfologică românească, explicîndu-le în glosele marginale.

Înaltul prelat ardelean este primul cărturar care ajunge la convingerea că limba poate și trebuie să fie cultivată pe cale literară.

Permanentă preocupare de a fi înțeles de românii de pretutîndeni ilustrează ideea unității culturale a tuturor românilor.

Lăudabil este la această măiastră traducere tendința de a reda mai ales *înțelesul* «pentru că Scriptura fără înțeles iaste ca trupul fără suflet».

Toțmai în această nouă atitudine vis-a-vis de traducere stă meritul deosebit al Noului Testament, căci se urmărește în primul rînd sensul textului și redarea lui apoi în cuvînte înțelese de toți vorbitorii de limbă română.

La împlinirea a 340 de ani de la apariția «Noului Testament de la Bălgrad», Mitropolitul Simion Ștefan merită un pios omagiu de recunoștință pentru strădania sa de a da tuturor românilor carte bisericească pe înțeles, pentru ca aceștia să se poată apropia conștiinți de Sfînta Biserică, și pentru că a ridicat sus făclia credinței ortodoxe ținînd-o trează în ciuda vicisitudinilor de tot felul.

Dacă prima jumătate a secolului al XVII-lea a fost marcată de traducerea și tipărirea în limba română a Noului Testament de la Bălgrad — 1648 — de către Mitropolitul Simion Ștefan, cea de a doua jumătate poartă pecetea apariției «cărții cărților» — cum este numită Biblia.

«Biblia de la București» sau «Biblia lui Șerban» cum i se mai spune, pe drept cuvînt este considerată a fi actul oficial de naștere al limbii române literare.

Dar drumul pînă la această capodoperă de limbă românească a fost anevoios, plin de «spini». Chiar dacă cultura românească cultă nu are în secolul al XVII-lea o prea îndepărtată origine, totuși cele două secole cite s-au scurs de la începuturile ei marcate de textele maramureșene (Codicele Voronețean, Psaltirea Voronețeană, Psaltirea Scheiană, Psaltirea Hurmuzachi), de scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung — 1521, de tipăriturile diaconului Coresi, atestă un proces de permanentă elaborare a textelor sacre, urmărindu-se principiul înțelegerilor, deci conștiința unității de neam manifestată prin grija pentru unitatea de limbă.

S-au străduit pentru traducerea Sfîntei Scripturi frații Radu și Șerban Greceanu în timpul lui Șerban Cantacuzino, fiind impulsionată traducerea și de Constantin Brîncoveanu și permanent îndrumată de eruditul stolnic Constantin Cantacuzino.

Biblia era deci un monument colectiv al culturii naționale, care reunea contribuțiile cărturarilor Moldoveni și Munteni.

Limba folosită este plină de cuvinte populare pentru ca textul să fie accesibil tuturor românilor.

Traducerea nu este lipsită de stîngăcii și neclarități, dar ea reprezintă pentru limba română cam același lucru ca și Biblia lui Luther pentru cea germană.

Deși nu a fost o carte de mare circulație în felul Cazaniei lui Varlaam, a rămas cea mai impunătoare înfăptuire, aproape singurul text al Sfintei Scripturi pînă în secolul al XX-lea.

În comparație cu textele coresiene, fraza curge mult mai limpede. Iată cîteva construcții impresionante prin claritate și lapidaritate: «Fericit omul carele n-au mersu în sfatul necuraților și în calea păcătoșilor n-au șezut. Direptul ca finicul va înflori, ca chedrul cel de Livan se va înmulți; căci a lui iaste marea și el au făcut pe ea, uscatul mîinile lui au zidit».

«Cartea Cărților» — «Biblia» — a fost dăruită neamului românesc pentru a fi hrană sufletească și făclie vie, nestinsă în lupta pentru unitatea spirituală a acestui popor, născut pe aceste meleaguri carpato-danubiano-pontice de mii de ani, popor atît de încercat de vitregiile de tot felul, care avînd în inimă și în conștiință dragostea fierbinte pentru Dumnezeu, a putut să ajungă o națiune demnă, apreciată în lume.

«Biblia» vine ca o atestare a faptului că limba română este unica limbă romanică care a supraviețuit între limbile slave înconjurătoare, dăinuind secole, ca expresia cea mai deplină și frumoasă a sufletului poporului nostru, devenind limbă sacră.

Trăsăturile dominante ale spiritului românesc: unitatea de limbă, de neam și de cultură, cărora li s-a adăugat în viața religioasă și unitatea de credință, au mers mîna în mîna, sau alimentat reciproc, și au alimentat în decursul istoriei, tinderea permanentă a românilor spre autonomie, independență și suveranitate.

Se cuvine să subliniem încă o dată că traducerea cărților de cult stau la temelia culturii noastre naționale și că ele au jucat și joacă un rol deosebit de însemnat în viața poporului nostru, din care cauză ele nu trebuie să piară din viața noastră constituind «monumentum aere perennius».

Preot RĂDULESCU N. CORNELIU,
JUGUR

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Episcop Dr. Antonie Plămădeală, *Clerici ortodocși — cititori de limbă și cultură românească*, București, 1977.

G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă azi*, București, 1984, Ed. a III-a.

Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, vol. I, București, 1983.

Preot Cornel Rădulescu, *Primele traduceri românești ale cărților de ritual sec. XVI—XVIII (studiu istoric, liturgic și lingvistic)*, în «Glasul Bisericii», XXXIV (1975), nr. 3—4, nr. 5—6, nr. 7—8, nr. 9—10.

140 DE ANI DE LA REVOLUȚIA DIN 1848

Coborînd pe firul timpului la anii 1848—1849, care marchează momentul culminant și hotărîtor «în procesul trecerii de la orînduirea feudală la orînduirea capitalistă, în dezvoltarea istorică a României moderne», observăm că: «o dată cu revindicările de ordin social, revoluția burghezo-democratică din 1848—1849 va înscrie pe frontispiciul său dezideratul unității tuturor românilor și al independenței politice» (Miron Constantinescu, C. Daicoviciu, Șt. Pascu — *Istoria României. Compendiu*, București, 1970, p. 296).

Revoluția din 1848 a reprezentat un moment culminant al mișcării de eliberare socială și națională, cînd forțele înnoitoare ale societății românești au învins, chiar dacă biruința lor, aparent, a fost de scurtă durată.

Filă cu filă, de la începuturi și pînă în anii deplinei afirmări a suveranității și demnității sale naționale, istoria poporului român poartă pecețile unor crîncene lupte desfășurate de-a lungul secolelor, pentru păstrarea ființei sale în vatra moștenită din moși-strămoși, și pentru libertatea de jugul străin apăsător. Dintotdeauna, românul, drept, cinstit și muncitor, cu credința adevărului în cuget și cu sentimentul de bine în inimă, a dorit ca omenia să-i fie omenită prin fapte care să-i facă un trai liber sub soare, cutezînd spre împliniri pentru care înaintașii au udat țărîna pămîntului țării, nu numai cu sudoarea frunții, ci și cu lacrimi amare și cu multe suferinți dar mai ales cu sîngele lor!

Ca o urmare firească a acestor fapte, acum 140 de ani, a avut loc revoluția românilor munteni, moldoveni și transilvăneni, revoluție a cărei nestinsă flacără a luminat aceleași idealuri de libertate națională și socială ce au sălășluit în inimile românilor dintotdeauna.

Anul 1848 și-a avut de fapt începutul în evenimentele anului 1821, atunci cînd, acțiunile mișcării de eliberare românești, sub conducerea lui Tudor Vladimirescu au deschis un nou proces istoric. Dar atunci, condițiile pentru o mișcare pe care să o îmbrățișeze întreaga națiune nu erau încă coapte. Faptul acesta a fost însă posibil în anul 1848, cînd făurirea statului național modern român apărea ca iminentă, națiunea maturizîndu-se în focurile luptei revoluționare.

Oameni de seamă, bărbați iluștrii precum: Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Ioan Heliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu, Ștefan Golescu, C. A. Rosetti, sau Avram Iancu, Simion Bărnuțiu, Ion Buteanu și mulți alți contemporani ai lor, s-au avîntat pe baricadele revoluției, în fruntea maselor populare cerînd scuturarea jugului străin și înlăturarea asupritorilor dinlăuntru țării precum și dobîndirea de drepturi și libertăți pentru poporul român, preconizînd totodată, prin aspirațiile lor comune, înfăptuirea statului național unitar român, ideal ce s-a materializat faptic

acum 70 de ani la 1 Decembrie 1918. La jumătatea secolului trecut George Barițiu, afirma cu multă tărie că: «Românii vor suveranitate deplină, vor pace cu toți vecinii, vor libertate și fraternitate înlăuntru și în afară — și ei nu se vor odihni pînă nu le vor cîștiga!».

Desigur, înnoirile pe calea progresului și a afirmării naționale aduse vieții sociale și politice de către revoluționarii români «pașoptiști» n-au convenit în acel timp cercurilor conservatoare și reacționare care prin tot felul de mașinații, inclusiv cu ajutor străin, au înăbușit entuziasta ridicare la luptă a maselor populare. Steagul luptei înălțat atunci avea să devină biruitor peste vremi, iar idealurile pentru care ei au militat cu atîta ardoare avea să capete împlinire în noile etape ce au marcat zbruciumata noastră istorie.

Unirea Principatelor, cucerirea independenței de stat, formarea statului național unitar român, nașterea unei Români noi, demne, suverane, aureolate de jertfa și truda creatoare ale înaintașilor, toate acestea sînt biruințe ale generațiilor de revoluționari ai poporului nostru românesc.

Cuceririle de astăzi ale poporului, realizările sale contemporane sînt și ele consecințe ale mutațiilor decisive inaugurate în lupta neprecupețită a revoluționarilor «pașoptiști». Cei 140 de ani care s-au scurs de la evenimentele revoluționare din 1848, subliniază măreția revoluției, evidențiind rolul hotărîtor pe care ea l-a avut în afirmarea forțelor înnoitoare, în deschiderea a noi și decisive capitole ale milenarei istorii a poporului român.

Slujitorii Altarelor strămoșești nu au rămas nici ei departe de freamătul și hotărîrea întregului popor român de a-și făuri o viață mai bună, mai dreaptă, lipsită de orice asuprire străină. Ei au fost prezenți, prin cuvînt și faptă, alături de păstoriți.

În Moldova, Mitropolitul Meletie semna petiția către Mihail Sturdza. El a rostit și o cuvîntare la adunarea care a avut loc, fapt pentru care intelectualitatea bucovineană îi va adresa o scrisoare de mulțumire.

Definitorie rămîne însă, pentru atitudinea slujitorilor Altarelor strămoșești din Moldova, predica preotului Gheorghe Bodescu, rostită la 30 mai 1848, Duminica Rusaliilor, în biserica domnească din Birlad.

Pentru această patriotică cuvîntare, preotul Gheorghe Bodescu a și fost arestat în după-amiaza aceleiași zile.

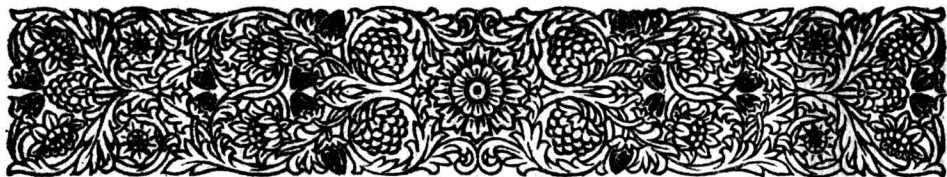
În Țara Românească, mulți slujitori ai Altarelor strămoșești, surprinzînd caracterul democratic și progresist al mișcării revoluționare de la 1848, s-au integrat luptei devenind sprijinitori ai inițiativelor Guvernului provizoriu, fiind numiți «Preoți ai Constituției». Aceștia erau trimiși ca delegați în fiecare județ «pentru a difuza principiile Consti-

tuției de la Islaz și a lămuri poporul». Așa au înțeles să-și îndeplinească misiunea mulți slujitori ai Bisericii ortodoxe, rămași doar în amintirea celor ce împărtășeau aceeași soartă cu ei, alături de Arhiman-driții Ghenadie Pîrvulescu și Ioasaf Snagoveanul, Radu Șapcă, Iero-diaconul Ambrozie etc. Guvernul provizoriu, apreciind activitatea slu-jitorilor bisericești în timpul revoluției, a mulțumit printr-o proclama-ție «tuturor preoților și ieromonahilor, ce în capul poporului cu peptele goale, se puseră înaintea tunurilor și le smulseră din mîinile inamicilor libertății» (Gh. Moiescu, Șt. Lupșa, Al. Filipașcu, *Istoria Bisericii Române*, București, 1958, vol. II, p. 464). Slujitorii Altarelor strămo-șești din Transilvania s-au angajat și ei deplin în lupta de emancipare a națiunii române. Episcopii Andrei Șaguna și Ioan Lemeny au luat parte la Adunarea Națională de la Blaj, stăruind pe lângă autoritățile vremii pentru dobîndirea drepturilor care se cuveneau românilor. Revoluția de la 1848 arată o dată mai mult că slujitorii Altarelor străbune au fost alături de poporul român, animați de dorința unei vieți mai bune, a unei vieți libere și independente, a unei vieți în care să domnească dra-gostea, pacea și înțelegerea.

Slujitorii Evangheliei Păcii și ai Altarelor străbune, au luptat ală-turi de cei mulți și oropsiți, pentru statornicirea unei noi orînduiri în care munca, cinstea, dreptatea, dragostea față de semeni și adevărul să sălășluiască de-a pururi.

Protosinghel OLIVIAN BINDIU

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

A G E N D A

PREA FERICITULUI PATRIARH TEOCTIST
PE LUNILE APRILIE—MAI 1988

- *Duminică 3 aprilie a.c.* — Duminica Floriilor.
- P.F. Patriarh Teoctist, înconjurat de PP.SS. Episcopi Vicari Patriarhali Vasile Țirgovișteanul și Nifon Ploieșteanul a săvârșit în Catedrala patriarhală, Sf. Liturghie și a rostit cuvântul de învățătură.
- *Luni 4 aprilie a.c.*
- P.F. Patriarh Teoctist a primit pe membrii Coralei patriarhale, după turneul întreprins în Finlanda, pentru a participa la un festival de muzică religioasă.
- *Joi 7 aprilie a.c.*
- În Joia cea mare, P.F. Patriarh Teoctist înconjurat de membrii Sfintului Sinod, a săvârșit Liturghia Sf. Vasile cel Mare, în cadrul căreia a sfințit Sfintul și Marele Mir.
- P.F. Patriarh Teoctist împreună cu I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului și P.S. Episcop-Vicar Justinian Maramureșanul a săvârșit denia celor 12 evanghelii la Catedrala patriarhală, la sfârșitul căreia a ținut o meditație adecvată momentului.
- *Vineri 8 aprilie a.c.*
- P.F. Patriarh Teoctist a săvârșit slujba Prohodului Domnului la Catedrala Patriarhală.
- *Sîmbătă 9 aprilie a.c.*
- P.F. Patriarh Teoctist înconjurat de sobor de preoți și diaconi a săvârșit slujba Sf. Învieri. Au participat membri ai corpului diplomatic acreditați la București.
- P.F. Patriarh Teoctist a expus Pastorală de Paște.

— *Duminică 10 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist împreună cu PP.SS. Episcopi-Vicari Nifon Ploieșteanul, Vasile Tîrgovișteanul și Roman Ialomițeanul, au luat parte la săvîrșirea Vecerniei celei mari de Paște (a doua înviere), în Catedrala patriarhală, la sfîrșitul căreia a rostit cuvînt de învățătură. Sf. Evanghelie a fost citită în douăsprezece limbi.

— *Marți 12 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a vizitat Schitul Sitaru din apropierea Mînăstirii Căldărușani dînd îndrumările convenite pentru buna întreținere a acestui vechi așezămînt bisericesc, care datează din anul 1720.

— *Duminică 17 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a săvîrșit Sf. Liturghie la Catedrala Mitropolitană de la Iași, împreună cu P.S. Episcop-Vicar Pimen Suceveanul și a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

— *Luni 18 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Iașilor, care a rezolvat probleme curente.

— *Marți 19 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a prezidat Conferința preoțească din Protopopiatul Iași, dînd îndrumările convenite clerului.

— *Miercuri 20 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a prezidat Conferința preoțească din Protopopiatul Botoșani, avînd ca temă: Sf. Liturghie în viața parohiei și a dat în încheiere povătuirile convenite.

— În continuare P.F. Patriarh Teoctist a vizitat șantierul de lucrări pentru reconstrucția bisericii din satul Victoria, Comuna Stăuceni, Mînăstirea Vorona, Județul Botoșani și Mînăstirea Sf. Ioan de la Suceava.

— *Joi 21 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist însoțit de Arhit. V. Antonescu a vizitat Mînăstirea Putna, dînd îndrumările necesare pentru definitivarea lucrărilor de finisare a Casei Domnești din incinta mînăstirii.

— *Vineri 22 aprilie a.c.*

— Împreună cu P.S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, P.F. Patriarh Teoctist a vizitat Seminarul Teologic, și unele mînăstiri din Județul Neamț.

— *Sîmbătă 23 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvîrșită de P.S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor în biserica Mînăstirii Bistrița, Județul Neamț cu prilejul sărbătoririi Sf. Mare Mucenic Gheorghe, iar la sfîrșit a rostit cuvînt de învățătură.

— *Luni 25 aprilie a.c.*

— P. F. Patriarh Teoctist a primit pe Dr. Duncan Shaw moderatorul Bisericii Presbiteriene din Scoția, care a vizitat Biserica Ortodoxă Română, între 18—25 aprilie a.c. După primire P.F. Patriarh Teoctist a reținut pe oaspete la prînz.

— *Marți 26 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a primit în audiență pe Excelența Sa Dl. Dr. Yosef Govrin, Ambasadorul Israelului la București, la care au fost de față: P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vasile Tîrgovișteanul și Pr. Consilier Tudor Alexandru.

— *Miercuri 27 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a prezidat Permanența Cînsiliului Național Bisericesc, care a rezolvat probleme curente.

— *Sîmbătă 30 aprilie a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a primit pe II.PP.SS. Mitropoliți Hrisostom de Myra și Damaskin al Elveției, însoțiți de P. Cuv. Arhimandrit Meliton, secretarul Sf. Sinod al Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol.

La primire au luat parte II.PP.SS. Mitropoliți, Antonie al Transilvaniei, Nestor al Olteniei, Nicolae al Banatului, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Nifon Ploieșteanul, Secretarul Sfințului Sinod, profesori și consilieri. În cadrul întîlnirii au fost abordate probleme privind relațiile dintre B.O.R. și Patriarhia de Constantinopol, precum și unele aspecte ale pregătirii Sfințului și Marelui Sinod Panortodox.

— *Duminică 1 mai a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a luat parte la Sf. Liturghie săvîrșită în catedrala Patriarhală de I.P.S. Mitropolit Hrisostom al Myrelor de la Patriarhia Ecumenică, însoțit de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Nifon Ploieșteanul.

După-amiază, la Mînăstirea Pasărea de lingă București, P.F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită împreună cu II.PP.SS. Mitropoliți membri ai Sinodului Permanent, P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Nifon Ploieșteanul.

— *Luni 2 mai a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a vizitat mănăstirile Cheia și Suzana din județul Prahova, interesându-se de viața duhovnicească și gospodărească a acestor două așezăminte monahale.

— *Miercuri 4 mai a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a făcut o vizită la șantierele de lucrări de la Institutul Teologic și Centrul Ecumenic, la șantierul de reparații și consolidare a Bisericii Sf. Spiridon-Nou și la șantierul de construcții a noilor Ateliere ale Institutului Biblic și de Misiune ortodoxă de la Popești-Leordeni. În această vizită de lucru P.F. Sa a fost însoțit de P.S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor și de P.C. Pr. Ioan Neamu, consilierul Sectorului tehnic și de construcții.

— *Joi 5 mai a.c.*

— În sala de ședințe a Palatului patriarhal, P.F. Patriarh Teoctist a prezidat lucrările Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, care a rezolvat probleme curente.

— *Vineri 6 mai a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a primit în audiență pe Prof. Vasile Gionea, președintele Asociației de Istorie Comparativă a Instituțiilor și Dreptului din R.S. România.

— P.F. Patriarh Teoctist a primit în audiență pe Excelența Sa Dl. Ernst Thurnheer, ambasadorul Elveției la București. La primire au fost de față P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Nifon Ploieșteanul și P.C. Pr. Alexandru Tudor, consilier patriarhal.

— *Vineri 13 mai a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a primit pe PP.SS. Episcopi, Gherasim al Rîmnicului și Argeșului, Epifanie al Buzăului, P. Cuv. Arhim. Sofian de la Mănăstirea Antim și P. Cuv. Arhim. Grigore Băbuș, care a vizitat așezămîntul românesc Prodromul și alte Mănăstiri din Muntele Athos.

— *Duminică 15 mai a.c.*

— P.F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvîrșită la Catedrala patriarhală, la sfîrșitul slujbei rostind cuvînt de învățătură și povățuire duhovnicească.

Pr. ION BĂNĂȚEANU

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST LA PROTOIERIA ALEXANDRIA

În cadrul preocupărilor stăruitoare pentru buna desfășurare a activității clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vizitat protoieria Alexandria, cu prilejul participării preoților la conferința preotească din luna martie 1988. Cum se știe, această conferință a avut un caracter aniversar, fiind dedicată sărbătoririi Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață și a peste 55 ani de activitate în slujirea poporului român. În această împrejurare, întâmpinat cu adinc respect filial și cu multă bucurie de preoții prezenți la conferință, Prea Fericirea Sa a împărtășit clerului teleormănean următorul cuvânt părintesc de învățătură :

«Am dorit să fiu prezent la lucrările Conferinței preotești, la Protoieria Alexandria, întrucit împreună avem responsabilitate și îndatoriri în slujirea Bisericii noastre strămoșești. Avem o chemare sfântă, aceea de a sluji altarul străbun, ilustrat în mod strălucit în trecut de chipuri vrednice de ierarhi luminați, cărturari iubitori de patrie, slujitori jertfelnici ai lui Dumnezeu și ai poporului.

Conferința de astăzi are un caracter solemn și în viața Bisericii noastre, manifestat prin faptul că ne-am adunat să cinstim după cuviință, împreună cu toții fiii țării, pe conducătorul României contemporane, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață, din care mai bine de cinci decenii și jumătate au fost închinată în slujirea devotată a poporului român. De peste 22 de ani, viața poporului nostru se desfășoară sub înțeleapta călăuzire a Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu, devenit pentru întreaga suflare românească cel mai ales exemplu de muncă stăruitoare și de dăruire necontentită pentru binele obștesc.

Cinstirea celor ce stau în fruntea destinului neamului este specific omenească, aflându-se și în tradiția Bisericii noastre care întotdeauna a respectat și a cinstit pe cei ce s-au învrednicit să conducă patria și poporul. Aceasta se înscrie în specificul Bisericii Ortodoxe Române care, de-a lungul vremii, și-a împletit viața sa cu viața și aspirațiile întregului popor român. În această privință, istoria este martoră de felul cum conducătorii și eroii poporului au fost cîntați, iubiți și prețuiți de întreg sufletul românesc.

Cu simțăminte de înaltă stimă și aleastă recunoștință ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre omagiază pe bărbatul care, cu minte ageră și braț puternic călăuzește spre culmi tot mai luminate viața țării noastre, viață plină de eforturi spre mai bine și de bogate înfăptuiri. Întreaga viață a poporului român se desfășoară sub atenta și directă sa îndrumare, iar la chemarea sa pentru propășirea continuă a patriei răspund cu înflăcărare, cu avînt și cu devotament neabătut toți fiii țării. Astăzi se cere, mai mult ca oricînd, tuturor fiilor patriei noastre manifestarea cu pregnanță a spiritului de unitate, de solidaritate, de conștiință patriotică și muncă înfrățită, pentru fericirea întregului popor și pentru ridicarea națiunii noastre pe noi trepte de devenire. Poporul

nostru, recunoscător pentru eroii săi, pentru cei ce crează în istorie lumini și drumuri noi, este astăzi în mod firesc alături de marele erou care a creat în viața neamului nostru o epocă luminoasă ce întruchipează împlinirea fericită a unor aspirații de secole ale înaintașilor. Biserica Ortodoxă Română se alătură întregului popor în manifestarea caldă și sinceră de aleasă stimă și înaltă prețuire față de opera măreață pe care o înfăptuiește cu zel neobosit și dăruire neabătută președintele țării noastre.

Legat de aceasta, trebuie să amintim că Biserica noastră își are un cadru propriu de desfășurare a activității ei. Prin îndelungata tradiție, cadrul de lucru al Bisericii este acela de a fi în permanență, în toate momentele, alături de popor, alături de năzuințele și de strădanțiile lui. Biserica noastră are un rol bine fixat în noianul de mari transformări și multiple preocupări din viața poporului român. Ea are un cadru valoros de lucrare pastoral-misionară, teologică și culturală, pentru împlinirea căreia se bucură de deplină libertate. Este un lucru deosebit de important că Biserica Ortodoxă Română se bucură de atenția și prețuirea conducerii supreme a țării. În strădania pentru ridicarea Patriei, pentru păstrarea, afirmarea și valorificarea tradițiilor poporului român Biserica noastră este chemată să își intensifice slujirea ei proprie, înțelegând prin aceasta, în primul rând, slujire prin altar și prin amvon. Activitatea misionară, de păstrare a dreptei credințe în fața prozelitismului unora este, mai ales în vremea noastră, o îndatorire de căpetenie a tuturor preoților. Sintem chemați să sporim neconținut activitatea noastră de îmbunătățire a predicii, a catehezei, a cîntării în comun, în vederea apărării credinței străbune în fața propagandei prozelitiste. Sintem chemați să fim tot mai activi în munca noastră pastorală. Vrednicia înaintașilor ne obligă să fim la înălțimea misiunii astăzi, luînd pildă de la ierarhii și cărturarii, preoții, călugării și credincioșii care au înscris pagini luminoase în cartea de aur a istoriei noastre, luptînd neînfricat pentru afirmarea conștiinței de neam și pentru apărarea acestui pămînt străbun. Pilda înaintașilor ne cheamă și ne obligă și pe noi cei de azi să fim la înălțimea la care ei s-au ridicat. Sintem datori să cultivăm și să prezentăm valorile ortodoxiei noastre românești în concordanță cu cerințele vieții actuale.

Pentru preotul de azi al Bisericii noastre se impune o ținută, un stil de viață și o activitate model, din care să nu lipsească dăruirea totală pentru slujirea altarului, pentru rostirea predicii și a catehezei, pentru îndrumarea permanentă a credincioșilor. Se impune ca preotul să păstreze bune raporturi cu credincioșii, ca și cu organele parohiale. O slujbă religioasă fără angajare spirituală este lipsită de viață, deci nu are valoare, după cum o predică searbădă, lipsită de idei și de însuflețire, nu aduce nici un folos nimănui. Amvonul trebuie continuu reînviat, deoarece predica își are locul său bine stabilit în desfășurarea serviciului divin. Nu poate exista liturghie fără predică, după cum predica fără liturghie este lipsită de viață. Împreună, liturghia și predica constituie un corp unitar. Din nefericire nu toți preoții sînt pătrunși de acest ade-

văr, al necesității de a împlini altarul cu amvonul. Credincioșii au nevoie de hrana duhovnicească cea de toate zilele, din ce în ce mai consistentă, potrivită cu cerințele lumii în care trăim, hrană de bună calitate, care să-i poată întări în cunoașterea și trăirea adevărilor veșnice ale credinței noastre. Se impune deci din partea preoților multă conștiințiozitate și profundă dăruire în săvârșirea Sfintei Liturghii. Sfânta Liturghie este unică; ea nu se repetă. Pentru fiecare săvârșire a Sfintei Liturghii se impune o prezență activă, o participare devotată, din partea săvârșitorului. Să nu facem din slujirea la sfântul altar o lucrare de rutină, lipsită de ecou și de eficiență în sufletele credincioșilor. Dimpotrivă, să avem, așa cum se cuvine, o participare de calitate, o participare din tot sufletul, o totală dăruire care să înfierbinte inimile credincioșilor participanți la sfintele slujbe. Ar fi o adevărată biruință a Ortodoxiei ca din fiecare sfântă slujbă, din fiecare ierurgie, din fiecare slujire, din fiecare contact pe care îl are preotul cu credinciosul, din fiecare prezență activă în viața parohiei, slujitorul altarului să facă o liturghie. Liturghia preotului se prelungește în contactele sale cu credincioșii, precum și cu toți cei ce solicițiază asistența lui. Cadrul de misiune al preotului este foarte variat; de aceea se impune datoria preotului de a fi mereu în mijlocul credincioșilor, spre a răspunde la toate solicitările acestora. Iar pentru ca prezența sa să fie într-adevăr activă și eficace, se cere ca preotul să fie bine pregătit, să citească mult, să se pregătească în permanență pentru toate contactele sale cu credincioșii. Pentru această pregătire a sa, preotul are la dispoziție publicațiile noastre bisericești. Niciodată în istoria Bisericii noastre preoțimea nu a avut la îndemină atât de mult material de cercetare teologică și pastorală ca acum. Revistele centrale și eparhiale sînt nespuse de bogate în studii și materiale de îndrumare pastorală și misionară a preoțimii noastre. În afară de acestea, preoții au la îndemină colecția din Sfinții Părinți și scriitorii bisericești patristici, pentru prima oară traduși în întregime în limba română. Toate acestea sînt realizări ale zilelor noastre, cu care ne mindrim. Folosiți tot acest material pus la dispoziție pentru activitatea pe care o desfășurați în parohii spre îndrumarea cuvenită a credincioșilor și spre împlinirea misiunii ce vi s-a încredințat. Dovediți prin hărnicie, prin disciplină și prin dăruire pentru înfăptuirea binelui obștesc, că sînteți slujitori vrednici ai Bisericii noastre dreptmăritoare și filii devotați ai Patriei străbune. Sprijiniți fiecare, cu mijloace specifice nouă, eforturile stăruitoare pe care întregul nostru popor le depune pentru ridicarea patriei pe noi trepte de luminoasă și fericită viațuire și pentru împlinirea aspirațiilor de pace, apropiere și bună înțelegere a oamenilor de pretutindeni. Străduiți-vă să dobîndiți și să păstrați în suflete, ca pe o comoară de mare preț, conștiința datoriei împlinite.

Cu aceste gânduri exprimîndu-mi bucuria pentru înfîlnirea de astăzi, vă împărtășesc părintească binecuvîntare pentru sporul activității pe care o desfășurați, pentru familiile voastre și pentru credincioșii pe care îi păstoriți».

Cuvîntarea plină de învățătură a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a fost urmărită cu multă atenție și interes de cei prezenți.

În încheierea întîlnirii, P.C. Pr. Protoieru Ion Sandu a mulțumit cu recunoștință Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru osteneala ce și-a luat de a se întîlni cu preoțimea din Protoieria Alexandria, precum și pentru bogatele sfaturi și îndemnuri pe care preoții din această protoierie vor căuta să le împlinească în activitatea lor de păstori de suflete și de cetățeni ai Patriei.

În continuare, Prea Fericirea Sa, însoțit de P.C. Pr. Vicar Octavian Popescu, P.C. Pr. Consilier Ilie Georgescu, P.C. Pr. Protoieru și P.C. Pr. misionar al Protoieriei Alexandria, a vizitat catedrala orașului Alexandria, unde a primit informații asupra lucrărilor de reparații și de restaurare ale acestui monumental locaș de închinare. A fost vizitat apoi depozitul de carte veche pentru județul Teleorman.

În planul de vizitare a Protoieriei Alexandria a fost inclusă și vizitarea bisericii parohiale din comuna Țigănești, din apropierea orașului. Ctitorie de la începutul acestui secol, biserica parohială, care a avut de suferit în urma cutremurului din martie 1977, a trecut la ample lucrări de restaurare și consolidare. Lucrările au durat pînă în anul 1987, cînd s-a terminat repictarea sfîntului lăcaș, prin osteneala părintelui paroh și a credincioșilor din localitate.

La sosire, Prea Fericirea Sa a fost întîmpinat cu multă căldură de credincioșii din localitate, care au aflat de sosirea în mijlocul lor a Întîfîșătorului Bisericii Ortodoxe Române. În sfîntul locaș s-a săvîrșit un polihroniu, după care Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un cald cuvînt de învățătură, îndemnînd pe cei prezenți să rămînă statornici în credința strămoșească, să participe la viața bisericii lor, să dea dovadă de respect față de muncă și față de îndatoririle lor cetățenești.

Vizita Părintelui Patriarh Teoctist în județul Teleorman a constituit o adevărată sărbătoare pentru clerul și credincioșii din această parte a eparhiei noastre, precum și un nou impuls pentru preoțimea de aici în împlinirea tot mai stăruitoare a chemării lor de slujitori ai lui Dumnezeu și ai semenilor.

Pr. ILIE GEORGESCU

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST LA SFÎNTA MÎNĂSTIRE CERNICA

Vineri, 25 martie 1988, în ziua slăvitului praznic al Bunei Vestiri, într-o minunată întrezărire de primăvară, atît de mult dorită, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvîrșit Sfînta Liturghie, în biserica «Sfîntul Gheorghe din incinta Sfintei Mînăstiri Cernica. După cum se știe acest sfînt locaș de închinare adăpostește un odor de mare preț pentru noi, românii ortodocși: moaștele Sfîntului Ierarh Calinic Cernicanul, ocrotitorul mînăstirii, spre care se îndreaptă cu dragoste și nădejde sufletele însetate de hrană duhovnicească ale multor credincioși.

Întîmpinat de soborul Sfintei Minăstiri, în frunte cu P.C. Arhim. Teofil Panait, superiorul acestui așezămînt monahal, Prea Fericirea Sa s-a închinat la Moaștele Sfintului Ierarh Calinic, apoi a intrat în Sfîntul Altar pentru a îmbrăca veșmintele în vederea slujirii Sfintei Liturghii.

La timpul convenit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un cald cuvînt de învățătură, spunînd :

«Sfînta noastră Biserică prăznuiește astăzi o mare sărbătoare, una dintre cele pe care Ortodoxia le-a închinat în cinstea Maicii Domnului. Buna Vestire este o sărbătoare deosebit de importantă în viața credincioșilor noștri, deoarece ea este legată de viața și ființa poporului nostru românesc. Sărbătoarea de astăzi, a Bunei Vestiri, așa după cum i se spune, este legată însă nu numai de poporul nostru și de istoria lui multi-milenară, ci și de fiecare dintre noi în parte, de mîntuirea noastră, a fiecăruia, ca una ce ne aduce «vestirea cea nouă» a mîntuirii.

Biserica cinstește sfînta sărbătoare de astăzi, numind-o «începătură a mîntuirii noastre». «Începătură a mîntuirii» este sărbătoarea Bunei Vestiri din clipa în care îngerul Domnului s-a arătat Sfintei Fecioare Maria, spre a-i aduce mesajul dumnezeiesc despre misiunea sa pentru care a fost aleasă în vederea mîntuirii neamului omenesc. Așa se prezintă în iconografia noastră bisericească sărbătoarea Bunei Vestiri : Maica Domnului, o tinără fecioară, plină de credință, crescută din fragedă pruncie în tradiția Legii celei Vechi, la templul din Ierusalim, stă îngenuncheată, în chip de rugăciune, în dialog cu îngerul lăminat, mesager al lui Dumnezeu. Prea Curata Fecioară ascultă cu smerenie cuvintele îngerului, uimită de vestea că ea avea să devină Maica Fiului lui Dumnezeu. Este cel mai frumos, cel mai înălțător, cel mai sublim moment din istoria mîntuirii noastre acest moment de «început al mîntuirii noastre» cînd Sfînta Fecioară a luat cunoștință de voia divină, de iconomia dumnezeiască a mîntuirii neamului omenesc, pe care mintea omenească nu a putut, nu poate și nu va putea niciodată să o cuprindă îndeajuns.

Să ne oprim, iubii mei, la Maica Domnului, readucînd în mintea noastră imaginea acestei fiice credincioase a lui Israel, a acestei fecioare curate care avea să devină «mai mărită decît heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decît serafimii». Sfînta Fecioară Maria, îngenunchind, ascultă cu smerenie vestea îngerului, atentă la faptul că dintre toate ființele pămîntului ea a fost aleasă să devină «Maică a Fiului Celui Prea Înalt, ce se va numi Emanuel, care se tâlcuiește : cu noi este Dumnezeu !».

În actul acesta al Bunei Vestiri se exprimă de fapt voința lui Dumnezeu în viața fiecăruia dintre noi. Auzim și vedem semnul Bunei Vestiri mîntuitoare, din momentul în care Dumnezeu își descoperă voia Sa dumnezeiască. Prin vestea făcută cunoscută Sfintei Fecioare Maria astăzi, se face cunoscută nouă, de fapt, voința lui Dumnezeu cea mîntuitoare. Credincioșii și credincioasele noastre, slujitorii și monahii din minăstirile noastre, să fie deci cu luare aminte la voia lui Dumnezeu, la chemarea făcută lor de către Dumnezeu, la misiunea spre care le sint călăuziți în viața aceasta pașii.

Prea Curata Fecioară Maria nu s-a îndoit, dar nici nu a răspuns imediat îngerului, de la primele cuvinte ale acestuia. Ea a ascultat ca o fiică credincioasă cuvintele lui, adîncind în gîndul ei sensul tainic și minunat al spuselor lui. Apoi, abia apoi, a răspuns: «Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat» (Luca 1, 34). Reținem deci, iubii mei, că voința lui Dumnezeu nu forțează voința omului, ci ea se exprimă și așteaptă apoi cu răbdare ecoul care ia naștere în sufletul acestuia, alegerea judecării omului, ca și la Sfînta Fecioară Maria. Voința lui Dumnezeu respectă voința omului, libertatea lui, ca a unuia care are puterea de a gîndi, de a alege, de a hotări, de a judeca. Omul are acest discernămint de a urma sau nu voia lui Dumnezeu. Fericit acela care ascultă, dar mai ales nefericit acela care nu ascultă voința dumnezeiască. Noi putem însă alege, putem hotări, cu puterea credinței noastre, însușindu-ne voința lui Dumnezeu, spre mîntuirea noastră, asemenea Sfintei Fecioare Maria. Ne aflăm astăzi, într-un sfînt locaș de închinare și reculegere duhovnicească, în această minăstire istorică, unde voința lui Dumnezeu s-a manifestat cu ecouri adînci în sufletele monahilor ce s-au perindat în timp pe această «insulă a spiritualității noastre românești», în dorința de a urma pe Hristos. Din acest sfînt așezămint au răsărit mari ierarhi ai Bisericii noastre, monahi desăvîrșiți și în același timp patrioți înflăcărați, iubitori de țară și popor. Aceasta s-a datorat, în primul rînd, ascultării cu credincioșie a voii lui Dumnezeu. Bisericile și mai ales minăstirile noastre românești au la temelie această ascultare, această smerenie plină de curăție a Sfintei Fecioare Maria care, la vestirea cea bună adusă de înger, s-a plecat înaintea voii lui Dumnezeu zicînd: «Fie mie după cuvîntul Tău» (Luca 1, 38). Cuvintele acestea atît de curate, atitudinea aceasta de smerenie desăvîrșită înaintea lui Dumnezeu și de supunere față de voia divină stau la temelie începutului mîntuirii noastre și sînt chezașia ei neîndoielnică. Acestei ascultări îi datorăm noi credința noastră ortodoxă, a cărei lucrare sa dezvoltat tocmai pe actul smereniei și nevinovăției Sfintei Fecioare, a înțelepciunii și a ascultării față de voința lui Dumnezeu.

Este o pildă mirifică pentru oricare dintre noi, fie că sîntem aici, fie că sîntem oriunde pe acest pămînt, ca avînd în mintea și în sufletul nostru pilda smereniei Sfintei Fecioare, să ne facem la rîndu-ne pilde de smerenie față de Biserica lui Dumnezeu. Fără acest lucru, iubii mei, nu putem realiza adevărata viață creștină și nu ne putem însuși bogăția harului dumnezeiesc. Numai în Biserică și prin Biserică ne putem împărtăși de primirea harului divin, deoarece numai aici se află adevărata comoară a darurilor Duhului Sfînt. Fie la tinerete, fie la bătrînețe, lucrarea noastră, strădaniile noastre spre mîntuire se împlinesc în Biserică și numai în Biserică, în tot timpul vieții noastre.

Minăstirea aceasta în care ne aflăm astăzi este, cea mai grăitoare pildă de ascultare, de smerenie și de înțelegere a ființării creștinului pentru împlinirea menirii sale, care este mîntuirea. Ascultarea față de Biserică și de glasul ei — Sfîntul Sinod — este, în fapt, chezașia mîntuirii noastre, chezașia împlinirii și răsplătirii lucrării noastre, a nevoințelor noastre, a rugăciunilor și a muncii noastre !

Să păstrăm deci, iubii mei, această atitudine de ascultare față de sfânta Biserică, pentru că numai aici, în Biserică, aflăm limanul și ocrotirea noastră sufletească. Cei care se îndepărtează de Biserică și rătăcesc pe la tot felul de grupări religioase nu se călăuzesc după voința lui Dumnezeu și nici nu se pleacă acestei voințe, pentru că voința lui Dumnezeu nu este poruncă pentru ei. Pentru noi însă, voința lui Dumnezeu înseamnă bucurie, pace, dreptate, facere de bine, iar nu rătăcire sau dezbinare. Sfânta Fecioară Maria s-a supus voinței lui Dumnezeu, transmisă ei de către îngerul Gavriil. Fiecare creștin și creștină, fiecare slujitor, fiecare monah și ierarh, toți și cu toții trebuie să ne facem pildă în a asculta glasul Bisericii și a-l implini în lucrarea noastră în viața noastră de fiecare zi. Iată dar, cite învățăminte frumoase putem desprinde pentru noi în această minunată zi de primăvară, zi în care ne-am rugat aici împreună pe «Muntele cel sfânt al Taborului românesc» și ne-am împărțit din Trupul și Sângele Domnului, nădăjduind ca sărbătoarea Bunei Vestiri să aducă daruri și roade bogate în sufletele noastre. Maica Domnului să ne fie tuturor ocrotitoare, călăuzitoare și mijlocitoare în viața aceasta, cu rugăciunile și trecerea ei înaintea Sfintei Treimi, pentru iertarea păcatelor noastre, pentru o viață curată, demnă și fericită. «Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărțășirea Duhului Sfânt să fie cu noi cu toți!»
Amin.

*

La ieșirea din biserica Sfântul Gheorghe, Prea Fericirea Sa, ținând să respecte rînduiala chinovitică a Sfintei Mînăstiri Cernica, s-a îndreptat spre trapeză unde a luat parte la masa de obște, împreună cu întreaga obște monahală.

Diac. MIHAI HAU

SFINȚIREA MARELUI MIR LA CATEDRALA PATRIARHALĂ

Biserica Ortodoxă Română are printre îndatoririle sale de importanță deosebită și pe aceea de a pregăti și sfinți Marele Mir, fără de care nu se poate săvîrși Taina Botezului, nu se pot tîrnosi bisericile și sfinți antimisele și nu pot fi primiți în creștinism cei veniți din alte credințe. Marele Mir este materia necesară săvîrșirii celei de a doua Sfinte Taine: Taina Mirungerii, prin care se împărțășește celor botezați puterea și harul Sfîntului Duh necesare pentru întărirea și creșterea lor în viața duhovnicească și în virtuțile creștine.

După cum este cunoscut, Sfinții Apostoli au socotit, potrivit învățăturii Mîntuitorului Iisus Hristos, că Taina Botezului prin apă nu este suficientă pentru intrarea în creștinism și pentru dobîndirea mîntuirii, ci ea trebuie completată și pecetluită prin o a doua Taină, care să dea celor botezați împărțășirea Sfîntului Duh, pe care ei îl primiseră în chip văzut la Cincizecime. Deoarece, în vechime, semnul văzut al primirii oricărui dar spiritual era punerea mîinilor peste capul primitorului, Sfinții apostoli își puneau și ei, la început, mîinile peste capul noilor creștini, întărind astfel botezul lor și împărțășirea Duhului celui de viață dătător, chiar și atunci cînd botezul îl săvîrșiseră alții. Mai

tîrziu, Sfinții Apostoli au înlocuit punerea mîinilor ca semn văzut al săvîrșirii celei de a doua Taine, prin ungerea celor botezați cu untdelemn sfințit, mai ales că cei ce credeau în Hristos, care înseamnă «uns», au luat numele de creștini, adică «unșii» sau aleșii credinței celei noi. Numărul creștinilor sporind mereu, Sfinții apostoli nu mai puteau fi ei înșiși peste tot și au încredințat această misiune urmașilor lor la conducerea primelor comunități creștine, adică episcopilor, singurii care aveau dreptul de a sfinți untdelemnul folosit la Taina «confirmării» botezului și care, la început, făceau ei înșiși, precum Sfinții apostoli mai înainte, ungerea noilor botezați. Numărul comunităților creștine înmulțindu-se cu vremea, episcopii n-au mai putut nici ei să facă ungerea fiecărui nou botezat în parte și au transmis acest drept preoților, prin mijlocirea untdelemnului sfințit, însă, de ei, care a căpătat, prin adăugarea treptată a unor diferite ingrediente, denumirea de Marele Mir.

Pregătirea și sfințirea Marelui Mir a devenit, astfel, o lucrare religioasă de mare însemnătate în Biserica Ortodoxă. Fără el, Taina Mirungerii nu se poate săvîrși, iar botezul n-ar fi deplin. Fiind sfințit de arhieriei, care sînt urmașii legiuitori ai Sfinților apostoli, Marele Mir are puterea și harul pe care le avea însăși punerea mîinilor Sfinților apostoli peste primii creștini. Prin Taina Mirungerii noul botezat devine creștin adevărat și deplin, adică uns al Domnului, pentru că ungerea aceasta este semnul împărtășirii noului creștin cu darurile Sfintului Duh, care s-a pogorît în chip văzut mai întii asupra Mîntuitorului la Botez și apoi asupra Sfinților apostoli la Cincizecime și care acum se dă tuturor creștinilor după botez, sub chipul văzut al Marelui Mir.

Este îndeobște cunoscut că Sfintul Mir se face din untdelemn de măsline amestecat cu vin curat și cu multe și felurite balsamuri, esențe și arome. După tradiția statornică de veacuri în Biserică, amestecul acestor balsamuri, esențe și arome, care intră în compunerea Marelui Mir, alături de untdelemn și vin, se pregătește și se fierbe după o rînduială anume, în Săptămîna Patimilor, începînd din simbăta Floriilor, pentru a fi sfințit de soborul tuturor arhieriei Bisericii autocefale a unei țări, în frunte cu Întîistătătorul Bisericii, în Joia Patimilor în timpul Sf. Liturghii.

Prin mulțimea și varietatea componentelor din care este alcătuit, Marele Mir simbolizează mulțimea și felurimea darurilor și a puterilor Sfintului Duh, care pune în lucrare diferitele virtuți creștine. Marele Mir este în același timp semnul și pecetea lui Hristos, care face dintr-însul o pavază duhovnicească a trupului și mîntuire a sufletului. Marele Mir, sfințit prin puterea dumnezeiască a Sfintului Duh, invocat prin rugăciunile arhieriei, fiind trimis la toate parohiile din cuprinsul Patriarhiei Române, pentru nevoile absolut indispensabile ale cultului ortodox, duce cu el nu numai împărtășirea darurilor Sfintului Duh, pe care le conține, ci și semnul văzut al legăturii cu Scaunul patriarhal al țării, fiind, deci, simbolul unității Bisericii noastre și totodată al legăturii ei de canonicitate neîntreruptă cu Biserica întemeiată de Sfinții apostoli, de la care purcede de fapt puterea sfințitoare a Marelui Mir.

Pînă la o vreme, dreptul de a pregăti și sfinți Marele Mir în creștinătatea ortodoxă îl păstrase pentru sine Patriarhul ecumenic de la Constantinopol, care îl împărțea apoi tuturor Bisericilor Ortodoxe naționale ce stăteau sub autoritatea canonică a Patriarhiei Ecumenice. Pe măsură ce Bisericile Ortodoxe naționale și-au dobîndit autocefalia, adică neatîrnarea de Patriarhia din Constantinopol și o dată cu aceasta puterea de a se conduce de sine stătător, ele au căpătat și dreptul de a-și sfinți singure Marele Mir, necesar pentru nevoile proprii. Deci, sfințirea Marelui Mir constituie una din formele de manifestare ale autocefaliei Bisericii Ortodoxe, fiind o lucrare religioasă de importanță deosebită, care se săvîrșește, după împrejurări, la anumite intervale mai lungi sau mai scurte de timp. Pe pămîntul românesc, sfințirea Marelui Mir s-a făcut în anii 1513, 1643, 1670, 1707, iar de la 25 martie 1882, cu trei ani, deci, înainte de recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre, cînd Marele Mir a fost sfințit la Mitropolia din București, cu o solemnitate deosebită ca și la patriarhiile răsăritene, de către mitropolitul primat Calinic Miclescu împreună cu întregul Sinod al Bisericii, de încă 15 ori și anume: în 1894, de către mitropolitul primat Ghenadie Petrescu; în 1906, de către mitropolitul primat Iosif Gheorghian; de trei ori, în 1921, 1926 și 1934, de către patriarhul Miron Cristea; în 1942, de către patriarhul Nicodim Munteanu; de șase ori, în 1950, 1955, 1958, 1965, 1968 și 1973, de către patriarhul Justinian Marina și de două ori, în 1978 și 1983, de către patriarhul Iustin Moisescu.

Anul acesta, în ziua de joi 7 aprilie, s-a săvîrșit, în Catedrala patriarhală din București, pentru a 16-a oară sfințirea Marelui Mir în Biserica noastră și pentru prima dată în timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Potrivit rînduielilor tradiționale ale Ortodoxiei, sfințirea Marelui Mir a fost săvîrșită și de această dată de către toți membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în cadrul Liturghiei Sfîntului Vasile cel Mare din Joia Săptămîinii Patimilor, după ce s-a efectuat în prealabil amestecarea numeroaselor balsamuri, esențe și arome care intră în compoziția materiei Marelui Mir alături de untdelemn și vin și care s-au fiert, după anumite rînduieli, în primele trei zile din Săptămîna Patimilor la Paraclisul mînăstirii Antim din București. Ritualul sfințirii apei a fost oficiat în ziua de 4 aprilie de către I. P. S. Mitropolit NESTOR al Olteniei, P. S. Episcop ROMAN IALOMÎTEANUL, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor și P. S. Arhiereu GHERASIM HUNEDOREANUL, Vicarul Episcopiei Buzăului, împreună cu un sobor de preoți și diaconi de la Catedrala patriarhală. Pregătirea și fierberea mirodeniilor a continuat luni, marți și miercuri în Săptămîna Patimilor, după rînduiala tipiconală, de către preoți și diaconi anume stabiliți.

În Joia Mare, 7 aprilie, la orele 9 dimineața, soborul arhierilor, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înveșmînțați în odăjdii și înconjurați de consilieri din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, de preoți și diaconi, a pornit în procesiune solemnă din Palatul patriarhal și a intrat în Catedrală pentru a săvîrși Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare și sfințirea Marelui Mir, unde așteptau profesori de la Institutul și Seminarul teologic din București, călugări și călugărițe, studenți teologi și elevi seminariști, precum și un mare număr de credincioși veniți la această importantă solemnitate bisericească. Vasele în formă de amforă cu Mirul pregătit pentru sfințire fuseseră aduse încă de miercuri seara de la mînăstirea Antim la Paraclisul Palatului patriarhal, iar de aici, în cursul dimineții de joi, au fost transportate în Catedrală și depuse în Sfîntul altar. După intrarea soborului de arhierie în Sfîntul altar, înainte de «Sfinte Dumnezeule», conform rînduielilor tipiconale, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a citit prima din cele patru rugăciuni de sfințire a Marelui Mir, iar I. P. S. Mitropolit ANTONIE al Ardealului pe cea de a doua. La ieșirea cu Darurile, vasele cu Mir au fost aduse de către preoți și diaconi pînă la ușile împărătești, de unde au fost luate de soborul de arhierie și depuse pe Sfînta Masă. După Axion, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a citit ultimele două rugăciuni și formulele sacramentale pentru sfințirea Mirului. Răspunsurile convenite la Sf. Liturghie, au fost date de Corala Catedralei patriarhale. La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Banatului a rostit o cuvîntare în care a arătat rostul și însemnătatea Marelui Mir și a sfințirii lui în viața religioasă a creștinilor ortodocși. După ce a exprimat satisfacția pentru condițiile favorabile de care se bucură astăzi Biserica Ortodoxă Română, putînd să-și valorifice pe deplin starea ei de completă neafîrnare, inclusiv pregătirea, sfințirea și administrarea Marelui Mir în conformitate cu practica ortodoxă de veacuri, I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Banatului a rugat pe bunul Dumnezeu să reverse darurile Sale cele bogate asupra Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist ca să poată săvîrși încă de multe ori slujba sfințirii Marelui Mir, pentru ca puterea dumnezeiască ce lucrează prin el să întărească și să țină de-a pururi neclintită sfînta noastră Biserică strămoșească. După slujbă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a împărtășit arhieresti binecuvîntări tuturor credincioșilor aflați în Catedrală, dintre care unii s-au învrednicit de primirea Taipei Sfîntei Cuminecături. După aceea, vasele cu Sfîntul Mir au fost duse în Paraclisul Palatului patriarhal, unde s-a oficiat un polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și pentru înaltul sobor de arhierie. Apoi, într-un cadru solemn, membrii Sfîntului Sinod au semnat următorul document oficial înscris pentru aducere-aminte în Condica Sfîntă a Patriarhiei :

ACT SINODAL

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Treimea cea într-tot Sfântă, deoființă și nedespărțită — Amin.

Luînd aminte la lucrarea sfințitoare a Bisericii, la care se întrebuintează Sfântul și Marele Mir, spre folosul și creșterea duhovnicească a credincioșilor, lucrare care a făcut să ajungem la sfîrșitul cantității sfințite cu cinci ani în urmă, am purces la pregătirea și sfințirea Marelui Mir.

În acest scop, în zilele de luni, marți și miercuri din această Săptămână Mare în Paraclisul minăstirii Antim din București s-au preparat ingredientele pentru Marele Mir și s-a săvîrșit slujba convenită de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit NESTOR al Olteniei, Prea Sfințitul Episcop Vicar ROMAN IALOMIȚEANUL și Prea Sfințitul Arhiepiscop Vicar GHERASIM HUNEDOREANUL, înconjurați de preoți și diaconi. Iar astăzi, șapte aprilie, Sfînta și Marea zi Joi din Săptămîna Sfintelor și Mintuitoarelor Patimi ale Domnului nostru Iisus Hristos, din anul unuia mie nouă sute optzeci și opt, potrivit rînduiei din totdeauna a Bisericii Ortodoxe, atestată documentar și pe pămîntul românesc în anii 1513, 1643, 1670, 1707, 1882 și de cincisprezece ori în ultima sută de ani.

Noi, TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit și Arhiepiscopul, cu Prea Sfințitul Episcop, cu Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal și cu Prea Sfințitul Episcop Vicar și Arhiepiscop Vicar membrii ai Sfîntului Sinod, ne-am adunat în Catedrala patriarhală din București cu hramul «Sfinții Împărați Constantin și Elena» și în cadrul dumnezeieștii Liturghii a Sfîntului ierarh Vasile cel Mare, cu puterea, cu lucrarea și pogorîrea harului Prea Sfîntului și de viață dătătorului Duh, am săvîrșit SFINȚIREA MARELUI MIR, care se va folosi la întărirea întru Duhul Sfînt a credincioșilor creștini prin Taina Mirungerii ca pecete a darului Sfîntului Duh și la sfințirea, prin ungere, a noilor biserici și a antimiselor de la parohiile și minăstirile din cuprinsul Patriarhiei Române, din țară și de peste hotare.

Această sfințire a Marelui Mir a avut loc acum pentru a ȘAISPREZECEA OARĂ în de Dumnezeu păzita Biserică Ortodoxă Română după recunoașterea ei, în anul 1885, ca autocefală, de către celelalte Biserici Ortodoxe autocefale surori, în frunte cu Patriarhia Ecumenică din Constantinopol și pentru Întîia oară de la alegerea și înscăunarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

La această slujbă de sfințire a Marelui Mir au fost de față consilierii patriarhali și mitropolițani, profesori de teologie, călugări, călugărițe și credincioși.

Cuvîntul de învățătură a fost rostit de Înalt Prea Sfinția Sa, Înalt Prea Sfințitul NICOLAE, Mitropolitul Banatului.

Spre aducere aminte s-a înscris acest Act Sinodal în Condica Sfîntă a Sfîntului Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române, semnîndu-se de noi, ierarhii, care am participat la săvîrșirea acestei dumnezeieștii slujbe.

Într-un cuget înălțăm calde rugăciuni către Domnul și Milostivul Dumnezeu, cel în Treime lăudat.

T E O C T I S T

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**ANTONIE, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului****NESTOR, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei****NICOLAE, Arhiepiscopul Timișoarei și Caransebeșului și Mitropolitul Banatului****ANTIM, Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos****TEOFIL, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului****GHERASIM, Episcopul Rîmnicului și Argeșului****EPIFANIE, Episcopul Buzăului****EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor****EMILIAN, Episcopul Alba Iuliei****TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagului****VASILE, Episcopul Oradiei****NIFON PLOIEȘTEANUL, Episcop Vicar Patriarhal****VASILE TÎRGOVIȘTEANUL, Episcop Vicar Patriarhal****ROMAN IALOMIȚEANUL, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor****PIMEN SUCEVEANUL, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor****DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei****LUCIAN TOMITANUL, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos****JUSTINIAN MARAMUREȘANUL, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului****CALINIC ARGEȘANUL, Arhiereu Vicar****IOACHIM VASLUIANUL, Arhiereu Vicar****GHERASIM HUNEDOREANUL, Arhiereu Vicar**

*

Prin solemnitatea și fastul deosebit pe care l-a dat acestei sfinte slujbe soborul arhiereilor slujitori, sfințirea Marelui Mir din anul acesta a lăsat o impresie neștearsă în amintirea tuturor celor care au avut bucuria de a participa la acest important și înălțător act sacramental din viața religioasă a creștinătății ortodoxe.

GHEORGHE VASILESCU

HRAMUL CATEDRALEI «SF. HARALAMBIE»
DIN MUNICIPIUL TURNU MĂGURELE

(10 februarie 1988)

Sărbătorirea Hramului unei biserici, duhovnicește și tradițional, se constituie într-un minunat prilej de retrăire a unității de credință, de emoționantă părtășie cu cei prezenți «Ca toți să fie una», dar și cu strămoșii noștri ctitori, făuritori ai tezaurelor de mărturisire și închinare la Sfintele Altare străbune, unde clipă de clipă ne plecăm genunchii pentru rugăciune și pioasă aducere aminte.

În ziua de 10 februarie 1988, cînd Biserica Ortodoxă prăznuiește pe Sf. Mucenic Haralambie, ocrotitorul Catedralei din municipiul Tr. Măgurele, grandioasa biserică, menită să aureoleze în timp Independența națională de la 1877, era împodobită: «Cu frumusețea cea dintîi», printr-o numeroasă participare de clerici și credincioși care dovedește mereu actuală imaginea biblică rostită de Isaia Proorocul: «Ridică împrejur ochii Tăi și vezi, că toți se adună și se îndreaptă spre Tine. Fiii Tăi vin de departe, fiicele Tale sînt purtate pe umeri» (Isaia 40, 4).

Din binecuvîntarea P. F. Părinte Patriarh *Teoctist*, Prea Sfințitul Episcop *Nifon Ploieșteanul* — Vicar patriarhal și Secretar al Sfințitului Sinod, asemenea «Păstorului cel bun care-și pune sufletul său pentru oile Sale», înfruntînd vicisitudinile timpului rece, străbate coline și văl în căutarea «oii celei Una», picurînd în sufletele celor prezenți la sărbătorirea hramului Catedralei, mirul de nard al bucuriei alese, prin săvîrșirea Sf. Liturghii arhieresti, într-o biserică unde de 43 de ani, credincioșii nu mai beneficiază de aceasta, înțelegînd acum, mai mult ca oricînd, sensul cuvintelor sfinte: «Arhiereul este luat dintre oameni, dar pus în cele către Dumnezeu.

La orele 10,00 în fața Catedralei, copii îmbrăcați în frumoase costume naționale, întîmpină pe Prea Sfințitul Episcop Nifon Ploieșteanul, cu pîinea și sarea tradițională, oferindu-i frumoase buchete de flori, în prezența P. C. Pr. Prot. Marian D. Ciulei, a tuturor preoților din Prot. Tr. Măgurele și a unui impresionant număr de credincioși.

După acordurile imnului arhieresc, și după emoționantul ritual al «Inchinării», cu contribuția Diac. Grigore Andronescu și Diac. Augustin Rusu, înconjurat de un ales sobor de preoți, P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, a săvîrșit Sf. Liturghie prin intermediul căreia cei «călători cu inimile arzînde spre Emausul dezlegărilor», după care însetăm mereu, au avut posibilitatea să cunoască pe «Tainicul călător» — Iisus Hristos, întru arhieriasca «frîngere a pîinii». Răspunsurile au fost date de Corul Catedralei, iar predica zilei a fost rostită de Pr. Ic. Stavr. Emil Băldescu, fost paroh și protoieru al Protoieriei Tr. Măgurele. La sfîrșitul Sf. Liturghii, ca o binemeritată răsplată pentru ostenele și aleasa ambianță de rugăciune menținută de credincioși, P. S. Episcop Nifon a rostit un bogat cuvînt de învățătură, «cuvînt cu putere multă», din care s-a desprins limpede și convingător, învățătura ortodoxă despre sfințenie, rolul sfinților în general și al mucenicilor în special în sporul vieții creș-

tine, pe al căror sînge a fost pusă temelia creștinismului, Sf. Mucenic Haralambie strălucind și el în constelația celor ce și-au vărsat sîngele pentru Hristos. La frumoasa atmosferă sărbătorească, prin bunăvoința P. S. Episcop Nifon, s-a adăugat și hirotesia în iconom-stavrofor a P. C. Pr. Protoiereu Marian D. Ciulei, parohul Catedralei, ritual impresionant pentru credincioși, datorită rarelor posibilități de a participa la astfel de ceremonii.

Deosebit de onorat și recunoscător, de distinsa prezență a P. S. Episcop Nifon, P. C. Prot. Marian D. Ciulei a adresat un călduros cuvînt de bun venit și de mulțumire P. S. Sale și oaspeților, raportînd starea spirituală și administrativă din Protopopiat, spunînd printre altele : «Vă întîmpinăm, Prea Sfințite Stăpîne, cu pîinea și sarea recunoștinței noastre, pentru onoarea ce ne-ați făcut, aducîndu-vă la cunoștință că «Via Domnului sădită de Dreapta Cerească» de pe acest străvechi plai de baladă, e chivernisită bine de «lucrători» harnici care se dovedesc «păstori ai tainei credinței în cuget curat» și ai frumoaselor tradiții ale înaintașilor, oameni ai viitorului, ancorați neclintit în temelia trecutului și conștienți de nevoile prezentului, pentru că «Hristos și ieri și azi și în veac este Același». Cu aleasă recunoștință vă rugăm, Prea Sfințite Stăpîne, să transmiteți Prea Fericitului Părinte Patriarh mulțumirile noastre fierbinți pentru părinteasca purtare de grijă, care față de noi s-a revărsat «ca roua ce se pogoară pe muntele Ermonului».

Adresăm mulțumiri călduroase și conducerii Onor. Departament al Cultelor pentru înțelegerea deosebită pe care o arată problemelor din Protopopiatul nostru.

Numărul impresionant al credincioșilor, atmosfera de rugăciune deosebită, a relevat imaginea unității de credință în acest frumos colț de țară, cu prilejul alesului popas duhovnicesc, care nu a fost numai o insulă în «marea vieții, la care să se ancoreze corăbiile amintirii, ci descoperirea aceluia Izvor», de unde se poate bea «apa cea vie», din care «dacă bea cineva nu va înseta niciodată», de la sărbătoarea Hramului, plecîndu-se cu sufletele adînc emoționate, asemenea locuitorilor Sichei-ului Samariei de la fîntina lui Iacob. Avînd în pioasă amintire pe ctitorii și slujitorii adormiți în Domnul, s-a oficiat slujba Parastasului, după care urmîndu-se firul dragostei creștine s-au împărțit daruri.

Bucuria revărsării darurilor lui Dumnezeu împlinită la Sf. Liturghie arhierescă, a continuat într-un cadru sărbătorec la agapa oferită cu această ocazie de Consiliul parohial, la care, pe lîngă distinsa prezență a P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, Vicar patriarhal, au participat delegatul autorităților locale și în semn de frățească colaborare și împreună-slujire cu P. C. Protopop gazdă și PP. CC. Protopopi Pr. Ion Sandu, Protoieria Alexandria și Pr. Stănculescu, protoieria Videle. A-

ceastă participare a celor trei protopopi a fost prilejul folosit de P. S. Episcop pentru a le împărtăși celor prezenți din îndrumările P. F. Părinte Patriarh *Teoctist*, privind îmbunătățirea activității misionare și pastorale în fiecare parohie, rolul preoților în întărirea credinței, apărarea ei și în creșterea duhovnicească a bunilor credincioși ai bisericii noastre străbune.

De asemenea, s-a atras atenția asupra importanței prezenței și lucrării fiecărui preot pe tărîm social-obștesc și cetățenesc patriotic și a exemplului demn de urmat pe care trebuie să-l dea credincioșilor. Cu aceste îndemnuri P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, Vicar patriarhal, a împărtășit tuturor celor prezenți binecuvîntările P. F. Patriarh *Teoctist* și ale P. S. Sale cu dorința ca acest colț de țară să fie mereu aproape prin lucrarea preoților și a credincioșilor, de inima caldă și plină de creștinească dragoste a Bisericii și a ierarhilor ei. Ziua de hram la a cărei strălucire a contribuit prezența P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, Vicar patriarhal, a rămas în conștiința enoriașilor și a tuturor celor prezenți, zi memorabilă pe care a «gătit-o Domnul» spre aleasă, neuitată și negrătită bucurie duhovnicească pe care «nimeni nu o va lua de la noi».

Pr. CIULEI MARIAN.

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

PR. IC. ST. DIMITRIE ARGINT

În ziua de 17 mai 1988, a trecut către Domnul Preotul Ic. St. Dimitrie Argint, parohul parohiei Balta Albă (Biserica «Adormirea Maicii Domnului») din București, după o scurtă însă cumplită suferință, cleric de frunte al Bisericii Ortodoxe Române.

S-a născut la 14 iunie 1907, în localitatea Șișcani, județul Vaslui, din părinți agricoli — au fost șase copii și mama văduvă de război deosebit de evlavioasă. A făcut școala elementară în satul natal, apoi Seminarul Teologic din Huși (1920—1928) și Facultatea de Teologie din Chișinău (1932—1936). În 1929 s-a căsătorit cu Eugenia Rugină, fiica preotului din Iacobeni, județul Iași, absolventă a Școlii Normale de Învățătoare din Iași. A fost hirotonit preot, în 1929, la parohia Iacobeni transferat, în 1931, la parohia Bivolari, tot județul Iași. În 1945 a funcționat la Tipografia Patriarhiei Ortodoxe Române — în 1948 paroh la Parohia Cățelu — 23 August-București și, din 1967 paroh la Parohia Balta Albă.

Înzestrat de «Vistierul bunătăților și Dătătorul de viață» cu însușiri sufletești, etice, religioase, sociale și umane deosebite, superioare și binefăcătoare, precum : credință nedezmîntită prin nimic, dragoste de pre-

oție, bunătate, blîndețe, judecată cumpănită, înțelept, răbdare, tact pastoral, slujire pioasă, comportare cuviincioasă, figură cucernică, iubitor de cultură instructivă, Preotul Ic. St. Dimitrie Argint, oriunde a păstoriț și a lucrat, a lăsat roade bogate, durabile și binecuvîntate, apreciat și distins de superiori, respectat, ascultat și îndrăgit de enoriași, admirat și prețuit de colegi, cu excelente amintiri pentru toți, personificînd un exemplu instructiv și edificator de preot, om și cetățean.

În ziua de joi, 19 mai 1988, ora 14—17 (Sărbătoarea Înălțării Domnului), i s-a slujit, în biserica parohială, prohodul solemn, de către Prea Sfințitul Dr. Vasile Țirgovișteanul, Episcop-vicar patriarhal și Rector al Institutului Teologic Universitar din București, asistat de un impunător sobor de preoți și diaconi, din care distingem pe P. C. Pr. Dumitru Soare, Director la Institutul Biblic și de Misiune, P. C. Pr. Constantin Popescu, Consilier patriarhal, P. C. Pr. Dumitru Rădună, Protoiereul protoieriei 2 Capitală, P. C. Preoți colegi de altar, colegi de Seminar și Facultate, prieteni și cunoscuți din București și alte părți ale țării (21 în total), în prezența membrilor familiei și a unui mare număr de enoriași și credincioși...

Au rostit necrologuri (în ordinea vorbirii): P. C. Pr. Protoiereu Dumitru Rădună, P. C. Pr. Mihail Ispas-București (coleg de clasă de la Seminar), P. C. Pr. Dumitru Birnovescu-Bîrlad (coleg și prieten), Prea Sfințitul Episcop Vasile Țirgovișteanul.

Au arătat, elogios și documentat, date biografice și școlare, calitățile distinse, meritele personale și realizările multiple — parohiale, sociale, culturale, cetățenești-patriotice..., ale Preotului Ic. St. Dimitrie Argint, precum și amintirile frumoase ce le lasă în urma sa...

Prea Sfințitul Episcop Vasile Țirgovișteanul a adus binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist și a întregit portretul sufletesc și cununa de calitate și vrednicii ale preotului și omului Dimitrie Argint... A evidențiat chipul blînd și luminos al P. C. sale și a stăruit asupra virtuții, blindetii, atît de prețuită de Mîntuitorul Iisus Hristos și de binefăcătoare pastoral, social și uman... I-a remarcat zelul pastoral — a mers pe drumul apostolatului evanghelic. De asemenea dăruirea lui generoasă prieteniei ziditoare — s-a referit la prietenia divină a Mîntuitorului pentru Lazăr din Betania, lăcrimînd la mormînt. L-a dat pildă edificatoare de preot — «de slugă bună și credincioasă». Tatăl Ceresc îl răsplătește, încă de pe pămînt, cu sfîrșit al vieții și pogribanie în zile de mare Sărbătoare — Înălțarea la cer a Domnului Iisus Hristos. Din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist și a Sa personal a prezentat condoleanțe familiei defunctului.

După înconjurarea bisericii a fost condus și înhumat în cimitirul Belu. La agapa tradițională a vorbit P. C. Pr. Director Dumitru Soare, despre însemnătatea preoției creștine și a exemplificat cu viața, activitatea și persoana Preotului Ic. St. Dimitrie Argint.

Dumnezeu să-l odihnească în fericirea veșnică a Împărăției Sale!

Pr. GH. CUNESCU

DIN ACTIVITATEA ARHIEPISCOPIEI TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

(Aprilie 1988)

PRĂZNUIREA SFINTELOR PAȘTI LA CENTRUL EPARHIAL

În noaptea Sfintei Învieri a Mântuitorului Hristos din anul 1988, mii de credincioși au participat la slujbele săvârșite în bisericile din eparhie. La catedrala arhiepiscopală, I. P. S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica, în fruntea soborului de preoți și diaconi a săvârșit o înălțătoare slujbă. Un număr impresionant de credincioși, cu făclii aprinse în mâini au luat parte la acest emoționant eveniment. Din sute de glasuri reunite a răsunat imnul triumfal al biruinței vieții asupra morții: «*Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd și celor din morminte, viață dăruindu-le*».

La momentul potrivit, credincioșii au ascultat folositoarele și ziditoarele cuvinte și îndrumări cuprinse în Pastorală I. P. S. Arhiepiscop, citită, în acea neuitată noapte, în aproape 400 biserici.

Alături de lumina Învierii, credincioșii au purtat în casele lor piinea sfințită — Pasca — spre bucuria tuturor.

În ziua de 10 aprilie, la prînz, I. P. S. Arhiepiscop a săvârșit, în fruntea soborului catedralei, slujba vecerniei speciale (A doua înviere). Credincioșii prezenți în număr mare, au ascultat Sfînta Evanghelie, citită în mai multe limbi, iar la sfîrșit, un cuvînt de zidire duhovnicească.

După-amiază, la orele 17, Înalt Prea Sfîntitul Arhiepiscop Antim a primit tradiționala vizită a clerului din municipiul Galați. Au fost de față membrii Permanenței Consiliului eparhial și alți colaboratori ai I. P. S. Sale.

În numele preoților și cîntăreților din Galați și din eparhie, P. C. Pr. Vasile Lungeanu de la parohia Sf. Gheorghe și Modest, a rostit un frumos cuvînt, referindu-se la însemnătatea zilei, precum și la colaborarea clerului cu ierarhul și credincioșii în diversele activități pastorale, misionare și gospodărești. Vorbitorul a evidențiat, de asemenea, stăruitoarele eforturi pe care I. P. S. Arhiepiscop le depune pentru prosperitatea eparhiei și rezultatele mulțumitoare obținute pînă în prezent. În final a dat glas angajamentelor clerului de a-și aduce din plin contribuția la acțiunile ce se desfășoară în eparhie, ca devotați slujitori bisericești și cetățeni ai României Socialiste.

Înaltul Arhiepiscop a răspuns printr-un cald și însuflețit cuvînt părintesc, spunînd între altele :

«Serbăm Învierea Mîntuitorului cu sentimente de aleasă bucurie duhovnicească și înălțare a cugetului către cel ce a biruit puterea și pecețile morții. Fiind un praznic al luminii se cuvine să reținem îndru-

marea Sfintei Scripturi «umblați ca fiii ai luminii» (Efes. 5, 8). Ea se adresează deopotrivă clerului și credincioșilor. Îndeosebi preoții, pe lângă datoria de a-și înnoi și lumina propria viață, trebuie să se gîndească și la anumite aspecte ale misiunii preoțești, menite să strălumeze viața credincioșilor. În epistola către Evrei, apostolul spune: «Hristos a gustat moartea pentru fiecare om» (2, 9). Aceasta trebuie să rămînă în inimile noastre. Nu pentru lume, în general, abstract, a murit Hristos, ci pentru fiecare în parte, pentru nevrednicia noastră. Multe sînt nevredniciile pe care preotul este dator și chemat să le îndrepte. Îndeosebi, în ziua de astăzi, preotului i se deschide un larg cîmp de acțiune pe tărîm moral, în domeniul combaterii actelor antisociale. Beția, spre exemplu, este un flagel cu efecte dezastruoase: accidente, degradare fizică și morală, dezmembrarea familiei. Chiar marile sărbători ale creștinătății sînt folosite de unii ca prilej pentru consumarea abuzivă de băuturi alcoolice. În loc să se rețină aspectul spiritual al sărbătorii, se degenerează. Cîte accidente și situații neplăcute se întîmplă la cununii, botezuri, momente care prin natura lor sînt destinate unei trăiri spirituale. Iată un teren de muncă intensă pentru preoți. Apoi, în sarcina cucerniciilor voastre ați putea prelua combaterea și a altor aspecte: lăcomia, furtul, concubinajul, abandonarea copiilor, lipsa de grijă față de părinți. Ce cinste mare ar fi pentru noi, oamenii Bisericii, dacă am lua atitudine în fața credincioșilor împotriva acestor plăgi sociale. Vă spun aceste lucruri, întrucît preoția este o slujire mai largă decît slujba Bisericii, slujirea lumii. În această lume să se simtă cuvîntul bun și exemplul preotului. În felul acesta, demonstrăm că sîntem legați de interesele poporului nostru». În continuare, I. P. S. Sa a adus mulțumiri purtătorului de cuvînt al preoților, la această vizită tradițională, precum și tuturor celor prezenți, făcîndu-le urări de sănătate și cit mai rodnice realizări în muncă. Cîntăreții și a cîntăreților gălățeni, condusă de P. C. Pr. Eugen Drăgoi, consilier cultural, a intonat cîteva piese corale adecvate momentului. Vizita s-a desfășurat în sărbătoreasca atmosferă pascală, care a încălzit inimile tuturor.

PRIMA CONFERINȚĂ ADMINISTRATIVĂ

În zilele de 19—27 aprilie, la protopopiate s-au desfășurat lucrările primei conferințe administrative din anul 1988, la care au participat toți preoții și cîntăreții bisericești. Tema principală supusă dezbaterii s-a intitulat: «Sfînta liturghie în lucrarea pastoral-misionară a preotului și importanța ei în viața credincioșilor». Referenții și preoții înscriși la cuvînt au subliniat, îndeosebi aspectele practice legate de lucrarea pastoral-misionară desfășurată în cadrul Sfintei Liturghii. S-au relevat posibilitățile mărturisirii și apărării dreptei credințe prin Sfînta

Liturghie, s-a pus accent pe participarea constantă și activă a credincioșilor la săvârșirea jertfei euharistice. O atenție particulară a fost acordată implicării plenare a preotului în duhul rugăciunii, împlinirii îndatoririi acesteia de a predica, catehizării credincioșilor pentru a înțelege și trăi momentele liturgice.

Potrivit ordinii de zi, stabilite de Centrul eparhial, s-a prezentat apoi o cateheză, avînd ca subiect : «Pregătirea tinerilor și a nașilor pentru cununie», urmată de discuții analitice.

Cîntăreții bisericești au pregătit referatul intitulat : «Grupul vocal, factor important în procesul de organizare a cîntării obștești. Modalități de activare». În cadrul luărilor de cuvînt a fost evidențiată contribuția substanțială pe care grupurile vocale de la parohii pot și trebuie să o aducă la acțiunea de promovare a cîntării obștești. În conferință au fost prezentate rapoarte de activitate socială și misionară și s-au făcut comunicări de interes general pentru preoți și cîntăreți.

CONSFĂTUIRE MISIONARĂ DE LUCRU

În ziua de 28 aprilie 1988, la sediul Centrului eparhial a avut loc o consfătuire misionară, sub președinția I.P.S. Arhiepiscop Dr. Anîm Nica. La consfătuire au participat toți preoții și cîntăreții bisericești din municipiile Galați și Tecuci, precum și slujitorii de la unele parohii rurale cu probleme misionare speciale. Au fost invitați, de asemenea, cîte un membru din Cercul misionar de la parohiile respective, care ajută efectiv la promovarea cauzei misionare.

După deschiderea ședinței de către I.P.S. Arhiepiscop protoiereii Stanciu Mălăia (Galați) și Grigore Chivu (Tecuci) au făcut comunicări detaliate asupra aplicării la parohii a inițiativei conducerii eparhiei, privind oficierea vecerniei cu program misionar. Înscriindu-se la cuvînt, preoți, cîntăreți, membri ai cercurilor misionare, au informat asupra modalității desfășurării vecerniilor misionare, greutățile întîmpinate, satisfacțiile și folosul duhovnicesc ale credincioșilor participanți. S-a constatat că această lucrare misionară este deosebit de eficientă și se practică la tot mai multe parohii. În continuare s-a reamintit programul misionar al vecerniilor duminicale, I.P.S. Arhiepiscop aducînd unele îmbunătățiri.

În cadrul ședinței, I.P.S. Sa a îndrumat pe slujitorii bisericești să se preocupe de activizarea credincioșilor mireni în diverse lucrări misionare, îndeosebi la generalizarea cîntării omofone și în acțiuni de caritate creștină. A indicat preoților parohi să pună la dispoziția organelor

parohiale și a altor credincioși doritori biblioteca parohială pentru înformarea acestora și sprijinirea lucrării misionare a preotului.

Ședința, cu un pronunțat caracter de lucru, prin larga participare, analiza în detalii a acestei importante metode de activitate bisericească — vecernia cu program misionar — și hotărârile luate, a constituit un nou impuls pentru cei prezenți, la lucrarea în vastul ogor pastoral-misionar de la parohiile din eparhie.

ALTE ACTIVITĂȚI ALE I.P.S. ARHIEPISCOPI

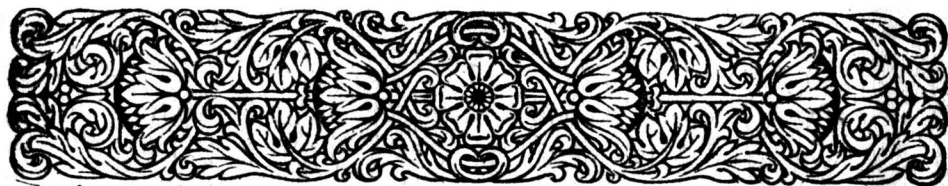
— În ziua de 3 aprilie (Intrarea în Ierusalim), I.P.S. Arhiepiscop a slujit Sfânta Liturghie în catedrala arhiepiscopală. După-amiaza, cu prilejul participării la vecernia misionară, a rostit un folositor cuvânt de învățătură, cu referire la patimile Domnului.

— Între 5—7 aprilie, I. P. S. Sa a participat la lucrările Sinodului mitropolitan de la București. În ziua de 7 aprilie a slujit, alături de ceilalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, în soborul condus de Preafericitul Patriarh Teoctist, la Sfânta Liturghie în catedrala patriarhală, în cadrul căreia s-a săvârșit slujba sfințirii Sfântului și Marelui Mir.

— La 11 aprilie a efectuat o vizită de lucru la mănăstirea Buciumeni din nordul județului Galați, luând unele măsuri pentru mai buna gospodărire a așezămîntului.

— Între 22—23 aprilie I. P. S. Sa a vizitat mănăstirile Cocoș și Celic Dere din județul Tulcea, unde s-a interesat de pregătirile făcute pentru primirea vizitatorilor în sezonul estival ce se apropie, rezolvînd și alte probleme duhovnicești și gospodărești.

Pr. EUGEN DRĂGOI

RECENZII ȘI NOTE

Tudor Cătineanu, *Elemente de etică*, Cluj-Napoca, 1987, 258 p.

După definiția obișnuită «etica este știința care se ocupă de studiul principiilor morale». Ea înglobează totalitatea normelor de conduită morală. A fi moral înseamnă a avea o dispoziție sufletească și aplicativă în conformitate cu principiile înalte de conviețuire. Cuvântul moral este cuprinzător, el include ideea bine-lui și a virtuților, dintre care mai ales iubirea, care poate totul, de care se leagă scopul faptelor.

Conștiința morală atrage și solidarizează întocmai ca magnetul care polatizează, în jurul său elemente înrudite.

Acțiunea morală este o acțiune generic socială, pentru că morala și moralitatea sînt omniprezente în viața umană — în relațiile umane — în diverse grade și forme de cristalizare.

Volumul, de care ne ocupăm, tratează pe larg despre valorile morale în contextul acțiunii morale, problematica fundamentală a eticii, problematica structurală, în trei teme mari: idealul moral, libertatea morală și sensul vieții.

Idealul moral ne înfățișează cazul autentic și firesc al rostului idealului în viața morală. Dintre formele idealului menționăm: idealul eroic.

Orice ideal este, în general luat eroic, căci idealul reclamă eforturi și sacrificii. O notă caracteristică a idealului eroic rezidă în atitudinea subiectului care nu renunță la ideal chiar dacă este conștient că el va fi realizat abia după moartea sa.

De la ieșirea din captivitatea egipteană și pînă la realizarea efectivă și deplină a idealului, istoria a fost, este și va fi fecundă în idealuri eroice.

Referindu-se la D. D. Roșca constată că autorul Existenței tragice distinge trei tipuri de ideal: idealuri care au rămas «visuri fără trup», idealuri care au fost realizate cu prețul unei enorme risipe de energie și idealuri care abia realizate au fost distruse de forțele ostile.

Problemele ce se pun — în cartea ce o discutăm — sînt multiple și variate.

Subliniem doar din capitolul Libertatea morală, modul cum încadrează autorul punctul de vedere creștin, în temele eticii sale: Idealul vieții este dincolo de viață. Omul trebuie să fie liber, ca să se dezvolte liber față de sine însuși și în chip complet, ca să se desăvîrșească prin sine însuși.

Aceasta este poziția învățăturii creștine.

Potrivit Genezei — secvența căderii în păcat — aici (în viață) ne pregătim pentru cîștigarea fericirii...

Religia creștină aduce pentru prima dată în lume ideea egalității oamenilor. Această idee de bază este cuprinsă în învățătura lui Iisus Hristos și consemnată în Evangheliile.

«Ideea egalității universale este într-adevăr proprie creștinismului... și nu poate fi contestată.

Oamenii sînt egali pentru că toți sînt copii, — creațiile, sau creaturile — lui Dumnezeu, respectiv descendenții familiei originare».

De fapt infinitul e ceva nedefinit, Blaga l-a suspendat simplu în «Marele anonim» (183), de aceea Constantin Noica recunoaște deschis și constată că «nu știe ce să facă cu tema infinitului. Oamenii sînt egali în fața morții, egali în fața judecării de apoi și egali pentru că au spirit și duh.

Sensul vieții este autorealizarea. Autorul cugetă, desigur, la sensul vieții subiectului, fie el colectiv sau individual.

Ca să fii «om întreg», cum ar zice Geo Bogza, se cer ah! cîte. Omul are înalta îndatorire să-și sporească exigențele, pentru a atinge imperativele modului de gîndire și de trăire, demne de coroana creaturilor.

Perspectiva de tratare a eticii e filosofică. Tudor Cățineanu s-a consultat cu oamenii reprezentativi în probleme de etică, de la Aristotel — Etica nicomahică — și pînă la Constantin Noica — Rostirea filozofică românească.

Constantin Daniel, *Pe urmele vechilor civilizații*, București, 1987, 204 p.

Pentru specialiști, cit și pentru marele public, prezenta lucrare alcătuită de marele nostru orientalist Const. Daniel, aduce noi lumini în cunoașterea vechilor civilizații, atestate de numeroase vestigii arheologice ale lumii antice din Asia și Africa. Varietatea și bogăția informațiilor din istoria popoarelor asiatice și africane este expusă de autor în cele opt titluri mari, fiecare din ele cuprinzînd capitole mici numerotate cu cifre romane.

Înainte de prezentarea datelor privind civilizații și istoria acestor popoare ale antichității, cititorul este prevenit printr-un succint «Cuvînt înainte» semnat de Aurel-Dragoș Munteanu asupra faptului că lucrarea de față «radiografiază etnii dispuse pe o arie ce se întinde din inima Africii pînă în munții Armeniei și din Anatolia pînă la Valea Indusului» (p. 5—6) și că autorul ei «dă o replică fermă tuturor interpretărilor pseudo-științifice și tendențioase rasiste, afirmînd cu generozitate aportul inestimabil al culturii africane dravidiene și semite la constituirea patrimoniului spiritual al omenirii» (p. 6).

Sub primul titlu, «Țara Kuș, a africanilor de culoare» (p. 10—50) sînt înfățișate știri de ordin geografic, istoric, lingvistic, religios și artistic. Aici se acordă un spațiu destul de larg regatului Kușitic

Bibliografia selectivă e vastă. Dintre români autorul se consultă cu P. Andrei (Despre ideal), I. Banu (Filosofia elenismului), L. Blaga (Trilogia culturii), Eliade Mircea (Istoria religiilor), D. Ghișe (Existențialismul francez și problemele eticii), M. Ralea (Explicarea omului), D. D. Roșca (Existența tragică), Stoica Elian (Prelegeri de etică), Zamfirescu Vasile (Contraidealul moral).

A consultat 73 de autori, între care și Nicolae Mladin, Studii de teologie morală, Sibiu 1969 și Dumitru Stăniloae Teologia dogmatică vol. I, II, III, București 1978.

Cartea, de care ne ocupăm, are calități incontestabile. Ea orientează documentar în problemele de etică și se citește cu interes.

Pr. prof. Dr. NICOLAE NEAGA

ridicat în sec. al VIII-lea î. Hr. pe locul provinciei egiptene Nubia și al unor teritorii din partea nordică a Egiptului (p. 16). Între secolele VIII—VI î.Hr. regatul kușitic cu capitala la Napata, a cunoscut o perioadă de glorie, regii săi ajungînd să conducă în calitate de faraoni chiar Egiptul (p. 20). Din cauza atacurilor perșilor și mai tîrziu a romanilor, regatul kușitic intră din sec. al II-lea d. Hr. într-o stare de declin și el se destramă în mai multe state succesore.

Pentru vechii greci, regatul kușitic poartă numele de regatul ethiopianilor — cei ce au fața aprinsă, popor care a fost creștinat în a doua jumătate a secolului al IV-lea de către Frumentius și Aedeusius (p. 31). Această populație cu pielea neagră este alcătuită din diverse triburi care vorbeau limbi diferite și credeau în diferite zeități (p. 35). Ea folosea o scriere hieroglică și hieratică și scria pe papirusuri de la dreapta la stînga și de sus în jos. Limba sa, descendentă din familia lingvistică afro-asiatică, are la bază semne consonantice și vocalice (p. 38—41).

Religia kușitilor este dominată de zeități egiptene în fruntea cărora se află zeul Amon care era reprezentat la fel ca și în orașul Teba în chip de berbec sau de zeu cu cap de berbec. În alegerea regilor kușiți, zeul Amon căruia i se de-

dicase și un oracol și Etiopa se numea chiar «Țara oracolului lui Amon», avea un rol important. Pe lângă divinitățile străine, etiopienii aveau și zeii lor proprii ca Apedemak, reprezentat uneori printr-un șarpe de proporții mari, Amanap, Sibou, Dedun și alții (p. 41—45).

Influența egipteană se observă nu numai în domeniul religiei, ci și al artei folosite la confecționarea statuilor și la ridicarea piramidelor din piatră în apropierea orașului Napata (p. 47—49).

Altă informație generală de ordin istoric, geografic, economic, social, religios și artistic se referă la «Arabia felix și civilizația sud-arabică» (p. 52—70). Plecînd de la etimologia cuvîntului de «arab» care se traduce prin «stepă, deșert, pustiu», autorul arată că Arabia situată din punct de vedere geografic între Marea Roșie, Oceanul Indian și Golful Persic, a fost locuită încă din perioada cuaternară de oameni care se ocupau cu vinatul și că prima mențiune a civilizației Arabiei de sud o aflăm în Vechiul Testament și datează din sec. X î.Hr. (III Regi 10, 1—11; II Parl. 9, 1—9, p. 53—54). Această mențiune biblică se referă la regina din Saba pe care Iosif Flaviu o numește Nikaulis, iar Coranul îi zice Bilqis. Regatul din Saba a existat în secolul al X-lea î.Hr. și el apare după cel din Ma'in (sec. XV—XIII î.Hr. p. 55).

Spațiul întins al Arabiei a fost locuit de populații semite a căror limbă face parte din marea familie lingvistică ce poartă același nume. În zona sudică a acestei țări, arabii au folosit o limbă deosebită de cea vorbită de conștrații lor din partea nordică. Aceasta din urmă o va anihila, încît este vorbită de foarte puțini locuitori arabi din Arabia de sud. Cele mai vechi inscripții din Arabia de sud datează din sec. X î.Hr. și sînt mai vechi cu 8 secole față de cele de proveniență nord-arabică sau lihyanită (sec. II — î.Hr. — VI d.Hr.). În inscripțiile sud-arabice este utilizat un număr de 29 de grafeme consonantice care vor dispărea o dată, cu limba vorbită de locuitorii statelor din sudul Arabiei numite Main (minean), Saba, Qataban și Hadramaut (p. 57—60).

Potrivit mențiunilor vechitestamentare, așa cum arată și autorul, toți arabii descînd din Ismael, fiul lui Avraam (Fac. 21, 9; 14—21). După tradiția musulmană, arabii din zona sudică a Arabiei își au originea din Qahtan care pare a fi identic cu loctan, unul din urmașii lui Eber,

fiul lui Sala și strănepot al lui Arfaxad, fiul lui Sem (Fac. 10, 22—26). O parte din acești semii ai Arabiei de sud sînt ismaeliți, deoarece strămoșul lor Adnan descinde din Ismael (p. 59).

Neamurile sud-arabice, înainte de a se organiza în state, au fost conduse de principii-preoți și viața lor economică s-a bucurat de mare prosperitate, deoarece pămîntul locuit de ei era fertil și preocuparea lor principală era agricultura și comerțul de animale și de aromate. Ele aveau o credință politeistă, zeul lor comun fiind Athar, care reprezintă luceafărul de dimineață și credeau în viața de apoi (p. 58). Acestor divinități li s-au ridicat temple și statui, care confirmă nu numai viața lor religioasă, ci și cunoștințele lor în domeniul artei, îndeosebi cea figurativă pe care o va interzice islamismul în sec. VII, perioadă în care se încheie istoria și cultura sud-arabilor (p. 60, 69).

Ca și alte civilizații, egipteană, sumeriană, asiro-babiloniană și cea a neamurilor semite din Arabia de sud, a cunoscut o perioadă de existență de aproape două milenii după care va dispărea. După o tăcere de peste un mileniu, abia în secolul trecut s-au dat la iveală vestigiile cu inscripții pe care specialiștii le descifrează pentru a fi cunoscută istoria, cultura și civilizația neamurilor sud-arabice înainte de a trece la mahomedanism.

În strînsă legătură cu Sf. Scriptură sînt și datele privind cetățile biblice Sodoma și Gomora (p. 78—80), precum și cele ce au în vedere statul elamit («Elamul și civilizația elamită», p. 82—104). Cele două cetăți biblice din cauza imoralității locuitorilor lor au fost pedepsite de Dumnezeu cu ploaie de pucioasă și foc din cer (Fac. 19, 24). Ele se aflau înainte de cataclism într-o zonă fertilă și bogată în pășuni care i-au determinat pe Lot să vină aici (Fac. 13, 8—13). Fertilitatea acestei zone din valea Sidim aproape de Marea Moartă o confirmă săpăturile arheologice care stabilesc această perioadă prosperă între anii 2000—1500 î.Hr. (p. 72). În această vale Sidim s-au confruntat, așa cum relatează textele vechitestamentare, armatele aliate ale celor 5 orașe Sodoma, Gomora, Adma, Teboim și Toar, cu cele ale celor 4 state din Mesopotamia. Cele 5 orașe din Valea Sidim au fost învinse și biruitorii au luat în robie pe locuitorii lor și pe Lot care a fost eliberat de cei 318 oameni

ai patriarhului Avraam (Fac. 14, 1—16). După această confruntare armată s-a petrecut pedepsirea orașelor din Valea Sidim și acest moment este pus în legătură cu declanșarea unui puternic cutremur de pământ care a avut loc probabil pe la anul 1900 î.Hr. (p. 72). Prin urmare, cataclismul descris în Sf. Scriptură a fost real și în antichitate, lumea păgână îl considera ca fiind produs de un puternic cutremur de pământ însoțit de o erupție vulcanică. Această părere este mai apropiată de cele consemnate în Vechiul Testament, de aceea autorul nu este de acord cu cei ce susțin că distrugerea celor 4 orașe din Valea Sidim, exclusiv Ţoar în care s-a refugiat Lot, a avut loc ca urmare a unor alunecări de teren, sau din cauza unui meteorit sau a unei explozii nucleare, ori în urma impactului cu o navă cosmică (p. 78—79).

În confruntarea dintre orașele din Valea Sidim și cele 4 state mesopotamiene este menționat și numele regelui Kedarlaomer al Elamului (Fac. 14, 1). Ţara Elamului, numită de sumerieni Hatam și Nim de către asiro-babilonieni, era situată geografic în partea de răsărit a Mesopotamiei și avea capitala la Susa, ale cărei urme de existență încep din anul 3500 î.Hr. (p. 83—85). În spațiul acestei țări asiatice, arheologii au dat la lumină urme de localități ca Susa, Tepe Sarad, Bendebal și altele, precum și vestigii epigrafice folosind scrierea hieroglică, ideografică, datînd din anul 3000 î.Hr., nedescifrate pînă acum. La Susa, centrul politic al elamiților, popor nesemit, s-a descoperit o tăbliță cuneiformă, cu scriere sumeriană care a înlocuit pe cea proto-elamită și pe ea sînt însemnate nume a două dinastii de regi din Elam. Este vorba de regii din orașele Awan și Simaș și pe această listă figurează și numele lui Kedarlaomer și Tidal al gutimilor (cf. Fac. 14, 1, p. 88).

Istoria multiseclară a Elamului (Iranul de azi) a cunoscut momente de prosperitate, atunci cînd nu a fost atacat de statele vecine babiloniene și asiriene. Cînd Babilonul a fost cucerit și condus între anii 1530—1150 î.Hr. de kasiți, popor caucazian, Elamul s-a supus acestei noi stăpîniri. Profitînd de războiul dintre asirieni și kasiți, Elamul își recapătă independența în sec. XIII î.Hr. pe care o va pierde sub regele Nebucodonosor I (1170—1123) al Babilonului și sub acest stat vor rămîne pînă în anul 850 î.Hr. După această dată, Elamul apare din nou pe scena istoriei antice și existența

sa va fi de scurtă durată deoarece îl desființează regele Assurbanipal (668—630 î.Hr.) al asirienilor (p. 94—95).

Elamul a fost un stat federativ, similar cu cel al hitiților, deoarece din el făceau parte gutimii și kasiții. El era condus de «înaltul comisar» care își exercita puterea în numele unui zeu și după moartea sa statul era condus de subalternul său numit Sukkal. În vremea «înaltului comisar», statul elamit este influențat de civilizația akkadiană de la care a împrumutat și limba utilizată în textele juridice și economice. Aceste texte sînt imprimate pe tăblițe de lut, de aceea multe din ele s-au distrus din cauza timpului (p. 98).

Ați scrierea proto-elamită hieroglică, cît și cea protoelamită cuneiformă nu au putut fi descifrate în întregime. Pînă în prezent s-a reușit să se descifreze cel mai vechi document de limbă elamită și el conține un tratat dintre regele Akkadului și un prinț elamit. Limba elamită este așezată de filologi în grupa limbilor asiatice sau caucaziene (japhetite) deosebite de cele semite și cele indo-europene și ea, cu toate că a preluat mulți termeni sumerieni și semiți, nu folosește flexiunea, are 2 feluri de conjurări, 4 timpuri și 5 moduri (p. 102).

Laolaltă cu popoarele orientale, excepțînd pe evrei, și elamiții sînt politeiști, principalele lor zeități fiind Șușinak și Șamaș. A acestea se adaugă și alte divinități semite ca Ișmekarab, Nergal, Sin, Gișgameș etc. (p. 103) cărora li se ridicau temple de către regi și acestea erau deservite de preoți și preteze (p. 104).

Pentru înțelegerea trecutului îndepărtat al antichității orientale deosebit de utile sînt și datele despre «Civilizația enigmatică de pe valea Indusului și răscoalele sclavilor» (p. 106—139).

Începînd din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cînd ia ființă serviciul arheologic al Indiei (1861), s-a declanșat acțiunea de cercetare sistematică a vechii civilizații indiene. Ca urmare a cercetărilor arheologice întreprinse pe valea Indusului (în sanscrită Sindhu = fluviu; riu) pe ruinele vechilor așezări de la Harappa și Mohenjo-Daro, astăzi se știe că în India exista o civilizație urbană autohtonă în mileniul III î.Hr. La sfîrșitul acestui mileniu vor apare primele state indiene al căror locuitori se ocupau cu păstoria, vinatul și agricultura (p. 109—110). Obiectele din ceramică, piatră și metal confirmă faptul că indienii de pe valea Indusului se îndeletniceau cu olă-

ritul, confecționarea uneltelor din lame de silix și a podabelor din aur, argint, aramă și bronz. La acestea se adaugă figurinele cu chipuri umane și sigiliile care dovedesc nivelul artistic al artizanilor lor (p. 116—119).

Unele dintre obiectele descoperite pe valea Indusului poartă inscripții ale căror semne se ridică la un număr de 400 rămase până astăzi încă nedescifrate. Aceste semne se aseamănă ca reprezentare cu scrierea vechilor locuitori din Insula Paștelui datînd din sec. XVI—XVII și cu caracterele proto-elimite. Descifrarea semnelor care nu pot fi niște ideograme ar fi facilitat cunoașterea numelui poporului care le-a folosit (p. 120—122).

Viețuitorii imperiului de pe valea Indusului sînt politeiști, divinitatea principală fiind Marea zeiță protectoare a pămîntului și fiul sau soțul acesteia, Marele zeu înfățișat cu fața triplă cum va fi mai tirziu a lui Brahma. Ca și vechii locuitori din părțile Afganistanului, cei de pe valea Indusului venerau taurul și capra domestică. Ei aveau un pronunțat cult agrar în care erau prezente băile rituale și ceremonialul aducerii jertfei în aerul liber (p. 124—125).

Din cauza condițiilor naturale nefavorabile provocate de revărsările Indusului, cît și a răscoalelor sclavilor exploatați cu cruzime de stăpînii lor, marile așezări Mohenjo-Dara și Harappa au fost distruse, fapt care a dus la slăbirea imperiului Indusului și la invadarea lui de popoare ariene (arya = nobil), venite din nord, numite de istorici și filologi indo-europene. O parte din indo-europeni care vorbeau limbi similare au pătruns în Iran, iar alții s-au dus în India unde au găsit o cultură și civilizație înfloritoare pe care au distrus-o (p. 136). Vechea civilizație preindo-europeană a Indusului se poate identifica în tradițiile religioase ale locuitorilor de origine dravidiană din sudul Indiei (p. 136—139).

Dacă informațiile despre vechea civilizație a Indusului au o valoare generală pentru cunoașterea evenimentelor din India preindo-europeană, datele expuse sub titlul «Cine au fost fiii lui Het?» (p. 142—161) stau în strînsă legătură cu istoria hitiților, popor cunoscut aghiografilor Vechiului Testament. Pînă în secolul trecut istoria acestui popor de la care au rămas urme de așezări și obiecte epigrafice era cunoscută doar de aghiografii Vechiului Testament. După descifrarea documentelor extrabiblice se știe

că în anul 1296 î.Hr. faraonul Ramses al II-lea (1301—1235) a purtat război cu regele Muwatalis al hitiților în orașul Kades de pe riul Orontes în Fenicia și că în sec. XII î.Hr. aveau capitala la Karkemiș (Siria, p. 142). În lumina acestor mărturii arheologice hitiții au fost conduși de regi, primul fiind Tudhalias I cu care începe perioada imperiului vechi (1760—1460) și ultimul Suppiluliuma II, unul din conducătorii imperiului nou (1460—1215) care a fost învins de «popoarele mării» și statul hitit a fost desființat (p. 149—150).

Avînd în vedere textele biblice, autorul arată că hitiții descind din fiii lui Het, unul din nepoții lui Ham, fiul lui Noe, (Fac. 10, 6—15) și că în Țara sfîntă au întemeiat mici regate (Iosua 3, 10), cu care va lua contact patriarhul Avraam, atunci cînd a cumpărat peștera Macpela de lângă Chiriata Arba (Hebron) de la Efron heteanul ca să înmorminteze în ea pe Sara (Fac. 23). Mai tirziu, nepotul patriarhului evreu Isav s-a căsătorit cu femeii hetite (Fac. 27, 46), iar regele David a luat de soție pe Batseba soția lui Urie heteu (II Regi 12, 10) și aceasta a născut pe Solomon (II Regi 12, 24). Înțeleptul rege iudeu a avut între multele soții străine și o hetită (III Regi 11, 1) și el vindea cai și care de război cumpărate din Egipt neamurilor heteilor (II Paral. 1, 17). În vremea profetilor Ilie și Elisei, regatul Israel a fost ajutat de regii heteilor și ai Egiptului împotriva atacurilor arameenilor (IV Regi 7, 6—7).

Numele heteilor apare și în profetaia lui Iezechiel, sec. VI. î.Hr. (16, 3) și autorul arată că cetatea Ierusalimului a fost locuită de «hitiți» (p. 145). Acest lucru este posibil, deoarece heteii ca unul din cele 7 popoare cananeene puteau locui alături de rudele lor Iebuseiți de la care vine și numele de cetatea Iebus (I Paral. 11, 4—5).

Din prezentarea datelor referitor la descendenții lui Het, se poate observa cu claritate că urmașii personajului biblic s-ar putea confunda cu o populație indo-europeană care poartă un nume asemănător. Acest lucru nu este posibil, deoarece autorul pe primii îi numește proto-hitiți sau hatieni și pe ceilalți hitiți, seminții indo-europene (luyiți) care au venit în secolul XXV î.Hr. și s-au așezat în Anatolia unde au găsit o serie de mici regate. Peste 4 secole (sec. XXI î.Hr.) vor veni în această zonă a Asiei Mici alți indo-europeni din părțile Peninsulei Balcanice și vor constitui mai

tîrziu puternicul regat hitit care va dăinui peste o jumătate de mileniu (1760—1200). Protohitii sînt heteii din Vechiul Testament care au fost numeroși și răspîndirea lor cuprinde o zonă întinsă în care s-au organizat în state mici pe care le amintesc și aghiografii Vechiului Testament. Neavînd un stat centralizat, heteii biblici au fost ușor cuceriiți de hitiți, asirieni, arameeni, de aceea ei nu trebuie confundați cu semînțiile indo-europene ale hitiților care au avut un imperiu puternic în capitala Hatusaş (Boghazköy-Turcia). Fiii lui Het sînt heteii sau protohitii foarte numeroși care au ajuns nu numai în părțile Palestinei, Feniciei, Siriei, ci și în Asia Mică unde s-au găsit urme de civilizație mai vechi decît ale indo-europenilor (hitiților) și arheologii consideră că ei sînt cei mai vechi locuitori ai Anatoliei. Limba protohitită — hattili a fost utilizată de hitiți în slujbele religioase și mulți termeni au pătuns în vocabularul hitiților indo-europeni (p. 155). Cînd imperiul hitit a fost desființat de atacul «popoarelor mării» (numire dată de egipteni invadatorilor dinspre apele Mării Mediterane), noul stat cu capitala la Karkemiş purta același nume, deoarece neamurile fiilor lui Het erau populația preponderantă în părțile Siriei.

Așa cum remarcă autorul, hitiții au fost o populație indo-europeană care s-a suprapus peste autohtoni în majoritate descendenții lui Het și în textele vechi-testamentare sînt menționați din vremea patriarhului Avraam și pînă în timpul profetului Iezechiel. Pentru a stabili perioada în care fiii lui Het au intrat în contact cu patriarhul Avraam, autorul pornește de la anul 2079 î.d.Hr. cînd strămoșul evreilor a plecat din nordul Caldeii. După acest calcul, patriarhul evreu a cunoscut pe heteii în secolul XXI î.Hr. și nu în secolul XVIII î.Hr., adică pe vremea regelui Hamurabi contemporan cu Avraam. În legătură cu locul și timpul în care a trăit Avraam, autorul menționează părerea arheologului italian Giovanni Pettinato că patriarhul evreu a locuit în așezarea Ur de lângă cetatea Ebla din Siria în mileniul III î.Hr. Propunerea acestei date ca și cea despre distrugerea cetății Ai între 2200—2100 î.Hr. (p. 159—160) și nu în secolul XIII î.Hr. sînt păreri ale arheologilor care se străduiesc să fixeze cît mai bine, pe baza datelor arheologice, o cronologie a evenimentelor din perioada vechitesta-

mentară. Imperiul hitit care în mileniul II î.Hr. era una din marile puteri ale antichității a ținut sub stăpînire sa multe popoare asiatice, printre care se numărau și urațienii prezențați de autor sub titlul «Urartu și civilizația urartiană» (p. 164—179). Ca și indienii și acest popor nu este menționat în Vechiul Testament, însă acesta din urmă a avut relații cu asirienii și babilonienii care sînt cunoscuți de aghiografii Vechiului Testament. După prăbușirea regatului hitit în nord-estul Anatoliei s-au format noi state în jurul lacului Van și în rîndul lor se numără statul Biainili numit de asirieni Urartu. Acest stat asiatic care a luat naștere în sec. X î.Hr. va avea multe conflicte cu asirienii și va rezista în secolul VII atacurilor cimerienilor, sciților și mezilor. Trupele mezilor au reușit în anul 612 î.Hr. să cucerească orașul Tușpa, capitala Urartului, care era un stat multipațional și va dispărea din istoria orientului antic în anul 580 î.Hr. (p. 171—174). Pe locul acestui stat, așa cum spune Herodot, în sec. VI î.Hr. va fi colonizat de către frigieni poporul armean.

Urartienii, potrivit mărturiilor arheologice, erau politeiști, zeul lor suprem fiind Chaldi (cerul), vorbeau o limbă caucaziană (japhetită), foloseau scrierea cuneiformă și în artă au multe influențe asiriene (p. 176—179).

Ultimul titlu al lucrării se referă la «Palmyra, cetatea de la răscrucea drumurilor din deșert» și el aduce în atenția cititorului multe date din trecutul glorios al Palmyrei (Todmor), vechi cetate arabă așezată în deșertul Siriei. Pe locul acestei așezări s-au descoperit multe inscripții latine, grecești și aramaice. O parte din ele au fost găsite și pe teritoriul patriei noastre unde au fost aduse de ostașii palmyrieni angajați în armata romană (p. 182).

Inceputurile istoriei Palmyriei datează din ultimele secole ale mileniului III î.Hr. și existența sa se încheie după două milenii și jumătate, între anii 270—280). Numele său este menționat în cărțile Vechiului Testament sub forma Tadmor (= Palmier) și se precizează că a fost întemeiat în pustie de regele Solomon (III Regi 9, 18; II Paral. 8, 4). Cele două texte biblice sînt singurele care menționează Tadmorul, de aceea menționarea lui în Pentateuh (p. 155) este inexactă. Localizarea cetății Palmyra «orașul palmierilor» în sudul Palestinei de către unii cercetători nu este acceptată

de autor care nu este de acord nici cu tradiția iudaică, despre participarea arcașilor palmyrieni la dărîmarea templului din Ierusalim în anul 587/586 î.Hr. (p. 188).

Orașul Palmyra a mai purtat numele de Adrinatmwr (=orașul lui Adrian) în urma vizitării sale în anul 129 de împăratul Adrian. El a devenit colonie romană la sfîrșitul secolului II sau la începutul secolului următor.

Locuitorii Palmyrei se ocupau cu comerțul pe care l-au preluat de la nabateeni după anul 105 d.Hr. cînd orașul Petra, capitala statului nabateenilor, tot arabi: ca și palmyrienii, a devenit colonie romană. În schimburile comerciale ei foloseau aramaica imperială, așa cum atestă inscripțiile din anii 33 î.Hr.—274 d.Hr. și greaca care se folosea în tot imperiul roman (p. 194—196).

Ca și ceilalți semiti și palmyrienii credeau în mai multe divinități, cele mai vechi alcătuind triada Iarih Bal (= zeul aerului, mesager al lui Bal), Agli Bal (zeul soarelui) și Ardu (zeul lunii). Un cult deosebit acordau și «zeului necunoscut», probabil vechea divinitate cananeică Baal Șamen pe care palmyrienii l-au inclus uneori în triada cosmică. Cinstirea acestei divinități, așa cum remarcă autorul, ne amintește de altarul atenienilor închinat «Dumnezeului necunoscut» și pe care Sf. Ap. Pavel îl identifică cu «Domnul cerului și al pămîntului» (Fapte 17, 23—24).

În ansamblul ei, lucrarea fostului orientalist român C-tin Daniel cuprinde variate și consistente informații ale vechilor civilizații ale lumii antice din peri-

oada vechitestamentară. Mai mult de jumătate din materialul expus de autor are o deosebită importanță pentru Arheologia, istoria și geografia biblică și el este fundamentat pe o bogată documentație arheologică publicată de specialiști pînă acum.

Numeroasele referiri ale autorului la textele scripturistice arată interesul său pentru expunerea datelor arheologice în lumina Vechiului Testament. Aceste mărturii arheologice pe care le-am expus mai pe larg confirmă istoricitatea textelor biblice și ele contribuie la cunoașterea mai amănunțită a unor cetăți și popoare care au existat în timpul aghiografilor. De aceea cunoașterea lor interesează foarte mult pe teologi, deoarece Sfînta Scriptură, pe lîngă autoritatea dogmatică are și o incontestabilă valoare istorico-geografică, contestată de teologii raționaliști care văd în ea numai niște mituri și lucruri închipuite neconforme cu realitatea. Toate dovezile arheologice care privesc perioada vechitestamentară sînt un izvor auxiliar important în înțelegerea mențiunilor din cărțile Vechiului Testament ai căror autori iuspirați în cazul unor cetăți și popoare au făcut doar niște referiri generale. La aceste însemnări generale se pot include toate datele arheologice despre istoria, cultura și civilizația popoarelor idolatre cu care fiii lui Israel au venit în contact, fără a părăsi credința lor monoteistă, pentru a cunoaște mai mult și sîrul evenimentelor din perioada biblică.

Diac. prof. dr. EMILIAN CORNÎTESCU

Anastasiu Iordache, Apostol Stan, *Apărarea autonomiei Principatelor române, 1821—1859*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1987, 216 p.

Interesul considerabil pentru afirmarea și punerea în discuție de către marile puteri europene a autonomiei și chiar uneori a independenței Principatelor române în cadrul relațiilor internaționale, în intervalul 1821—1859, a determinat pe cei doi valoroși istorici să se consacre unui aprofundat studiu documentar, de arhivă, și să ne concretizeze o deosebit de prețioasă lucrare în acest sens menționat. Intensul efort a avut ca rezultat reușita rezolvării unor chestiuni majore re-

feritoare la statutul celor două țări române, în decursul a patru decenii zbuciumate, ani cînd s-au afirmat plenar multe națiuni în Europa. Desfășurarea evenimentelor, referitoare la cele două Principate române, după izvoarele documentare, aveau drept scop un noi statut pentru acestea în ceea ce privește unitatea și independența lor, luate ca obiective interdependente, fapt ce ne cescoperă un «iz» nouă celor de astăzi.

Cartea este divizată în opt capitole care se derulează cronologic corespunzător. Primele patru (p. 11—103) sînt semnate de Apostol Stan și constituie partea întâi a lucrării (1821—1848), iar celelalte patru de Anastasie Iordache (p. 104—207) și reprezintă partea a doua a studiului (1848—1859), în aceasta incluzîndu-se și revoluția de la 1848. Apostol Stan este și autorul *Introducerii* și *Incheierii* cărții.

În *Introducere* se desprinde ideea că epoca modernă deschide un larg proces de transformări revoluționare care corespund cu aspirațiile națiunilor de organizare în comunități statale omogene». Se evidențiază faptul că aspirațiile românilor, în ceea ce privește consolidarea autonomiei, întărirea Principatelor ca entități politice bine conturate, refacerea integrității teritoriale, se concretizează în idei politice revendicatoare, imediat după pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774), în care erau implicate cele trei mari puteri vecine: Imperiul otoman, Imperiul țarist, Imperiul habsburgic, și implicit țările române. Se subliniază, că fenomenul cuprins între 1821—1859 referitor la reorganizarea politică pe calea unității și independenței a statelor române a avut o evoluție rapidă și a fost marcat de două revoluții puternice care au transformat profund societatea românească.

În capitolul întâi consemnat cu denumirea de *Conceptul de autonomie statală în timpul revoluției de la 1821* se consideră că acest eveniment crucial pentru istoria poporului român a reprezentat, printre altele, «exprimarea voinței țării de a se guverna autonom», țările române conform «capitulațiilor» trebuiau să se guverneze prin «domni pămînteni, cu toate obiceiurile ce au avut pînă deplin», sub supravegherea trupelor de ocupație otomană. Recăpătarea autonomiei statale, prin acțiunile revendicative ale boierimii române, după 1821, determină o «veritabilă mișcare de emancipare politică». Datorită disputei dintre otomani și ruși, se precizează de autor, emanciparea politică a românilor este mult mai evidentă, trupele de ocupație țariste fiind nevoite să se retragă din Principate după 1824.

Al doilea capitol, *Restaurarea domniilor naționale*, argumentează pe deplin considerația că acum se «amplifică procesul consolidării autonomiei Principatelor române», prin Convenția de la Akkerman (1826) Poarta otomană se vedea obligată să reconfirme și să apere toate drepturile Principatelor, să accepte vechiul

tip de desemnare a domnilor. Poarta otomană era «constrînsă să se incline în fața unui domn ales de forurile politice ale Moldovei și Țării Românești». Deși se limitau drepturile de suzeranitate ale otomanilor, sporeau în schimb influențele Rusiei în cele două țări române.

Principatele române în perioada 1828—1834 constituie al treilea capitol, o nouă etapă istorică în epoca modernă marcată de amestecul direct al autorităților țariste în guvernarea Principatelor, acestea nemaîntîlnind «nici un element de opoziție externă». Poarta, puterea suzerană, pierduse orice autoritate, dar mai ales nu mai putea exercita nici o intervenție decît în mod colectiv, împreună cu Rusia». Se întărește ideea că autoritatea țarului în raport cu cea a Porții devine mult mai pregnantă, ajungîndu-se la o totală depodare de orice influență din partea acesteia asupra Principatelor. Regulamentele organice au devenit adevărate Constituții pentru țările române, înfruntau și posibilitatea înlocuirii tradiționalelor «capitulații», fapt ce a determinat neliniștea celorlalte puteri europene, îndeosebi a Imperiului habsburgic care a forțat Rusia să-și retragă trupele de ocupație din Principate (1834), «acestea reintrînd în statutul lor de autonomie».

Ultima diviziune a primei părți *Lupta pentru apărarea autonomiei sub domniile regulamentare (1834—1848)* cuprinde în compoziția sa: 1. *Protectoratul țarist*; 2. *Relațiile cu puterile occidentale*; 3. *Apărarea autonomiei economice*; 4. *Ideea protectoratului occidental*; 5. *Statul național român*. Se precizează că în această etapă în țările române exista o singură putere totodată protectoare și suzerană, Poarta otomană. Rusia țaristă era putere garantă a «tratatelor». Există deci o națiune moldavovalahă suverană ale cărei drepturi consacrate în «capitulațiile» acordate de Poartă domnilor români sînt garantate în șapte tratate încheiate de aceasta cu Rusia. În preajma revoluției de la 1848 se întărește ideea că înlăturarea protectoratului din afară era un obiectiv fundamental «pentru înfăptuirea unui asemenea program de consolidare politică a națiunii române pe calea unității și independenței statale cu garanția puterilor occidentale libere».

Partea a doua a lucrării se deschide cu capitolul cinci, *Problema emancipării politice a Principatelor române în timpul revoluției de la 1848*, distribuit astfel: 1. *Zădărnirea acțiunilor potrivnice declarației revoluției*; 2. *Afirmarea și apărarea*

dreptului la autonomie deplină în timpul revoluției; 3. *Rezistența împotriva presiunilor externe. Înăbușirea revoluției.* A-utorul constată că «suzeranitatea Turciei asupra Principatelor devenise, de fapt, o simplă ficțiune», acțiunile diplomației țariste aveau menirea să stopeze orice **mişcare reformatoare** în țările române, ele întruchipau obiectivele politice rusești în această parte a continentului. «Curtea suzerană era, prin urmare, determinată de Curtea protectoare să acționeze cu asprime față de revoluția română». În asemenea condiții, apărarea și menținerea dreptului la autonomie echivala cu siguranța evoluției ființei naționale, și implicit de stat. Anastasie Iordache precizează că «Regulamentul organic a devenit insuportabil, anacronic», iar țările române doreau cu ardoare ca Poarta să le afirme din nou și să restabilească drepturile lor firești la autonomie.

Capitolul al șaselea denumit *Restabilirea regimului regulamentar și a protectoratului țarist. Acțiuni de protest contra încălcării dreptului la autonomie* abordează consecințele interne și externe ale revoluției române de la 1848. Și acum politica țaristă avea în grija sa ca trupele de ocupație din Principate să întărească influența ei aici, și concomitent să discrediteze autoritatea Porții otomane. Puterile Europei occidentale, se subliniază de autor, au înțeles gravitatea scopurilor țarismului și au intervenit, inițial diplomatic, apoi prin forță armată.

Penultimul capitol *Abolirea protectoratului țarist în perspectiva stabilirii unui nou statut internațional* prezintă disputa directă dintre puterile europene și Rusia țaristă care și-a propus să descompună Imperiul otoman, dorință mai veche a acestuia în ceea ce privește dominația sa în zona Strîmtorilor și Orientului Apropiat. Numai grava înfringere a Rusiei în «Războiul Crimeii» (1853—1856), insistă autorul a sublinia, a obligat Imperiul țarist «să renunțe la pretențiile sale asupra Principatelor. Era pentru prima dată când, pe cale diplomatică, se preconiza abolirea protectoratului țarist exclusiv». În acest interval *Unirea* devenea tel fundamental pentru Principatele române, act politic susținut de unele puteri europene.

Unirea nu a avut acordul unanim al semnatarilor Tratatului de pace de la Paris, de acum încolo aceasta devine obiectivul prioritar al diplomației române pe lângă conducerea celor șapte mari puteri europene.

Ultimul capitol al cărții *Unirea Principatelor române — problemă europeană. Noul statut internațional* tratează evoluția tuturor acțiunilor politico-diplomatice care s-au finalizat cu actul Unirii Principatelor (1859). Contrar celor preconizate la masa tratatelor între marile puteri europene, care aveau, evident, și aici opinii diferite, poporul român a hotărât și a împlinit *Unirea*. În acest context autorul capitolului consideră că «Convenția de la Paris crea numai cadrul propice dezvoltării energiilor creatoare ale poporului român, lărgirii drepturilor la autonomie, pentru înfăptuirea unirii și independenței de stat, fără de care nu era posibilă o evoluție istorică normală». Se subliniază că Unirea cea Mare trebuia să se îplinească firesc, mai ales că actul de la 1859 a creat un nou statut, favorabil, Principatelor române în Europa.

În *Incheiere* sînt prezentate concluziile majore ale evenimentelor care s-au desfășurat din 1821 pînă în 1859, arătîndu-se că toate acestea «au deschis calea emancipării de sub dominația străină», «românii putînd depăși astfel adversitățile externe ale devenirii lor istorice».

Cartea mai conține un rezumat (*Summary*) succint în limba engleză (necesară ar fi și publicarea ei totală într-o limbă de circulație internațională) și un *Indice*. Lucrarea a implicat o muncă migăloasă, dar și științifică, astfel putem consemna că în aparatul critic există 1190 de note. Din punct de vedere tipografic cartea are un aspect remarcabil. Deși s-au mai scris despre diverse aspecte ale acestei «nevralgice» teme și în alte lucrări, de această dată autorii au prezentat mult mai obiectiv și întregit, pe bază de documente, disputa dintre puterile vecine în ceea ce privește statutul țărilor române. Considerăm, în final, cartea o excelentă reușită, o necesitate pentru istoricul modernist.

GHEORGHE F. ANGHELESCU

VIATA BISERICESCA IN CUPRINSUL
MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

Pr. IOAN BĂNĂȚEANU, <i>Agenda Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, pe lunile aprilie-mai</i>	143
Pr. ILIE GEORGESCU, <i>Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la Protoieria Alexandria</i>	152
Diac. MIHAI HAU, <i>Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la Sfânta Mănăstire Cernica</i>	155
GH. VASILESCU, <i>Sfințirea Marelui Mir la Catedrala Patriarhală din București</i>	158
Pr. CIULEI MARIAN, <i>Hramul Catedralei «Sf. Haralambie» din mun. Turnu Măgurele</i>	164
Pr. GH. CUNESCU, † <i>Pr. Ic. Stavr. Dimitrie Argint</i>	166
<i>Din activitatea Athiepiscopei Tomisului și Dunării de Jos, Pr. EUGEN DRĂGOI</i>	168

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA, Tudor Călineanu, <i>Elemente de etică</i> , Cluj-Napoca, 1987, 258 p.	172
Diac. Prof. EMILIAN CORNÎȚESCU, Constantin Daniel, <i>Pe urmele vechilor civilizații</i> , București, 1987, 204 p.	173
Prof. GH. F. ANGHELESCU, Anastasie Iordache, Apostol Stan, <i>Apărarea autonomiei Principatelor, 1821—1859</i> , Ed. Academiei, București, 1987, 216 p.	178

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MIȘIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
BUCUREȘTI

41.630